

Broedvogels in Nederland 2025

Broedvogels in Nederland 2025

Arjan Boele, Joost van Bruggen, Bernice Goffin, Caroline van Oostveen, Jan Schoppers, Koen Stork, Jan-Willem Vergeer, Michiel van der Weide & Richard Verweij

met medewerking van

Symen Deuzeman, Albert de Jong, Erik Kleyheeg, Kees Koffijberg, Lara Marx, Dirk Zoetebier (Sovon) & Henk van der Jeugd (Vogeltrekstation)

Sovon rapport 2026/41

Deze rapportage is samengesteld in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring met aanvullingen vanuit provinciale broedvogelmeetnetten. Het Meetnet Broedvogels vindt plaats met financiële ondersteuning door het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur, Rijkswaterstaat en BIJ12 namens de provincies. Het meetnet wordt uitgevoerd door Sovon Vogelonderzoek Nederland in samenwerking met onder andere het Centraal Bureau voor de Statistiek, de provincies, terreinbeherende organisaties en Rijkswaterstaat.

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2026

Tekst: Arjan Boele (hfst. 1, 2, 3, 4, 6), Joost van Bruggen (hfst. 6), Bernice Goffin (hfst. 5, 6), Albert de Jong (hfst. 6), Caroline van Oostveen (hfst. 3, 6, samenvatting, summary), Jan Schoppers (hfst. 6), Koen Stork (hfst. 4, 6), Jan-Willem Vergeer (hfst. 6) en Michiel van der Weide (hfst. 6).

Gegevensbewerking, tabellen en figuren: Arjan Boele, Ellis Hettinga, Lara Marx, Jeroen Nienhuis, Gerard Troost, Erik van Winden, Dirk Zoetebier (allen Sovon), Adriaan Gmelig Meyling, Sim Plotkin, Marcel Straver en Richard Verweij (allen CBS).

Redactie: Caroline van Oostveen & Arjan Boele

Lay-out: Laura Hondshorst

Fotoredactie: Harvey van Diek

Foto's omslag: Thijs Glastra (baltsende Kemphanen, Binnenveld, Wageningen, 21 april 2025) en Cor Fikkert (pullen Grote Zaagbek, Ketelmeer, 9 juni 2025)

Foto's binnenwerk: zie aldaar.

Drukwerk: Veldhuis Media

Wijze van citeren: Boele A., van Bruggen J., Goffin B., van Oostveen C., Schoppers J., Stork K., Vergeer J.W., van der Weide M. & Verweij R. 2026. Broedvogels in Nederland 2025. Sovon-rapport 2026/41. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Dit rapport wordt kosteloos verstrekt aan alle tellers die in 2025 hebben deelgenomen aan het Meetnet Broedvogels. Extra exemplaren kunnen besteld worden via de webwinkel van Sovon (sovon.ccvshop.nl). Dit rapport is openbaar en als pdf-bestand te downloaden op pub.sovon.nl. Het auteursrecht op het rapport berust bij Sovon Vogelonderzoek Nederland.

ISSN 2212-5027

Type informatie	Omschrijving/naam	Datum
Auteur(s):	Arjan Boele, Joost van Bruggen, Bernice Goffin, Caroline van Oostveen, Jan Schoppers, Koen Stork, Jan-Willem Vergeer, Michiel van der Weide & Richard Verweij	
Versie:	Definitief	
Inhoudelijke toets:	André van Kleunen	19 juni 2026
Vrijgave:	Jan-Willem Vergeer	6 juli 2026

Sovon Vogelonderzoek Nederland werkt met een ISO 9001-gecertificeerd kwaliteitsmanagementsysteem, gecertificeerd door EIK Certificering overeenkomstig ISO 9001:2015. Dit rapport is met uiterste zorg door Sovon (en eventuele andere partijen) opgesteld. Sovon aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van gegevens van dit onderzoek.

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, scan, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon en/of opdrachtgever.

Inhoud

Verantwoording en dankwoord	5
Samenvatting	6
Summary	8
1. Inleiding	11
2. Werkwijze broedvogelmonitoring	13
2.1 Opzet broedvogelmonitoring	13
2.2 Telmethode	16
2.3 Organisatie en coördinatie	16
2.4 Volledigheid en kwaliteit gegevens	16
2.5 Analyses en indexen	19
2.6 Overige projecten: CES en Nestkaarten	21
3. Weer en waterstanden 2025	23
3.1 Weer	23
3.2 Waterstanden	25
4. Algemene ontwikkelingen en provinciale trends	29
4.1 Algemene ontwikkelingen in 2025	29
4.2 Provinciale trends	34
5. Boerenlandvogels: monitoring en resultaten	37
5.1 Monitoring in het boerenland	37
5.2 Algemene ontwikkelingen	38
5.3 Andere toepassingen van de monitoringsgegevens	40
6. Soortbesprekingen	45
6.1 Inleiding	45
6.2 Uitleg bij tekst en figuren	45
6.3 Overige zeldzame broedvogels	49
6.4 Soortbesprekingen	53
Literatuurlijst	105
Bijlagen	111
Bijlage 1. Tellers in 2025	111
Bijlage 2. Grafieken van landelijke trends	121
Bijlage 3. Soortbesprekingen broedvogelrapporten vanaf 2003	133

Purperreiger, jonge vogel op nest tijdens kolonietelling, Lopikerwaard, 25 juni 2025. Foto: Thijs Glastra

Verantwoording en dankwoord

In Nederland zet een groot aantal tellers, voornamelijk vrijwilligers, zich in voor de monitoring van broedvogels. Dankzij hun inzet kunnen we goed onderbouwde uitspraken doen over de toestand van vrijwel alle Nederlandse broedvogelsoorten, zowel op landelijk als regionaal niveau. Een overzicht van de betrokken tellers en contactpersonen voor het onderzoeksjaar 2025 is te vinden in bijlage 1. In hoofdstuk 2 (tabel 2.2, 2.3) staan de soortgerichte werkgroepen, de provincies en andere samenwerkingpartners vermeld. Ook de terreinbeheerende organisaties – waaronder Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, de Provinciale Landschappen en de agrarische collectieven – spelen hierin een belangrijke rol.

Voor het verzamelen van gegevens over zeldzame soorten en kolonievogels zijn de districtscoördinatoren (DC's) in de twintig districten onmisbaar; buiten het Waddengebied zijn dit allen vrijwilligers (sovon.nl/coördinatoren). In 2025 waren dit Peter van den Akker, Mario Aspeslagh, Leo Ballering, Patrick Bergkamp, Sjoerd Bresser, Roland-Jan Buijs, Arend-Jan van Dijk, Bert Dijkstra, Ton Eggenhuizen, Victor Eggenhuizen, Mark Gal, Hans van Gasteren, Huub ter Haar, Nicky Hulsbosch, Marcel Klootwijk, Matthias Koster, Sjouke Scholten, Gert Spierenburg, Wilco Stoopendaal, Gerard Tamminga, Sander Terlouw en Hans-Peter Uebelgunn.

Het Meetnet Broedvogels maakt deel uit van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM; netwerk-ecologischemonitoring.nl). Het meetnet en de daaraan verbonden regionale netwerken worden financieel ondersteund door het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN), Rijkswaterstaat en BIJ12; de uitvoeringsorganisatie van de provincies. De projectleiding van het NEM is ondergebracht bij Wageningen Environmental Research, Natuur & Milieu (WENR N&M) en wordt uitgevoerd door Sandra Clerkx (programmacoördinator NEM vanuit WENR). Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) bewaakt de gegevenskwaliteit en berekent in samenwerking met Sovon de trends. De begeleiding binnen het meetnet is in handen van een begeleidingscommissie en werd in 2025 verzorgd door Sandra Clerkx (WENR), Bram Borkent, Karin Brandenburg en Richard Verweij (CBS), Mervyn Roos (Rijks-

waterstaat), Robbert Wolf (provincies), Bernd de Bruijn (BIJ12), Roos Haasnoot en Claudia Zoontjes (LVVN), en Rob Vogel en Chiel Boom (Sovon). Binnen het CBS vervulde Richard Verweij een belangrijke inhoudelijke rol. Trendberekeningen werden mede uitgevoerd door Adriaan Gmelig Meyling, Sim Plotkin en Marcel Straver.

Bij Sovon droegen Rob Vogel en Chiel Boom zorg voor de begeleiding van het meetnet. De controle, verwerking en het beheer van de telgegevens lagen bij Lara Marx en Dirk Zoetebier. Gerard Troost, Ellis Hettinga en Yvonne Boesten ontwikkelden en beheerden de cruciale onderdelen van de online en mobiele invoer én de digitale terugkoppeling van resultaten. De communicatie met de pers werd verzorgd door Albert de Jong en de inhoudelijke toets van dit rapport door André van Kleunen.

Wij bedanken iedereen hartelijk voor hun waardevolle bijdrage.

De coördinatie van de verschillende onderdelen van het Meetnet Broedvogels lag in 2025 bij Joost van Bruggen (Kolonievogels), Bernice Goffin (Zoe-te Rijkswateren, Nestkaarten, Boerenlandvogels/Meetnet Agrarische Soorten (MAS)), Kees Koffijberg (Kustbroedvogels Waddengebied, per 1 januari 2026: Michiel van der Weide), Jan Schoppers (Meetnet Urbane Soorten (MUS)), Jan-Willem Vergeer (Broedvogel Monitoring Project (BMP)) en Arjan Boele (Zeldzame broedvogels). Daarnaast werd het *Constant Effort Sites*-project (CES; buiten het Meetnet Broedvogels) gecoördineerd door Symen Deuzeman.

Samenvatting

Dit rapport geeft een overzicht van de belangrijkste resultaten in 2025 van de onderdelen van het Meetnet Broedvogels: het Broedvogel Monitoring Project (BMP), de kolonievogeltellingen, het Meetnet Kustbroedvogels Wadden (incl. reproductie-meetnet Waddenzee), het Broedvogelmeetnet Zoete Rijkswateren, het Meetnet Urbane Soorten (MUS), het Meetnet Boerenlandvogels en het Meetnet Nestkaarten. Het Meetnet Boerenlandvogels combineert de gegevens uit het BMP met vogelmeetnetten van afzonderlijke provincies (incl. Meetnet Agrarische Soorten, MAS). Daarnaast zijn resultaten verwerkt van het *Constant Effort Sites*-project van het Vogeltrekstation en Sovon (CES, in 2025 geen onderdeel van het Meetnet Broedvogels). Het Meetnet Broedvogels wordt georganiseerd in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) met aanvullingen vanuit provinciale meetnetten. Het rapport behandelt zowel algemene als zeldzame broedvogels, evenals kolonievogels. Na een bespreking van de werkwijze (hoofdstuk 2) en de weersomstandigheden en waterstanden in 2025 (hoofdstuk 3) komen de belangrijkste ontwikkelingen bij broedvogels in dit jaar aan de orde (hoofdstuk 4). In hoofdstuk 5 worden de ontwikkelingen van boerenlandvogels besproken. In hoofdstuk 6 worden de aantallen in 2025 en de trends tot en met dat jaar besproken voor 6 algemene broedvogels, 20 kolonievogels en 44 zeldzame broedvogels. Daarnaast wordt beknopt aandacht besteed aan de overige 46 zeldzame broedvogels. Een deel van deze soorten is relevant in het kader van Natura 2000 (Vogelrichtlijn) en/of staat vermeld op de Rode Lijst.

Het veldwerk is grotendeels uitgevoerd door vrijwilligers, met belangrijke aanvullingen van professionele vogelaars werkzaam voor onder andere terreinbeherende instanties, provinciale diensten, Rijkswaterstaat en Sovon (figuren 2.1 t/m 2.5). Het veldwerk geschiedt volgens de richtlijnen in de handleiding (Vergeer *et al.* 2023). Bij de trendberekening door het CBS wordt gebruik gemaakt van het programma RTRIM (R-package for TRend analysis and Indices for Monitoring data), waarbij inschattingen worden gemaakt voor ontbrekende data. Van exact tweehonderd broedvogelsoorten zijn betrouwbare trends beschikbaar (bijlage 2).

Belangrijkste ontwikkelingen broedvogels 2025

Op de lange termijn (1990-2025) laten 85 van de 200 soorten een sterke of matige afname zien, terwijl 99 soorten een sterke of matige toename vertonen. Op de korte termijn (2014-25) namen 58 soorten af en 85 soorten toe. In 2025 bereikten dertig soorten hun hoogste indexwaarde sinds de start van de monitoring. Opvallende stijgers waren onder meer Koereiger, Bijeneter, Pontische Meeuw, Oehoe en Kraanvogel. Ook soorten als Ooievaar, Dodaars, IJsvogel en Grauwe Klauwier deden het goed. De opmars van bepaalde roofvogels zette zich voort, met recordaantallen voor onder andere Zearend, Rode Wouw, Zwarte Wouw en Visarend. Tegenover deze positieve ontwikkelingen staan aanhoudende afnames van diverse soorten en in 2025 bereikten 32 soorten hun laagste indexwaarde sinds de start van de monitoring. Opvallende dalers waren onder meer Porseleinhoen, Matkop, Kokmeeuw, Stormmeeuw en Kauw. Vooral de ontwikkelingen van Blauwe Kiekendief, Ringmus en Torenvalk zijn zorgwekkend. Droge omstandigheden in het voorjaar van 2025 hadden waarschijnlijk een negatieve invloed op verschillende moerasvogels, waaronder de Zomertaling en Porseleinhoen.

Provinciale trends

In alle provincies waren in 2025 provinciale meetnetten actief. In totaal zijn 1213 betrouwbare provinciale trends beschikbaar van 169 soorten. Voor acht provincies zijn betrouwbare trends beschikbaar van meer dan honderd soorten, met de hoogste aantallen in Gelderland, Noord-Brabant en Zuid-Holland. Gemiddeld laat 47% van de provinciale langetermijntrends een toename zien, tegenover 38% afname. Op de korte termijn vertoont 34% van de trends een toename en 25% een afname. Daarmee bevestigen de provinciale resultaten grotendeels het landelijke beeld: veel uitbreidende soorten nemen verder toe, terwijl andere soorten (waaronder soorten van het agrarisch gebied) onder druk staan.

Boerenlandvogels

Boerenlandvogels blijven een van de grootste aandachtspunten. In 2025 werden via BMP, MAS en provinciale meetnetten 1574 telgebieden onderzocht, goed voor ruim 413.000 hectare agrarisch gebied. Daarnaast werden meer dan 44.000 nestkaarten verzameld van typische boerenlandsoorten.

De boerenlandvogelindicator laat zien dat soorten van open boerenland nog steeds sterk onder druk staan. Sinds 1990 zijn vrijwel alle karakteristieke soorten afgenomen. Alleen de Gele Kwikstaart en Kwartel nemen op lange termijn toe, terwijl de Graspieper stabiel blijft. Soorten als de Grutto, Kievit, Scholekster, Tureluur, Wulp en Watersnip vertonen nog altijd negatieve trends. De Kempshaan en Grauwe Gors zijn als broedvogel vrijwel uit Nederland verdwenen.

Bij erf- en struweelvogels is het beeld gemengder. Soorten als Putter en Roodborsttapuit namen sterk toe, terwijl Ringmus en Zomertortel juist verder achteruitgaan. De indicator voor nestsucces van boerenlandvogels laat sinds 2000 een stabiel beeld zien, maar het nestsucces van soorten van open boerenland blijft lager dan dat van erf- en struweelvogels.

Evaluaties van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) laten zien dat beheermaatregelen effect hebben, maar nog onvoldoende schaal hebben om landelijke populatieherstel te realiseren. In gebieden met ANLb nemen boerenlandvogels minder snel af dan in gebieden zonder beheer. Positieve effecten zijn vooral zichtbaar wanneer beheer op grotere schaal wordt toegepast bij soorten als Grutto, Kievit, Zomertaling, Gele Kwikstaart en Spreeuw.

De Europese Natuurherstelverordening stelt nieuwe doelen voor herstel van biodiversiteit in agrarisch gebied. Voor Nederland betekent dit dat de boerenlandvogelindicator de komende decennia weer moet stijgen. Scenarioanalyses voor de Grutto laten zien dat zonder aanvullende maatregelen verdere afname waarschijnlijk is, maar dat gericht habitattherstel en verbetering van leefgebieden perspectief bieden op herstel van de populatie.

Bijzonder

Bij enkele zeldzame soorten waren opvallende ontwikkelingen te zien. Spectaculair waren de minstens drie vrouwtjes Grote Zaagbek met jongen op het Ketelmeer. Dit waren de eerste zekere broedgevallen voor Nederland. Op Trintelzand en De Kreupel werden samen minstens zeven broedparen Dwergmeeuwen vastgesteld, het hoogste aantal in ruim 25 jaar. In de Krimpenerwaard bracht het enige paartje Witvleugelsterns van dit jaar minstens één jong groot. Een paar Roodbuikwaterspreeuwen bracht in Zuid-Limburg succesvol twee jongen groot. Bijzonder waren ook het eerste bewezen Nederlandse broedgeval van de Iberische Tjiftjaf op Schiermonnikoog en het baltsende paar Kuifduikers in het Fochteloërveen.

Tegenover deze positieve ontwikkelingen stonden enkele zorgwekkende signalen. Met slechts drie territoria bereikte de Blauwe Kiekendief opnieuw een dieptepunt, terwijl ook Porseleinhoen en Kleinst Waterhoen een van de slechtste jaren van de afgelopen decennia beleefden. De Europese Kanarie lijkt inmiddels als broedvogel vrijwel uit Nederland verdwenen; voor het tweede jaar op rij werd geen enkel territorium vastgesteld.

Zingende Grauwe Gors in de uiterwaarden van de Waal bij Slijk-Ewijk Gl, 5 mei 2025. Foto: Jeroen Veeken

Summary

This report summarizes the main results up to and including 2025 of all components of the national breeding bird monitoring scheme in the Netherlands, coordinated by Sovon (Dutch Centre for Field Ornithology). The scheme includes several species-specific census projects (table 2.1), which all have in common that their setup is highly standardised and field workers follow specific guidelines. The breeding bird monitoring scheme was compiled as part of the framework of the 'Netwerk Ecologische Monitoring' (NEM) with additions from provincial monitoring schemes. The report covers both common and rare species, as well as colonial breeding birds. After a discussion of the methods (chapter 2) and weather conditions and water levels in 2025 (chapter 3), the main trends of breeding birds are discussed (chapter 4). Chapter 5 discusses trends of farmland birds in the Netherlands. In Chapter 6, the numbers for 2025 and the trends are discussed for 6 common breeding birds, 20 colonial breeding birds, and 44 rare breeding birds. In addition, brief attention is given to the remaining 46 rare breeding bird species. A number of these species are relevant in the context of Natura 2000 (Birds Directive) and/or are listed on the Red List. The fieldwork was predominantly carried out by volunteers, with im-

portant additions from professional fieldworkers from site management agencies, provincial administrations, Rijkswaterstaat and Sovon (figures 2.1 to 2.5). Fieldwork was carried out according to the guidelines in the manual (Vergeer *et al.* 2023). The trends were calculated by Statistics Netherlands (CBS), using the program RTRIM (R-package for TRend analysis and Indices for Monitoring data) in which estimates are made for missing data. Reliable trends of two hundred species are available (annex 2).

Main trends

On the long term (1990–2025), 85 of the 200 species show a strong or moderate decline, while 99 species show a strong or moderate increase. On the short term (2014–25), 58 species decreased and 85 species increased. In 2025, a total of 30 species reached their highest index value since the start of the monitoring program. Notable increases were recorded for species such as Western Cattle Egret, European Bee-eater, Caspian Gull, Eurasian Eagle-Owl and Common Crane. Other species that performed well included White Stork, Little Grebe, Common Kingfisher and Red-backed Shrike. The expansion of several birds of prey continued, with record numbers of White-tailed Eagle, Red Kite, Black Kite and Osprey.

A range of species continued to decline, and in 2025, 32 species reached their lowest index value since the start of the monitoring program. Notable declines were recorded for Spotted Crake, Willow Tit, Black-headed Gull, Common Gull and Western Jackdaw. Particularly concerning are the trends of Hen Harrier, Eurasian Tree Sparrow and Common Kestrel. Dry conditions during the spring of 2025 probably had a negative impact on several marshland species, including Garganey and Spotted Crake.

Provincial trends

All Dutch provinces operated provincial monitoring schemes in 2025. In total, 1213 reliable provincial trends are available for 169 species. For eight provinces, reliable trends are available for more than

Rode Wouw met gele kleuring, in 2024 op een nest in Gelderland geringd, Zelhem Gl, 17 mei 2025.

Foto: Thijs Glastra

one hundred species, with the highest numbers in Gelderland, Noord-Brabant and Zuid-Holland. On average, 47% of the long-term provincial trends show an increase, compared with 38% showing a decline. On the short term, 34% of the trends show an increase and 25% a decline. These provincial results largely confirm the national picture: many expanding species continue to increase, while others, including species associated with agricultural landscapes, remain under pressure.

Farmland birds

Farmland birds remain one of the main concerns. In 2025, a total of 1574 survey plots in farmland were monitored through the BMP, MAS and provincial monitoring schemes, covering more than 413,000 hectares of agricultural land. In addition, more than 44,000 nest records were collected for characteristic farmland bird species.

The farmland bird indicator shows that species of open farmland remain under considerable pressure. Since 1990, almost all characteristic species have declined. Only Western Yellow Wagtail and Common Quail show long-term increases, while Meadow Pipit remains stable. Species such as Black-tailed Godwit, Northern Lapwing, Eurasian Oystercatcher, Common Redshank, Eurasian Curlew and Common Snipe continue to show negative trends. Ruff and Corn Bunting have virtually disappeared as breeding birds from the Netherlands.

The picture is more varied for farmyard and shrubland birds. Species such as European Goldfinch and European Stonechat have increased strongly, whereas Eurasian Tree Sparrow and European Turtle Dove continue to decline. The indicator for breeding success of farmland birds has remained stable since 2000, but breeding success of species of open farmland remains lower than that of farmyard and shrubland species.

Evaluations of the Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb: Dutch Agri-environment and Landscape Management Scheme) show that management measures have positive effects but have not yet reached a sufficient scale to achieve recovery of populations at the national level. In are-

as with ANLb management, farmland birds decline less rapidly than in areas without management. Positive effects are particularly evident when management is applied on a larger scale for species such as Black-tailed Godwit, Northern Lapwing, Garganey, Western Yellow Wagtail and Common Starling.

The European Nature Restoration Regulation sets new targets for biodiversity recovery in agricultural landscapes. For the Netherlands, this means that the farmland bird indicator will need to increase again over the coming decades. Scenario analyses for the Black-tailed Godwit show that further declines are likely without additional measures, but that targeted habitat restoration and improvements in habitat quality offer prospects for population recovery.

Rare and colonial breeders

Several rare breeding bird species showed remarkable developments in 2025. For the first time ever, Common Merganser bred in the Netherlands. In June at least three females with young were found in Ketelmeer. At Trintelzand and De Kreupel, at least seven pairs of Little Gulls were recorded, the highest number in more than 25 years. In the Krimpenerwaard, the only pair of White-winged Terns bred successfully and raised at least one young. A pair of Red-bellied Dippers successfully raised two young in South Limburg, allowing this rare breeding bird to maintain its presence in the Netherlands. Other highlights were the first proven breeding record of Iberian Chiffchaff in the Netherlands, on the island of Schiermonnikoog, and a displaying pair of Slavonian Grebes at Fochteloërveen.

Against these positive developments, several worrying signals were also observed. With only three territories, the Hen Harrier reached another all-time low, while both Spotted Crake and Baillon's Crake experienced one of their poorest years of recent decades. The European Serin now appears to have virtually disappeared as a breeding bird from the Netherlands; for the second consecutive year, no territories were recorded.

Jonge Zwarte Stern, Kockengen Ut, 1 juli 2025. Foto: Thijs Glastra

1. Inleiding

Sovon Vogelonderzoek Nederland begon in de jaren zeventig met het in kaart brengen van broedvogels via twee atlasprojecten. Op deze initiatieven volgde in 1984 de start van het Broedvogel Monitoring Project (BMP), waarin jaarlijks op gestandaardiseerde wijze de aantallen van veelvoorkomende broedvogelsoorten worden bijgehouden. Aansluitend werd ook voor zeldzame broedvogels en kolonievogels een afzonderlijk monitoringsprogramma opgezet. Sinds 1992 worden de bevindingen uit dit onderzoek gebundeld en gepubliceerd in jaarlijkse rapportages. Sovon stelt zich ten doel om de aantalsontwikkeling van zo veel mogelijk broedvogelsoorten vast te leggen ten behoeve van het natuurbeleid.

NEM en meetdoelen

Sovon voert het Meetnet Broedvogels uit met financiële ondersteuning van het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) en in samenwerking met het CBS, Rijkswaterstaat en de provincies.

Het meetnet maakt deel uit van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). In het NEM werken organisaties samen aan een efficiënte inwinning van natuurgegevens ten behoeve van natuurbeleid. Dit natuurbeleid omvat internationale, nationale en provinciale doelen waarvoor informatie nodig is met betrekking tot soorten en hun leefgebieden, natuurkwaliteit, veranderingen daarin en effecten van beleid daarop (CBS 2026).

De informatiebehoefte is zo nauwkeurig mogelijk vertaald in concrete meetdoelen, waarin wordt gespecificeerd wat voor soort informatie nodig is voor welke soorten, habitats en gebieden. Vooral de in Europees verband vastgelegde afspraken zijn daarbij sturend, maar ook nationale wetgeving geeft richting. In 2025 waren de volgende vanuit het NEM geformuleerde *sterk sturende meetdoelen* van kracht: Vogelrichtlijn, TMAP, Farmland Bird Index (FBI), Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb), OSPAR, Aviaire Influenza, Europese Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM), Indicatoren Rijksbegroting en Evaluatie Natuurpact (CBS 2026). Daarnaast zijn er verschillende *matig sturende meetdoelen* geformuleerd. Deze hebben betrekking op Natura 2000 (trends en populatie-

Tellers in het veld, Millingerwaard, Kekerdom Gl, 15 augustus 2025. Foto: Harvey van Diek

grootte per gebied), Vogelrichtlijn (trends in de gezamenlijke Vogelrichtlijngebieden), habitattypen, invasieve exoten van de Unielijst, Rode Lijst, trends in broedsucces van weide- en akkervogels en wadenvogels, en op provinciale trends Natuurnetwerk Nederland. De *indirecte meetdoelen* hebben betrekking op informatie die wenselijk is in verband met Ramsar-gebieden (ramsar.org/wetland/netherlands), de *Convention on Biological Diversity* (cbd.int), *Sustainable Development Goals* (sdgnederland.nl), schadesoorten, kwaliteit agrarisch gebied en hoofdwatersystemen, klimaatverandering, natuurgraadmeters en stadsnatuur.

De gegevens uit het meetnet worden onder andere gebruikt in de jaarlijkse Voortgangsrapportages Natuur (BIJ12.nl) en de zesjaarlijkse rapportages in het kader van de EU-Vogelrichtlijn. De beschermingsbepalingen van de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn zijn in Nederland geïmplementeerd in de Omgevingswet (voorheen Wet natuurbescherming). In de praktijk worden de monitoringgegevens van Sovon dan ook veelvuldig geraadpleegd om de gevolgen van plannen, projecten of ingrepen te beoordelen voor de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden, en voor de Staat van Instandhouding van vogelsoorten (Foppen & Vogel 2022, Vogel *et al.* 2021).

Aanpak in het kort

Dit jaarverslag bevat resultaten van het broedvogelonderzoek in 2025, vanuit alle onderdelen van het Meetnet Broedvogels: het BMP, de Kolonievogeltellingen, het Meetnet Kustbroedvogels Wadden (incl. Reproductiemeetnet Waddenzee), het Broedvogelmeetnet Zoete Rijkswateren, het Meetnet Urbane Soorten (MUS), het Meetnet Boerenlandvogels en het Meetnet Nestkaarten. Het Meetnet Boerenlandvogels combineert de gegevens uit het BMP met die van de (weide)vogelmeetnetten van afzonderlijke provincies (incl. Meetnet Agrarische Soorten, MAS). Het Meetnet Zoete Rijkswateren wordt financieel ondersteund door Rijkswaterstaat, als onderdeel van het Monitoringprogramma Waterstaatkundige Toestand des Lands (MWTL). Daarnaast zijn resultaten verwerkt van het *Constant Effort Sites*-project van het Vogeltrekstation en Sovon (CES, geen onderdeel van het Meetnet Broedvogels; zie ook paragraaf 2.6).

Broedvogelmonitoring in het Nederlandse Waddengebied vindt plaats in het kader van het *Joint Monitoring Program for Breeding Birds in the Wadden Sea* dat internationaal gecoördineerd wordt door het *Common Wadden Sea Secretariat* (CWSS). Deze inventarisaties zijn onderdeel van het internationale *Trilateral Monitoring and Assessment Program* (TMAP) in de Nederlandse, Duitse en Deense Waddenzee (waddensea-worldheritage.org/trilateral-monitoring-and-assessment-programme-tmap).

Voor vrijwel alle kolonievogels en een aantal (zeer) zeldzame broedvogels streven we naar een jaarlijkse registratie van alle broedgevallen om de landelijke verspreiding in beeld te brengen. De gegevens dienen ook voor het bepalen van landelijke en regionale aantallen.

Van zeer zeldzame soorten worden ook losse meldingen verzameld, bij voorkeur via de online invoer op sovon.nl. Ter aanvulling wordt waarneming.nl gecontroleerd op meldingen met een broedzekerheidscode en controleren we losse meldingen uit het LiveAtlas-project (liveatlas.nl). Deze informatie gebruiken we voor verspreidingskaarten en, bij enkele zeer zeldzame soorten, voor landelijke populatieschattingen.

Systematiek en soortnamen

Sovon volgt de systematiek van het *International Ornithological Committee* (IOC, versie 14.2, Gill *et al.* 2024, te vinden op worldbirdnames.org) voor soortvolgorde, wetenschappelijke en Engelse soortnaamgeving, en het onderscheid tussen soorten en ondersoorten. Het IOC is relatief terughoudend met het doorvoeren van veranderingen in de soortvolgorde en naamgeving. Dit sluit het beste aan op de werkpraktijk van Sovon, waarbij het veelvuldig doorvoeren van veranderingen in databases, rapporten en boeken onpraktisch is. De IOC-systematiek wordt internationaal breed gedragen. De Nederlandse namen zijn vastgesteld door de Commissie Systematiek Nederlandse Avifauna (CSNA).

Leeswijzer

Dit rapport heeft grotendeels dezelfde opzet als dat over 2024 (Boele *et al.* 2025) met achtereenvolgens de inleiding (hoofdstuk 1), een beschrijving van de methode (hoofdstuk 2), een samenvatting van het weer en de waterstanden relevant voor het broedseizoen 2025 (hoofdstuk 3) en de algemene ontwikkelingen in Nederland en provincies (hoofdstuk 4.1-4.2). In hoofdstuk 5 wordt aandacht besteed aan ontwikkelingen van broedvogels in het boerenland. Hoofdstuk 6 bevat soortteksten die dit keer ingaan op kolonievogels en zeldzame broedvogels naast enkele algemenere broedvogels. In bijlage 1 zijn alle ons bekende tellers in 2025 te vinden en in bijlage 2 de trendfiguren van de exact 200 soorten waarvan landelijke trends beschikbaar zijn. Bijlage 3 geeft een alfabetisch overzicht van de soortteksten die in dit rapport zijn opgenomen (paginummer in kolom '25') en een overzicht van de soortteksten in de voorgaande rapporten (te vinden op stats.sovon.nl/pub/publicaties).

Een rapport als dit, waarin gegevens van duizenden tellers worden gecombineerd, is nooit volledig. Ontbrekende gegevens blijven altijd welkom en worden alsnog toegevoegd aan de database. Door nalevering van dergelijke gegevens kunnen de in dit rapport gepresenteerde trends en aantallen in detail afwijken van die in eerdere rapporten.

2. Werkwijze broedvogelmonitoring

2.1 Opzet broedvogelmonitoring

Het Meetnet Broedvogels van Sovon bestaat van oudsher uit drie hoofdonderdelen (BMP, zeldzame soorten en kolonievogels). Het richt zich op onderzoek naar broedvogels in telgebieden (algemene, schaarse en zeldzame soorten), in kolonies of door middel van losse meldingen (sommige zeer zeldzame soorten). Met het meetnet worden vrijwel alle Nederlandse broedvogelsoorten gevolgd. De organisatie is afgestemd op de wijze waarop de soorten geteld worden (tabel 2.1).

Aanvullend op de drie hoofdonderdelen startte in 2007 het Meetnet Urbane Soorten (MUS), dat in 2014 is opgenomen in het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). MUS legt door middel van punttellingen (tabel 2.1) (trends in) aantallen en verspreiding van min of meer algemene broedvogels van bebouwd gebied vast, in aanvulling op de bestaande broedvogeltellingen waarin de bebouwde omgeving onderbelicht bleef. Hieronder verstaan we niet alleen dorpen en steden, maar ook haven- en industriegebieden (bebouwd terrein is 13% van de totale oppervlakte van Nederland, CBS 2020). Een andere aanvulling is het Meetnet Agrarische Soorten (MAS), specifiek gericht op broedvogels van het agrarisch gebied (graslanden en akkers).

Het Broedvogel Monitoring Project (BMP) werkt met steekproefgebieden en is gericht op algemene soorten en (vrij) schaarse soorten (sovon.nl/bmp). Binnen het onderdeel BMP-A worden alle Nederlandse broedvogels onderzocht. Deelprojecten richten zich op alle dan wel specifieke soorten, zoals roofvogels (BMP-R) of bijzondere soorten (BMP-B, alle soorten met uitzondering van de 36 meest algemene soorten). Het onderdeel BMP-Zeldzame soorten (BMP-Z) richt zich op soorten die van belang zijn voor de monitoring van Natura 2000-gebieden, zoals de Bruine Kiekendief en Zwarte Specht, naast soorten waarvan de landelijke steekproef zonder dit project mager is, bijvoorbeeld Ooievaar en Steenuil. Het Meetnet Zoete Rijkswateren is een ander onderdeel van het BMP. Telgebieden worden deels door beroepskrachten geteld en liggen onder andere in het IJsselmeergebied, langs de Randmeren en in de uiterwaarden van de Grote Rivieren.

De begrenzing van BMP-telgebieden is vastgelegd in een Geografisch Informatie Systeem (GIS) en gekoppeld aan gegevens over landschap en habitat. De telgebieden liggen verspreid over Nederland (figuur 2.1). Bos- en natuurgebieden (zoals de duinen) worden naar verhouding tot hun oppervlak overbemonsterd en agrarisch gebied en steden onder-

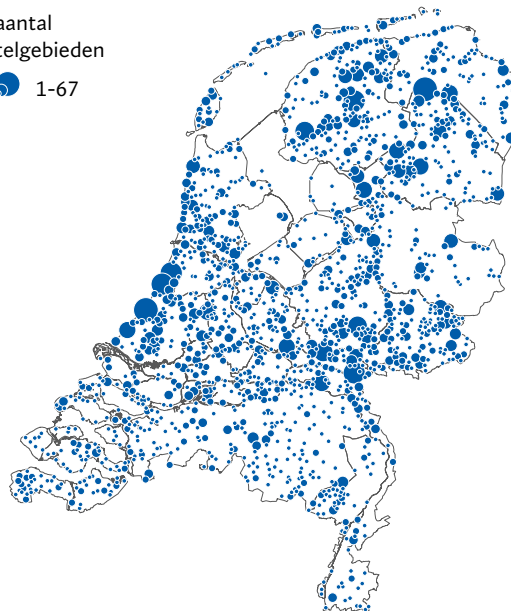
Tabel 2.1. Opzet van het Nederlandse broedvogelmeetnet, onderscheiden naar algemene en schaarse soorten, BMP (Broedvogel Monitoring Project), kolonievogels, (zeer) zeldzame soorten, MUS (Meetnet Urbane Soorten) en MAS (Meetnet Agrarische Soorten). / Organisation of breeding bird surveys in the Netherlands. Abundant species are covered in sample plots in a common breeding birds census scheme (BMP); rare and colonial breeding birds are mostly covered by complete national surveys or counts at core breeding sites. Species in urban (MUS) and agricultural areas (MAS) are (also) covered by point transect projects.

Project	Telgebieden	Bezoekschema	Soorten
BMP	steekproefgebieden	5-12 bezoeken, afhankelijk van onderdeel en habitattypen	alle of selectie van soorten, incl. exoten
kolonievogels	integraal, alle kolonies	soortspecifiek, meestal 2 bezoeken	20 soorten kolonievogels
zeldzame soorten	integraal, kerngebied of telgebied	soortspecifiek, meestal 2-5 bezoeken	>120 zeldzame soorten
zeer zeldzame soorten	geen	losse meldingen (buiten telgebied)	zeer zeldzame soorten
MUS	postcodegebied met 8-12 telpunten in bebouwd gebied	3 bezoeken, steeds 5 minuten per telpunt	alle soorten
MAS	minimaal 5 telpunten in agrarisch gebied	4 bezoeken, steeds 10 minuten per telpunt	alle soorten

bemonsterd. Dit laatste was een belangrijke reden voor het meenemen van de provinciale (weide- en akker) vogeltellingen, waaronder MAS, en de introductie van MUS (figuur 2.2). Bij analyse van trends wordt bij de algemenere broedvogels voor de nog resterende steekproefongelijkheid gecorrigeerd door stratificatie en weging toe te passen (zie 2.5).

Zeldzame broedvogels en kolonievogels zijn vaak moeilijk met een steekproefopzet te volgen. Voor de meeste zeldzame soorten is de aanpak dan ook gericht op systematische monitoring van de belangrijkste broedgebieden (kernegebieden) en bij erg zeldzame soorten en vrijwel alle koloniebroedvogels van de hele landelijke populatie. De selectie van kernegebieden is gebaseerd op gebieden die elk tenminste 5% van de landelijke populatie herbergen, inclusief alle Natura 2000-gebieden. Gegevens uit deze kernegebieden worden aangevuld met die vanuit het BMP-A/B en (soortspecifieke) inventarisaties van gebieden elders (BMP-Z). Bij zeldzame broedvogels en kolonievogels is vaak geen of veel minder sprake van steekproefongelijkheid (zie hierboven), waardoor er geen corrigerende weging toegepast hoeft te worden (zie 2.5).

aantal
telgebieden
1-67

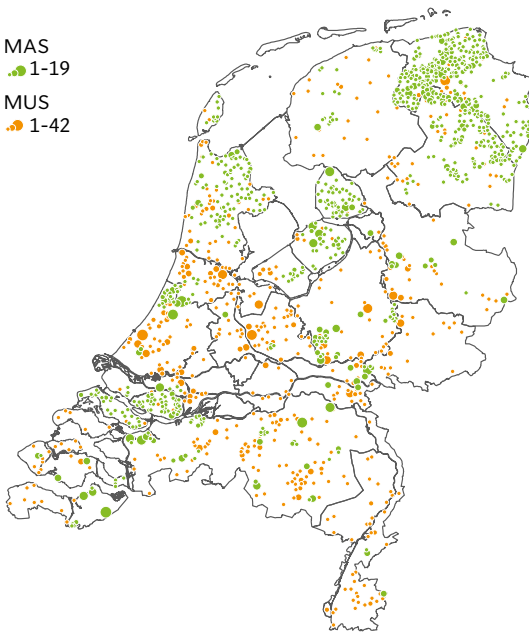

Figuur 2.1. Ligging van de in 2025 geïnventariseerde telgebieden van het BMP waarin algemene en/of schaarse soorten zijn onderzocht (stand juni 2026, excl. MUS en MAS). / Distribution of sample plots of the common breeding bird census in 2025 (per June 2026, excl. MUS and MAS).

Van zeer zeldzame soorten worden ook losse meldingen verzameld, bij voorkeur via *online* invoer (sovon.nl/tellen/telprojecten/meldingen-zeldzame-broedvogels). Ter aanvulling worden ook meldingen via andere platforms gecontroleerd zoals de website waarneming.nl, tellingen uit het LiveAtlas-project van Sovon (liveatlas.nl), en overzichten in rapporten en tijdschriften. Zulke aanvullende gegevens zijn alleen bruikbaar als de exacte locatie bekend is en een broedzekerheidscode is opgegeven. Losse waarnemingen worden gebruikt voor het samenstellen van verspreidingskaarten en voor het bepalen van landelijke populatieschattingen van (zeer) zeldzame soorten. Bij zeer zeldzame soorten wordt extra aandacht besteed aan de documentatie, door middel van navraag bij de betreffende teller en het vastleggen van broedcodes en andere bijzonderheden, inclusief foto- en geluiddocumentatie.

Soortspecifiek (landelijk) onderzoek, uitgevoerd door instellingen, werkgroepen en particulieren, vormt een belangrijke ondersteuning van het meetnet (tabel 2.2 en 2.3).

MAS
1-19
MUS
1-42

Figuur 2.2. Ligging van de in 2025 geïnventariseerde telgebieden van MUS en MAS (stand juni 2026). / Distribution of sample plots of the MUS and MAS breeding bird census in 2025 (per June 2026).

Tabel 2.2. Overzicht van overheidsinstellingen die een grote bijdrage leverden aan het broedvogelmeetnet in 2025. / Overview of government agencies that contributed major datasets to the breeding birds survey in 2025.

Instelling	Gegevens (bron)
Rijkswaterstaat	kustbroedvogels Delta (Lilipaly <i>et al.</i> 2026b), Zoete Rijkswateren
Prov. Friesland	agrarisch gebied
Prov. Groningen	agrarisch gebied
Prov. Drenthe	agrarisch gebied, roekenkolonies
Prov. Overijssel	agrarisch gebied
Prov. Gelderland	agrarisch gebied, rivierengebied
Prov. Flevoland	agrarisch gebied
Prov. Utrecht	agrarisch gebied, natuurgebied
Prov. Noord-Holland	agrarisch gebied
Prov. Zuid-Holland	agrarisch gebied
Prov. Noord-Brabant	agrarisch gebied, natuurgebied, roekenkolonies
Prov. Zeeland	agrarisch gebied
Prov. Limburg	schaarse en zeldzame soorten (natuurgegevensprovincielimburg.nl)

Tabel 2.3. Overzicht van werkgroepen en personen die landelijk onderzoek naar soorten of soortgroepen coördineren. / Overview of organisations and individuals that coordinate national surveys of species or species groups.

Organisatie / coördinator	Soort / soortgroep	Contact / bron
H. Feenstra	Kraanvogel	H. Feenstra; kraanvogels.net
Landschappen.nl	weidevogels	landschappen.nl
Stichting Onderzoek Scholeksters (SOS)	Scholekster	B. Ens; scholekster.org
STORK	Ooievaar	A. Enters & W. van Nee; ooievaars.eu
Werkgroep Lepelaar	Lepelaar	M. Hoekstein
H. van der Kooij	Purperreiger	H. van der Kooij
Werkgroep Roofvogels Nederland (WRN)	roofvogels	R.G. Bijlsma; P. van Geneijgen (Slechtvalk); werkgroeproofvogels.nl; Bijlsma & van Manen (2026)
Gauwe Kiekendief – Kenniscentrum Akkervogels (GKA)	Gauwe Kiekendief	T. Hoenders; gauwekiekendief.nl; Hoenders (2026)
S. van Rijn	Rode Wouw en Zwarte Wouw	S. van Rijn
Werkgroep Zeearend Nederland	Zeearend	D. van Straalen; werkgroepzeearend.nl; Werkgroep Zeearend (2025)
Kerkuilenwerkgroep Nederland	Kerkuil	M. Hessels; kerkuil.com; Hessels (2026)
Steenuil Overleg Nederland (STONE)	Steenuil	R. van Harxen & P. Stroeken; steenuil.nl
Oehoewerkgroep Nederland	Oehoe	G. Wassink; oehoewerkgroep.nl; Wassink (2025)
Werkgroep Bijeneters Nederland	Bijeneter	H. Folkerts; bijeneters.nl; Werkgroep Bijeneters Nederland (2026)
Ravenwerkgroep (onderdeel WRN)	Raaf	H. de Vos Burchart; ravenwerkgroep.nl; de Vos Burchart & Hartman (2026)
Stichting Hirundo	Boerenwaluw	B. van den Brink; boerenwaluw.nl
Landelijk NETwerk voor STudies aan nest-KASTbroeders (NESTKAST)	nestkastsoorten	L. Ballering; Ballering (2026); vogeltrekstation.nl/pages/nestkast

2.2 Telmethode

Bij algemene, schaarse en zeldzame soorten wordt binnen het BMP de uitgebreide territoriumkartering toegepast; er wordt dus uitgegaan van territoria als maat voor het aantal broedparen zoals beschreven in de handleiding (Vergeer *et al.* 2023). Bij zeldzame soorten wordt daarbij een indicatie van de broedzekerheid (code) gevraagd. Van in kolonies broedende soorten worden doorgaans (bewoonde) nesten geteld. Territoria van nachttactieve soorten zoals rallen, uilen en Nachtzwaluw worden ook met soortspecifieke nachtelijke karteringen in beeld gebracht, deels gebruikmakend van geluidsapparatuur om de roep of zang te stimuleren. BMP-R berust op het in kaart brengen van nesten (Bijlsma 1997). Bij MUS en MAS wordt op vaste telpunten geteld: respectievelijk drie en vier keer per seizoen, op (indien mogelijk) door Sovon bepaalde locaties. (Schoppers *et al.* 2020, Teunissen *et al.* 2019). Bij deze projecten wordt het maximum aantal vogels over de verschillende bezoeken aangehouden. Soortspecifieke inventarisatierichtlijnen staan op de website van Sovon (stats.sovon.nl).

2.3 Organisatie en coördinatie

De landelijke coördinatie is in handen van Sovon, in de regio bijgestaan door twintig districtscoördinatoren (DC's, voor een actueel overzicht en contactgegevens zie sovon.nl/coördinatoren). Deze DC's houden contact met de tellers en waken mede over de volledigheid van de inventarisatie van zeldzame broedvogels en kolonievogels. Daarnaast bestaan er samenwerkingsverbanden met instellingen, organisaties of personen die hele regio's op bepaalde soorten of soortgroepen tellen (bijv. IJsvogels in Noord-Holland met als coördinator J. Jongejans), dan wel landelijk onderzoek naar afzonderlijke soorten uitvoeren (tabel 2.3). Een belangrijke bijdrage wordt ook geleverd door de grote terreinbeherende organisaties zoals Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Provinciale Landschappen en het ministerie van Defensie, zowel betreffende het telwerk als de toegang tot telgebieden en/of logistieke ondersteuning bij het veldwerk. Er zijn samenwerkingsverbanden met agrarische collectieven, de provincies en Rijkswaterstaat (integrale kartering van kustbroedvogels in het Deltagebied (Lilipaly *et al.* 2026)), zie tabel 2.2 voor een over-

zicht. Voor de monitoring van kustbroedvogels in de Waddenzee leveren onder andere de *Fryske Feriening foar Fjildbiology* (FFF, fjildbiology.nl) en Avifauna Groningen (avifaunagroningen.nl) een belangrijke bijdrage. Tabel 2.3 geeft een overzicht van landelijke soortonderzoeken waarvan gegevens in dit rapport zijn gebruikt. Zonder de medewerking van talloze vrijwilligers en vogelwerkgroepen zou het grootste deel van het veldwerk niet uitgevoerd kunnen worden. Bijlage 1 geeft een overzicht van de betrokkenen bij het broedvogelwerk in 2025.

2.4 Volledigheid en kwaliteit gegevens

In 2025 werden gegevens van 2478 telgebieden (algemene en schaarse soorten) ingestuurd, waarvan 2335 meerjarig zijn geïnventariseerd. Na een jarenlange toename liep het aantal telgebieden rond 1998-2002 weer langzaam terug (figuur 2.3). Deze terugval hing samen met een verminderde bijdrage van provincies in het kader van het Nationaal Weidevogelmeetnet. Tevens leek een structurele afname van tellers te zijn ingezet doordat tellers op leeftijd afhaakten (vergrijzing), terwijl de aanwas van nieuwe tellers achterbleef. Met de organisatie van BMP-cursussen, de ontwikkeling van de app Avimap (waarmee vanaf broedseizoen 2016 gegevens direct in het veld kunnen worden ingevoerd), en het gebruik van het computerprogramma Autocluster om op basis van meerdere observaties tot territoria te komen (van Dijk *et al.* 2013), is het tij gekeerd. Avimap vermindert de hoeveelheid papierwerk doordat veldregistraties thuis niet meer hoeven te worden overgebracht op soortkaarten. Autocluster maakt de lastige interpretatie van veldwaarnemingen naar territoria gemakkelijker, uniformer, minder tijdrovend en reproduceerbaar. In 2025 is bij 88% van de telgebieden het aantal territoria bepaald via Autocluster.

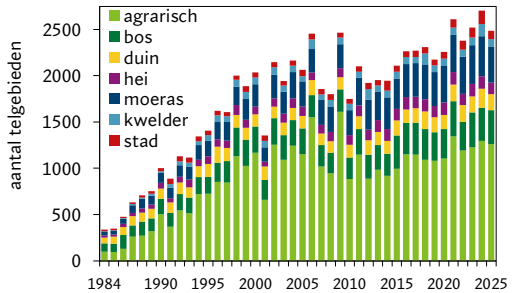
Telgebieden zijn in het algemeen redelijk over Nederland verdeeld, zij het niet evenredig naar landschapstype. Bos is ondervertegenwoordigd op de noordelijke en centrale Veluwe, in delen van Overijssel, Flevoland en op de Waddeneilanden. Agrarisch gebied kent enige lacunes in Oost-Drenthe, de duinen ontberen telgebieden op de Waddeneilanden en voor heide/hogveen is dit het geval op de noordoostelijke Veluwe en in delen van

Noord-Brabant. Met de start van het broedvogelmeetnet in de provincie Utrecht in 2023 zijn in die provincie hiaten opgevuld (agrarisch gebied, natuurgebieden) (Goffin & van Kleunen 2023). Bebouwd gebied wordt grotendeels bemonsterd in het kader van MUS. In 2007-24 werden gemiddeld 556 MUS-gebieden volledig geteld (drie tellingen per gebied per jaar), in 2025 waren dat er 778. Voor de meeste soorten wordt informatie uit de eerste twee bezoeken gebruikt (gemiddeld 595, 2025: 822), voor laat broedende soorten (Gierzwaluw, Huiszwaluw en Boomvalk) informatie uit het tweede en derde bezoek (gemiddeld 569, 2025: 799). Deelname aan MUS is (relatief) minder volledig in delen van Friesland, Flevoland en Limburg (figuur 2.2.). Agrarisch gebied wordt (deels) bemonsterd in het kader van het MAS (in 2015-24 gemiddeld 1206, 2025: 1455 telpunten, figuur 2.2).

In 2025 zijn gegevens van 1735 telgebieden ingestuurd waar specifiek één of meer zeldzame soorten zijn geïnventariseerd (gemiddeld in 1990-2024: 1508). Een belangrijk aandeel hierin vormen de telgebieden die door RWS Water, Verkeer en Leefomgeving (RWS WVL) op kustbroedvogels worden onderzocht in het Deltagebied. Het gaat jaarlijks om bijna 800 gebieden (Lilipaly *et al.* 2026). Daarnaast werden in 2025 gegevens verzameld uit 190 kerngebieden (waaronder alle Natura 2000-gebieden) en werden zeldzame soorten aangetroffen in 1651 BMP-telgebieden. Figuur 2.4 geeft een overzicht van de kern- en telgebieden in 2025. Het aantal onderzochte (en bezette) kolonies ligt al jaren boven de 4000 (gemiddeld in 1990-2024: 4149). In 2025 werden tellingen ingestuurd van 4669 kolonies (excl. nul-waarnemingen; figuur 2.5).

De volledigheid van het onderzoek verschilt per soort en per district. Sommige soorten zijn lastig te inventariseren of komen voor in landschappen of gebieden waar de bereidheid om te tellen on-

der vrijwilligers lager is. Per district bestaan er verschillen in volledigheid door variatie in het aantal actieve tellers, hun organisatiegraad, en de inzet en ervaring van de districtscoördinator. De volledigheid van de inventarisatie is voor zeldzame broedvogels en kolonievogels aangegeven in tabel 5.1, volgens de classificatie in tabel 2.4. Het gaat hierbij om een inschatting in hoeverre de landelijke populatie volledig is geïnventariseerd. Daarnaast wordt het getelde aantal vermeld, met zo mogelijk een landelijke populatieschatting. Voor deze schatting is bij een aantal soorten aanvullende informatie uit recente jaren en de (regionale en landelijke) populatieontwikkeling gebruikt. Om eventuele subjectiviteit (mate van ervaring van de schatter) te minimaliseren, is bij het maken van populatieschattingen zoveel mogelijk gebruik gemaakt van het programma RTRIM (*R-package for TRend analysis and Indices for Monitoring data*, van Strien & Pannekoek 1999, Pannekoek & van Strien 2001, Bogaart *et al.* 2020) dat ontbrekende waarden (bijv. een niet-getelde kolonie) bijschat

Figuur 2.3. Aantal geïnventariseerde BMP-telgebieden (algemene en schaarse soorten) per jaar vanaf 1984, onderscheiden naar landschapstype (stand juni 2026, excl. MUS en MAS). / Number of surveyed sample plots in the common breeding bird census (common and scarce species) from 1984 onwards, distinguished by landscape type (per June 2026, excl. MUS and MAS).

Tabel 2.4. Aanduiding van volledigheid van de inventarisatie van zeldzame soorten en kolonievogels. / Indication of coverage of the national census of rare and colonial breeding birds.

>90%	vrijwel volledige landelijke dekking, enkele gebieden niet (volledig) geteld (Lepelaar, Roerdomp)
71-90%	belangrijke gebieden merendeels geteld, sommige regio's/gebieden niet volledig geteld (Blauwe Reiger, Draaihals)
niet bepaald	volledigheid onduidelijk omdat exacte omvang populatie onbekend is (Geelpootmeeuw), of omdat volledige dekking onhaalbaar is en het aantal meldingen sterk afhankelijk is van de inspanningen van tellers (Rouwkwikstaart)

(zie 2.5), onder andere op basis van tellingen in vergelijkbare gebieden.

Het onderzoek in het Waddengebied, een moeilijk te inventariseren gebied, was in 2025 voor een deel van de soorten volledig. In dit gebied wordt eens in de zes jaar een gebiedsdekkende kartering uitgevoerd van alle TMAP-projectsoorten (vooral kolonievogels en zeldzame soorten), waarvan de volgende in 2030 plaatsvindt.

Voor 45 soorten broedvogels zijn Natura 2000-gebieden aangewezen waar deze soorten speciale bescherming genieten. In totaal levert dit 374 soort-gebiedscombinaties waarvoor informatie over trends gewenst is. Dit is exclusief de Grutto die recent is toegevoegd aan 25 bestaande Vogelrichtlijngebieden. In de meeste gevallen zijn deze combinaties in 2024 voldoende intensief geteld (soort-gebiedsspecifieke informatie over teintensiteit in 2025 is nog niet beschikbaar). Van de (op dat moment nog) 374 combinaties werden er in

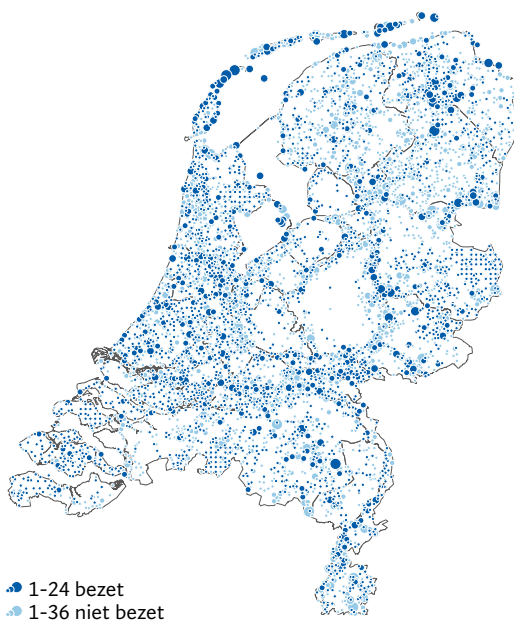
2024 34 onvoldoende geteld (9%) in 17 verschillende Natura 2000-gebieden (CBS 2026). Het aantal soort-gebiedscombinaties dat in 2025 onvoldoende is geteld, zal waarschijnlijk vergelijkbaar zijn.

Bij sommige soorten lukt het niet goed om (jaarlijks) voldoende informatie te verzamelen voor een compleet beeld. Ze zijn zeldzaam of lastig te inventariseren, zoals de Geelpootmeeuw (determinatie, mengparen, onopvallend in grote meeuwenkolonies) en Smient (overzomerende vogels), maar ook de Engelse Kwikstaart, Rouwkwikstaart en Orpheusspotvogel. Deze lijst kan nog worden uitgebreid met exoten zoals de Indische Gans waaraan vogelaars veelal minder aandacht besteden.

De in deze rapportage weergegeven aantallen kunnen in detail verschillen van eerder gepubliceerde aantallen. Het beschikbaar komen van nieuwe aantalsopgaven of het corrigeren van eerdere incorrecte gegevens kunnen hiervan de oorzaak zijn.

Figuur 2.4. Ligging van in 2025 geïnventariseerde telgebieden en kerngebieden van zeldzame soorten (stand juni 2026). / Location of sample plots and core breeding areas (all rare species) covered in the national rare breeding bird census in 2025 (per June 2026).

Figuur 2.5. Ligging van in 2025 getelde kolonies (nultellingen in lichtblauw, stand juni 2026). / Location of colonies covered in the national colonial breeding birds census in 2025 (zero counts in light blue, per June 2026).

2.5 Analyses en indexen

In het Meetnet Broedvogels kiezen tellers zelf hun telgebieden. Hierdoor worden natuurlijke en vogelrijke landschappen als heide, moeras en duin overbemonsterd (meer telgebieden in de steekproef aanwezig dan op basis van hun oppervlakte-aandeel in Nederland verwacht zou mogen worden) en vogelarme landschappen onderbemonsterd (agrarisch gebied, steden). Ook regionaal is sprake van over- en onderbemonstering. In delen van bijvoorbeeld Groningen en Flevoland zijn relatief weinig telgebieden in gebieden met weinig tellers. Het feit dat de telgebieden niet evenredig over de Nederlandse landschappen en regio's zijn verdeeld, is een probleem indien de aantalsontwikkelingen tussen deze gebieden verschillen. Daarom passen we bij de trendberekeningen een correctieprocedure toe om toch representatieve landelijke trends te kunnen genereren (van Strien & Pannekoek 1999, Pannekoek & van Strien 2001, van Turnhout *et al.* 2008, Bogaart *et al.* 2020). In het kort komt de procedure erop neer dat eerst deeltrends worden berekend per stratum ('stratificatie'), en dat de deeltrends per stratum vervolgens worden gecombineerd tot landelijke trends op een wijze die rekening houdt met over- en onderbemonstering door de deeltrends te 'wegen' naar populatiegroottes per stratum. Bij de algemene en schaarse broedvogels hebben de strata betrekking op een combinatie van landschapstype (agrarisch gebied, bos, duin, hei, kwelder, moeras, bebouwd gebied) en (sub-)fysisch-geografische regio (Duinen Wadden, Duinen Overig, Getijdewateren, Heuveland, Hoge Zandgronden-Noord, -Veluwe, -Oost, en -Zuid, Laagveen-Noord en -Holland, Rivierengebied, Zeeklei-Noord, -Midden en -Zuid). Het uitgangspunt is dat aantalsontwikkelingen in telgebieden binnen hetzelfde stratum gemiddeld sterker met elkaar overeenkomen dan de aantalsontwikkelingen in andere strata. Ontbrekende tellingen kunnen zo ook nauwkeuriger worden bijgeschat (op basis van ontwikkelingen binnen hetzelfde stratum). Bij vrijwel alle algemene(re) broedvogels wordt zowel gestratificeerd als gewogen om tot een betrouwbare landelijke trend te komen.

In 2022 is, in overleg met het CBS, de stratificatie en weging herzien om tot nog robuustere (deel)trends te komen. Bij de recente aanpassingen is ten opzichte van de oorspronkelijke stratificatie

Vogelaars in het veld, Millingerwaard, Kekerdom Gl, 6 september 2025. Foto: Harvey van Diek

(voor trends berekend tot en met 2021) het totaal aantal strata voor alle (min of meer algemene) BMP-soorten met 35% afgenomen tot gemiddeld zeven strata per soort. Hierdoor is de steekproef per stratum groter waardoor de daarop gebaseerde trends robuuster zijn. Bij de weging wordt vanaf deze herziening bovendien gebruik gemaakt van de nieuwe populatieschattingen uit de Vogel-atlas, veldperiode 2013-15 (Sovon 2018), voorheen werd gewogen op basis van Atlas-schattingen uit 1998-2000 (Sovon 2002). Ondanks de substantiele wijzigingen die zijn doorgevoerd in de werkwijze, waren de gevolgen voor landelijke indexen en trends voor de meeste algemene broedvogels zeer beperkt. Dit geeft aan dat het merendeel van de landelijke trends robuust is (van Turnhout *et al.* 2022). Voor enkele soorten waren de verschillen in de trends 1990-2020 tussen oude en nieuwe werkwijze groter. De steekproefgrootte per stratum is bij de nieuwe werkwijze echter groter waardoor dit tot robuustere nieuwe deeltrends en landelijke trends leidt.

Bij een deel van de zeldzame broedvogels (34 soorten) en kolonievogels (17 soorten) wordt eveneens gestratificeerd (gemiddeld 3 resp. 5 strata). Weging kan bij deze soorten achterwege blijven omdat de extra stap niet of nauwelijks verschil maakt, jaarlijks wordt immers een zeer groot deel van de landelijke populatie geteld (van Turnhout *et al.* 2022). Trends van provincies en regio's (Waddengebied, Zoete Rijkswateren) worden niet gestratificeerd en/of gewogen.

De landelijke trends in dit rapport worden gepresenteerd vanaf het moment waarop voldoende betrouwbare gegevens beschikbaar zijn. Bij zeldzame broedvogels en kolonievogels is dat 1990 of eerder, voor de meeste algemene en schaarse soorten is het startjaar 1984 (bijlage 2). Het jaarlijkse aantal broedparen wordt in de bijlage weergegeven als index ten opzichte van een basisjaar, meestal 1990, dat op 100 wordt gesteld. De indexen worden berekend door het CBS met het programma RTRIM (van Strien & Pannekoek 1999, Pannekoek & van Strien 2001, Bogaart *et al.* 2020).

Van iedere soort zijn twee trends beschikbaar; de 'lange termijn' (in principe vanaf 1990) en de 'korte termijn' (recente 12 jaren, 2014-25). Bij enkele soorten start de langetermijntrend in 1993 (Europese Kanarie) of 2007 (Soepeend, Soepgans, Kleinst Waterhoen, Stadsduif, Gierzwaluw en Kauw) omdat uit de jaren voor dat startjaar onvoldoende tellingen beschikbaar zijn uit enkele belangrijke regio's (Europese Kanarie, Kleinst Waterhoen) of het bebouwd gebied (overige soorten, start MUS in 2007). De classificatie van de trends volgt de indeling in tabel 2.5.

Ieder jaar leveren provincies een belangrijke bijdrage aan het Meetnet Broedvogels. Tabel 2.2 geeft een overzicht van de provincies waar in 2025 een provinciaal meetnet actief was. In de provinciale meetnetten ligt de focus veelal op het agrarisch gebied, waarbij tegenwoordig een uitgebreidere groep van soorten (BMP-B) wordt gevolgd dan voorheen toen het telwerk veelal tot de primaire weidevogels beperkt was. De provinciale resultaten worden verwerkt in de landelijke trends, samen met de tellingen van vrijwillige tellers uit BMP, MUS, MAS en de kolonievogeltellingen. De validatie van de professionele broedvogeltellingen in de provinciale meetnetten wordt door de provincies uitgevoerd. Tellingen van vrijwilligers worden door (Sovon-)meetnetcoördinatoren gevalideerd. Voor veel soorten is de steekproef voldoende groot om ook trends per provincie te berekenen. Bij het berekenen van provinciale trends wordt geen gebruik gemaakt van stratificatie en weging.

Alle beschikbare provinciale trends zijn beoordeeld op betrouwbaarheid waarbij rekening is gehouden met volledigheid en representativiteit van de tellingen van die soort in die provincie. Omdat in veel provincies de telinspanning in de jaren negentig lager was dan tegenwoordig (zie ook figuur 2.3) is indien nodig een soortspecifiek startjaar bepaald (figuur 4.3). Alle betrouwbaar geachte trends lopen door tot en met 2025.

Alle broedvogelindexen zijn per soort te vinden op de soortpagina's op de website van Sovon (stats.sovon.nl). Een Excel-bestand met de exact 200 beschikbare landelijke en de ruim 1200 provinciale soorttrends is beschikbaar via sovon.nl/indexen-en-aantallen.

Tabel 2.5. Klasse-indeling van trendindicatie met gebruikte criteria, omschrijving en symbolen. / Trend classification used in this report.

Symbol	Omschrijving	Criterium
++	sterke toename <i>strong increase</i>	significante toename van >5% per jaar (minimaal verdubbeling in 15 jaar) <i>increase >5% per year (at least twofold increase in 15 years)</i>
+	matige toename <i>moderate increase</i>	toename, niet significant >5% per jaar <i>increase, not significantly >5% per year</i>
0	stabil <i>stable</i>	geen significante aantalsverandering <i>no significant increase or decrease</i>
-	matige afname <i>moderate decrease</i>	afname, niet significant >5% per jaar <i>decrease, not significantly >5% per year</i>
--	sterke afname <i>strong decrease</i>	significante afname van >5% per jaar (minimaal halvering in 15 jaar) <i>decrease >5% per year (at least twofold decrease in 15 years)</i>
~	onzeker <i>uncertain</i>	geen trend aantoonbaar (bijvoorbeeld fluctuerend) <i>trend not detectable (for example fluctuating)</i>

2.6 Overige projecten: CES en Nestkaarten

Constant Effort Sites (CES)

Het CES-project (startjaar 1994) van het Vogeltrekstation en Sovon is geen onderdeel van het Meetnet Broedvogels maar wordt hier besproken vanwege de duidelijke relatie met het meetnet. Het CES volgt (ontwikkelingen in) aantallen, broedsucces en overleving van een aantal soorten zangvogels, vooral kleine zangvogels van (riet)moerassen, struwelen en heggen (Kampichler & van der Jeugd 2011) maar ook bosvogels. De CES-gegevens zijn onderdeel van de ring- en terugmeldingendatabase van het Vogeltrekstation (vogeltrekstation.nl/pages/CES). Meer informatie over de methode is te vinden op sovon.nl/tellen/telprojecten/constant-effort-sites-ces.

Verspreid over Nederland zijn circa 40 locaties waar jaarlijks gevangen en geringd wordt (2025: 40); 60% bevindt zich in rietmoeras en natte struwelen, 20% in droog struweel, tuinen en halfopen agrarisch gebied en 20% in bos (waaronder relatief veel moerasbos). In 2025 werden ruim 20.000 vogels gevangen, geringd en gemeten, met een gemiddelde 512 vogels per locatie (Deuzeman *et al.* 2026).

Grafieken met CES-resultaten zijn te vinden op de website van Sovon, per soort op stats.sovon.nl, of voor alle soorten tezamen op sovon.nl/indexen-en-aantallen. In deze Excel is ook een uitleg opgenomen van de berekening van de reproductie-indexen (evenredig met het aantal geproduceerde juveniele vogels per adult) en de overleving (de overleving voor het jaar 2024 is die van 2024 tot 2025).

Meetnet Nestkaarten

Dit in 1995 gestarte project richt zich op het vastleggen van broedresultaten en is een van de onderdelen van het broedvogelmeetnet. Het helpt, samen met parameters zoals populatieomvang (Meetnet Broedvogels) en overleving (CES), te begrijpen en te voorspellen wat er met de populatie van een specifieke soort gebeurt (early warning), en in welke fase van de levenscyclus zich eventueel problemen voordoen. In 2025 zijn circa 56.000 nestkaarten (vooral digitaal) ingeleverd. In het totale bestand bevinden zich gegevens van circa 1,3 miljoen nesten, waaronder relatief veel van weidevogels en nestkastbewoners.

In het Meetnet Nestkaarten wordt samengewerkt met een groot en groeiend aantal organisaties die

Eerste ringdag van 2025 op de vaste CES-locatie in de Krimpenerwaard, 18 april 2025. Foto: Erik Kleyheeg

nestgegevens verzamelen. Zij brengen hun gegevens via dit project bij Sovon onder, en maken ze daarmee beschikbaar voor diverse toepassingen. Deze organisaties staan in tabel 2.3 beschreven.

Meer informatie over het Meetnet Nestkaarten en de methode voor het berekenen van het nestsucces is beschikbaar in de Handleiding Sovon nestonderzoek (Bijlsma *et al.* 2020), te vinden op de projectenpagina op sovon.nl/tellen/telprojecten/nestkaarten. Een overzicht van de aantallen nestkaarten per soort is (na inloggen) in te zien via portal.sovon.nl/nestkaart/result/kaart. De resultaten zijn te raadplegen via de soortpagina's (stats.sovon.nl). Hier worden per soort, indien voldoende gegevens voorhanden zijn, trends gepresenteerd in nestsucces (percentage succesvolle nesten volgens de Mayfield-methode, zie Beintema 1992), het aantal uitgevlogen jongen per succesvol nest en de gemiddelde eerste eilegdatum.

Nachtzwaluw, mannetje, Veluwe, 2 juli 2025. Foto: Thijs Glastra

3. Weer en waterstanden 2025

3.1 Weer

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de voor het broedseizoen 2025 relevante weersomstandigheden. De weersgegevens zijn afkomstig van de maandelijkse KNMI-overzichten (knmi.nl/nederland-nu/klimatologie/maand-en-seizoens-overzichten).

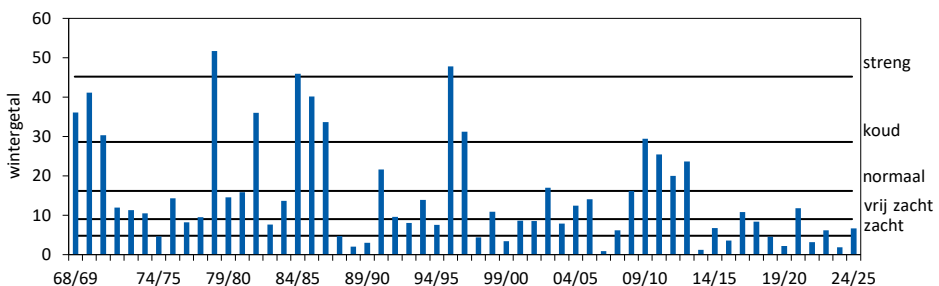
Winter 2024/25

Na vijf relatief normale tot koude winters volgde een reeks van twaalf uitzonderlijk zachte winters, waarin ook winter 2025 met een gemiddelde temperatuur van 4,5°C weer duidelijk aan de zachte kant uitkwam. De zachtheid werd vooral bepaald door december, want januari en februari lagen slechts iets boven het langjarig gemiddelde. December verliep zeer zacht, nat en somber. Met 6,1°C gemiddelde temperatuur werd het de achtste zachtste decembermaand ooit. Het begin was wisselvallig met op 6 december storm aan de kust. Daarna namen hogedrukgebieden het over en volgde een langere periode met droog maar grijs weer. Rond 19 december was het opnieuw uitzonderlijk zacht en nat, waarna een koelere fase volgde met op 22 december gure buien. De maand eindigde met tijdelijk kouder en mistig weer. Januari was aan de koude kant, maar zonder uitgesproken winterweer. De maand kende een grillig patroon van zachte, natte en stormachtige dagen afgewisseld met winterse buien en nachtvorst. Op 11 januari zorgde ijzel in Groningen en Friesland voor code oranje. Daarna volgde kwakkelweer met sneeuw-

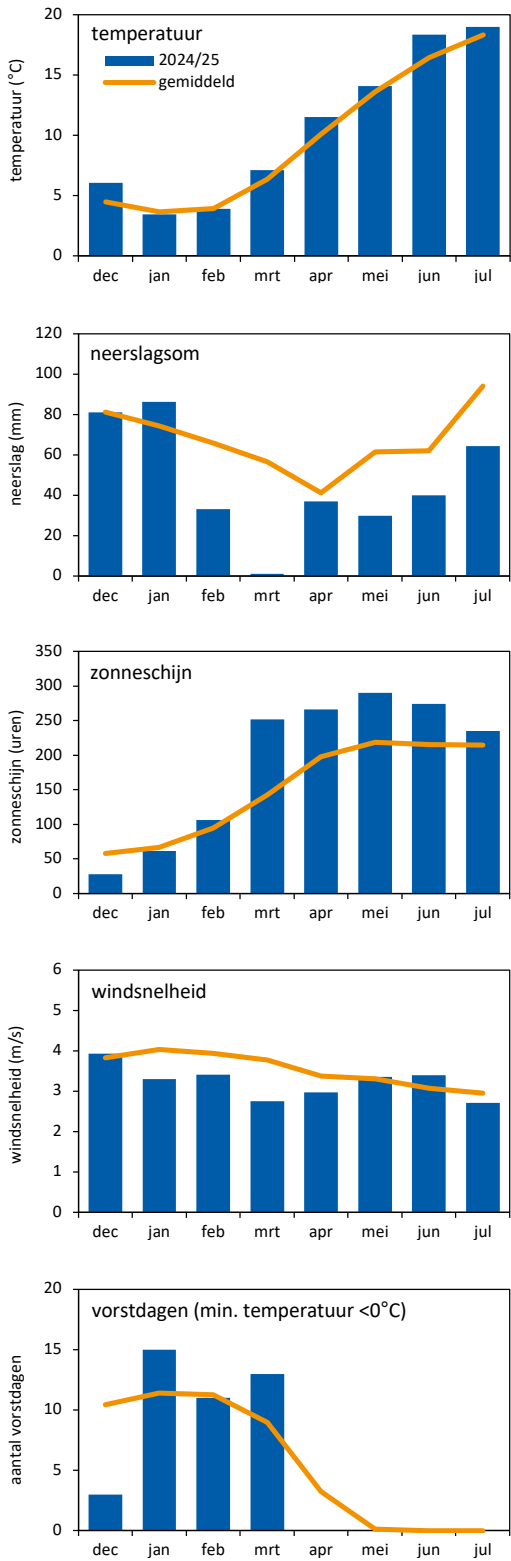
en ijzelperiodes. Halverwege de maand bracht hogedruk koud, grijs en mistig weer met lichte tot matige vorst; na de 22e werd het weer zachter en natter. Januari was nat en somber. Februari had twee gezichten en verliep droog. De maand startte zonnig, koud en helder. Tussen 10 en 12 februari viel sneeuw in het noorden. Daarna volgden opnieuw droge, zonnige dagen, met op 18 februari de laagste wintertemperatuur: -8,8°C bij Twente Airport. Na de 20e werd het uitzonderlijk zacht, met in Woensdrecht 19,3°C, de hoogste winter-temperatuur. Februari was droger en zonniger dan normaal.

Lente 2025

De lente verliep uitzonderlijk warm, zonnig en droog. Met een gemiddelde temperatuur van 10,9°C lag het seizoen duidelijk boven normaal, en alle drie de maanden waren warmer dan het langjarig gemiddelde. Bovendien was de lente met slechts 68 mm neerslag de op twee na droogste sinds het begin van de metingen (alleen 1976 en 2011 waren droger) en met 796 zonuren de op één na zonnigste ooit gemeten. Maart was een opmerkelijke maand: zacht, extreem droog en recordzonnig. De gemiddelde temperatuur bedroeg 7,1°C en met slechts 6 mm neerslag werd het de droogste maart sinds 1906. De zon scheen 247 uur, het hoogste aantal ooit gemeten in maart sinds minstens 1965. Onder langdurige hogedruklagen was het vaak helder en droog, met grote temperatuurschommelingen en regelmatige nachtvorst. Toch werd het overdag soms zeer zacht: op 8 maart

Figuur 3.1. Strengheid van de winters (november tot en met maart) in Nederland vanaf 1968/69, uitgedrukt in het wintergetal van IJnsen (1991). Op deze schaal is 0 een extreem zachte winter en vanaf 44 een strenge winter. / Index of winter weather severity in the Netherlands from 1968/69 onwards according to the index values of IJnsen, ranging from 0 (extremely mild winter) to >44 (severe winter).

werd in Deelen al 20,0°C bereikt. April was uitzonderlijk warm met 11,5°C, de vijfde warmste april sinds 1901. De maand was zonnig en overwegend droog, onder invloed van aanhoudende hogedruk. De eerste zomerse dag viel vroeg: op 12 april werd het in Westdorpe 25,3°C, en op 30 april noteerde ook De Bilt zijn eerste zomerse dag. De neerslag was ongelijk verdeeld: het noordwesten en de kust bleven bijna droog, terwijl in het (zuid)oosten lokaal tot 80 mm viel. Mei sloot de lente af als warm, droog en zonnig. Met 14,1°C lag de temperatuur ruim boven normaal. Op 1 mei werd in Westdorpe 29,5°C gemeten, de hoogste temperatuur van de lente. Net als maart en april was mei duidelijk droger én zonniger dan gebruikelijk.

Zomer 2025

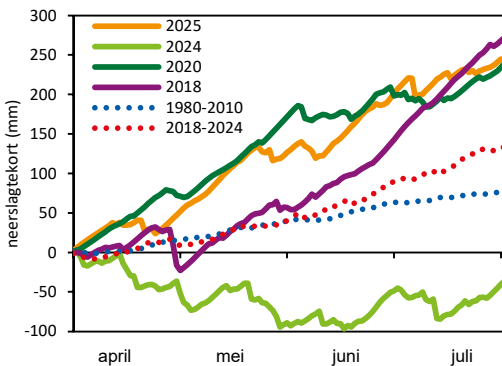
De zomer van 2025 was uitzonderlijk warm: met een gemiddelde temperatuur van 18,5°C tegenover 17,5°C normaal was het de op drie na warmste zomer sinds 1901. Hoewel er twee hittegolven waren, bleef langdurige hitte uit; de zomer viel vooral op door het kleine aantal koele dagen. Juni verliep uitzonderlijk warm, zonnig en droog. Met 18,3°C gemiddeld werd het de op één na warmste juni ooit gemeten. De maand begon nog wisselvallig en koel, met op 11 juni een opvallend lage minimumtemperatuur van 3,6°C in Deelen. Halverwege juni sloeg het weer echter om naar zomers tot tropisch, met op 13 juni 33,5°C in Gilze-Rijen. Het bleef bovendien duidelijk droger dan normaal, met slechts 51 mm neerslag, passend bij een zeer zonnige maand. Juli begon met extreme hitte. De hittegolf die eind juni begon, zette door en op veel plaatsen werd het ruim 35°C; in Maastricht zelfs 39,0°C, een van de hoogste waarden daar ooit gemeten. Vanaf 3 juli kwam een koelere, sombere periode met een noordwestelijke stroming en buien. Daarna keerde het zomerweer tijdelijk terug, tot rond de maandelijft opnieuw storingen volgden. Vanaf 17 juli werd

Figuur 3.2. Samenvatting van het weer in december 2024 - juli 2025 in De Bilt (Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut, knmi.nl). Weergegeven zijn de actuele weermetingen en de langetermijnwaarden (klimaatgemiddelde) van 2000-19. / Weather characteristics in December 2024 - July 2025. Shown are mean daily temperatures, precipitation, sunshine, average windspeed and the number of days with temperatures below zero. Bars indicate actual values in 2024/25, lines indicate long-term averages over 2000-19.

Zomerdroogte in de Ooijpolder, 2 augustus 2025. Foto: Harvey van Diek

het nog eenmaal warm, met op de 19e een tropische dag in het zuiden. Uiteindelijk eindigde juli iets warmer dan normaal met $19,0^{\circ}\text{C}$. Augustus was opnieuw warm, met $18,2^{\circ}\text{C}$, en kende tussen 11 en 15 augustus de tweede hittegolf. Rond 22 augustus was het tijdelijk koeler, maar de maand was vooral zonnig (236 uur) en zeer droog, met slechts 35 mm neerslag tegenover normaal 83 mm. Zo droeg augustus bij aan een zomer met uitzonderlijk veel warme, zomerse en tropische dagen.

Figuur 3.3. Neerslagtekort (dagelijkse neerslagsom minus referentiegewasverdamping) in De Bilt in april-juli in 2025, gemiddelden over 1980-2010 en 2018-23, in twee recente droge jaren (2018, 2020) en in het natte jaar 2024 (knmi.nl). Een stijgende lijn laat een toename in de droogte zien en dalende lijn neerslagoverschot. / Rainfall deficit in April-July 2025 and three recent years (dry in 2018 and 2020, wet in 2024) compared to the mean values over 1980-2010 and 2018-23. An upward trend shows an increase in drought, and a downward trend indicates a precipitation surplus.

Neerslagtekort

Na een zeer nat voorjaar in 2024, volgend op een natte winterperiode, was het voorjaar van 2025 juist zeer droog (figuur 3.3). De droogte uit het voorjaar van 2025 zette al in februari in (figuur 3.2) en maart was zelfs recorddroog, met gemiddeld over het land slechts 6 millimeter neerslag. De voorjaren van 2024 en 2025 brachten dus twee extremen direct na elkaar.

Aan het eind van het broedseizoen 2025 was het neerslagtekort opgelopen tot bijna 250 mm. In de periode 1980-2010 was op hetzelfde moment een tekort van rond de 75 mm; een verschil van 175 mm, oftewel 175 liter per vierkante meter. De zeer droge maanden april-juli 2025 doen denken aan 2020. De jaren 2018-25 waren, gemiddeld over de vier maanden en in vergelijking met 1980-2010, zeer nat (2024), natter dan gemiddeld (2021), gemiddeld (2022), droog (2018, 2019, 2023) en zeer droog (2020, 2025).

3.2 Waterstanden

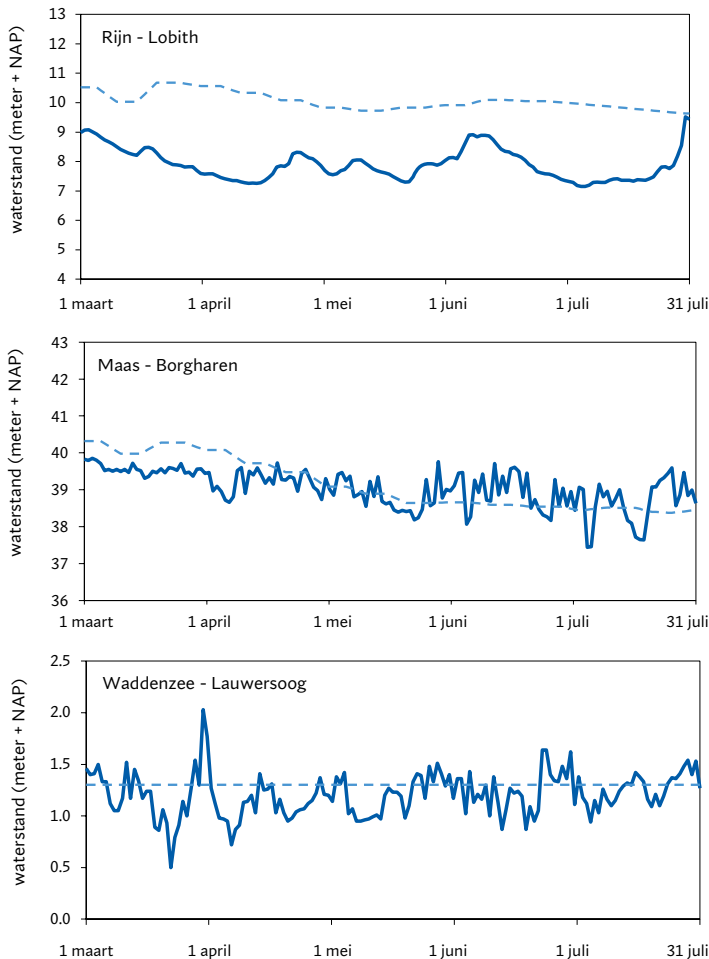
De droge periode vanaf februari 2025 in Nederland (figuur 3.2) en verder stroomopwaarts leidde tot een lage waterstand in Maas en Rijn. Vanaf half april stond het water in de Maas rond de gemiddelde waarde maar in de Rijn bleef het (zeer) laag. Gemiddeld over maart-juli was de waterstand bij Lobith bijna 2,2 meter onder het gemiddelde van 2000-19.

Op 28 mei werd bij Borgharen het niveau van de eerste dagen van maart bereikt (+39,76 meter bo-

ven NAP) maar scherpe hoogwatergolven bleven uit. In de Rijn bleef het water tijdens een ‘piek’ rond 6-10 juni nog ruim een meter onder de gemiddelde waarde en pas de laatste dagen van juli werd die waarde weer benaderd.

In de Waddenzee (Lauwersoog Gr) kwam het peil in maart-juli op 51 dagen boven de zogenaamde drempelwaarde uit; de waterhoogte waarop de meeste landaanwinningswerken overspoelen, na-

melijk +1,30 meter boven NAP. Op 30-31 maart kwam de waterstand meer dan 30 centimeter boven deze drempelwaarde uit (max. +0,73 meter boven de drempel op de 30e) en dat gebeurde opnieuw op 22-23 juni (max. +0,34 meter) en 29 juni (+0,32 meter). De hoogwaterpiek van 30-31 maart viel samen met springtij; in Nederland twee dagen na volle maan – in dit geval nieuwe maan.

Figuur 3.4. Waterstanden in de Rijn (Lobith), Maas (Borgharen) en Waddenzee (Lauwersoog) in maart-juli 2025 (Rijkswaterstaat, waterinfo.rws.nl). Voor de rivieren is de hoogste meting per dag vergeleken met het langetermijngemiddelde (2000-19, stippellijn). Voor de Waddenzee is het hoogste tij per dag aangegeven, de stippellijn in deze figuur geeft aan bij welk tij de meeste landaanwinningswerken overspoelen (+1,30 m boven NAP). / Water tables in the rivers Rhine (Lobith) and Meuse (Borgharen), and in the Wadden Sea (Lauwersoog) during March-July 2025. For the rivers, daily values are compared with long-term averages (2000-19, dashed line). For the Wadden Sea, the dashed line marks the tide leading to inundation of (lower) salt marshes.

Kleine Mantelmeeuwen en Zilvermeeuwen in kolonie Europoort ZH, 22 maart 2025. Foto: Marcel Klotwijk

Kleine Zilverreiger, Borsele ZI, 12 februari 2025. Foto: Marcel Klootwijk

4. Algemene ontwikkelingen en provinciale trends

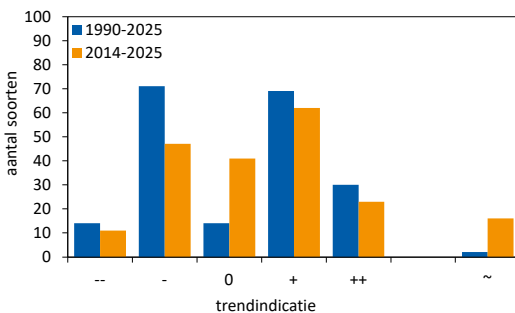
4.1 Algemene ontwikkelingen in 2025

Trendindicaties en schattingen

Dit hoofdstuk vat de belangrijkste aantalsontwikkelingen van Nederlandse broedvogels in 2025 samen. De meest opvallende toe- en afnames worden besproken in relatie tot voorgaande jaren.

Figuur 4.1 geeft voor exact tweehonderd broedvogelsoorten waarvan betrouwbare trends beschikbaar zijn de trendindicaties weer over 1990-2025 (in tekst: lange termijn) en over de laatste twaalf jaren: 2014-25 (korte termijn). Van zeven soorten start de landelijke langetermijntrend niet in 1990: Europese Kanarie (1993), Soepgans, Soepeend, Gierzwaluw, Stadsduif, Kleinst Waterhoen en Kauw (2007). Zie bijlage 2 voor de afzonderlijke trendgrafieken.

Op de lange termijn laten 85 soorten (43%) een sterke of matige afname zien en 99 soorten (49%) een sterke of matige toename. De overige soorten bleven stabiel (14 soorten, 8%) of hadden een onzekere trend (2, Kleinst Waterhoen, Dwergmeeuw). Op de korte termijn namen 58 soorten af (29%), 85 soorten namen toe (43%) en de rest was stabiel (41 soorten, 20%, incl. drie ‘verdwenen’ soorten met een indexwaarde van nul in 2014-25) of had een onzekere trend (16 soorten; 8%).

Figuur 4.1. Trendindicatie van 200 vogelsoorten in 1990-2025 en 2014-25 (symbolen x-as: -- sterke afname, - matige afname, 0 stabiel, + matige toename, ++ sterke toename, ~ onzeker, zie tabel 2.5). / Trend classification for 200 species during 1990-2025 and 2014-25. The y-axis gives the number of species for each category; symbols x-axis: -- strong decrease, - moderate decrease, 0 stable, + moderate increase, ++ strong increase, ~ uncertain trend.

Stijgers 2025

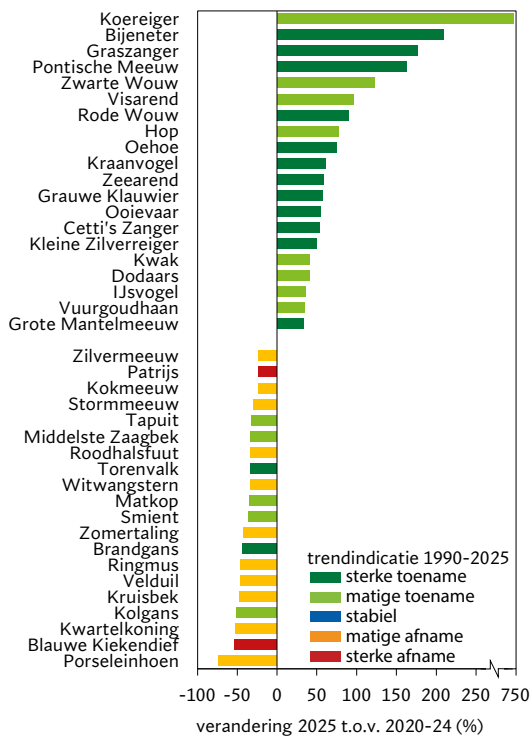
In figuur 4.2 worden de meest in het oog springende aantalsontwikkelingen in 2025 ten opzichte van de vijf voorgaande jaren (2020-24) op een rij gezet. Hierbij onderscheiden we soorten die het in 2025 relatief goed deden: de stijgers (bovenste helft figuur), en soorten die het naar verhouding slecht deden: de dalers (onderste helft).

De twintig grootste stijgers zijn op de lange termijn allemaal toegenomen, twaalf met een sterke toename en acht met een matige toename. Ook op de korte termijn (2014-25) laten bijna alle soorten een sterke of matige toename zien (12 resp. 5). De overige soorten zijn op de korte termijn stabiel (IJsvogel) of laten een onzekere, fluctuerende trend zien, mede veroorzaakt door een laag aantal broedparen (Zwarte Wouw en Bijeneter). Van de twintig stijgers zijn er acht terug te vinden op de Rode Lijst (van Kleunen *et al.* 2017). Deze stijgers staan in de categorieën gevoelig (Kleine Zilverreiger, Kraanvogel, Grote Mantelmeeuw, Zeearend, Oehoe, Graszanger), bedreigd (Gauwe Klauwier) en ernstig bedreigd (Kwak).

Veel stijgers zijn soorten die pas recent (weer) op jaarlijkse basis in ons land zijn komen broeden. Dit zijn, in chronologische volgorde, **Grote Mantelmeeuw** (vanaf 1993), **Kleine Zilverreiger** (1994), **Oehoe** (1996), **Kraanvogel** (2001), **Zeearend** (2006), **Zwarte Wouw** (2009), **Rode Wouw** (2010), **Bijeneter** (2010), **Pontische Meeuw** (mengpaar in 2012-13, eerste zuivere paar in 2014), **Visarend** (2014), **Hop** (2020) en **Koereiger** (2021). Ook **Graszanger** en **Cetti's Zanger** horen eigenlijk in dit rijtje thuis. Beide soorten hadden in de jaren zeventig en tachtig een kleine populatie in Nederland, met pieken van respectievelijk rond de 32 territoria in 1977 en 65 in 1978. Deze populaties werden echter weer tenietgedaan door enkele koude en strenge winters. Ze broeden jaarlijks in Nederland sinds respectievelijk 1993 en 2003, waarbij de Cetti's Zanger zich duidelijk sneller uit wist te breiden. Graszanger is zich na een dip in 2011-17 echter ook behoorlijk aan het uitbreiden en wordt ook steeds vaker buiten de Zeeuwse Delta, waar de kernpopulatie ligt, vastgesteld.

Bij soorten die al veel langer in ons land broeden waren eveneens toenames te zien. Zo zette de **Ooievaar** zijn opmars voort. Er werden dit jaar 1900-2200 paren geschat, een verdubbeling ten opzichte van tien jaar geleden (2015: 900-1000 paren). Ook **Kwakken** deden het wederom goed, met 60-65 broedparen op 14 locaties. Opvallend was de vestiging van 5 paren in een gemengde reigerkolonie in de Banen bij Weert Li. De grootste concentraties zaten zoals gebruikelijk in Middelburg (25 paren) en Amsterdam (14 paren verdeeld over 3 locaties). De **Dodaars** maakte een opvallende sprong vooruit. Na de afgelopen jaren al voorzichtig in aantal te zijn toegenomen, groeide de populatie in 2025 met zo'n 30% ten opzichte van 2024. Hiermee bereikt de soort zijn topniveau uit de jaren 2000-04. De **IJsvogel** bereikte zijn op één na hoogste

indexwaarde sinds 1990, waarmee de soort volledig hersteld lijkt te zijn van de korte vorstperiode in februari 2021. Grote moerasgebieden zoals de Biesbosch en De Wieden waren goed voor respectievelijk 32 en 15-17 broedparen. Ook in grotere parken, landgoederen en recreatiegebieden in de Randstad werd de soort regelmatig opgemerkt. In BMP-gebied Groot-Amsterdam (Amsterdam en omgeving van Monnickendam tot Uithoorn, 47 km²), werden bijvoorbeeld 75 paren geteld. De populatie van **Grauwe Klauwier** is in de afgelopen tien jaar ongeveer verviervoudigd, en lijkt daarmee op weg naar het populatieniveau van halverwege de twintigste eeuw, toen er nog enkele duizenden paren in Nederland broedden (meest recente schatting in 2024: 1600-1950 paren). Hoge aantallen werden voornamelijk gevonden in Drenthe (664 paren geteld), op de Veluwe (155) en in Twente (97). Ook werden de Waddeneilanden bereikt met telkens één broedpaar op Texel, Terschelling en Ameland. Na een dal in 2021, waarschijnlijk veroorzaakt door een periode met sneeuw en felle kou in februari, wist de **Vuurgoudhaan** te profiteren van de daaropvolgende zachte winters. De afgelopen tien jaar groeide de populatie met meer dan 70%. De soort profiteert van de hogere gemiddelde leeftijd en diversiteit van bossen en neemt ook toe in habitats zoals stadsparken en villawijken.

Figuur 4.2. Procentuele verandering van de indexen van de twintig sterkste stijgers en dalers in 2025 ten opzichte van de gemiddelde index over 2020-24. Enkele zeer zeldzame broedvogels zijn niet opgenomen. / Changes in index values between 2025 and the 2020-24 average, shown for the 20 species with most pronounced population changes, with trend classification over 1990-2025. Some very rare species are excluded.

Enkele schaarse roofvogels en de Oehoe blijven het heel goed doen. **Visarenden** werden vanaf 2020 telkens op 5 of 6 plaatsen broedend of in het broedseizoen aan een nest bouwend gezien maar dit jaar was dat het geval op 11 plaatsen (5 broedend, 6 nestbouw). De nesten waren verdeeld over de Biesbosch (3 paren broedend, 2 paren met nestbouw), Gelderland (1 broedend, 3 nestbouw) en het Deltagebied (1 broedend, 1 nestbouw). Het aantal broedende **Rode Wouwen** is ten opzichte van 2020 (20 paren) bijna verdrievoudigd naar 59 paren, verdeeld over Overijssel (21), Gelderland (17), Limburg (16), Drenthe (3), Groningen (1) en Noord-Brabant (1) (S. van Rijn, Bijlsma & van Manen 2026). Ook de **Zwarte Wouw** neemt toe, zij het iets trager. De soort bleef jarenlang steken op 2 à 3 broedparen, maar in 2022 en 2024 werden 5 respectievelijk 6-7 paren genoteerd. Afgelopen jaar werd met 8 paren een recordaantal bereikt. Opvallend was een paar dat een nest bouwde in Zuid-Holland. Andere territoria lagen in Limburg (4), Noord-Brabant (1), Utrecht (1, een primeur)

en Gelderland (1). De broedpopulatie **Zeearenden** is sinds 2020 (20 paren) ruim verdubbeld tot 45 paren dit jaar, een gemiddelde jaarlijkse toename van 5 paren. Inmiddels worden nesten steeds vaker op alternatieve locaties buiten grote natuurgebieden en zoetwatersystemen aangetroffen, zoals in polderbosjes. De **Oehoe** verdriedubbelde bijna in aantal sinds 2020 (46 paren), met 129 vastgestelde territoria. De soort heeft inmiddels ook Utrecht (2 territoria) en Friesland (1) bereikt. De grootste aantallen werden logischerwijs verder oostelijk en zuidelijk gevonden in Limburg (35), Noord-Brabant (32), Gelderland (25), Overijssel (22) en Drenthe (12).

In totaal bereikten 30 van de 200 soorten in 2025 hun hoogste indexwaarde sinds de start van de reeks in 1990, 1993 of 2007 (zie tabel 4.1); hier-tussen bevinden zich 17 van de 20 stijgers uit fi-guur 4.2. Bij de meeste van deze 30 soorten is de recordhoge index geen verrassing. Ze laten name-lijk allemaal toenames zien op de lange termijn: 15 soorten vertonen een sterke toename en 15 soorten vertonen een matige toename.

Dalers 2025

Bij de twintig dalers in de onderste helft van figuur 4.2 staan veertien soorten die op de lange termijn zijn afgenomen (twee sterk, twaalf matig). De ove-rige zes soorten nemen op de lange termijn matig (4) of sterk toe (2). Op de korte termijn (2014-25) zien we voornamelijk afnames (matig 5, sterk 6) maar ook stabiele (3), sterk toenemende (1) en onzekere trends (5).

Van de twintig dalers staan er dertien op de Rode Lijst, in de categorieën gevoelig (Middelste Zaagbek, Smient, Roodhalsfuut, Blauwe Kiekendief, Matkop, Ringmus), kwetsbaar (Patrijs, Porseleinhoen, Torenavalk), bedreigd (Zomertaling, Kwartelkoning, Tapuit) en ernstig bedreigd (Velduil).

Enkele soorten uit het rijtje dalers kunnen we op termijn wel eens als broedvogel gaan verliezen. Een voorbeeld bij uitstek is de **Blauwe Kiekendief**. Na een piek van circa 140 paren rond 1992 nam de soort onophoudelijk af. Even leek de afname iets af te zwakken met tussen 2014 en 2023 telkens tussen de 7 en 13 broedparen. In 2024 werden echter slechts 5 paren bekend, en in 2025 zakte het aantal verder naar 3 broedparen, waarvan één paar drie jongen grootbracht op Terschelling. De andere twee paren zaten in de Groningse akkers en waren niet succesvol. Andere soorten onder forse druk zijn bijvoorbeeld de **Kwartelkoning**, **Matkop** en **Ringmus**. Hoewel de **Kwartelkoning** van jaar tot jaar behoorlijk kan fluctueren, is de trend op zowel de korte als de lange termijn negatief. In 2025 werden 50-60 territoria bekend, voornamelijk in het noordoosten van het land. Jaren met meer dan 200 territoria (meest recent in 2012: 280-300) lijken inmiddels achter ons te liggen. Na een kleine ople-ving in 2012 kwam de indexwaarde van de **Matkop** vrijwel ieder jaar een stukje lager uit, zo ook dit jaar. De afname ten opzichte van 2024 betrof meer dan 10% en sinds 2018 is de populatie gehalveerd. Gezien het feit dat de soort aan de gehele zuid-grens van zijn verspreiding lijkt af te nemen, mede door klimaatverandering (Keller *et al.* 2020), zal het

Tabel 4.1. Broedvogels die in 2025 hun hoogste (30 soorten) of laagste (32 soorten) indexwaarde bereikten over de periode 1990-2025 (incl. soorten die ‘verdwenen’ zijn als broedvogel in Nederland; *evenaring eerder record). Van vier soorten start de trend niet in 1990 maar in 1993 (Europese Kanarie) of 2007 (Kleinst Waterhoen, Stadsduif, Kauw) / Breeding species with the highest (30 species) or lowest (32 species) index value in 2025 (period 1990-2025 except for 4 species that start in 1993/2007; *similar to earlier records).

Trend tot en met 2025	Soorten
Hoogste index in 2025	Grote Canadese Gans, Grauwe Gans, Nachtzwaluw, Waterral, Kraanvogel, Grote Mantelmeeuw, Pontische Meeuw, Ooievaar, Woudaap, Kwak, Koereiger, Visarend, Rode Wouw, Zwarte Wouw, Zeearend, Oehoe, Hop, Bijeneter, Middelste Bonte Specht, Grauwe Klauwier, Raaf, Cetti's Zanger, Tjiftjaf, Rietzanger, Bosrietzanger, Snor, Graszanger, Vuurgoudhaan, Bonte Vliegenvanger en Appelvink
Laagste index in 2025	Zomertaling, Kuifeend, Korhoen*, Stadsduif, Turkse Tortel, Porseleinhoen, Kleinst Waterhoen*, Wulp, Kokmeeuw, Stormmeeuw, Zilvermeeuw, Noordse Stern, Heilige Ibis*, Havik, Torenavalk, Klapekster*, Kauw, Zwarte Mees, Matkop, Kuifleeuwerik*, Fitis, Spreeuw, Grote Lijster, Merel, Kramsvogel, Paapje, Ringmus, Heggenmus, Duinpieper*, Kleine Barmsijs, Europese Kanarie* en Ortolaan*

tij zich moeilijk laten keren. De indexwaarde van **Ringmus** nam met meer dan 30% af ten opzichte van 2024 en in vijf jaar tijd halveerde de populatie. Ook hier lijkt het tij voorlopig lastig te keren, doordat kleinschalige landschappen met heggen, houtwallen en erven steeds verder verdwijnen.

De **Kokmeeuw** nam dit jaar sterk af. De grote vogelgriepuitbraak in 2023 zorgde voor een laag broedsucces in dat jaar (Boele *et al.* 2024). Kokmeeuwen beginnen normaal gesproken pas in hun derde levensjaar met broeden. Daardoor was er in 2025 weinig nieuwe aanwas. De soort neemt echter al langere tijd af: sinds 1990 is zo'n 70% van de populatie verdwenen. Ook **Stormmeeuwen** deden het opvallend slecht, al is dat ook hier geen nieuwe ontwikkeling. Ten opzichte van 1990 is de populatie met zo'n 75% afgenomen. Ten opzichte van 2024, met 3500-3650 geschatte paren, ging de soort in 2025 met zo'n 35% achteruit. Een duidelijke oorzaak voor deze plotselinge afname lijkt echter te ontbreken. De meeste **Zilvermeeuwen** broeden op de Waddeneilanden en in de Delta, inclusief het Rotterdamse havengebied. Op zowel korte als lange termijn neemt de populatie gestaag af. Een structureel te laag broedsucces is hiervan een belangrijke oorzaak (Scheekerman *et al.* 2025). In het Deltagebied zijn grote meeuwenkolonies, zoals Maasvlakte en het Sloegebied, met daarbij relatief veel Zilvermeeuwen door de komst van vossen ongeschikt geraakt (Lilipaly *et al.* 2026a).

Zomertaling en **Porseleinhoen**, moerassoorten bij uitstek, hadden ongetwijfeld te lijden onder het droge voorjaar. Deze soorten gingen ten opzichte van de gemiddelde indexwaarde in 2020-24 met respectievelijk 42% en 74% achteruit. De sterke afname van het Porseleinhoen hangt deels samen met de vergelijking met het relatief natte jaar 2024 (figuur 3.3), toen de soort juist profiteerde van veel extra geschikt habitat. Door klimaatverandering komen droge voorjaren steeds vaker voor, wat deze soorten weinig perspectief biedt. De droogte kan ook een rol hebben gespeeld bij het verschijnen van de **Roodhalsfuut** en **Smient** als dalers in figuur 4.2, al zijn de trends van deze soorten door hun kleine populatieomvang zeer vatbaar voor onvoorspelbare, toevallige veranderingen. De meeste Roodhalsfuten broedden op Ameland (4 paren), terwijl er in bolwerk Diependal slechts één paar werd vastgesteld. Elders werden 4 paren opgemerkt. In 2022-23 konden landelijk nog 17-18 paren genoteerd worden. Dergelijke popu-

latieschommelingen kwamen echter vaker voor: in 2020 werden 8-9 paren vastgesteld, terwijl er in 2018 nog 14-16 waren. Wilde Zwanen broedden in Diependal en het Fochteloërveen, telkens met 1 paar. Hiermee keert de soort, na enkele goede jaren (3 paren in 2022, 6 in 2023 en 5 in 2024), terug naar het maximum van de jaren daarvoor. Van de Smient werden 18 territoria genoteerd. Hoewel de indexwaarde laag uitviel tegenover de vijf voorgaande jaren, was deze in 2016, 2019 en 2022 nog lager.

De **Witwangstern** kende een terugval met 36 getelde broedparen. In topjaren 2020-21 waren dit respectievelijk minimaal 65 en 69 broedparen. In 2022-24 werden respectievelijk 57, 34 en 46 broedparen geteld. **Velduil** en **Kruisbek** laten grote fluctuaties zien in hun voorkomen als broedvogel, voornamelijk gestuwd door voedselaanbod. Door de fluctuaties heen vertonen ze op de korte termijn respectievelijk een matige en een sterke afname. Voor de Velduil geldt dat het aantal (15-30 broedparen) iets hoger lag dan het absolute dieptepunt in 2021-22 (5-15), maar veel lager dan topjaren als 2014 (80-100), 2019 (100-130) en 2023 (75-100), toen de soort profiteerde van goede muizenjaren in met name Friesland. Hoewel de langetermijntrend van de Kruisbek stabiel is, neemt de soort op de korte termijn sterk af. Na topjaar 2014, toen de op vier na hoogste indexwaarde in de reeks werd bereikt, zijn er eigenlijk geen goede jaren meer voor de soort geweest, op een bescheiden opleving in 2022 na. In 2023-25 bleef de indexwaarde telkens steken op een niveau dat van oudsher enkel was weggelegd voor daljaren.

Hoewel de **Torenvalk** de afgelopen jaren voorzichtiger leek te herstellen van een decennialange afname, bereikte de soort in 2025 zijn laagste indexwaarde ooit, nog iets onder de dieptepunten in 2013-14 en 2017-18. Sinds 1990 is zo'n 75% van de Torenvalken verdwenen. Voedselgebrek door intensivering in grote delen van het boerenland is hier onder andere debet aan (Brinkman *et al.* 2024). Een andere soort die het moeilijk heeft met de intensivering van de landbouw is de **Patrijs**. Patrijzen zijn gebaat bij kruidenrijke, kleinschalige habitats, die de afgelopen decennia grotendeels zijn verdwenen in het boerenland (Roodbergen *et al.* 2021). De soort is met zo'n 90% afgenomen sinds 1990, maar lijkt zich op de korte termijn te handhaven: de kortetermijntrend is, ondanks een matig 2025, stabiel. De **Tapuit** volgt eenzelfde patroon. Sinds

1990 bedraagt de afname 85-90%, maar op de korte termijn is de trend stabiel. Na een bescheiden piek in 2020 kwam de indexwaarde in de jaren erna telkens iets lager uit, en dit jaar zakte hij ongeveer tot het niveau van 2008-09, toen een dieptepunt werd bereikt. Ook hier speelt de intensivering van de landbouw een rol. Door stikstofdepositie groeit de kale, zanderige habitat van de Tapuit dicht. Daarbovenop zorgt een afname in het aantal konijnen voor minder nestgelegenheid, én ontbreekt het aan begrazing om de habitat open te houden (van Kleunen *et al.* 2017, Roodbergen *et al.* 2026). De indexwaarde van de **Middelste Zaagbek** kwam in 2024 na enkele matige jaren weer in de buurt van de topjaren 2007-15, maar viel dit jaar weer terug. Lagere indexen werden deze eeuw alleen vastgesteld in 2004 en 2019.

Brandgans en **Kolgans** zijn opvallende soorten in het rijtje dalers. In 1990 broedden ze beide nog nauwelijks in Nederland, maar hun populaties groeiden met een top rond respectievelijk 2013-15 en 2011-12. In 2013-15 werden de populaties geschat op 16.000-22.000 (Brandgans) en 420-700 (Kolgans).

Sindsdien is de afname van het aantal broedparen Brandgans zo'n 50%. De verscheidene vogelgriep-uitbraken bij deze soort zullen hier mede aan ten grondslag liggen. De Kolgans nam na de piek vrijwel ieder jaar een beetje af met inmiddels een afname ten opzichte van de piekjaren van zo'n 90%.

In 2025 bereikten 32 soorten hun laagste indexwaarde sinds 1990, dat is inclusief soorten die al een aantal jaar niet meer in Nederland broeden, zoals de Klapekster en Duinpieper (tabel 4.1). Van deze 32 soorten behoorden er zeven tot de twintig sterkste dalers ten opzichte van de voorgaande vijf jaren (Zomertaling, Porseleinhoen, Kokmeeuw, Stormmeeuw, Torenvalk, Matkop en Ringmus). Bij de meeste soorten is dit nieuwe dieptepunt geen verrassing; 7 van de 32 soorten laten een sterk afnemende trend zien op de lange termijn en 21 een matig afnemende trend. Er zijn echter ook drie soorten met een stabiele trend (Kuifeend, Heilige Ibis en Havik) en één met een onzekere trend (Kleinst Waterhoen).

Kokmeeuw met nestmateriaal, De Onlanden, 16 april 2025. Foto: Harvey van Diek

4.2 Provinciale trends

1213 trends van 169 soorten

Ieder jaar leveren provincies een belangrijke bijdrage aan het Meetnet Broedvogels. In 2025 was in alle provincies een provinciaal meetnet actief (tabel 2.2). In de provinciale meetnetten ligt de focus veelal op het agrarisch gebied, waarbij tegenwoordig een uitgebreidere groep van soorten (BMP-B) wordt gevolgd dan voorheen toen het telwerk veelal tot weidevogels beperkt was. De resultaten uit de provinciale meetnetten worden samen met de tellingen van vrijwillige tellers uit BMP, MUS, MAS en kolonievogeltellingen verwerkt in de landelijke trends. De validatie van de professionele broedvogeltellingen in de provinciale meetnetten wordt over het algemeen door de provincies uitgevoerd. Tellingen van vrijwilligers worden door (Sovon-) meetnetcoördinatoren gevalideerd. Voor veel soorten is de steekproef voldoende groot om ook trends per provincie te berekenen. Bij het berekenen van provinciale trends wordt geen gebruik gemaakt van stratificatie en weging (zie hoofdstuk 2.5).

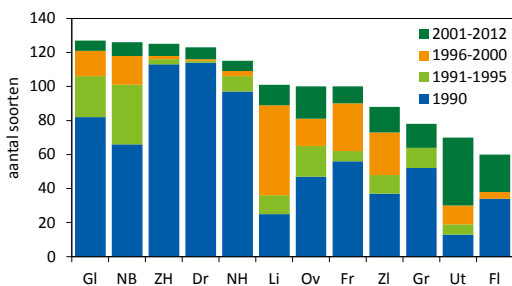
Alle beschikbare provinciale trends zijn beoordeeld op betrouwbaarheid waarbij rekening is gehouden met volledigheid en representativiteit van de tellingen van die soort in de betreffende provincie. Omdat in veel provincies, en ook landelijk, de telinspanning in de jaren negentig lager was dan tegenwoordig (zie ook figuur 2.3) is per provincie indien nodig een soortspecifiek startjaar bepaald (figuur 4.3). Alle betrouwbaar geachte trends lopen door tot en met 2025. Deze trends zijn te vinden op sovon.nl/indexen-en-aantallen (broedvogels) en stats.sovon.nl/stats/soorten.

Door het CBS worden geregeld provinciale graadmeters berekend. Graadmeters zijn vaak bedoeld om per provincie een globaal beeld te geven van populatieontwikkelingen van soortengemeenschappen. Omdat het aantal betrouwbare soortentrends (A-kwaliteit) op provinciaal niveau soms beperkt is (figuur 4.3), worden bij een deel van de provinciale graadmeters ook B-kwaliteitstrends meegenomen. Dit zijn trends waarbij de jaarlijkse fluctuaties tussen indexwaarden (nog) niet betrouwbaar worden geacht, maar waarbij niet getwijfeld wordt aan de globale richting van de trend. Trends die zowel statistisch als ecologisch onbetrouwbaar worden geacht, worden niet meegenomen in graadmeters. In totaal zijn 1213 betrouwbare provinciale trends

van 169 verschillende soorten beschikbaar. Het aantal trends en de lengte van de tijdsreeksen variëren per provincie. Dit hangt onder meer af van of, en hoe lang, een provinciaal meetnet bestaat, het aantal vrijwilligers dat actief is en van het aantal soorten broedvogels dat in substantiële aantallen voorkomt. Van alle provinciale trends start 61% in 1990; de overige trends hebben een later startjaar (startjaar 1991-95: 11%; 1996-2000: 14%; 2001-12: 14%).

Van acht provincies zijn betrouwbare trends beschikbaar van minstens honderd soorten, de meeste in Gelderland, Noord-Brabant en Zuid-Holland (figuur 4.3). Provinciale trends hebben een gemiddelde lengte van ruim 32 jaar met een aanzienlijke variatie. In Drenthe en Zuid-Holland, waar ruim 90% van de trends start in 1990, is het gemiddelde ongeveer 35 jaar. Ook Noord-Holland scoort hier hoog (84%, resp. 35 jaar). De trends in Utrecht (gemiddeld 27 jaar), Flevoland (29) en Limburg (30) zijn gemiddeld het kortst.

Voor 38 soorten kan voor iedere provincie een betrouwbare langetermijntrend berekend worden, waarvan vier in iedere provincie vanaf 1990 (Blauwe Reiger, Kerkuil, Oeverzwaluw en Huiszwaluw). Bij (met name schaarsere) soorten met een beperkt verspreidingsgebied is het aantal trends veel lager. Uniek zijn de soorten waarvan maar voor één provincie een betrouwbare trend berekend kan worden: Brandgans (NH), Krooneend (ZH), Eider (Fr), Houtsnip (Dr), Duinpieper (Gl), Graszanger (Zl) en Buidelmees (Gl).

Figuur 4.3. Aantal soorten waarvan een betrouwbare provinciale trend tot en met 2025 berekend kan worden met als startjaar 1990, 1991-95, 1996-2000 of 2001-12 (totaal n=1213). / Number of species with a provincial trend until 2025, starting in 1990, 1991-95, 1996-2000 or 2001-12 (n=1213).

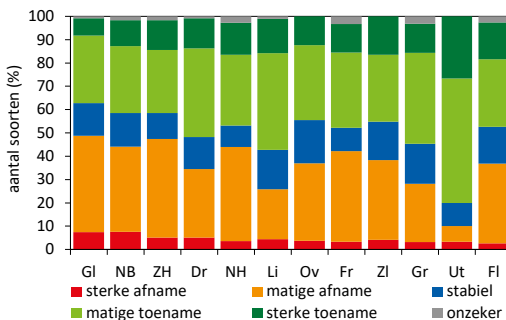
Van 12 soorten zijn twee betrouwbare provinciale trends beschikbaar (enkele trends met een startjaar later dan 1990): Korhoen (Ov, NB), Pontische Meeuw (Fl, NH), Witwangstern (Gr, Dr), Geoorde Fuut (Dr, NB), Velduil (Fr, NH), Draaihal (Dr, Gl), Bijeneter (Zl, Li), Grote Gele Kwikstaart (Ov, Gl), Kramsvogel (Gl, Li), Fluiter (Dr, Gl), Europese Kanarie (Gl, Li) en Kruisbek (Dr, Gl).

Er zijn 51 'algemenere' broedvogels die in 2018-20 in alle provincies een geschatte populatie van minstens 500 broedparen hadden. Van deze soorten zijn in Drenthe, Gelderland, Noord-Brabant, Zuid-Holland en Zeeland 48-50 betrouwbare trends beschikbaar. Relatief weinig trends van deze 'algemenere' broedvogels zijn beschikbaar in Flevoland (38 soorten) en Groningen (41).

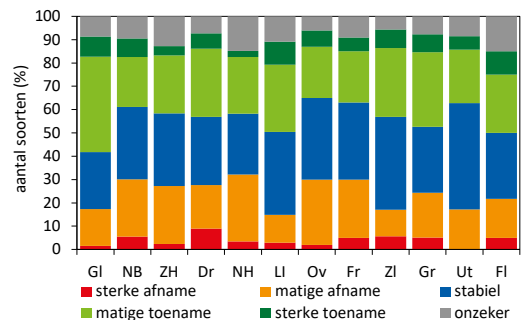
Figuur 4.4 geeft van de trends met een startjaar in 1990-2000 een overzicht van de trendindicatie op de lange termijn (26-36 jaar). Hierbij zijn de provincies onderling niet rechtstreeks vergelijkbaar omdat het aantal soorten verschilt van minder dan 40 (Fl, Ut) tot meer dan 110 (Gl, NB, ZH, Dr) (zie figuur 4.3). Gemiddeld over alle provincies laat 38% van de 1047 langetermijntrends een (matige of sterke) afname zien, 47% een (matige of sterke) toename, is 14% stabiel en 1% onzeker.

In figuur 4.5 worden de provinciale trends over de korte termijn (2014-25) samengevat. Het aantal betrouwbare trends per provincie over deze re-

cente twaalf jaren varieert van 60-70 (Ut, Fl) tot meer dan 120 (Dr, ZH, NB, Gl) (zie ook figuur 4.3). Gemiddeld over alle provincies laat 25% van de 1213 kortetermijntrends een (matige of sterke) afname zien, 34% een (matige of sterke) toename, is 32% stabiel en is de trend van 9% onzeker.

Figuur 4.4. Trendindicatie van soorten waarvan een betrouwbare provinciale trend tot en met 2025 berekend kan worden waarbij het startjaar tussen 1990-2000 ligt (lange termijn; n=1047). Het aantal soorten verschilt per provincie. / Trend classification of species with a provincial trend until 2025, starting in 1990-2000 (long term; n=1047). Note that the number of species varies among provinces.

Figuur 4.5. Trendindicatie van soorten waarvan een provinciale trend berekend kan worden over 2014-25 (korte termijn; n=1213). Het aantal soorten verschilt per provincie. / Trend classification of species with a provincial trend 2014-25 (short term; n=1213). Note that the number of species varies among provinces.

Scholekster, nest op akker in de Noordoostpolder, 25 april 2025. Foto: Sjoerd Bresser

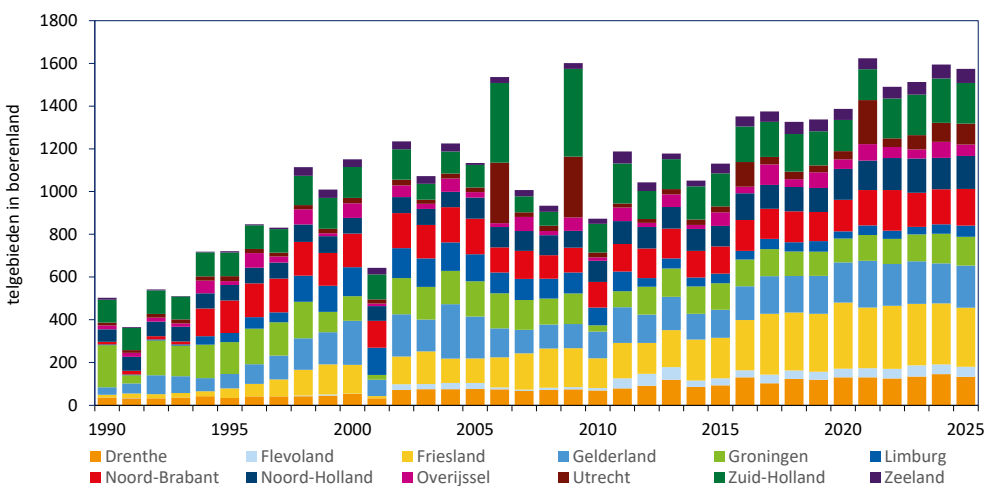
5. Boerenlandvogels: monitoring en resultaten

Boerenlandvogels zijn al decennia een belangrijk onderwerp van gesprek in Nederland. Dat is niet zonder reden: het boerenland is een belangrijk leefgebied voor Nederlandse broedvogels. Boerenland beslaat ruim de helft (54%) van de totale landoppervlakte van Nederland (CBS 2020). Het agrarische landschap kent daarbij een grote variatie, van weidse (vochtige) open graslanden tot kleinschalige percelen die worden afgewisseld door hagen en struwelen. Veel vogelsoorten vinden in agrarische gebieden geschikt broedhabitat. Een deel van deze soorten is voor geschikte broedgebieden binnen Nederland zelfs grotendeels afhankelijk van boerenland, zoals de Gele Kwikstaart en Grutto. In andere West-Europese landen zijn vochtige open graslanden zeldzaam. Nederland herbergt op Europees niveau dan ook significante aantallen van soorten die gedijen in dit relatief unieke habitat. Het lot van boerenlandvogels in Europa is daarmee nauw verbonden met de inrichting van het Nederlandse boerenland. Dat onderstreept het belang van een goede monitoring van boerenlandvogels en van het volgen van de effecten van ontwikkelingen in het boerenland.

5.1 Monitoring in het boerenland

Er zijn veel vrijwilligers en professionals betrokken bij de monitoring van broedvogels in het boerenland. Provincies, agrarische collectieven, landschapsorganisaties, vogelwerkgroepen en individuele vrijwilligers leveren allemaal een belangrijke bijdrage. Natuurlijk is ook de medewerking van de boeren zelf van groot belang. Zij verlenen toestemming voor de tellingen op hun land en zijn regelmatig nauw betrokken bij de monitoring. Broedvogels van het boerenland worden met verschillende methoden gevolgd. Regelmatig wordt de vraag gesteld of al die verschillende manieren, zoals combinaties van aantalsmonitoring en nestonderzoek, wel nodig zijn. Toch levert elke methode een uniek puzzelstukje voor het begrijpen van populatieontwikkelingen. Aantallen laten zien wat er gebeurt met populaties, maar niet waarom die veranderingen optreden. En juist dat inzicht is nodig om knelpunten bloot te leggen en effectieve beschermingsmaatregelen te treffen.

Vanuit Sovon dragen drie meetnetten op landelijk niveau bij aan de monitoring van broedvogels in agrarische gebieden. Gegevens over populatieontwikkelingen worden verzameld via BMP en MAS, terwijl reproductiegegevens afkomstig zijn uit het Meetnet Nestkaarten. In de afgelopen ja-

Figuur 5.1. Het aantal jaarlijks onderzochte telgebieden in agrarisch gebied per provincie, gebaseerd op BMP en MAS. MAS-telpunten zijn omgerekend naar BMP-telgebieden, waarbij vijf MAS-telpunten gelijk zijn gesteld aan één BMP-telgebied. / Annual number of farmland survey plots per province, based on BMP and MAS.

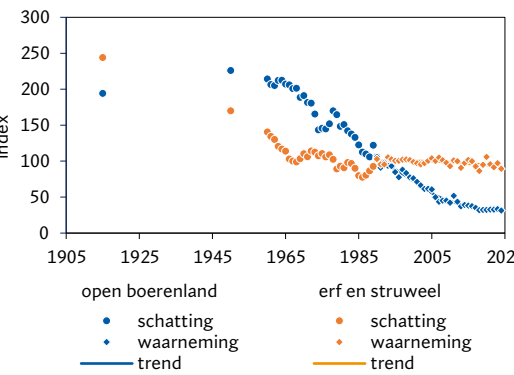
ren zijn jaarlijks meer dan 1200 BMP- en MAS-telgebieden in het boerenland onderzocht (figuur 5.1). Dit betrof 1574 telgebieden in 2025, hoger dan in de meeste jaren. In totaal inventariseerden 1818 waarnemers gezamenlijk 413.384 hectare boerenland: 369.349 hectare binnen BMP-gebieden (incl. soortspecifieke telgebieden) en 44.035 hectare via MAS-punten (een MAS-telpunt is in principe een ‘telgebied’ met een straal van 300 meter vanaf het punt). Ook via het Meetnet Nestkaarten worden veel gegevens verzameld. Een groot deel daarvan is afkomstig van vrijwilligers van LandschappenNL, die de lotgevallen van weidevogelnesten volgen en nesten beschermen tegen agrarische werkzaamheden. Jaarlijks worden vele duizenden nestkaarten van typische boerenlandsoorten ingevoerd (tabel 5.1). In 2025 ging het voor de tien meest gevolgde soorten om 44.421 nestkaarten. Van de Kievit komen veruit de meeste nestkaarten binnen. Toch worden ook van minder algemene boerenlandvogels nog relatief veel nesten gevonden. Zo werden in 2025 maar liefst 438 nesten van de Wulp geregistreerd. Daarnaast worden jaarlijks veel nestkaarten verzameld van Steenuil, Kerkuil en Torenvalk. Op veel locaties verzorgen soortwerkgroepen en lokale vogelwerkgroepen het plaatsen en monitoren van de nestkasten voor deze soorten.

Tabel 5.1. Het aantal nestkaarten voor tien boerenlandsoorten in 2002-24 en 2025. In de tabel is het totaal aantal nestkaarten per soort weergegeven inclusief kaarten van buiten het boerenland (voor alle soorten geldt dat de meeste nestkaarten zijn verzameld in het boerenland). / Annual number of nest charts for 10 farmland species. Total number of nest charts includes charts from other habitats, but for all these species most nest charts were collected in farmland.

Soort	2002-24			2025
	minimum	maximum	gemiddeld	
Kievit	16.377	27.103	22.288	25.992
Scholekster	2700	5132	4181	4895
Grutto	3617	6593	4793	4569
Steenuil	372	2550	1478	2570
Tureluur	1581	2628	2166	2322
Kerkuil	644	2645	1721	1634
Torenvalk	386	1086	684	831
Meerkoet	297	679	498	600
Wilde Eend	300	886	549	570
Wulp	107	498	276	438

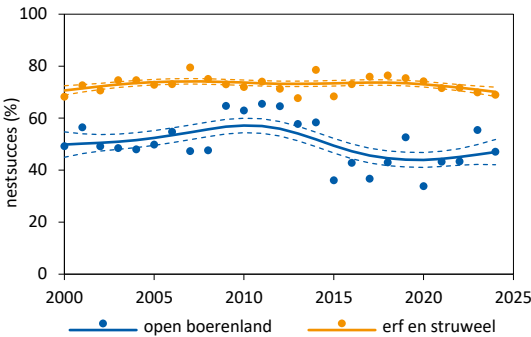
5.2 Algemene ontwikkelingen

Dankzij de gegevens die via BMP, MAS en Meetnet Nestkaarten binnenkomen, kunnen we ontwikkelingen van boerenlandvogels in Nederland nauwkeurig volgen. Voor elke soort zijn landelijke, en waar mogelijk, provinciale trends beschikbaar. Daarnaast worden de ontwikkelingen door het CBS samengevat in een indicator met landelijke trends van boerenlandvogels, waarbij de trendlijn vanaf 1990 is gebaseerd op gegevens uit BMP en MAS. Deze indicator biedt nationale en Europese beleidsmakers een belangrijke basis voor het ontwikkelen van beleid en beschermingsmaatregelen voor boerenlandvogels. Voor vogels van open boerenland laat deze indicator decennialange afnames zien (figuur 5.2). Binnen deze groep zijn alleen de Gele Kwikstaart en Kwartel sinds de jaren negentig landelijk in aantal toegenomen en bleef Graspieper stabiel; de andere soorten zijn afgenomen (tabel 5.2). De Kemphaan en Grauwe Gors zijn als broedvogel zelfs nagenoeg uit Nederland verdwenen. Wel zijn de trends op de korte termijn (2014-25) voor sommige soorten inmiddels gestabiliseerd en in het geval van de Slobeend zelfs omgekeerd (matige toename). De trend van erf- en struweelvogels is weliswaar gestabiliseerd na een afname voor de

Figuur 5.2. Boerenlandvogelindicator gebaseerd op de gecombineerde trends van 27 boerenlandvogels, uitgesplitst naar soorten van open boerenland (blauw; 14 soorten) en soorten van erf en struweel (oranje; 13 soorten) (CLO 2025a). / Farmland bird indicator with combined trends of 27 farmland species, split between birds of open farmland (blue; 14 species) and birds of farmyards and shrubs (orange; 13 species).

eeuwwisseling, maar soorten binnen deze groep laten grote verschillen zien. Met name de Putter en Roodborsttapuit zijn sinds de jaren negentig flink in aantal toegenomen. Bij de Zomertortel en Ringmus zijn echter sterke afnames geconstateerd. De afname van de Ringmus lijkt recent zelfs te versnellen. De gegevens vanuit Meetnet Nestkaarten worden door het CBS gebruikt voor een indicator voor het nestsucces (percentage nesten waarbij minimaal één ei uit het legsel uitkomt) van boerenlandvogels (figuur 5.3). Ook deze indicator is uitgesplitst naar soorten van open boerenland en vogels van erf en struweel. De vogels van open boerenland zijn allemaal grondbroeders waarvan de jongen kort na het uitkomen het nest verlaten (nestvlinders). Het 'nestsucces' slaat hier op de kans dat minimaal één ei in het nest succesvol uitkomt. De vogels van erven en struwelen broeden in struiken, gebouwen of holtes/nestkasten. De jongen van deze soorten blijven in het nest tot ze (bijna) vliegvlug zijn. Het nestsucces bij deze soorten slaat dus op de kans dat minimaal één jong succesvol uitvliegt. Van beide soortgroepen is het nestsucces sinds 2000 stabiel, hoewel er bij de vogels van open boerenland stevige fluctuaties tussen jaren te zien zijn. Het nestsucces van deze soortgroep ligt bovendien stevast lager dan dat van vogels van erven en struwelen. Dat is niet verrassend, aangezien nesten op

Figuur 5.3. Indicator voor het nestsucces van twaalf boerenlandvogels, uitgesplitst naar vogels van open boerenland (blauw; 6 soorten) en vogels van erven struweel (oranje; 6 soorten) (CLO 2025b). Stippellijnen tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen. / Indicator for nest success of farmland birds, split between birds of open farmland (blue; 6 species) and birds of farmyards and shrubs (orange, 6 species). Dotted lines show the 95% confidence intervals.

de grond in het open boerenland kwetsbaarder zijn voor predatie en weersinvloeden dan nesten in een relatief veilige nestholte of dichte struik. De nesten die vrijwilligers in het open boerenland volgen, worden vrijwel allemaal beschermd tegen landbouwwerkzaamheden zoals maaien en ploegen. Niet-opgespoorde nesten gaan daardoor vaker verloren. Omdat deze nesten niet gevolgd worden

Tabel 5.2. Landelijke trend van de 27 boerenlandvogels die zijn opgenomen in de boerenlandvogelindicator. Symbolen: -- sterke afname, - matige afname, 0 stabiel, + matige toename, ++ sterke toename, ~ onzeker. / National trend classification for the 27 farmland species that are used for the farmland bird indicator. Symbols: -- strong decrease, - moderate decrease, 0 stable, + moderate increase, ++ strong increase, ~ uncertain.

Open boerenland	Trend 1990-25	Trend 2014-25
Gele Kwikstaart	+	+
Graspieper	0	-
Grauwe Gors	--	~
Grutto	-	-
Kemphaan	--	--
Kievit	-	-
Kwartel	+	+
Patrijs	--	0
Scholekster	-	-
Slobeend	-	+
Tureluur	-	-
Veldleeuwerik	-	0
Watersnip	-	0
Wulp	-	-

Erf en struweel	Trend 1990-25	Trend 2014-25
Boerenzwaluw	+	-
Geelgors	+	-
Grasmus	+	0
Grote Lijster	-	-
Putter	++	+
Ringmus	-	--
Roek	-	+
Roodborsttapuit	++	+
Spotvogel	-	+
Spreeuw	-	0
Steenuil	-	+
Torenvalk	-	0
Zomertortel	--	-

en dus niet in Meetnet Nestkaarten terechtkomen, blijft dit verlies grotendeels onder de radar. Het nestsucces van deze onbeschermden nesten is aanzienlijk lager dan dat van beschermde nesten (Teunissen & Willems 2004), waarmee het berekende nestsucces in de indicator een overschatting is voor de totale populatie. Hoeveel nesten verloren gaan door landbouwwerkzaamheden is niet bekend, hoewel de kans groot is dat het om tienduizenden nesten per jaar gaat (zie bijvoorbeeld Ottens *et al.* 2016 over het aantal uitgemaakte nesten bij Veldleeuweriken). We zien dat weidevogels in gebieden zonder enige vorm van weidevogelbeheer nóg sterker zijn afgenomen dan in gebieden waar beschermingsmaatregelen worden toegepast. Tegelijkertijd zijn in vrijwel alle agrarische gebieden met hoge dichtheden aan weidevogels beschermers actief.

5.3 Andere toepassingen van de monitoringsgegevens

Monitoringsgegevens uit het boerenland zijn onmisbaar om ontwikkelingen in populatieaantallen en broedprestaties te volgen. Daarnaast bieden deze gegevens waardevolle inzichten voor onderzoek naar specifieke aspecten van de ecologie en bescherming van boerenlandvogels. De afgelopen jaren werkte Sovon aan verschillende projecten waarbij de telgegevens uit het boerenland van groot belang waren. Een aantal van deze projecten wordt hier beschreven.

Evaluatie van het ANLb: effecten van beschermingsmaatregelen

De trends die we op basis van tellingen in het boerenland berekenen, zijn cruciaal voor het evalueren van beschermingsmaatregelen voor boerenlandvogels. Een sprekend voorbeeld is de recente evaluatie van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb), waarin de effectiviteit van dit beheer is onderzocht (Visser & Kleyheeg 2025). De gegevens uit BMP en MAS vormen de basis van deze evaluatie. De resultaten uit gebieden met ANLb-beheer zijn vergeleken met die uit referentiegebieden zonder deze vorm van beheer. Voor een dergelijke vergelijking is het van belang dat de monitoring een representatief beeld geeft van het agrarisch gebied in heel Nederland, zowel met als zonder beschermingsmaatregelen.

De evaluatie laat zien dat ANLb-maatregelen wel degelijk invloed hebben op de aantalsontwikkeling van boerenlandvogels, al blijft het effect vooralsnog achter bij de verwachtingen. In gebieden met ANLb-maatregelen vindt gemiddeld genomen nog geen populatieherstel plaats, maar boerenlandvogels nemen hier wel minder hard af dan in gebieden zonder enige beschermingsmaatregelen. Bovendien blijkt voor vijf karakteristieke boerenlandsoorten (Grutto, Kievit, Zomertaling, Gele Kwikstaart en Spreeuw) dat een groter aandeel ANLb-beheer samenhangt met positievere trends. Hoe meer ANLb-maatregelen in een gebied, hoe beter deze soorten hierop reageren. Dit laat zien dat de maatregelen effectief kunnen zijn, mits ze op voldoende grote schaal worden uitgevoerd.

De schaal van deze maatregelen is momenteel nog te klein om de landelijke trends van boerenlandvogels positief te beïnvloeden. Dat is niet verwonderlijk, aangezien ANLb-beheer slechts op ongeveer 5% van het Nederlandse boerenland wordt toegepast. Daarnaast gaat het op ruim de helft hiervan alleen om legselbeheer. Bij legselbeheer worden de nesten van boerenlandvogels beschermd tegen landbouwwerkzaamheden, zonder aanvullende maatregelen om bijvoorbeeld de voedselsituatie voor kuikens te verbeteren. Zonder die aanvullende maatregelen is legselbeheer weinig effectief. De ‘zwaardere’ beheerpakketten die meer maatregelen bevatten, blijken een stuk effectiever voor het behoud van boerenlandvogels maar worden vooralsnog minder toegepast.

De broedvogelmonitoring in het boerenland laat zien dat het ANLb effectiever moet worden ingezet om de afname van de aantallen boerenlandvogels te stoppen, bijvoorbeeld door méér zware beheerpakketten in te zetten en deze ruimtelijk te clusteren. De evaluatie heeft geleid tot concrete aanbevelingen om de bescherming van boerenlandvogels verder te verbeteren, zowel door aanpassingen in het beheer als in het beleid.

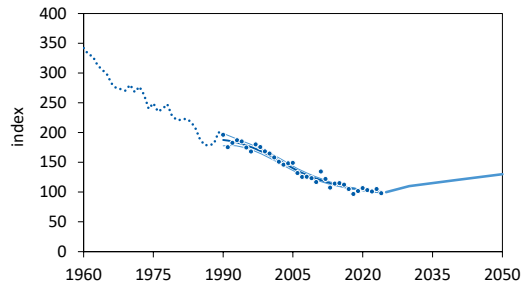
Natuurherstelverordening: adviseren over het herstel van boerenlandvogels

De Natuurherstelverordening (NHV), is sinds 2024 van kracht. Deze verordening verplicht landen om te werken aan zowel bescherming als herstel van natuur waarop de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn zich richt. Daarbij staat verbetering van de kwaliteit van habitattypen en leefgebieden centraal, met als doel ook het herstel van vogelpopulaties. Om te be-

oordelen of lidstaten aan de verplichtingen binnen de NHV voldoen, worden verschillende graadmeters gebruikt. Het herstel van ecosystemen in agrarisch gebied wordt daarbij onder meer afgemeten aan de populatieontwikkeling van boerenlandvogels. Zo geldt voor Nederland de verplichting om een toename van boerenlandvogels te realiseren van 10% in 2030, 20% in 2040 en 30% in 2050 (figuur 5.4). Voor de boerenlandvogeltrend worden de gegevens van de indicator 'trends van boerenlandvogels' gebruikt (zie ook het kopje 'algemene ontwikkelingen' en figuur 5.2).

Aangezien boerenlandvogels momenteel nog steeds in aantal afnemen, is het een flinke opgave om de komende decennia naar een stijgende trend toe te werken. In opdracht van het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) heeft Sovon een rapport opgesteld waarin wordt beschreven hoe het herstel van boerenlandvogels het best kan worden gerealiseerd (Kleyheeg *et al.* 2025). Omdat de boerenlandvogelindicator uit 27 soorten bestaat, heeft herstel van slechts één of enkele soorten weinig effect op de totale trend. De winst voor deze soorten weegt dan niet op tegen de aanhoudende afnames van veel andere soorten. Om de boerenlandvogeltrend te laten toenemen, is het advies om te focussen op een set van maatregelen die zoveel mogelijk soorten ten goede komt. Vooral bij soorten van open boerenland is nog veel winst te behalen, omdat veel van deze soorten nog steeds in aantal afnemen. Het rapport doet verschillende concrete aanbevelingen om het herstel op zowel korte als lange termijn te bevorderen. Zo kunnen maatregelen als het verhogen van het grondwaterpeil en uitgesteld maaibeheer naar verwachting al op de korte termijn positieve effecten hebben op soorten van open boerenland.

Goede monitoring van boerenlandvogels is essentieel om vast te stellen of de doelen van de NHV ook daadwerkelijk worden gehaald. Daarom is ook onderzocht hoe de monitoring van de 27 boerenlandvogels uit de boerenlandvogelindicator ervoor staat en waar nog verbeteringen mogelijk zijn. Dankzij de inzet van vrijwilligers en professionals binnen BMP en MAS is de landelijke dekking voor vrijwel alle soorten voldoende om betrouwbare trends te berekenen. Op provinciaal niveau zijn echter nog verbeteringen mogelijk. Voor de Kwartel, Boerenwaluw, Steenuil en Torenvalk blijkt het met alleen

*Figuur 5.4. De boerenlandvogelindex van Nederland (CLO 2025a). De blauwe lijn geeft de ontwikkeling weer die nodig is om de doelstellingen van de Natuurherstelverordening in 2030, 2040 en 2050 te behalen (Kleyheeg *et al.* 2025). / The Dutch farmland bird indicator. The blue line indicates the required recovery to meet the goals set by the EU Nature Restoration Law.*

reguliere BMP-telgebieden en MAS-punten lastig om voldoende gegevens te verzamelen voor betrouwbare provinciale trends. Deze soorten zijn goed te monitoren via soortspecifieke BMP-telgebieden. Aanvullende soortspecifieke telgebieden zijn dan ook zeer welkom om de monitoring op regionale schaal te verbeteren.

Leefgebieden voor de Grutto in kaart brengen

Boerenlandvogels staan volop in de aandacht, maar de Grutto spant duidelijk de kroon. Omdat circa 80% van de West-Europese populatie binnen Nederland broedt, heeft de Nederlandse overheid vanuit de Europese instandhoudingsverplichting van de Vogelrichtlijn een bijzondere verantwoordelijkheid voor het herstel van de gruttopopulatie. Niet voor niets is de Europese Commissie juist tegen Nederland een juridische procedure gestart omdat zij van mening is dat Nederland te weinig doet om de Grutto te beschermen. Om goed onderbouwde beleidskeuzes te kunnen maken, vraagt het ministerie van LVVN Sovon regelmatig om informatie over de Grutto. Zo is in kaart gebracht in welke gebieden Grutto's in concentraties van internationaal belang broeden (Vogel *et al.* 2024). Daarbij zijn BMP-telgegevens gebruikt om deze concentratiegebieden te identificeren. Sommige van deze concentratiegebieden liggen in bestaande Vogelrichtlijngebieden. In deze gebieden zijn inmiddels instandhoudingsdoelen voor de Grutto opgesteld (natura2000.nl/nieuws/bescherming-voor-de-grutto-25-vogelrichtlijngebieden).

Om van een gunstige staat van instandhouding te kunnen spreken, moeten er minimaal 85.000 broedparen van de Grutto in Nederland broeden. Aangezien er in 2021-23 naar schatting slechts 25.000-29.000 paren in Nederland broedden, is het niet realistisch om dit doel binnen enkele decennia te bereiken. Daarom is een tussendoel van 50.000 paren in 2050 geformuleerd. Om te bepalen welke maatregelen nodig zijn om dit tussendoel te halen, zijn verschillende scenario's voor toekomstig beheer en beleid uitgewerkt en doorerekend (Sierdema *et al.* 2025). Daarbij is onder meer gekeken naar aanvullende maatregelen in de eerder vastgestelde concentratiegebieden, het uitrollen van het Aanvalsplan Grutto (een initiatief waarin door heel Nederland 'kansgebieden' zijn aangewezen waar sterk toegespitste beheermaatregelen naar verwachting kansrijk zullen zijn; Winsemius *et al.* 2020) en grootschalige vernatting van agrarische gebieden. Voor elk scenario is berekend hoeveel de populatie naar verwachting toe zal nemen wanneer deze maatregelen worden uitgevoerd. Daarnaast zijn verschillende scenario's uitgewerkt waarin geen aanvullende maatregelen worden genomen. Daaruit blijkt dat de gruttopopulatie tot 2050 met meer dan de helft kan afnemen, wanneer er géén aanvullende maatregelen worden genomen. Tegelijkertijd laten andere scenario's zien dat populatieherstel mogelijk is; in sommige gevallen zelfs tot het beoogde doel van 50.000 paren in 2050. Deze succesvolle scenario's gaan uit van ingrijpende verbeteringen van de huidige leefgebieden van Grutto's, zoals grootschalige vernatting, verschraling en uitgesteld maaibeheer. Dit onderstreept dat er nog veel nodig is om de gestelde doelen voor de soort te behalen.

Jaren van: extra aandacht voor soorten van het boerenland

Ieder jaar kiezen Sovon en Vogelbescherming Nederland een vogelsoort uit die extra aandacht krijgt in het kader van het 'Jaar van'. Vaak zijn dit soorten die onder druk staan en waarvoor aanvullend onderzoek van belang is. Het is dan ook niet verrassend dat regelmatig boerenlandvogels worden aangewezen. Deze projecten bieden een uitgelezen kans om de beschikbare monitoringsgegevens over de betreffende soort grondig te analyseren. Dat levert vaak nieuwe inzichten op in de knelpunten waarmee de soort te maken heeft en in mogelijke beschermingsmaatregelen voor de soort.

Zo konden we in het Jaar van de Wilde Eend in 2020 gebruik maken van monitoringsgegevens uit zowel BMP, MAS, Meetnet Nestkaarten en de speciaal ontwikkelde Kuikenteller. Door deze gegevens te combineren kon de lage kuikenoverleving als belangrijkste knelpunt voor de Wilde Eend worden aangewezen (Wiegers *et al.* 2022). Ook tijdens het Jaar van de Scholekster in 2023 kwamen problemen met de reproductie in het boerenland aan het licht (Wortel *et al.* 2024). Scholeksters in boerenland kregen per broedpoging 0,4 jongen vliegvlug, tegenover 1,3 jongen in bebouwd gebied, waar de soort voornamelijk op daken broedt. Daarnaast bleek het gebruik van speciale nestplatforms een effectieve maatregel om het nestsucces van Scholeksters in het boerenland te verbeteren.

Kemphen met pul, Noord-Friesland, 21 juni 2025. Foto: Ruurd Jelle van der Leij

Alarmerende Kievit, Binnenveld Wageningen, 25 april 2025. Foto: Thijs Glastra

Jonge Kokmeeuw, Texel, 6 juni 2025. Foto: Henk Laverman

6. Soortbesprekingen

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden in paragraaf 6.4 de aantallen in 2025 en trends tot en met dat jaar besproken van 6 ‘algemene’ broedvogels, 20 kolonievogels en 44 ‘zeldzame’ broedvogels. Daarnaast is er in paragraaf 6.3 beknopt aandacht voor de overige 46 zeldzame broedvogels. Een deel van de soorten speelt een rol bij Natura 2000-gebieden (Vogelrichtlijn; van Roomen *et al.* 2000) en/of staat vermeld op de Rode Lijst (van Kleunen *et al.* 2017). Van een groot aantal kolonievogels en zeldzame broedvogels is het mogelijk om de Nederlandse populatie jaarlijks (vrijwel) compleet in kaart te brengen. In tabel 6.1 wordt een overzicht van de getelde en (eventueel) geschatte aantallen gepresenteerd, evenals de trend op de lange (vanaf 1990) en korte termijn (laatste 12 jaar, vanaf 2014).

Ter bepaling van het aantal territoria/broedparen (hierna ook ‘paren’ genoemd) zijn de criteria aangehouden van de in 2025 geldende telhandleiding (Vergeer *et al.* 2023). Van een aantal zeer zeldzame soorten worden waarnemingen verzameld en beoordeeld door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA; zie dutchavifauna.nl). Niet door de CDNA beoordeelde gevallen zijn apart vermeld, niet-aanvaarde gevallen worden niet vermeld.

In bijlage 3 staat, mede om het op- en terugzoeken te vergemakkelijken, een overzicht van de soortteksten in dit rapport (incl. paragraaf 6.3) en de voorgaande broedvogelrapporten.

Tenzij anders is aangegeven, wordt bij de soortteksten vrijwel overal uitgegaan van gegevens uit het Meetnet Broedvogels. Deze gegevens zijn inzichtelijk op stats.sovon.nl en deze bron wordt bij de soortteksten niet vermeld.

6.2 Uitleg bij tekst en figuren

Tekst

De soortteksten beginnen met een vaste kop met de Nederlandse en wetenschappelijke naam, het getelde aantal in 2025 (alleen voor zeldzame broedvogels en kolonievogels, zie ook tabel 6.1), de meest recente landelijke schatting van de broedpopulatie (met jaartal/periode) en de landelijke trend vanaf 1990 (lange termijn) respectievelijk 2014 (korte termijn).

Trendfiguren

De landelijke trend wordt op twee manieren grafisch weergegeven: middels indexen en absolute aantallen. Bij de algemenere soorten worden jaarindexen gebruikt (zie ook uitleg in bijlage 2) waarbij één jaar in de reeks (meestal 1990) de indexwaarde 100 krijgt. Bij nieuw gevestigde soorten zoals de Kraanvogel, is het laatste jaar op 100 gezet. In bijlage 2 zijn de jaarindexen opgenomen van alle (200) soorten waarvan de landelijke trend als voldoende betrouwbaar wordt beschouwd. Deze landelijke indexcijfers (aangevuld met 1213 provinciale trends) zijn ook te vinden op de website van Sovon (sovon.nl/indexen-en-aantallen).

Doordat voor veel zeldzame broedvogels en kolonievogels vrijwel alle belangrijke gebieden regelmatig worden geteld, is het op landelijk niveau vaak mogelijk om geschatte aantallen in een figuur weer te geven. Bij deze jaarlijkse schattingen gaat het in de regel om een range waarbinnen het aantal zich bevindt. In de figuren wordt het gemiddelde van deze range gegeven. Bij trends op een lager niveau (regio, provincie) worden over het algemeen jaarindexen gepresenteerd.

Tabel 6.1. Kolonievogels en zeldzame broedvogels in 2025. Achtereenvolgens worden getoond: het getelde aantal paren of territoria in 2025 (kan afwijken van het aantal paren dat tot broeden overging), een eventuele schatting van de Nederlandse populatie in 2025, de mate van volledigheid van het onderzoek in 2025 (geschatte percentage van de populatie geteld, zie tabel 2.4), de meest recente landelijke populatieschatting vóór 2025 en de classificatie van de landelijke trend over 1990-2025 resp. 2014-25 (++ sterke toename; + matige toename; 0 stabiel; - matige afname; -- sterke afname; ~ onzeker, zie ook tabel 2.5). / Colonial and rare breeding birds in the Netherlands in 2025: counted numbers ('geteld 2025'; between brackets the numbers including possible breeding records or records lacking sufficient detail), estimates for the national population ('schatting 2025'), coverage ('volledigheid 2025', estimated percentage of the population counted, table 2.4), most recent population estimate until 2025 and trend classifications over 1990-2025 and 2013-25 (++ strong increase; + moderate increase; 0 stable; - moderate decrease; -- strong decrease; ~ uncertain, see table 2.5).

1. 'Branta-hybriden'. In de driehoek Purmerend-Hoorn-Alkmaar in Noord-Holland is een gemengde, op zichzelf staande populatie van 'Branta-hybriden' aanwezig. De vogels hebben een oorsprong uit mengparen (Brandgans en Canadese Gans). Ze vertonen grote variatie in uiterlijke kenmerken waarbij sommige exemplaren op zuivere Brandganzen lijken en andere juist op Kleine of Grote Canadese Ganzen (van Kleunen et al. 2022). De hier vermelde schatting uit 2013-15 (Sovon 2018) is die van 'Kleine Canadese Ganzen' maar dat betreft dezelfde populatie.
2. Het aantal territoria/paren heeft betrekking op waarschijnlijke en zekere broedgevallen (minimaal broedcode 4, zie handleiding), met daarachter eventueel tussen haakjes het totaal aantal, dus inclusief meldingen met een lagere of ontbrekende broedcode.
3. Bij Korhoen is het zowel het aantal Nederlandse hanen (getal) als 'Zweedse' hanen (tussen haakjes) vermeld.
4. Langetermijntrend start niet in 1990 maar in 2007 (Kleinst Waterhoen) of in 1993 (Europese Kanarie).
5. Soort werd in 2025 beoordeeld door de CDNA (dutchavifauna.nl). Bij deze soorten wordt het aantal aanvaarde gevallen vermeld dat voldoet aan de criteria voor een territorium, met eventueel tussen haakjes het totaal aantal territoria, inclusief de gevallen die (nog) niet zijn beoordeeld door de CDNA (gevallen die niet door de commissie zijn aanvaard, worden niet opgenomen).
6. Geteld aantal niet bekend, zie hoofdstuk 6.3.
7. Aantal is inclusief mengparen met deze soort en hybride adulte broedvogels van deze soort.
8. Bij Visarend wordt onderscheid gemaakt tussen broedgevallen met eieren/jongens en (tussen haakjes) alle gevallen met minimaal nestbouw.

Soort	Geteld 2025	Schatting 2025	Volledigheid 2025	Schatting vóór 2025	Trend 1990-2025	Trend 2014-25
Grote Canadese Gans	3473	?	niet bepaald	12.000-16.000 (2018-20)	++	+
Brandgans	4333	?	niet bepaald	14.000-20.000 (2018-20)	++	-
Kleine Canadese Gans	2	?	niet bepaald	?	~	~
Branta hybride ¹	104	?	niet bepaald	460-770 (2013-15)	~	~
Indische Gans	2	?	niet bepaald	50-90 (2013-15)	~	~
Kolgans	41	?	niet bepaald	420-700 (2013-15)	+	--
Zwarte Zwaan	21	?	niet bepaald	40-60 (2013-15)	~	~
Wilde Zwaan	2	2	>90%	5 (2024)	+	~
Casarca	9	?	niet bepaald	10-30 (2013-15)	~	~
Muskuseend	9	?	niet bepaald	50-100 (2013-15)	~	~
Carolina-eend	0	?	niet bepaald	1-5 (2013-15)	~	~
Mandarijneend	106	?	niet bepaald	350-450 (2018-20)	+	~
Smient ²	11 (18)	?	niet bepaald	20-40 (2018-20)	+	~
Pijlstaart ²	7 (10)	?	niet bepaald	5-15 (2018-20)	-	+
Krooneend	197	?	niet bepaald	440-520 (2016)	++	0
Witooegeend ²	1 (3)	?	niet bepaald	0-3 (2023)	~	~
Eider	2440	?	niet bepaald	3300-3800 (2024)	-	-
IJseend	0	0	>90%	0-1 (2024)	~	~
Brilduiker	2	?	niet bepaald	2-6 (2018-20)	-	~
Nonnetje	6	6	>90%	5 (2024)	++	~
Grote Zaagbek	3	?	niet bepaald	0 (2024)	~	~
Middelste Zaagbek	22	?	niet bepaald	40-60 (2023)	+	~
Rosse Stekelstaart	7	?	niet bepaald	15-30 (2013-15)	+	~
Korhoen ³	0 (6-10)	0	>90%	0 (2024)	--	~
Nachtzwaluw	2413	?	niet bepaald	3000-4100 (2018-20)	++	+
Zomertortel	368	?	niet bepaald	600-900 (2018-20)	--	-
Kwartelkoning	48	50-60	71-90%	70-90 (2024)	-	--
Porseleinhoen	52	60-100	niet bepaald	280-340 (2024)	-	--
Kleinst Waterhoen ⁴	2	?	niet bepaald	20-45 (2018-20)	~	-
Klein Waterhoen ⁵	2	?	niet bepaald	0-8 (2018-20)	--	~
Kraanvogel	81	81	>90%	70 (2024)	++	++
Roodhalsfuut	9	9-10	>90%	11-12 (2024)	+	~
Kuifduiker	1	1	>90%	0 (2024)	~	~
Geoorde Fuut	266	290-350	71-90%	200-250 (2024)	0	-
Steltkluut	76	76-80	>90%	87-90 (2024)	++	++
Kluut	6473	6500-6800	>90%	6350-6750 (2024)	-	+
Bontbekplevier	421	430-480	>90%	410-490 (2024)	0	+
Kleine Plevier	1249	?	niet bepaald	1500-2000 (2018-20)	+	0
Strandplevier	162	165-185	>90%	215-225 (2024)	-	+
Kemphaan	8	?	niet bepaald	10-30 (2018-20)	--	--
Bonte Strandloper	1	1	>90%	0 (2024)	0	~
Oeverloper	5	?	niet bepaald	6-15 (2018-20)	0	-
Drieteenmeeuw ⁶	>100	?	niet bepaald	>350 (2023)	~	~
Kokmeeuw	75.966	78.000-81.500	>90%	87.500-91.000 (2024)	-	-
Dwergmeeuw	7	7-16	niet bepaald	1 (2024)	~	~
Zwartkopmeeuw	4830	4800-5000	>90%	6250-6350 (2024)	++	++
Stormmeeuw	2073	?	71-90%	3500-3650 (2024)	-	-
Grote Mantelmeeuw	117	125-135	>90%	118-120 (2024)	++	+
Zilvermeeuw	23.507	26.000-31.000	71-90%	26.750-29.000 (2024)	-	-
Pontische Meeuw ⁷	329	330-370	>90%	220-250 (2024)	++	++
Geelpootmeeuw ⁷	6	?	niet bepaald	20-50 (2018-20)	~	~
Kleine Mantelmeeuw	57.399	67.000-73.000	71-90%	82.500-86.000 (2024)	+	-
Grote Stern	11.484	11.450-11.550	>90%	10.100-10.200 (2024)	+	-
Dwergstern	1068	1060-1100	>90%	1260-1300 (2024)	+	+
Visdief	18.261	18.500-19.750	>90%	16.500-19.000 (2024)	-	0
Noordse Stern	516	510-530	>90%	625-640 (2024)	-	--
Witwangstern	36	36-40	>90%	46-48 (2024)	++	++
Witvleugelstern	1	1	>90%	0 (2024)	0	~
Zwarte Stern	1383	1440-1520	>90%	1325-1400 (2024)	+	-
Ooievaar	1568	1900-2200	71-90%	1750-2000 (2024)	++	++
Aalscholver	18.912	19.100-19.700	>90%	17.250-18.000 (2024)	0	-
Lepelaar	3656	3900-4100	>90%	3970-4040 (2024)	++	+
Roerdomp	675	680-740	>90%	780-830 (2024)	+	++
Woudaap	38	?	niet bepaald	25-50 (2018-20)	+	++
Kwak	57	60-65	>90%	50-60 (2024)	+	+

Soort	Geteld 2025	Schatting 2025	Volledigheid 2025	Schatting voor 2025	Trend 1990-2025	Trend 2014-25
Koereiger	87	87	>90%	41 (2024)	+	++
Blauwe Reiger	9763	11.000-12.000	71-90%	13.000-14.000 (2024)	-	+
Purperreiger	1388	1400-1475	>90%	1420-1475 (2024)	+	+
Grote Zilverreiger	543	570-630	>90%	650-700 (2024)	++	++
Kleine Zilverreiger	135	130-150	>90%	170-185 (2024)	++	+
Visarend ⁸	11	11	>90%	6 (2024)	+	++
Bruine Kiekendief	842	?	niet bepaald	800-1100 (2018-20)	-	0
Blauwe Kiekendief	3	3	>90%	5 (2024)	--	~
Steppiekiekendief ⁷	1	1	>90%	1 (2024)	~	~
Grauwe Kiekendief	51	51	>90%	54 (2024)	+	0
Rode Wouw	59	59	>90%	41 (2024)	++	++
Zwarte Wouw	8	8	>90%	6-7 (2024)	+	~
Zeearend	45	45	>90%	40 (2024)	++	++
Kerkuil	2210	2250-2450	>90%	2400-2500 (2024)	+	-
Steenuil	3379	?	niet bepaald	8000-9500 (2018-20)	-	+
Dwergooruil ⁵	1	1	niet bepaald	1 (2024)	~	~
Velduil	9	15-30	niet bepaald	20-35 (2024)	-	-
Oehoe	129	130-150	>90%	106-120 (2024)	++	++
Hop	11	11-13	>90%	6-8 (2024)	+	++
IJsvogel	1015	?	niet bepaald	950-1100 (2024)	+	0
Bijeneter	23	23	>90%	12 (2024)	++	~
Draaihals	160	180-230	71-90%	220-280 (2024)	+	++
Middelste Bonte Specht	1730	?	niet bepaald	1900-2100 (2020)	++	++
Slechtvalk	142	150-180	71-90%	150-175 (2024)	++	0
Monniksparkiet	2	?	niet bepaald	15-20 (2013-15)	~	~
Grote Alexanderparkiet	44	?	niet bepaald	20-40 (2013-15)	~	~
Grauwe Klauwier	1414	?	niet bepaald	1600-1950 (2024)	++	++
Roodkopklauwier	0	0	niet bepaald	0 (2024)	~	~
Roek	52.765	57.000-59.500	>90%	56.000-59.000 (2024)	-	+
Bonte Kraai ⁷	2	2-4	niet bepaald	4-5 (2024)	~	~
Raaf	273	?	niet bepaald	240-280 (2024)	+	+
Buidelmees	7	?	niet bepaald	15-30 (2019)	--	-
Baardman	1113	?	niet bepaald	1750-2050 (2019)	-	0
Oeverzwaluw	24.960	?	niet bepaald	27.500-36.500 (2023)	+	0
Huiszwaluw	45.475	?	niet bepaald	85.000-120.000 (2018-20)	+	+
Cetti's Zanger	8052	?	niet bepaald	5300-6300 (2023)	++	++
Iberische Tjiftjaf ⁵	4	?	niet bepaald	0-5 (2018-20)	~	~
Grote Karekiet	104	105-120	>90%	115-135 (2024)	-	0
Orpheusspotvogel	12	?	niet bepaald	10-25 (2018-20)	~	~
Graszanger	383	400-450	>90%	280-310 (2024)	++	++
Bruinkopdiksnavelmees	3	?	niet bepaald	40-50 (2017)	~	~
Kortsnavelboomkruiper	91	?	niet bepaald	320-450 (2018-20)	++	~
Kramsvogel	4	?	niet bepaald	10-25 (2018-20)	--	--
Kleine Vliegenvanger	2	?	niet bepaald	0-2 (2018-20)	~	~
Paapje	152	?	niet bepaald	200-300 (2019)	-	0
Tapuit	175	?	niet bepaald	300-340 (2024)	-	0
Roodbuikwaterspreeuw	1	1-2	niet bepaald	1-2 (2024)	~	~
Engelse Kwikstaart	10	?	niet bepaald	10-20 (2019)	~	~
Grote Gele Kwikstaart	216	?	niet bepaald	300-400 (2018-20)	+	0
Rouwkwikstaart	1	?	niet bepaald	15-35 (2018-20)	~	~
Roodmus	2	?	niet bepaald	10-20 (2018-20)	~	~
Europese Kanarie ⁴	0	?	niet bepaald	10-20 (2018-20)	--	--
Grauwe Gors	2	2-3	>90%	0-1 (2024)	--	~

6.3 Overige zeldzame broedvogels

In deze paragraaf komen de overige (zeer) zeldzame broedvogels aan bod waarvan geen soorttekst is opgenomen in 6.4. Tabel 6.1 geeft van onderstaande soorten aanvullende informatie zoals het getelde aantal, populatieschatting en trendindicatie vanaf 1990 respectievelijk 2014. Bijlage 2 geeft van veel soorten de landelijke trend.

Kolgans tot Witoogend

In tegenstelling tot veel andere ganzensoorten neemt het aantal **Kolganzen** af (bijlage 2). Het zwaartepunt van de 41 meldingen lag, zoals gebruikelijk, in Friesland (20, waarvan 13 in het Sneekermeergebied) en de Lopiker- en Alblasserwaard en Vijfheerenlanden Ut/ZH (10).

Paren **Wilde Zwanen** zaten in het Diependal Dr (mogelijk nestbouw) en het Fochteloërveen (vijf kuikens, waarvan 1 vliegvlug). Hiermee deed de soort een stapje terug na de twee 'topjaren' 2023 (6) en 2024 (5).

In negen gebieden werden **Casarca's** gemeld. Het enige zekere broedgeval betrof een mengpaar. Bij Middelrode NB zwommen op 14 april een man Casarca en een vrouw Nijlgans met twee pullen van ongeveer een week oud.

Van de 18 territoria van de **Smient** waren er 12 met een hogere broedcode (minstens broedcode 5), met zekere broedgevallen in de Mepper Hooilanden Dr (vrouw met een pul op 16 juli) en in de Eempolder Ut (vrouw met minstens één pul op 4 juni).

Zeven van de tien meldingen van **Pijlstaarten** hadden een hogere broedcode. Deze meldingen kwamen uit het Marnebos Gr (vrouw met minstens één pul, 16 juni), Hegewiersterfild Fr (waarschijnlijk nest, 1 juni), Marker Wadden (2 nesten, 31 mei), de Brabantse Biesbosch (vrouw met 2 pullen, 30 mei), de Slijkplaat ZH (nest, 19 juni) en Nummer Een ZI (nest, 27 april). De resterende gevallen waren op Marker Wadden, in het Drontermeer en in de Plaskreek ZI.

In de meeste gebieden waar vrijwel jaarlijks **Krooneenden** worden geïnventariseerd, was het een gemiddeld jaar: Friese IJsselmeerkust (2025: 47, was in 2020-24 45-52), Meijendel en Berkheide (43, was 41-64), Ketelmeer & Vossemeer (26, was 15-29), Drontermeer (18, was 14-22) en Zwarte Meer (10, was 8-11). Na een jarenlange geleidelijke toename vanaf 1990 is de populatie sinds ongeveer 2010 stabiel met behoorlijke jaarlijkse fluctuaties.

In het Diependal baltste een man **Witoogend** en paarde met een vrouw Kuifeend. In De Wieden zaten twee zuivere paren.

IJseend tot Zomertortel

Van eind mei tot eind juli pleisterde een paar **IJseenden** op Marker Wadden maar voor zover bekend waren er geen aanwijzingen voor een broedgeval. De enige zekere broedgevallen in ons land vonden plaats op Marker Wadden in 2019 (vrouwje met vier pullen) en in Lienden Gl in 2020 (nest, gepredeerd).

In een plas op de noordelijke Veluwe waren het gehele broedseizoen twee, ook baltsende, paren **Brilduikers** aanwezig.

Op de sinds 2010 bezette Friese broedplek zaten minimaal zes paren **Nonnetjes**. In de beginjaren van deze vestiging ging het meestal om 1-3 paren (2011: 4), sinds 2017 zijn het er 5-8.

De enige **Middelste Zaagbekken** buiten het Deltagebied zaten op de Boschplaat, Terschelling (vrouw met pullen op 13 juli) en Marker Wadden (paar). In het 'bolwerk' Haringvliet werden er 11 geteld (waarbij 5 nesten). In het Veerse Meer werd eveneens met zekerheid gebroed (3; nest en twee vrouwtjes met jongen). De overige territoria lagen in Voornes Duin (1), op Neeltje Jans (2) en in de Grevelingen (3).

In het Volkerakmeer zwom op 17 juli een vrouwtje **Rosse Stekelstaart** met twee pullen. Paartjes zaten in het Wolderwijd en Polder Arkemheen.

Op de Sallandse Heuvelrug bolderden zes (in eerdere jaren uitgezette, Zweedse) **Korhanen** en werden minstens drie kuikens (hanen) groot (pers. comm. P. ten Den).

De **Zomertortel** hoort tegenwoordig ook in het rijtje 'zeldzame broedvogels', in ieder geval voor een groot deel van het land. In totaal werden 368 territoria gemeld, met zwaartepunten in Zeeland en aangrenzend Goeree ZH (140, vooral in duinstreek), Limburg en Noord-Brabant (79 resp. 49) en Drenthe (63). Buiten deze drie regio's werden er 37 geteld. Ruim een halve eeuw aan broedvogeltellingen in Zuidwest-Drenthe (231 km²) laat een enorme afname zien tussen 1970 (1273 paren) en 2024 (47). De indrukwekkende telreeks werd in 2025 verder aangevuld (45 territoria). Vanaf 1982 werd de afname zichtbaar in alle landschappen, waarbij het agrarisch landschap en grote delen van het bos werden verlaten (van Dijk 2025).

Porseleinhoen tot Oeverloper

Het was een daljaar voor het **Porseleinhoen**. Van de soort is bekend dat de aantallen flink fluctueren maar door deze schommelingen heen toont de trend een afname, zowel vanaf 1990 (matige afname) als vanaf 2014 (sterke afname). De indexwaarde van 2025 was de laagste in deze reeks. De 52 territoria lagen verspreid over het land, met de hoogste aantallen in Overijssel (9), Zuid-Holland (8), Drenthe (7), Gelderland en Noord-Brabant (beide 6). Alleen in Zeeland ontbrak de soort.

Ook het **Kleinst Waterhoen** kende een mager jaar, met meldingen in De Leijen Fr en De Wieden. Hiermee was 2025 het slechtste jaar sinds 2010 (ook 2 territoria). In 2011-24 schommelde het aantal territoria tussen 9 (2015) en 37 (2012), met uitzondering van 2023 (5).

In De Wieden riepen op 10 juni twee **Klein Waterhoentjes** waarvan er één ook op 11 en 12 juni werd gehoord. Opvallend is de waarneming van een paar **Kuifduikers** van 4 juni tot en met 17 juli in het Fochteloërveen; op 15 en 20 juni baltsend. Broedgevallen en broedpogingen zijn zeldzaam. Een gemengd paar, bestaande uit een Geoorde Fuut en een Kuifduiker, bracht in 1985 een jong groot bij Ossendrecht. Op een ander ven bij Ossendrecht mislukte in 1999 een mogelijk broedgeval van een mengpaar door droogte. Ook in 1999 sleepte een paartje Kuifduikers in het Dwingelderveld met nestmateriaal. Een paar Kuifduikers was tussen 9 april en 3 mei 2001 aanwezig op vloeivelden nabij Ter Apelkanaal Gr. Ze bouwden een nest (11 april) en reageerden fel naar andere soorten zoals Meerkoeten maar er werden voor zover bekend geen eieren gelegd. Een territoriale, met een Geoorde Fuut baltsende, Kuifduiker bouwde in 2016 in het Dwingelderveld Dr aan een nest maar er werden geen eieren gelegd.

In ons land broeden nog steeds **Kemphennen**. Twee hennen, beide met pullen, werden in juni gefotografeerd in Noord-Friesland. Elders in Friesland werd een nest gevonden. Territoria werden verder gemeld in Friesland (1, afleidingsgedrag), Noord-Holland (2, afleidingsgedrag resp. alarmerend) en Groningen (2, alarmerend).

Op Marker Wadden zat eind mei een paar **Bonte Strandlopers**. Op 11 juni werd er een wakend/alarmerend exemplaar gezien.

Een paar **Oeverlopers** had op 24 juni langs de IJssel minstens één jong. Op vier plekken kwam het tot een territorium op basis van alarmerende vogel(s)

in juni (IJssel, Hengelo Ov, Waal bij Echteld en bij Tilburg).

Drieteenmeeuw tot Steppekiekendief

Sinds in ieder geval 2000 broeden **Drieteenmeeuwen** op platforms in het Nederlands deel van de Noordzee. In 2025 waren minstens twee platforms bezet (R. Fijn, Waardenburg Ecology). Platform L7B, ongeveer 60 kilometer ten noordwesten van Vlieland, kon niet volledig worden geteld maar op basis van beelden op monitoringcamera's leek de bezetting vergelijkbaar met 2024 toen er naar schatting 375-425 paren broedden. Op platform PE-K1-PA, ongeveer 140 kilometer westnoordwest van Vlieland, broedde een onbekend aantal paren (2024: 44-50).

Heel opvallend is de kleine kolonie van minstens 6 paren **Dwergmeeuwen** op Trintelzand. De eilandjes langs de noordrand van het Markermeer werden in 2025, bij gebrek aan tellingen vanaf de grond, alleen vanuit het vliegtuig geteld wat (minstens) zes territoria opleverde. Op 15 mei waren 6 adulte paren aanwezig die waarschijnlijk broedden. Op 17 juni werden 15 adulte paren geteld tussen de honderden broedende meeuwen en sterns (Kokmeeuwen (1700 paren), Visdieven (1400), Zwartkopmeeuwen (480), Pontische Meeuwen (12) en Kleine Mantelmeeuwen (10)). Het zevende territorium van 2025 werd vastgesteld op De Kreupel in het IJsselmeer waar op 9 mei twee adulte Dwergmeeuwen alarmeerden tussen de talrijke Kokmeeuwen, Zwartkopmeeuwen, Pontische en Kleine Mantelmeeuwen en Visdieven. Met minstens 7 broedparen was 2025 voor huidige begrippen een topjaar voor de soort. In 2000-24 werden per jaar 0-5 paren gemeld en we moeten terug naar 1998 voor een vergelijkbaar landelijk totaal van 8 paren (Lauwersmeer 3, Mokkebank 2, Hellegatsplaten 2 en Gooimeer 1).

In de Krimpenerwaard bracht het enige paartje **Witvleugelsterns** van dit jaar minstens één jong groot.

Met 1900-2200 broedparen bereikte de **Ooievaar** een nieuw record sinds het herstel na de dip rond 1970. In diverse telgebieden en regio's groeide de populatie verder, zoals in Noord-Brabant (191 nesten, was 142 in 2024), de regio Amsterdam (26, was 23) en langs de Drentse Aa (25, was 11). Elders was van groei geen sprake, zoals nabij de voormalige 'Ooievaarstations' De Lokkerij Dr (60, was 60) en Earnewald Fr (21, was 25), in Twente (65, was 65)

en op de hoogspanningsmasten bij Lelystad (15, was 16).

Hoe lang hebben we nog **Blauwe Kiekendieven**? Met drie territoria werd een nieuw dieptepunt bereikt. Op Terschelling vlogen drie jongen uit. Twee territoria in de Groningse akkers waren beide niet succesvol. Net voor de eeuwwisseling broedden in Nederland nog ruim 100 paren.

Een mannetje **Steppekiekendief**, waarschijnlijk dezelfde als in 2022-24, had in Groningen een nest met een vrouwtje Bruine Kiekendief. Drie hybride jongen vlogen uit (2023: 3-4 jongen, 2024: 0).

Dwergooruil tot Roodkopklauwier

Langs het spoor in Weert zong van 13 mei tot en met 8 juni een **Dwergooruil**. De vogel bleef, voor zover bekend, ongepaard.

Het was duidelijk geen top(veldmuizen)jaar voor de **Velduil**. In totaal werden 10 territoria bekend, waarvan 6 op de Waddeneilanden (Terschelling 3, Schiermonnikoog 2, Griend 1) en drie langs de Friese Waddenkust. Een paartje broedde succesvol in een polder ten zuiden van Amsterdam. Er vlogen drie jongen uit.

Monniksparkieten zaten op de bekende plekken: Apeldoorn en Ouddorp. In beide plaatsen ging het om minstens één paar bouwend aan een nest.

De eerste melding van de **Grote Alexanderparkiet** in Nederland stamt uit 1990 en vanaf 2000 wordt de soort in ons land jaarlijks gemeld, met in 2006 het eerste broedgeval in het Beatrixpark in Amsterdam. Slaapplaattellingen tonen aan dat het aantal snel groeit en ook het aantal meldingen van broedvogels neemt toe. In Amsterdam en Haarlem werden in 2025 in totaal 43 territoria bekend – wat een forse onderschatting is. Voorafgaand aan het broedseizoen werden in januari 2025 op slaapplaatsen in totaal 985 vogels geteld, vrijwel allemaal in het Oosterpark, Amsterdam (Louwe Kooijmans 2025). In Groningen werd eind maart een paar in een nestholte gefotografeerd.

Tot en met 1956 broedde de **Roodkopklauwier** nog vrijwel jaarlijks in ons land. Sindsdien is het een incidentele (mogelijke) broedvogel (1959, 1967). In 2018 bouwde een mengpaar, bestaande uit een vrouw Roodkopklauwier en een man Grauwe Klauwier, in de Peel een nest. Waarschijnlijk werden er eieren gelegd maar er zijn geen jongen gezien. In 2025 pleisterde een mannetje van 8 tot en met 19 juni (mogelijk ook al op 19-20 mei) op de noordelijke Veluwe tussen Epe en Vierhouten.

Het eerste bewezen broedgeval van een Iberische Tjiftjaf vond plaats op Schiermonnikoog, 30 mei 2025.

Foto: Wouter van der Ham

De ongepaarde vogel zong van 10 tot en met 18 juni, net te kort om van een territorium te kunnen spreken.

Bonte Kraai tot Kramsvogel

Een zuivere **Bonte Kraai** voerde in juni in Den Haag (waarschijnlijk zijn/haar partner, een Zwarte Kraai. Een mengpaar op Schiermonnikoog had dezelfde samenstelling. Er werd geen nest gevonden.

Territoriale **Buidelmezen** zaten in het Zwarte Meer (2), op Vlieland, in het Lauwersmeergebied, Zuidlaardermeergebied, Dannemeer en bij Arnhem (allen 1). Deze korte opsomming van alle meldingen in 2025 onderstreept dat de soort inmiddels zeer zeldzaam is. Een nagekomen bijzondere melding uit 2023 is die van 7 territoria in het Dannemeer (M. Bakker). In alle territoria werd een nest gevonden met daarin eieren (2), nestjongen (2) of uitgevlogen jongen (1). Bij twee nesten bleef onduidelijk of er gebroed is.

Het voor zover bekend eerste bewezen broedgeval van een **Iberische Tjiftjaf** vond plaats op Schiermonnikoog. Op 20 april werd, heel knap, op roep een (tweede kalenderjaar) vrouwtje Iberische Tjiftjaf ontdekt die gepaard bleek met een (waarschijnlijk normaal) mannetje Tjiftjaf. De vier jongen werden op 30 mei geringd en vlogen succesvol uit (W. van der Ham e.a., dutchbirding.nl 2025). Territoria, gebaseerd op langdurig zingende mannetjes, werden daarnaast gemeld bij Heemskerk (11 april – 11 mei), Vaals (19 april – 9 juni) en Emmeloord (27 april – 23 mei, dutchavifauna.nl).

Orpheusspotvogels die minstens tien dagen zongen, en daarmee voldeden aan de criteria voor een territorium, werden gevonden in Limburg (7, waarvan 5 ten zuiden van de lijn Maastricht-Heerlen), Zeeland (2, waarbij een paar dat jongen voerde), Noord-Brabant (2) en op Goeree in Zuid-Holland (1).

Een populatie **Bruinkopdiksnavelmezen** zit sinds de jaren negentig bij Weert. In 2023 werden tijdens een speciaal onderzoek 42 territoria vastgesteld (Hissel 2023). In 2025 werden twee losse territoria gemeld.

Kortsnavelboomkruipers zongen in bekende regio's voor deze onvolledig getelde soort: Zuidoost-Veluwe (36 territoria geteld), Zuid-Limburg (22), in Twente (16), in de Achterhoek (10) en op de Nijmeegse Stuwwal (3). Opvallender zijn meldingen op de centrale Veluwe bij Hoog Soeren (2) en in de Maasduinen (2).

De teller van het aantal 'geldige territoria' stakte bij de **Kramsvogel** op vier (bij Schoonebeek Dr, Apeldoorn en Milheeze NB en op de Sallandse Heuvelrug).

Kleine Vliegenvangers tot Grauwe Gors

Kleine Vliegenvangers zongen bij Emmen (14 mei – 1 juni, tweede-kalenderjaarvogel) en op de Zuidoost-Veluwe (26 mei – 11 juni, adult).

Een paar **Roodbuikwaterspreeuwen** bracht twee jongen groot in Zuid-Limburg. Deze (onder)soort heeft zich weten te (her)vestigen in Limburg, al blijven de aantallen zeer klein. Na incidentele gevallen in de vorige eeuw in Limburg (1910-13, 1915, 1920, 1993-94), Nijmegen (1913) en Winterswijk (1933) duikt de 'Roodbuik' sinds 2013 regelmatig op in Midden- en Zuid-Limburg met zekere broedgevallen in 2013 (1), 2014 (1, mogelijk 2), 2017 (nest één meter op Duits grondgebied, deel van territorium in Nederland), 2018 (1), 2020 (3), 2022 (1), 2023 (1), 2024 (1) en dus 2025 (1).

Tien territoria werden gemeld van de **Engelse Kwikstaart**. Het enige cluster, van 3 territoria, zat zoals gebruikelijk op de bollenvelden bij Noordwijkerhout. De overige gevallen betroffen territoria bij Biervliet ZI (twee binnen een kilometer van elkaar, waarbij een man met voedseltransport op 8 en 14 juni), op de Hondsbossche Zeewering (man met voedseltransport op 4 juni), Bant FI (adult met twee jongen op 2 juni), Schiphol, Wageningen en bij Bemmelen.

Een Kleine Vliegenvanger had ruim twee weken een zangpost op de Veluwe, 29 mei 2025. Foto: Thijs Glastra

De enige **Rouwkwikstaart** betrof een mannetje dat in april-juni aanwezig was in een BMP-gebied bij Maarssen zonder verdere broedindicatieve waarnemingen. Zingende mannetjes in onder meer Zeeland bleven te kort aanwezig om van een territorium te kunnen spreken.

Territoria van de **Roodmus** lagen in het Noordhollands Duinreservaat (adulte man) en het Fochteloërveen (tweede-kalenderjaarman).

Net als in 2024, werd geen enkel territorium van de **Europese Kanarie** bekend. Hoewel de soort niet jaarlijks compleet geteld wordt en er enkele kort zingende vogels gemeld werden, is twee jaar op een rij zonder territoria een sterke aanwijzing dat de soort een eeuw na het eerste broedgeval in 1922, weer (vrijwel) verdwenen is.

In 2025 zongen **Grauwe Gorzen** bij Ezingen Gr (12 mei – 3 juni) en in de Gelderse Poort (7 mei – 21 juni, gepaard). In 2013 bleef het landelijke aantal territoria voor het eerst op nul steken. In de 'beste' jaren in deze periode werden twee territoria vastgesteld (in 2014, 2015, 2021 en 2023). In de jaren negentig ging het in sommige jaren nog om (ruim) 100 territoria.

6.4 Soortbesprekingen

Brandgans *Branta leucopsis*

Geteld: 4333 (schatting 2018-20: 14.000-20.000)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: ++ / -

De tijd dat de populatie Brandgans ieder jaar groeit, ligt achter ons. De laatste jaren fluctueert de trend en op de korte termijn (vanaf 2014) is zelfs sprake van een matige afname. Het verspreidingspatroon is ongewijzigd, waarbij in de bekende concentratiegebieden als het Grevelingenmeer, Haringvliet en de veenweidegebieden in Noord-Holland nog altijd de hoogste aantallen voorkomen. In het Waddengebied neemt de Brandgans nog wel toe. Op Vlieland groeide het aantal broedparen van 98 in 2018 naar 172 in 2024 (de Boer *et al.* 2025). Naar schatting zaten op de Boschplaat op Terschelling in 2024 maar liefst 425 broedparen; een flinke groei ten opzichte van de 71 broedparen in 2018 (Scholten & Gal 2025). Voor 2025 zijn voor deze eilanden geen aantallen bekend. In het rivierengebied fluctueren de aantallen in de getelde gebieden, maar in het algemeen neemt de Brandgans ook hier nog toe.

Bij de lokale afnames van de Brandgans speelt uitgevoerd faunabeheer een rol. Een illustratie daarvan is de provincie Noord-Holland waar in 2024 buiten het winterseizoen ruim 12.000 Brandganzen zijn gedood (Faunabeheereenheid Noord-Holland 2025). Het effect hiervan lijkt zichtbaar in het Wormer- & Jisperveld. Dit is nog altijd een kerngebied voor deze soort maar de aantallen broedparen zijn hier teruggelopen van 1500 in 2013, naar 755 in 2022 en 273 in 2025.

Alarmerende Brandgans op Texel, 28 mei 2025. Foto: Harvey van Diek

Grauwe Gans *Anser anser*

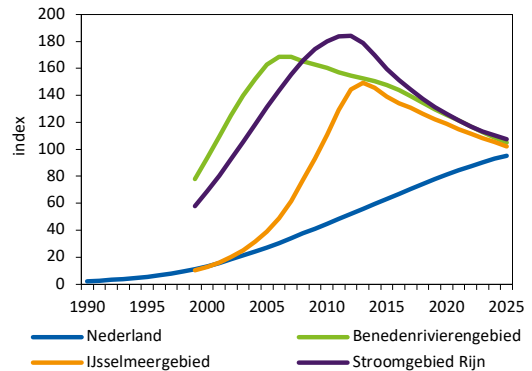
Schatting 2018-20: 100.000-165.000

Trend vanaf 1990 resp. 2014: ++ / +

Terwijl veel vogelsoorten moeite hebben met de razendsnelle veranderingen in het Nederlandse landschap, weet de Grauwe Gans hier juist van te profiteren. Twee van de belangrijkste voorwaarden voor de Grauwe Gans zijn in Nederland immers in overvloed aanwezig: water en gras. Het is onvoorstelbaar dat deze soort vijftig jaar geleden nog een zeldzame broedvogel was, met naar schatting 100-150 broedparen (Teixeira 1979). Inmiddels zijn de aantallen met meer dan 100.000 broedparen grofweg duizend keer zo groot. Wel gaat de toename tegenwoordig minder snel, wat erop zou kunnen wijzen dat de aantallen richting de maximale draagkracht gaan. Toch nam de soort in de periode 2014-25 nog steeds toe met gemiddeld 4,8% per jaar (15% per jaar in 1990-2013). De aanhoudende landelijke toename maakt de ontwikkelingen in de Zoete Rijkswateren des te opvallender (figuur 6.1). De soort nam hier tot pakweg 2010 sterk in aantal toe, maar sindsdien is een matige afname ingezet. Deze afname wordt veroorzaakt door afnames in het Benedenrivierengebied, de Rijntakken en recent ook het IJsselmeergebied. De oorzaken van deze lokale afnames zijn vooralsnog onduidelijk.

In het Benedenrivierengebied nemen de aantallen al sinds kort na de eeuwwisseling af. Binnen het Benedenrivierengebied is het Haringvliet het belangrijkste broedgebied voor de Grauwe Gans. Met name op eiland Tiengemeten zijn de aantallen hoog: bij de laatste volledige telling van het eiland in 2023 werden 851 territoria geteld. Langs de Rijntakken komt de soort wijdverspreid voor en kunnen de dichtheden hoog oplopen. Zo waren er ook in 2025 verschillende telgebieden waarin meer dan 100 broedparen werden vastgesteld. Voorbeelden hiervan zijn het oostelijke deel van Munnikenland Gl (239), de Lekuiterwaarden bij Willige Langerak Ut (164) en Uiterwaardenpark Meinerswijk bij Arnhem (123). Sinds 2010 nemen de aantallen langs de Rijntakken echter af. Ook in het IJsselmeergebied liggen de aantallen in recente jaren wat lager, al is de trend op de korte termijn (2014-25) vanwege flinke schommelingen onzeker. De hoogste aantallen in het IJsselmeergebied worden jaarlijks geteld op De Kreupel, waar het in 2025 om 424 territoria ging.

In de Randmeren kunnen Grauwe Ganzen eveneens in grote getale broeden. Met name kleine begroeide eilanden zoals de Dode Hond in het Gooimeer en de Poffertjes in het Vossemeer zijn in trek. Hier kunnen de ganzen koloniegewijs broeden in hoge dichtheden, met tientallen tot meer dan honderd nesten op één eiland. In 2025 heeft een volledige kartering van het Ketelmeer en Vossemeer plaatsgevonden. De Grauwe Gans bleek hier met 277 territoria de op één na talrijkste broedvogel. Alleen de Kleine Karekiet was met 458 territoria algemener (Deuzeman *et al.* 2026). De recente trend in de Randmeren is onzeker doordat de kleine eilanden die bij de soort populair zijn onregelmatig worden geteld. Het enige hoofdwatersysteem waar de Grauwe Gans nog in aantal toeneemt, is de Maas met bijvoorbeeld een cluster in twee telgebieden bij Stevensweert (samen 72 paren), maar de dichtheden liggen hier vooralsnog gemiddeld lager dan in de overige hoofdwatersystemen.

Figuur 6.1. Grauwe Gans. Populatie-trend in Nederland en in drie hoofdwatersystemen van de Zoete Rijkswateren. / Greyleg Goose. Population trend in the Netherlands and in three water systems separately.

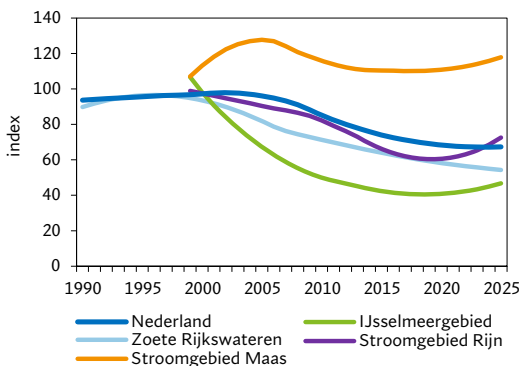
Wilde Eend *Anas platyrhynchos*

Schatting 2018-20: 180.000-280.000

Trend vanaf 1990 resp. 2014: - / -

De Wilde Eend is een flexibele soort die zich aan veel verschillende habitats heeft aangepast, van moerassen tot parkvijvers. De grootste aantallen zijn te vinden in Laag-Nederland, waar veel Wilde Eenden broeden in plassen en sloten van het boerenland. Ondanks deze generalistische leefwijze heeft de Wilde Eend het moeilijk in Nederland. Sinds begin jaren negentig zijn de aantallen met ongeveer een kwart afgenomen. Op de korte termijn duurt deze afname voort, al lijkt de afname wat af te remmen. In de periode 2014-25 nam de landelijke populatie jaarlijks met gemiddeld 0,8% af. Dankzij gegevens die in het Jaar van de Wilde Eend (2020) zijn verzameld, is aangetoond dat de aanhoudende afname voornamelijk wordt veroorzaakt door een lage kuikenoverleving (Wiegers *et al.* 2022). Vervolgonderzoek liet zien dat kuikens een hogere overlevingskans hadden langs oevers met een hoge oevervegetatie. Mogelijk biedt hoge overbegroeiing een betere dekking tegen predatoren en meer foerageermogelijkheden in de vorm van waterinsecten en andere ongewervelden (Kleyheeg *et al.* 2024).

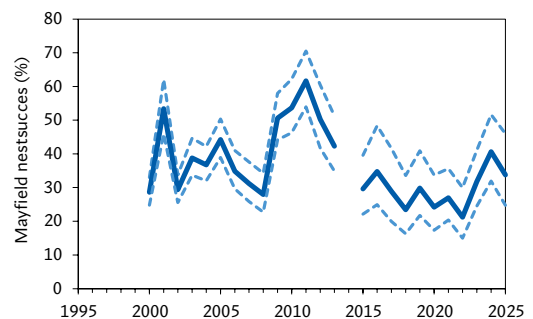
In de Zoete Rijkswateren neemt de Wilde Eend eveneens in aantal af, waarbij de afname iets sneller is verlopen dan de landelijke afname (figuur 6.2). Het enige hoofdwatersysteem waar de soort niet op de lange termijn is afgenomen, betreft de Maas.

Figuur 6.2. Wilde Eend. Populatietrend in Nederland, de Zoete Rijkswateren als geheel en in drie hoofdwatersystemen. / Mallard. Population trend in the Netherlands, the National Freshwater bodies and in three water systems separately.

De trend langs deze rivier is sinds 1999 stabiel. In de overige hoofdwatersystemen is de soort vanaf 1999 in aantal afgenomen. In de Randmeren en het Benedenrivierengebied zet die afname ook op de korte termijn, vanaf 2014, door. In het IJsselmeergebied en langs de Rijntakken lijkt de situatie op korte termijn echter gestabiliseerd.

Jaarlijks worden tot enkele honderden nesten van de Wilde Eend gevolgd in het Meetnet Nestkaarten. Veruit de meeste van deze nesten worden gevonden in agrarisch gebied, door vrijwilligers van LandschappenNL die op zoek zijn naar weidevogelnesten. De resultaten van de nestkaartgegevens geven dan ook voornamelijk een indruk van de broedprestaties van de Wilde Eend in agrarisch gebied. Over het nestsucces in andere habitats, zoals bebouwd gebied en moerassen, is veel minder bekend. Het nestsucces van Wilde Eend blijkt jaarlijks sterk te fluctueren (figuur 6.3). Tussen 2018 en 2022 lag het nestsucces aan de lage kant met percentages tussen de 20 en 30%. De laatste jaren is het nestsucces weer iets hoger (2025 34%). Dit ligt dicht bij het gemiddelde van 37% over de gehele periode 2000-25. Momenteel is het nestsucces waarschijnlijk geen beperkende factor voor de Wilde Eend in Nederland aangezien de invloed van de lage kuikenoverleving aanzienlijk groter is (Wiegers *et al.* 2022).

Figuur 6.3. Wilde Eend. Jaarlijks berekende Mayfield-nestsucces, inclusief 95%-betrouwbaarheidsintervallen (zie voor uitleg berekening hoofdstuk 2.6). Steekproef in 2014 was te klein voor analyse. / Mallard. Yearly Mayfield nest success, including 95% Confidence Intervals. Sample size in 2014 was too small for analysis.

Eider *Somateria mollissima*

Geteld: 2440 (schatting 2024: 3300-3800)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: - / -

De Eider is een karakteristieke soort van het Waddengebied. Na de langjarige afname die halverwege de jaren negentig werd ingezet (Kats 2007), lijkt de populatie zich nu op een veel lager niveau te stabiliseren. Van de 10.000 broedparen in de jaren negentig zijn naar schatting 3300-3800 broedparen over (Boele *et al.* 2025). Het broedseizoen 2025 was niet gunstig voor de Eider. Het geschatte aantal broedparen op Schiermonnikoog steeg van 485 naar 741, maar door de natte en sombere start van juni was de overleving van de jongen nihil (Kleefstra & Bresser 2025). Huijgens & Oosterhoff (2025) schetsen eenzelfde verhaal over het geringe broedsucces voor Rottumeroog en Rottumerplaat (samen 612

broedparen) en Veen & Faber (2025) voor Griend (202). Op Vlieland (619) was het broedsucces eveneens nihil (pers. comm. P. de Boer). Van de belangrijke broedgebieden Texel-duinen en de Boschplaat (Terschelling) zijn uit 2025 in afwezigheid van tellingen geen gegevens beschikbaar. De broedverspreiding van de Eider bereikt in het Nederlandse Waddengebied de zuidgrens in Europa. Sinds 2009 vormt de kleine populatie Eiders op Neeltje Jans (Oosterschelde) een uitzondering op deze regel. In 2025 zaten hier 23 broedparen, dit past bij de fluctuerende aantallen in dit gebied (6-30 paren in 2020-24).

Eider, nest op Schiermonnikoog, 12 juni 2025. Foto: Sjoerd Bresser

Grote Zaagbek *Mergus merganser*

Geteld: 3 (schatting 2024: 0)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: ~ / ~

In 2025 werden voor het eerst zekere broedgevallen van de Grote Zaagbek in Nederland vastgesteld. Op 3 juni werden op het Ketelmeer twee vrouwtjes met respectievelijk negen en zeven jongen gezien (de Jong *et al.* 2025). Op 9 juni kwam daar een vrouwtje met acht duidelijk oudere jongen bij, en later die dag werden nog twee vrouwtjes met elk vijf kleine jongen waargenomen, al is niet zeker of dit dezelfde vrouwtjes waren als op 3 juni. De drie broedgevallen vormen dus een minimum. Gezien de grootte van de jonge zaagbekken konden zij niet van ver komen. De vestiging in Nederland past binnen de geografische uitbreiding van de soort, waarbij broedpopulaties sterk zijn toegenomen, zoals in Duitsland. Hier verdubbelde de populatie zich sinds de eeuwwisseling tot circa 1000–1200 broedparen, met name in het zuiden en met een uitbreiding

noordelijker langs de Rijn (Gerlach *et al.* 2025). De dichtstbijzijnde broedgebieden van de Grote Zaagbek liggen op ongeveer negentig kilometer van de Nederlands-Duitse grens, langs de Ruhr in Nordrhein-Westfalen. In deze deelstaat nemen de broedaantallen toe. Deze uitbreiding wordt in verband gebracht met verbeterde waterkwaliteit, bescherming en mogelijk klimatologische factoren (de Jong *et al.* 2025, Keller *et al.* 2020). Hoewel de Grote Zaagbek al sinds het begin van de vorige eeuw af en toe als overzomeraar wordt gezien, laten recente (watervogel)tellingen een duidelijke toename zien in vooral de noordelijke Randmeren, de noordelijke Delta en de Biesbosch. Deze stijging lijkt niet samen te hangen met koude winters, maar met de groeiende Midden-Europese populatie.

Grote Zaagbek, vrouw met jongen. In 2025 werden de eerste bewezen broedgevallen vastgesteld op het Ketelmeer, 9 juni 2025. Foto's: Cor Fikkert

Nachtswaluw *Caprimulgus europaeus*

Geteld: 2413 (schatting 2018-20: 3000-4100)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: ++ / +

Door natuurherstel en de ontwikkeling van geschikte overgangszones tussen bossen en meer open habitats (o.a. kapvlaktes, niet al te open heide en stuifzanden) laat de Nachtswaluw al jaren een opmars zien (Sierdsema *et al.* 2020). In 2025 zette die positieve trend door, met een geteld aantal broedparen van 2413 (t.o.v. 2385 in 2024). De grootste aantallen zijn te vinden op de Zuidoost-Veluwe (310-330 paren), Sallandse Heuvelrug (185-205), in Nationaal Park De Hoge Veluwe (154) en Leenderbos & Groote Heide (minstens 144). Op de Utrechtse Heuvelrug (80 territoria) lijkt de soort iets terrein te verliezen; hier werden in 2024 90 en in 2023 105 territoria genoteerd. In de duingebieden blijft de Schoorlse Duinen koploper met 19 territoria. Op de Waddeneilanden varieerde het aantal territoria: Texel telde 11 territoria, Vlieland en Terschelling beide 10, Ameland 2 en Schiermonnikoog 1.

Jonge Nachtswaluwen op het nest, Veluwe, 2 juli 2025. Foto: Thijs Glastra

Gierzwaluw *Apus apus*

Schatting 2018-20: 45.000-70.000

Trend vanaf 2007 resp. 2014: - / 0

Veel tellers kijken uit naar het moment waarop vanaf half april de eerste Gierzwaluwen ons land binnendruppelen. In mei zijn ze ineens massaal terug en zoeven de zwarte sikkels in gierende groepen door de straten. Hoewel Gierzwaluwen met hun gierende groepjes opvallen en geliefd zijn bij vogelaars, blijft het tellen van broedparen een uitdaging. MUS-tellingen in combinatie met lokaal georganiseerde nestentellingen bieden uitkomst. Sinds 2007 zijn voldoende gegevens beschikbaar om een landelijke trend te berekenen. In Nederland zijn de aantallen in de periode 2007-25 licht afgenomen, al lijkt deze afname op de korte termijn (vanaf 2014) te zijn gestabiliseerd (bijlage 2). Deze ontwikkeling is zowel in Hoog-Nederland als in Laag-Nederland vastgesteld. In de ons omringende landen zien we overeenkomstige maar ook afwijkende ontwikkelingen. Zo zijn de aantallen in Denemarken na een relatief lange periode van stabiliteit in de afgelopen 15 jaar afgenomen (dofbasen.dk), terwijl in Duitsland juist sprake is van een lichte toename in diezelfde periode, na een eerdere afname sinds 1990 (dda-web.de). In Groot-Brittannië is de situatie duidelijk ongunstiger, met vanaf 1995 een afname van maar liefst 70%. In de recente periode lijkt de afname te zijn afgevlakt (bto.org /data). De lagere overleving van juveniele vogels na het uitvliegen wordt daar als een belangrijke oorzaak gezien (Finch *et al.* 2022). In Vlaanderen gaat het om een afname in 1980-2018 (Vermeersch *et al.* 2020).

In het Meetnet Urbane Soorten (MUS) is op provinciaal niveau sinds 2007 een matige afname vastgesteld in Friesland, Overijssel, Gelderland en Limburg, een matige toename in Flevoland en Utrecht, terwijl de trend elders stabiel is. Van elk telpunt in MUS is het type wijk en de bouwperiode bekend. In oude en vooroorlogse wijken is een lichte afname te zien vanaf 2007. In naoorlogse gesloten wijken is een lichte toename zichtbaar en in open wijken is de trend stabiel. In gesloten nieuwbouwwijken (vanaf 1990) is een matige afname gevonden en in open nieuwbouwwijken is de trend stabiel (figuur 6.4). Dit lijkt een bevestiging van eerder onderzoek uit Noordwijk, waar de aantallen sinds 1993 ongeveer stabiel zijn gebleven, met recent een lichte toename (Verkade *et*

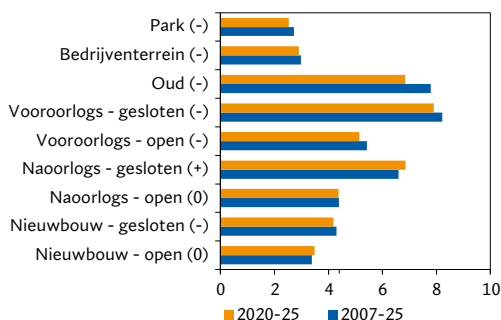
Gierzwaluw met volle krop, Veluwe, 12 juni 2025.

Foto: Harvey van Diek

al. 2023). De verspreiding is toegenomen, waarbij aantallen in oude wijken zijn afgenomen ten gunste van naoorlogse en nieuwbouwwijken. In lijn daarmee zijn nestplaatsen onder oude holle dakpannen sterk afgenomen, terwijl invliegopeningen achter dakgoten, onder sneldekpannen (betonnen dakpannen) en in neststenen juist belangrijker zijn geworden. Ondanks die verschuivingen worden in oude en vooroorlogse wijken landelijk nog steeds de hoogste aantallen gevonden (figuur 6.4). Ook in de gesloten naoorlogse wijken zijn nog altijd mooie aantallen aanwezig. Dat zijn echter wel de wijken waar grootschalige isolatieprojecten zijn uitgevoerd of op stapel staan.

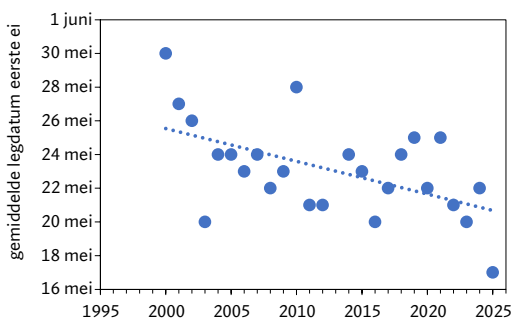
Het broedseizoen van de Gierzwaluw begon in 2025 uitzonderlijk vroeg. Volgens de resultaten van het Meetnet Nestkaarten was de gemiddelde eerste eilegdatum op 17 mei, veruit de vroegste gemiddelde legdatum ooit. Het allereerste ei werd al op 5 mei vastgesteld op de camera van een nestkast in de Joanneskerk in Oisterwijk NB. Uit nestkaartgegevens sinds 2000 blijkt dat de Gierzwaluw zijn gemiddelde legdatum vervroegt (figuur 6.5); de trendlijn laat over 2000-25 een verschuiving van circa vier dagen zien. Mogelijk is deze vervroeging enigszins overschat door extreme waarden in zowel 2000 als 2025, maar ook zonder deze uitschieters blijft een vervroeging van drie dagen zichtbaar. Een vervroeging van enkele dagen in het eerste kwart van deze eeuw is daarmee waarschijnlijk. Gierzwaluwen hebben doorgaans een hoog nestsucces. In de meeste jaren levert 75-95% van de broedpogingen minimaal één uitvliegend jong op (figuur 6.6). Predatie is zeldzaam en jongen zijn redelijk bestand tegen voedselschaarste. In 2025

bleek echter dat extreme omstandigheden dit succes kunnen ondermijnen. De hittegolf begin juli (tot $>35^{\circ}\text{C}$) viel midden in de nestfase. Ondanks het vroege legbegin zullen nagenoeg alle jongen nog op het nest hebben gezeten. In gebouwen kan de temperatuur onder het dak oplopen tot boven de 50°C , bij extreme hittegolven zelfs boven de 60°C (Schröder 2024). Veel jongen stierven of sprongen te vroeg uit het nest. Vogelopvangen kregen massaal jonge Gierzwaluwen binnen. Het berekende nestsucces kwam in 2025 uit op 50%, de laagst berekende waarde tot nu toe. De steekproef was echter beperkt (44 nesten) en werd sterk beïnvloed door één goed onderzochte locatie: de Joanneskerk in Oisterwijk, waar tijdens de hittegolf slechts enkele jongen overleefden, ondanks plaatsing van de meeste nestkasten aan de schaduwrijkere noordoostzijde van het gebouw (Nilsen 2025). Ondanks de beperkte steekproef

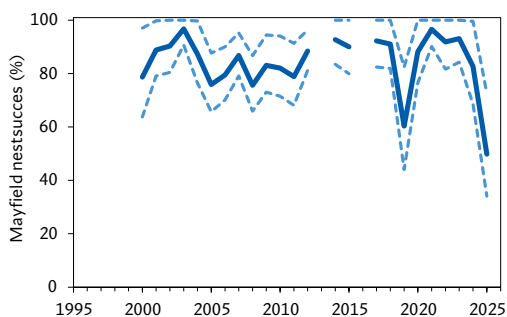

Figuur 6.4. Gierzwaluw. Gemiddeld aantal exemplaren per MUS-telpunt, uitgesplitst naar bouwperiode en type bebouwing, voor de perioden 2007–25 en 2020–25. Trends voor 2007–25 zijn weergegeven als: – matige afname, 0 stabiel en + matige toename. Bouwperiodes: oud (voor 1990), vooroorlogs (1900–Tweede Wereldoorlog), naoorlogs (Tweede Wereldoorlog–1990) en nieuwbouw (vanaf 1990). Bebouwingstype: gesloten (zonder ruimte tussen woonblokken) en open (met ruimte tussen woonblokken). / Common Swift. Average number of individuals per MUS survey point, by construction period and building type, for the periods 2007–25 and 2020–25. Trends for 2007–25 are indicated as: – moderate decrease, 0 stable, and + moderate increase. Construction periods: old (before 1990), pre-war (1900–Second World War), post-war (Second World War–1990), and new construction (from 1990 onwards). Building types: closed (without spacing between housing blocks) and open (with spacing between housing blocks).

lijkt de soort een moeilijk broedseizoen te hebben gehad. Door zijn lange levensduur leidt één slecht jaar niet direct tot een afname, maar herhaalde hittegolven met lager nestsucces kunnen de populatie wel beïnvloeden. Tot nu toe gebeurde dat alleen eerder in 2019 (Schoppers & Hustings 2019). De effecten van hittegolven worden deels voorkomen door de juiste plaatsing van nestkasten. Kasten aan de noord- of oostkant van een gebouw vangen minder zon in de middag (Schröder 2024, BIJ12 2023). Daar waar de nesten wél succesvol waren, vlogen in 2025 per succesvol nest gemiddeld 2,1 jongen uit, overeenkomend met het gemiddelde van 2,2 in de periode 1995–2025.

Figuur 6.5. Gierzwaluw. Jaarlijkse gemiddelde legdatum van het eerste ei, inclusief trendlijn, in 2000–25. 2013 ontbreekt vanwege een beperkte steekproef. / Common Swift. Yearly average laying date of first egg, including trend line, in 2000–25. Data from 2013 was omitted because of a limited sample size.

Figuur 6.6. Gierzwaluw. Jaarlijks berekende Mayfield-nestsucces inclusief 95%-betrouwbaarheidsintervallen. Steekproeven in 2013 en 2016 zijn te klein voor analyse. / Common Swift. Yearly Mayfield nest success including 95% Confidence Intervals. Sample sizes in 2013 and 2016 were too small for analysis.

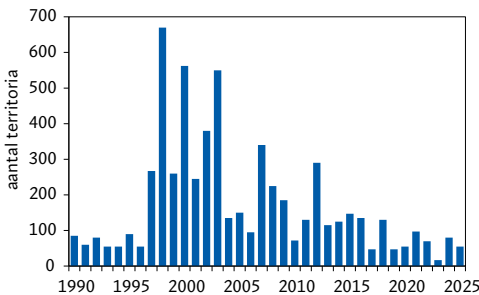
Kwartelkoning *Crex crex*

Geteld: 48 (schatting 2025: 50-60)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: - / --

De Kwartelkoning kende in 2025 een matig jaar. Met een totaal van 48 territoria lag het aantal vogels ruim 25% lager dan in 2024, toen 66 territoria werden vastgesteld. Desondanks was het een toename ten opzichte van het historisch dieptepunt in 2023; toen werden 11 territoria geteld.

In 2025 concentreerden de roepende mannetjes zich voornamelijk in de provincies Drenthe (13, met clusters van 4 bij Exloo-Buinen en 3 in het Bargerveen) en Groningen (12, waarvan 7 in Oldambt). Andere provincies en regio's met meerdere vogels waren Friesland (5), Overijssel (4), Noord-Holland, Zuid-Holland en langs de Nederrijn in Gelderland (alle 3). Succesvol broeden blijft in hoge mate afhankelijk van specifieke beschermingsmaatregelen, zoals afspraken met boeren over verlate maaidata (de Jong *et al.* 2024).

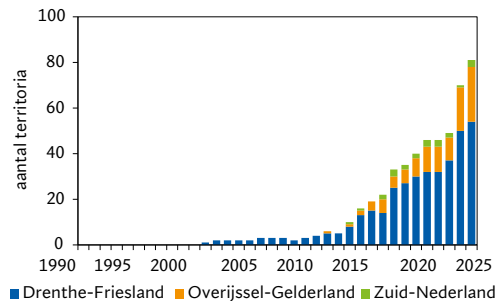
Figuur 6.7. Kwartelkoning. Aantal territoria (roepende mannetjes) sinds 1990. / Corn Crane. Dutch breeding population (calling males) since 1990.

Kraanvogel *Grus grus*

Geteld: 81 (schatting 2025: 81)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: ++ / ++

Het aantal Kraanvogels dat een territorium bezet, is in vijf jaar tijd verdubbeld. Ten opzichte van 2024 kwamen er 11 bij. Circa 45 paren gingen over tot broeden en in totaal werden minstens twintig kuikens vliegvlug. Ruim 40% van de territoriale paren ging niet over tot broeden, waarschijnlijk mede door het droge voorjaar. De meeste Kraanvogels (54 paren) vestigden zich in veengebieden in Oost-Friesland en Drenthe. In Overijssel en Gelderland (resp. 15 en 9 paren) breiden Kraanvogels hun broedplaatsen recent ook uit naar kleinere natuurgebieden. In Zuid-Nederland zet de groei nog niet echt door, met in Noord-Brabant/Limburg twee territoria en één broedpaar (één uitgevlogen jong). 2025 was het laatste jaar dat Herman Feenstra (kraanvogels.net) het landelijke overzicht maakte; meldingen kunnen voortaan rechtstreeks bij Sovon worden gedaan (sovon.nl/tellen/telprojecten/meldingen-zeldzame-broedvogels).

Figuur 6.8. Kraanvogel. Aantalsontwikkeling (paren) vanaf 1990 in drie regio's. / Common Crane. Dutch breeding population (pairs) since 1990.

Roodhalsfuut *Podiceps grisegena*

Geteld: 9 (schatting 2025: 9-10)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: + / ~

De Roodhalsfuut blijft een zeldzame broedvogel met een kwetsbare populatie. Met negen vastgestelde territoria in 2025 zette de afname na het recente topjaar 2023 (17-18 paren) door.

In het traditionele bolwerk Diependal Dr bereikte het aantal een dieptepunt met één territorium, terwijl hier in 2022 nog twaalf paren tot broeden kwamen. De recente afname werd mogelijk veroorzaakt door droogte (zoals in 2025) en/of predatie door een otter (pers. comm. W. Spoelder, R. Dillerop). Op Ameland, waar de soort de laatste jaren een opvallende groei liet zien, nam het aantal territoria licht af naar vier (2024: 5). In het Dwingelderveld bleef de bezetting met één territorium stabiel. Elders werden solitaire territoria gevonden in Midden-Drenthe, het Drontermeer en de Kempen NB. De incidentele vestigingen in Friesland (buiten de eilanden) uit 2024 kregen geen vervolg. Hiermee lijkt de Roodhalsfuut, ondanks een matige toename op de lange termijn, opnieuw in een onzekere fase te verkeren.

Geoorde Fuut *Podiceps nigricollis*

Geteld: 266 (schatting 2025: 290-350)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: 0 / -

In 2025 vertoonde de Geoorde Fuut een wisselend beeld. In belangrijke kerngebieden zoals het Zuidlaardermeergebied (57 territoria) en de Strabrechtse Heide-Beuven (47) steeg het aantal ten opzichte van 2024. In het laatstgenoemde gebied werd zelfs een recordaantal vastgesteld. Ook De Onlanden (24) en Marker Wadden (10) lieten groei zien. Desondanks bleven landelijke cijfers achter bij de periode 2012-19, toen er jaarlijks 410-540 paren broedden.

De schommelingen in 2025 worden grotendeels verklaard door wisselende waterstanden en lokale droogte op broedplaatsen (zie ook figuur 3.3). De bezetting verschuift van vennen op hoge zandgronden naar nieuwe, laaggelegen natuurontwikkelingsgebieden, vooral waar Kokmeeuwen zich hebben gevestigd en de nodige bescherming bieden. De landelijke afname van de Kokmeeuw als broedvogel kan daardoor nadelig uitwerken op de aanwezigheid en het nestsucces van Geoorde Futen.

Geoorde Fuut, Weurt, 14 april 2025. Foto: Jeroen Veeken

Scholekster *Haematopus ostralegus*

Schatting 2018-20: 30.000-37.000

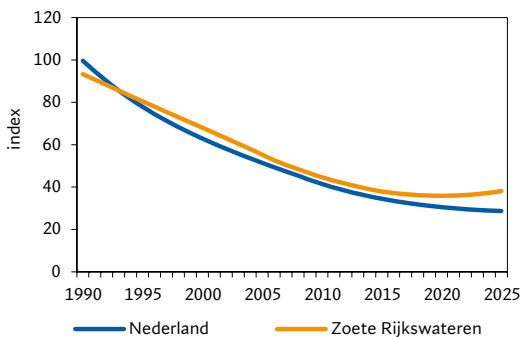
Trend vanaf 1990 resp. 2014: - / -

Als je aan tien verschillende vogelaars vraagt wat dé belangrijkste reden is dat de ‘Bonte Piet’ in aantal afneemt, is de kans groot dat je verschillende antwoorden gaat krijgen. De afname van de Scholekster is namelijk niet met één oorzaak te verklaren. Verschillende factoren spelen een rol, wat deels samenhangt met het aanpassingsvermogen van deze veelzijdige steltloper aan verschillende habitats. In elk van die habitats staat de Scholekster voor andere uitdagingen. Zo heeft de soort in het Waddengebied onder andere last van een verslechterde voedselsituatie, vervuiling van kwelders en het wegspoelen van nesten. In agrarisch gebied heeft de soort, net als veel andere weidevogels, te lijden onder de intensivering van landgebruik en een relatief lage kuikenoverleving (Ens *et al.* 2011; Wortel *et al.* 2024). Alleen in bebouwd gebied lijkt de soort zich redelijk te redden; het aandeel Scholeksters dat daar broedt, is dan ook flink toegenomen mede doordat de jongenproductie in bebouwd gebied duidelijk hoger is dan in het landelijke gebied. In 2023 broedde naar schatting 20% van de landelijke populatie in bebouwd gebied tegen 4% in 2009 (Ens *et al.* 2011, Wortel *et al.* 2024).

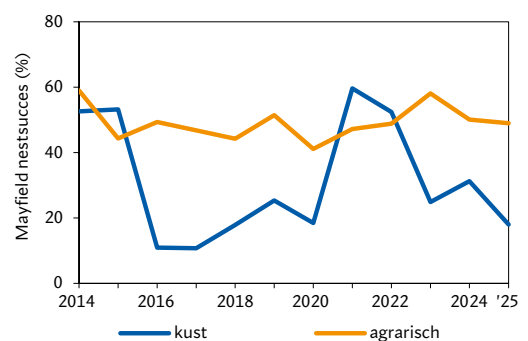
In de Zoete Rijkswateren komen kleinere aantallen Scholeksters voor dan in het Waddengebied en de noordelijke klei- en veengraslanden. Toch worden jaarlijks enkele honderden paren geteld langs de Zoete Rijkswateren, verspreid over alle hoofdwa-

tersystemen. De soort broedt hier in buitendijkse polders, uiterwaarden en op natuurontwikkelings-eilanden. Ook in de Zoete Rijkswateren nam de populatie lang in aantal af, maar recent is een verschil met de landelijke trend zichtbaar (figuur 6.9). Terwijl de landelijke populatie nog steeds afneemt, is de trend van de Zoete Rijkswateren op de korte termijn gestabiliseerd. De Scholekster lijkt zich hier dus met zijn huidige populatieaantallen te kunnen handhaven. De dichtheden zijn hier echter zelden hoog; in de meeste telgebieden worden slechts één of enkele paren geteld. In enkele natte open polders worden hogere dichtheden bereikt. Veruit de hoogste aantallen Scholeksters langs de Zoete Rijkswateren zijn te vinden in de Workumerbuitenwaard, langs de Friese IJsselmeerkust. In 2025 ging het hier om 32 territoria.

Jaarlijks komen in het Meetnet Nestkaarten uit uiteenlopende bronnen gegevens over de Scholekster binnen. Vooral uit het agrarisch gebied ontvangt het meetnet veel nestkaarten, met name via LandschappenNL. Daarnaast verzamelen onderzoekers van Stichting Onderzoek Scholekster (SOS) en Deltamilieu Projecten (DMP) jaarlijks honderden nestkaarten in diverse habitats. Dit maakt het mogelijk om het nestsucces te vergelijken tussen verschillende jaren en zelfs tussen habitats. De nestkaartgegevens suggereren dat het nestsucces in de meeste jaren hoger is in agrarisch gebied dan in kusthabitats (figuur 6.10). Een belangrijke kant-

Figuur 6.9. Scholekster. Populatietrend in Nederland en in de Zoete Rijkswateren. / Eurasian Oystercatcher. Population trend in the Netherlands and the National Freshwater bodies.

Figuur 6.10. Scholekster. Jaarlijkse Mayfield-nestsucces in agrarische habitats en in kusthabitats. / Eurasian Oystercatcher. Mayfield nest success in farmland habitats and shore habitats.

tekening is dat de meeste nesten die in agrarisch gebied gemonitord worden, beschermd worden tegen landbouwwerkzaamheden. Het berekende nestsucces in boerenland is daarmee niet representatief voor gebieden zonder nestbescherming (zie ook hoofdstuk 5). Gegevens van het project *Scholeksters op het dak* suggereren een duidelijk hoger nestsucces op daken in bebouwd gebied. In een analyse van nestgegevens in 2023 werd voor dakbroedende Scholeksters een nestsucces van 93% gevonden, al kan dit een overschatting zijn wanneer vooral succesvolle nesten zijn ingevoerd. Ook de kuikenoverleving blijkt op daken aanzienlijk hoger dan in het agrarisch gebied (Wortel *et al.* 2024).

De nestkaarten leveren daarnaast informatie op over de timing van eileg. Daaruit blijkt dat Scholeksters sinds 1995 gemiddeld enkele dagen eerder beginnen met de eileg. Deze vervroeging is ook zichtbaar bij veel zangvogels en verschillende steltlopers en lijkt samen te hangen met de hogere voorjaarstemperaturen als gevolg van klimaatverandering (CLO 2024). In 2025 begon de gemiddelde Scholekster op 30 april met de eileg.

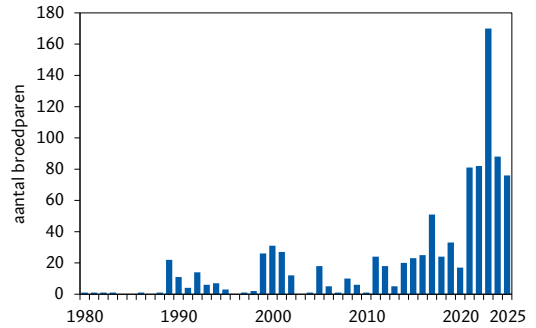
Scholekster alarmerend naar een Visarend, Gelderland, 28 juni 2025. Foto: Harvey van Diek

Steltkluut *Himantopus himantopus*

Geteld: 76 (schatting 2025: 76-80)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: ++ / ++

De Steltkluut is inmiddels een gevestigde broedvogel in Nederland. In 2025 lag het aantal paren lager dan in 2021-24 (maximaal 170 paren, figuur 6.11), maar met 76 nog steeds ruim boven het maximum van voor die periode (51 in 2017). Steltkluten broedden verdeeld over 11 provincies, met de meeste paren in Groningen (16), Zeeland (15), Friesland, Drenthe en Utrecht (allen 9). In Noord-Holland ontbrak de soort als broedvogel geheel. Concentraties werden onder andere gevonden in het Zuidlaardermeergebied (14 paren), in het Tusschenwater Dr (8) en op Marker Wadden (7). In het Deltagebied werd van 15 paren het broedsucces gevolgd. Deze paren brachten samen 14 jongen groot, wat neerkomt op 0,93 jongen per paar (Lilipaly *et al.* 2026b).

Figuur 6.11. Steltkluut. Aantalsontwikkeling (paren) vanaf 1980. / Black-Winged Stilt. Dutch breeding population since 1980.

Steltkluten inspecteren een potentiële broedplaats, Yerseke, 22 april 2025. Foto: Caroline Malipaard-Moelker

Kluut *Recurvirostra avosetta*

Geteld: 6473 (schatting 2025: 6500-6800)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: - / +

De landelijke trend van de Kluut laat op de korte termijn (vanaf 2014) een matige toename zien, die op regionale schaal ook zichtbaar is voor het Delta-gebied en de Wadden. In het IJsselmeergebied is vanaf 2014 sprake van een sterke toename. De langetermijntrends (vanaf 1990) zijn minder eenduidig en variëren van een matige afname (landelijk, Wadden) tot stabiel (Delta) en matige toename (IJsselmeergebied, vanaf 1999). Per broedlocatie fluctueren de aantallen flink, wat goed past bij deze nomadische pioniervogel. Het Deltagebied is de belangrijkste regio voor de Kluut; hier broedt bijna 50% van de populatie. In 2025 zijn verspreid over 111 locaties 2954 broedparen geteld. Veruit de meeste Kluten komen voor in de Oosterschelde (1194 paren), gevolgd door het Haringvliet (297), de Voordelta (272) en het Krammer-Volkerak (235) (Lilipaly & Sluijter 2026). Het broedsucces in de Delta kwam uit op 0,21 jongen per paar. Hiermee ligt de jaarproductie aan uitgevlogen kuikens ruim onder het deltagemiddelde van 0,29 in 2018-24 (Lilipaly *et al.* 2026b).

De recente trend voor de Wadden mag dan een matige toename laten zien, de aantallen in 2025 waren lager dan in 2024. De Friese Waddenkust is dankzij de aanwezigheid van slibrijke wadplaten het klutenbolwerk van het noorden. In 2025 zijn hier 605 broedparen geteld, een fors lager aantal dan de 890 broedparen in 2024. Het binnendijkse natuurgebied het Hegewiersterfild trok juist meer broedparen (220, 2024: 155). De Dollard, specifiek Polder Breebaart, is eveneens een belangrijk broedgebied. Hier zaten in 2025 265 broedparen (2024: 206). De Kluten van de Groninger Noordkust broeden vooral in de binnendijks gelegen Klutenplas en Polder Ruidhorn (85 respectievelijk 103 broedparen). Op alle negen onderzochte locaties van het project Wij&Wadvogels was het broedsucces in 2025 te laag voor een stabiele populatie. Alleen op Texel, in Waal en Burg, was het broedsucces met 1,07 jongen per paar voldoende. De meest voorkomende oorzaak van het lage broedsucces was predatie door zoogdieren, met name de vos en bruine rat (Manche *et al.* 2026).

Dankzij de aanleg van Marker Wadden in 2017 is het belang van het IJsselmeergebied voor de Kluut flink toegenomen. In 2025 zijn hier 173 broedparen

vastgesteld. Een toename ten opzichte van 2024 (52) maar minder dan het topjaar 2019 met 380 broedparen (Dreef *et al.* 2025). In het rivierengebied zaten lokaal clusters van Kluten, zoals langs de Maas (31 paren Liendense Waard), Waal (20, Munnikenland) en Nederrijn (38, Amerongse Bovenpolder Oost).

Parende Kluten, Texel, 12 juni 2025. Foto: Henk Laverman

Bontbekplevier *Charadrius hiaticula*

Geteld: 421 (schatting 2025: 430-480)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: 0 / +

Het Deltagebied is tegenwoordig goed voor de helft van de Nederlandse broedpopulatie van de Bontbekplevier. Vanaf 2020 is hier op diverse locaties gestart met bescherming van nesten tegen verstoring en vertrapping. De populatie groeide van 119 broedparen in 2019 tot inmiddels 213 broedparen in 2025 (waarvan de helft in en rond de Oosterschelde). Het broedsucces was in 2025 met 0,77 jongen per paar hoger dan het langjarig gemiddelde (0,71 jongen/paar in de periode 2018 tot en met 2024) (Lilipaly *et al.* 2026b). In het Waddengebied broeden jaarlijks rond de honderd Bontbekplevieren op de eilanden (o.a. Texel 34, Terschelling 18) en langs de kust van het vasteland (Friese Waddenkust 8, Dollard 9). Marker Wadden was in 2025 goed voor 40 broedparen (Dreef *et al.* 2025).

Kleine Plevier *Charadrius dubius*

Geteld: 1249 (schatting 2018-20: 1500-2000)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: + / 0

Na een jarenlange toename is de populatietrend van Kleine Plevieren de laatste jaren stabiel. De populatie herstelde zich in 2025 ten opzichte van 2024, toen veel broedplaatsen door hoge waterstanden onbereikbaar waren. De situatie was dit jaar juist andersom, met name langs de Rijn (zie figuur 3.4). In het stroomgebied van de Rijn nam de indexwaarde met 77% toe ten opzichte van 2024. Respectabele dichtheden werden vastgesteld op Marker Wadden (40 territoria) en in de Gelderse Poort (42). In de Delta werd met 235 territoria het hoogste aantal vastgesteld sinds het begin van de telreeks in 1979. De soort profiteert daar met name van de vele natuurontwikkelingsgebieden (Lilipaly & Sluijter 2026).

Kleine Plevier met jongen, Polder Breebaart Gr, 9 juni 2025. Foto: Thijs Glastra

Strandplevier *Anarhynchus alexandrinus*

Geteld: 162 (schatting 2025: 165-185)

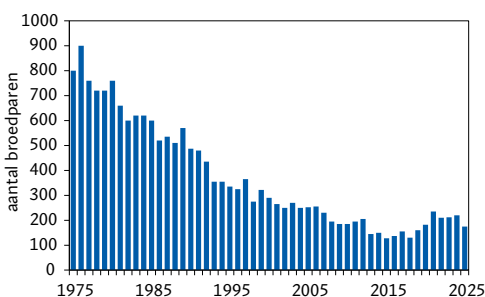
Trend vanaf 1990 resp. 2014: - / +

De trend van de Strandplevier laat sinds 2014 een voorzichtige toename zien, veroorzaakt door een groei in het IJsselmeer- en het Waddengebied. De groei in het IJsselmeergebied komt door de beschikbaarheid van pionierhabitat op Marker Wadden (10 paren in 2025, Dreef *et al.* 2025) en Trintelzand (10 in 2024, niet geteld in 2025).

Strandplevieren broeden in het Waddengebied alleen nog langs de stranden en op de koppen van de eilanden. Binnen de begrenzing van Natura 2000-gebied Noordzeekustzone ging het om 20 broedparen in 2025 (23 in 2024). Hiervan zaten 14 paren op het strand van Ameland, waar geen jongen groot werden (Lodewijks & Saathof 2025). Op Schiermonnikoog konden 11 broedparen worden genoteerd voor De Balg en het Westerstrand. Dit is een mooie illustratie van de toename in het Waddengebied aangezien in 2018 de teller op nul stond (Kleefstra & Bresser 2025).

De populatie in de Delta is de laatste jaren stabiel. Na 2018 nam de soort weer toe tot maximaal 164 in 2021 waarna het aantal stabiliseerde op een iets lager niveau. In 2025 duikelde het aantal broedparen echter onverwacht omlaag naar 114

paren. De achteruitgang in 2025 had waarschijnlijk voornamelijk te maken met ongeschiktheid van de broedgebieden (door droogte, overspoelingen in vestigingsfase). De 107 gevolgde broedparen brachten in totaal 38 jongen groot, wat overeenkomt met 0,36 jongen per paar. Dit broedsucces is een stuk lager dan het gemiddelde in de Delta van 0,57 jongen per paar in de periode 2018-24 (Lilipaly *et al.* 2026b).

Figuur 6.12. Strandplevier. Aantalsontwikkeling (paren) vanaf 1975. / Kentish Plover. Dutch breeding population (pairs) since 1975.

Strandplevier man, Schiermonnikoog, 22 april 2025. Foto: Sjoerd Bresser

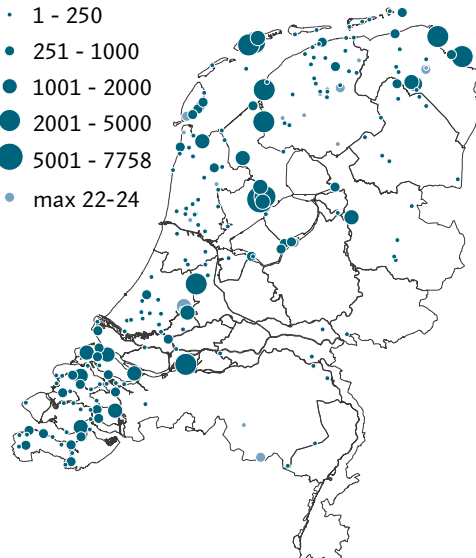
Kokmeeuw *Chroicocephalus ridibundus*

Geteld: 75.966 (schatting 2025: 78.000-81.500)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: - / -

De populatie Kokmeeuwen loopt in Nederland nog steeds terug; in 2025 was nog maar 30% van de populatie uit 1990 over. In 2023 zorgde vogelgriep voor vele duizenden dode Kokmeeuwen (Boele *et al.* 2024). In de jaren daarna was de impact van de vogelgriep minder groot. Het IJsselmeergebied is momenteel de regio met de meeste broedparen. De Kokmeeuw is op Marker Wadden met ruim 13.000 broedparen de talrijkste broedvogel van het gebied (Dreef *et al.* 2025). Na de vestiging in 2017 nam het aantal snel toe met een (voorlopige) piek in 2024 (bijna 16.000). Dat lijkt ten koste te zijn gegaan van de kolonie op De Kreupel waar in 2021 ruim 12.000 paren zaten (2025: 1524). Het IJsselmeergebied laat per saldo een stabiele trend zien.

In het Waddengebied vormen de polders van Terschelling het bolwerk van de Kokmeeuw. Hier verdubbelden de aantallen: 5582 in 2025 tegen 2655 in 2024. Wellicht waren de 'nieuwe' broedvogels op Terschelling broedparen die eerder op Griend broedden. In 2025 werden slechts twee broedsels gevonden op Griend. In 2024 waren dat er nog 2750 en in 2020 zelfs 10.936 (Veen & Faber 2025).

Figuur 6.13. Kokmeeuw. Broedverspreiding in 2025 (● niet geteld in 2025 en minstens 50 nesten in 2022-24). / Blackheaded Gull. Breeding distribution in 2025 (● not counted and at least 50 nests in 2022-24).

Het totaal aantal broedparen in het Deltagebied nam af van 23.129 in 2024 naar 19.283 in 2025. De mindere aanwas in de broedpopulatie door het extreem lage broedsucces in 2023 door vogelgriep speelt hierbij een rol. Kokmeeuwen beginnen meestal in hun derde levensjaar met broeden dus het cohort uit 2023 zou in 2025 voor het eerst tot broeden gekomen zijn. Het gemiddeld broedsucces voor de onderzochte kolonies samen bedroeg 0,32 jongen per paar in 2025. Dit is beduidend minder dan in de periode 2018-22 (0,41 jongen/paar met een geringe spreiding tussen 0,40 en 0,42) (Lilipaly *et al.* 2026b).

Op de zandgronden is nog maar een fractie over van de aantallen uit het verleden. Verspreid over het binnenland houden bescheiden kolonies in de hoogvenen en vennen stand. Zo zijn er bijvoorbeeld in het Bargerveen 174 broedparen geteld, in de Groote Peel 60, het Elsenveld bij Markelo Ov 55 en bij het Dwingelderveld 7. De grootste kolonie in het Rivierengebied zat op het dak van het distributiecentrum van Albert Heijn in Zwolle (1792 nesten). De Nieuwkoopse Plassen is met 3646 broedparen ook zeer belangrijk voor de Kokmeeuw.

Kokmeeuw op nest, Ottersaat, Texel, 27 mei 2025.

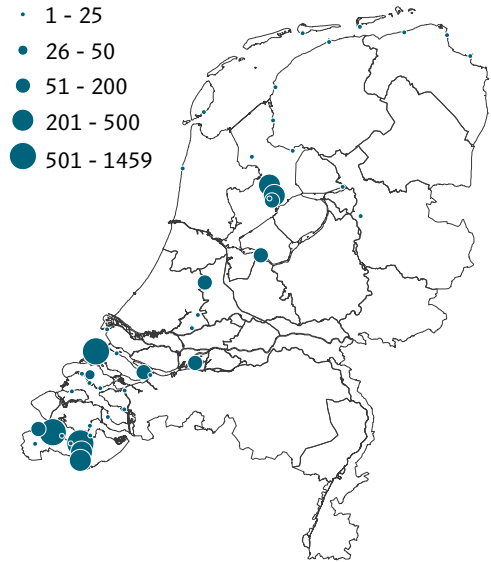
Foto: Harvey van Diek

Zwartkopmeeuw *Ichthyaeetus melanocephalus*

Geteld: 4830 (schatting 2025: 4800-5000)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: ++ / ++

Zwartkopmeeuwen nemen op lange termijn toe, maar vertonen grote verschillen tussen jaren en tussen kolonies. In 2025 werd vrijwel de gehele Nederlandse populatie geteld; in totaal ging het om 56 bezette kolonies. Ten opzichte van de topjaren 2023-24 lag het aantal paren ongeveer een kwart lager, een dip die zich beperkte tot de Delta, waar 79% van de paren broedde. Vermoedelijk zorgde het zeer droge voorjaar voor een droge bodem en daardoor voor verminderde voedselbeschikbaarheid. De vogels waren niet uitgeweken naar nabijgelegen kolonies in Vlaanderen want ook daar waren de aantallen lager dan in 2024 (Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, de Jong *et al.* 2026). Zwartkopmeeuwen zijn opportunistisch en kunnen dan massaal uitwijken naar gunstigere gebieden in Europa. In de Delta waren 32 kolonies bezet, met het zwaartepunt in Zeeuws-Vlaanderen. De grootste kolonies waren de Hooge Platen (1381), Markenje (517), Sluiskil (409) en de Margarethapolder (321). In het IJsselmeergebied was geen dip zichtbaar, maar lag het aantal paren juist bijna 40% hoger dan het gemiddelde in 2021-24. Hier ging het om 806 paren verspreid over 6 kolonies, met concentraties op Trintelzand (480) en Marker Wadden (275). Deze nieuwe eilanden zijn sinds 2020 in trek bij Zwartkopmeeuwen. Voordien was De Kreupel het belangrijkste bolwerk. Buiten het IJsselmeergebied en de Delta blijft de soort schaars; in de Wadden ging het om 21 paren en blijft duidelijke groei uit. Elders waren vestigingen met minimaal 10 paren in Nieuwkoopse Plassen (198), op eiland Dwergstern in het Eemmeer (60) en eiland De Snorre (10) in het Zwarte Meer.

Figuur 6.14. Zwartkopmeeuw. Broedverspreiding in 2025. / Mediterranean Gull. Breeding distribution in 2025.

Stormmeeuw *Larus canus*

Geteld: 2073 (schatting 2024: 3500-3650)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: - / -

De Stormmeeuw laat een gestage achteruitgang zien die zich ook in 2025 voortzette. In 2025 werden 628 paren geteld in het Waddengebied. Dat is een onvolledige beeld, aangezien op Texel en Terschelling van diverse kolonies gegevens ontbreken. Van de dakbroedende Stormmeeuwen rond Alkmaar zijn eveneens geen tellingen beschikbaar. Elders in Noord-Holland waren in poldergebieden diverse kolonies met tientallen broedparen aanwezig. In het Deltagebied leverde een complete telling 1242 broedparen op en lijkt de soort licht toe te nemen (Lilipaly & Sluijter 2026). Stormmeeuwen komen in het Deltagebied vooral voor in het Rotterdamse havengebied, IJsselmonde, Grevelingenmeer en op Neeltje Jans. Het broedsucces kwam in 2025 uit op gemiddeld 0,24 jongen per paar. Dit is het laagste gemiddelde sinds de start van de broedsuccesmonitoring in 2018 (Lilipaly *et al.* 2026b).

Stormmeeuw, nest op zandzuiger, Bemmeloord, 9 juni 2025.

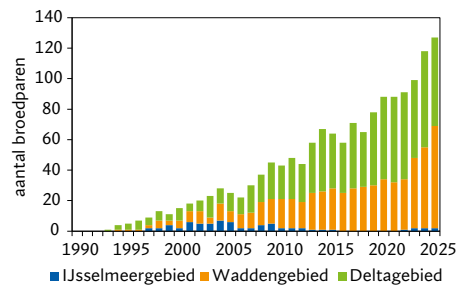
Foto: Harvey van Diek

Grote Mantelmeeuw *Larus marinus*

Geteld: 117 (schatting 2025: 125-135)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: ++ / +

Grote Mantelmeeuwen broeden sinds 1993 in Nederland en de populatie laat sindsdien een geleidelijke groei zien, met in het Waddengebied recent een versnelling. Ten opzichte van 2024 nam het aantal broedparen licht toe. De verspreiding beperkt zich voornamelijk bijna geheel tot het Waddengebied (minimaal 57 paren) en de Delta (58). De meeste paren op de Wadden bevonden zich op Rottumeroog (26), Griend (11) en op de Boschplaat, Terschelling (minimaal 7, vermoedelijk meer). Binnen het Deltagebied waren, in lijn met voorgaande jaren, vooral de zuidkust van Schouwen (10 paren) en het Veerse Meer (33) in trek (Lilipaly & Sluijter 2026). De nesten op eiland IJsseloog in het Ketelmeer (1) en op De Kreupel (1) waren de enige buiten de twee bolwerken.

Figuur 6.15. Grote Mantelmeeuw. Aantalsontwikkeling (paren) vanaf 1990 in drie regio's (incl. schatting voor niet-getelde gebieden). / Great Black-backed Gull. Dutch breeding population (pairs) since 1990 in three regions.

Zilvermeeuw *Larus argentatus*

Geteld: 23.507 (schatting 2025: 26.000-31.000)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: - / -

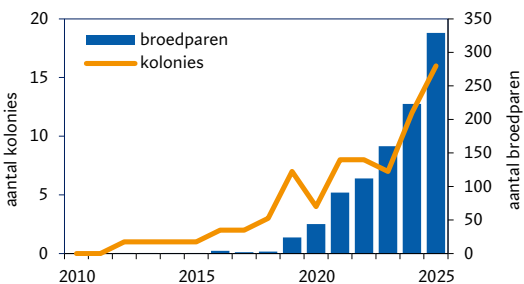
De meeste Zilvermeeuwen broeden op de Waddeneilanden en in de Delta, inclusief het Rotterdamse havengebied. Op zowel korte als lange termijn neemt de populatie gestaag af. Een structureel te laag broedsucces in beide bolwerken is hiervan een belangrijke oorzaak. In 2014-23 lag het gemiddelde op 0,43 jong per paar, waar minimaal 1,1 nodig was voor stabilisatie van de populatie (Scheckerman *et al.* 2025). In de 68 Waddenkolonies die in 2024 en 2025 werden geteld, was een aantalstoename van gemiddeld 4%. Forse groei was er onder andere op Richel (1232 paren) en op Oerdstuifkijkduin op Ameland (820). Gegevens van enkele grote kolonies op Texel en de Boschplaat op Terschelling ontbreken echter. In de Delta werden alle 85 bezette kolonies geteld; gezamenlijk nam de populatie daar met 3% toe ten opzichte van 2024 (Lilipaly & Sluijter 2026). De drie grootste kolonies waren Neeltje Jans (1190), Veermansplaten (956) en de Dintelhaven (812). Buiten deze twee belangrijke bolwerken werden 50 kolonies geteld, waarbij van belangrijke steden met honderden dakbroedende meeuwen tellingen ontbraken (Alkmaar, Den Haag, Leiden). De grootste getelde kolonie langs de Noord-Hollandse kust betrof het Forteiland IJmuiden (114). Naar schatting broedt 4-11% van de Nederlandse Zilvermeeuwen op daken. Vestigingen op daken ten oosten van de lijn Breda-Utrecht-Lelystad blijven, in tegenstelling tot de Kleine Mantelmeeuw, schaars en het gaat hierbij vaak om slechts enkele paren (van Turnhout *et al.* 2023) al zijn er uitzonderingen zoals op een industrieterrein in Arnhem met 10 nesten in 2024 (niet geteld in 2025).

Pontische Meeuw *Larus cachinnans*

Geteld: 329 (schatting 2025: 330-370)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: ++ / ++

In drie jaar tijd verdubbelde het aantal broedparen en vestigingen van de Pontische Meeuw ruimschoots (figuur 6.16). De verspreiding is nog bijna geheel beperkt tot het IJsselmeergebied, waar in 2025 in totaal 323 paren broedden. Eiland De Kreupel herbergde 181 paren; een groei van 28% in een jaar tijd. Op de strekdammen bij Lelystad (54) nam het aantal niet verder toe. Forse groei was er wel op de eilanden in de Bocht van Molkwar (26), Marker Wadden (11), Kinseldam bij Durgerdam (21) en Natuureiland IJburg (10). Nieuwe vestigingen vonden plaats op Trintelzand (12) en op de Steile Bank (8). De meeste Pontische Meeuwen broeden in de nabijheid van andere (vooral Kleine Mantel-)meeuwen en kiezen voor zandige eilanden waar in het voorjaar weinig vegetatie op staat. Vrij kale dammen met stortstenen zijn eveneens in trek. In de Delta zet de kolonisatie nog niet door: er waren paren op de Slijkplaat Haringvliet, Sassenplaat Hollandsch Diep en in het Volkerakmeer. Een kleine minderheid van de populatie betreft gemengde paren, waarbij het vrijwel altijd om mannetjes Pontische Meeuwen met vrouwtjes Zilvermeeuwen gaat. Zulke mengparen waren te vinden bij de Gorinchemse brug ZH, de Prinses Marijkesluis GI en in de Molenplas LI. Zender- en prooionderzoek aan Pontische Meeuwen op De Kreupel laat zien dat broedvogels vooral in zoet water foerageren; van slootjes en kanalen tot grotere wateren. Vissen zijn de belangrijkste prooi maar ook vogels en knaagdieren worden gegeten (Camphuysen *et al.* 2025).

Figuur 6.16. Pontische Meeuw. Aantalsontwikkeling (paren) en aantal kolonies sinds 2010 / Caspian Gull. Dutch breeding population (pairs) and number of colonies since 2010.

Geelpootmeeuw *Larus michahellis*

Geteld: 6 (schatting 2018-20: 20-50)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: ~ / ~

In 2025 broedden in de Delta zes paren met ten minste één Geelpootmeeuw in de paarsamenstelling. Op eiland Lebret (Ventjagersplaten) ging het om een zuiver paar. Op eiland Ouwenel was een territorium van een Geelpootmeeuw met een Kleine Mantelmeeuw. Op de Mosselbanken in de Grevelingen betrof het een gemengd paar met een Zilvermeeuw, evenals op de Sassenplaat (2) en in de Brabantse Biesbosch (1). Zes paren geelpotige meeuwen in de Stevolplas Li betroffen hybriden met invloeden van vier soorten meeuwen: Geelpootmeeuw, Pontische Meeuw, Zilvermeeuw en Kleine Mantelmeeuw (pers. comm. J. Nagtegaal). Ook bij de vier paren met hybride kenmerken op het Forteiland IJmuiden was invloed van de Geelpootmeeuw niet helemaal zeker (pers. comm. F. Cottaar). Vanwege de onduidelijke herkomst zijn deze hybriden voor het eerst niet meegeteld in het totaal.

Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*

Geteld: 57.399 (schatting 2025: 67.000-73.000)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: + / -

Het overgrote deel van de Kleine Mantelmeeuwen broedt in grote kolonies op de Wadden en in de Delta, inclusief het Rotterdamse havengebied. In het Waddengebied werden 26.038 paren verspreid over 54 bezette kolonies geteld. De grootste waddenkolonies waren op Rottumerplaat (2649), Richel (2618) en Tweede Duintjes op Terschelling (2587). In de getelde kolonies nam het aantal met 18% af ten opzichte van 2024. Van enkele grote kolonies op Texel, Vlieland, Terschelling en Ameland ontbreken echter gegevens en grote verschillen in kolonies tussen jaren zijn bekend. Toch lijkt sprake van een forse dip in de waddenkolonies. Ook in de Delta duikelden de aantallen ten opzichte van 2024 omlaag en werden in 188 getelde kolonies 14% minder paren geteld (Lilipaly & Sluijter 2026). De grootste kolonies waren in de Dintelhaven (8655), op de Sassenplaat (2939) en bij Neeltje Jans (2478). Verder werden kolonies met meer dan 300 paren geteld op het Forteiland IJmuiden (1148), eiland De Kreupel (536) en langs de Bocht fan Molkwar (354). Voor kustbroedende Kleine Mantelmeeuwen zorgt het verminderde voedselaanbod op zee voor een lage jongenproductie. Het gemiddelde broedsucces lag in 2014-23 op 0,51 jong per paar, terwijl naar schatting 0,63 nodig is om de populatie niet verder te laten afnemen (Schekkerman *et al.* 2025). Een groeiend aandeel Kleine Mantelmeeuwen (6-12% in 2023, van Turnhout *et al.* 2023) broedt op daken verspreid door vrijwel het hele land. Concentraties met honderden paren in Alkmaar en Den Haag werden dit jaar niet geteld.

Alarmerende Kleine Mantelmeeuw, Molkwerum Fr, 21 juli 2025. Foto: Harvey van Diek

Grote Stern *Thalasseus sandvicensis*

Geteld: 11.484 (schatting 2025: 11.450-11.550)

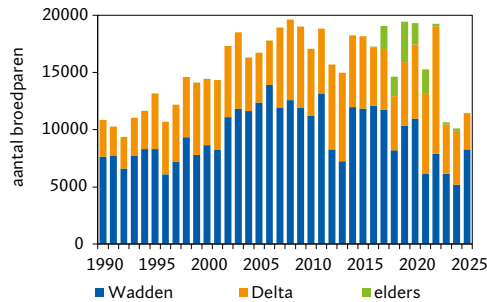
Trend vanaf 1990 resp. 2014: + / -

Met ruim 11.000 getelde broedparen ligt het aantal Grote Sterns voor 2025 hoger dan de voorgaande jaren (2024: 10.100-10.200). Hiermee lijkt er sprake van een voorzichtig herstel na de massale sterfte in 2022 en 2023 door de hoogpathogene vogelgriep (H5N1). De verdeling binnen Nederland was opvallend anders. Het aantal broedparen in het Waddengebied (8274) was in verhouding fors hoger dan in de Delta (3125). In de enige kolonie buiten deze regio's, de Petten NH, werden 85 paren geteld. In het Waddengebied vormde Texel het decor voor twee omvangrijke kolonies. De binnendijkse kolonie op Wagejot bestond uit 4866 broedparen en was daarmee de grootste kolonie in Nederland dit jaar. Dat deze kolonie de twee jaren hiervoor niet was bezet, illustreert hoe grillig de vestigingen van de Grote Stern kunnen zijn. De andere kolonie op Texel was de buitendijks gelegen Prins Hendrikzanddijk die met 3407 broedparen juist voor het vierde jaar op rij bezet was. Deze kolonie werd gepredeerd door een groep van 150 onvolwassen Grote Mantelmeeuwen. Een late vestiging in de loop van juni op Zuiderduin bij Rottumeroog is zeer waarschijnlijk het gevolg van deze predatie op Texel. Op Zuiderduin vestigden zich circa 1000 broedparen, waar naar schatting 600 tot 1000 jongen zijn uitgevlogen (pers. comm. B. Ubels). Deze 1000 paren zijn niet in het landelijk totaal opgenomen. Het voormalige bolwerk Griend bleef voor het derde jaar op rij onbezet. In de Delta was de

grootste kolonie (2747 broedparen) gevestigd op de Slijkplaat in het Haringvliet. Op de Hooge Platen in de Westerschelde bleef de kolonie beperkt tot 165 paren, tegen 2800 in 2024. De populatie van de Delta (2025: 3125) lag onder het niveau van 2023-24 (4290 resp. 4710), twee jaren die volgden op topjaar 2022 (ruim 11.000). Het broedsucces in de Delta kwam in 2025 uit op 0,52 jongen per paar, iets lager dan het langjarig gemiddelde. Na 15 juni was in de Delta sprake van een influx van Grote Sterns uit mislukte kolonies op Texel en vooral de Noordwest-kust van Frankrijk. Deze 1732 paren in drie kolonies zijn, vergelijkbaar met de vestiging op Zuiderduin, niet in het Delta- en landelijk totaal opgenomen (Lilipaly *et al.* 2026b).

Grote Stern, Texel, 11 juni 2025. Foto: Henk Laverman

Figuur 6.17. Grote Stern. Aantalsontwikkeling (paren) vanaf 1990 in het Waddengebied, Deltagebied en elders (vnl. De Putten bij Petten NH). / Sandwich Tern. Dutch breeding population (pairs) since 1990 in the Wadden region, Delta and other regions.

Dwergstern *Sternula albifrons*

Geteld: 1068 (schatting 2025: 1060-1100)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: + / +

Het aantal broedende Dwergsterns liep iets terug ten opzichte van topjaar 2024 (1260-1300 nesten), maar was nog steeds goed voor het tweede jaartotaal sinds de start van de monitoring in 1980. In 2025 broedden naar schatting 1060-1100 paren in Nederland, waarvan 540 in het Waddengebied (51%), 433 in het Deltagebied (40%) en 95 in het Markermeer (9%). Daarmee verstevigt de Markermeer-populatie zijn aandeel in de Nederlandse populatie. Het is de vraag hoe lang deze ontwikkeling voortzet, gezien de dynamische aard van zowel de eilanden in het Markermeer als van de Dwergsterns zelf. Op het Verklikkerstrand op Schouwen-Duiveland ZI profiteerde de soort direct van een grotere afzetting voor strandbroeders (Lilipaly & Sluijter 2026). Hier werden 95 nesten genoteerd, waarmee deze kolonie de grootste van het land was (2024: 42). Andere grote kolonies

werden gemeld op Marker Wadden (75 paren), op Rottumeroog (70), op de westpunt van de Vliehors (70) en op de Feûgelpolle op Ameland (65).

In de Delta werd het broedsucces onderzocht bij 171 paren. Dit kwam uit op 0,44 jongen per paar (Janse *et al.* 2025). Een herverdeling vond plaats in het Waddengebied, waarbij enkele grote kolonies werden gereduceerd: de westpunt van de Vliehors (70 paren, was in 2024 224), de Koffieboonplaat bij Terschelling (42, was 101), het Noordzeestrand van de Vliehors (21, was 94) en de Steenplaat bij Texel (10, was 70). Andersom werden (kleinere) toenames gemeld op Rottumeroog (70, was 21), op de Feûgelpolle op Ameland (65, was 1) en op de Hors op Texel (65, was 17). Na een jaar zonder broedgevallen was Rottumerplaat weer bezet (18 nesten) en na drie blanco jaren broedde de kleinste stern ook weer op Richel (35).

Dwergstern, Texel, 31 mei 2025. Foto: Henk Laverman

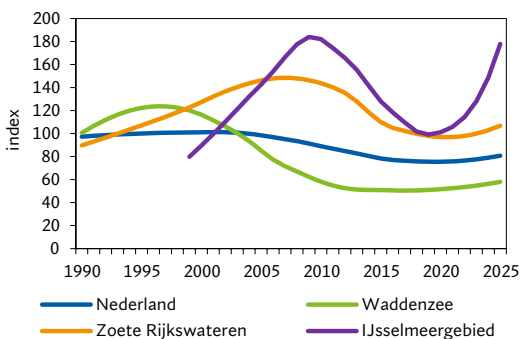
Visdief *Sterna hirundo*

Geteld: 18.261 (schatting 2025: 18.500-19.750)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: - / 0

De Visdief broedt zowel langs zoute als zoete wateren. Sinds de jaren negentig zijn de aantallen afgenomen, vooral in het voor de Visdief belangrijke Waddengebied (figuur 6.18). De Visdief heeft echter een paar relatief goede jaren achter de rug, waardoor de trend op de korte termijn (vanaf 2014) gestabiliseerd is.

Ondanks de langetermijnafname in het Waddengebied, werden hier in 2025 3343 broedparen geteld. Veruit de grootste kolonie lag op broedeiland Stern in de Eems (905 broedparen). Het broedsucces op Stern was met 0,43 jongen per paar matig (de Boer 2026). Ook de Zuidwestelijke Delta blijft van groot belang voor de Visdief met in 2025 5363 getelde broedparen (Lilipaly & Sluijter 2026b). Hier was het broedsucces met 0,37 jongen per paar eveneens aan de lage kant, wat voor een belangrijk deel werd veroorzaakt door lokale predatie door onder andere de bruine rat en grote meeuwen (Lilipaly *et al.* 2026b). Het lage broedsucces in sommige kolonies in de Delta is de afgelopen jaren deels gecompenseerd door speciaal voor Visdieven aangelegde kunstmatige vloten, waarop het broedsucces hoger ligt dan op natuurlijke broedlocaties (Lilipaly *et al.* 2026a). In tegenstelling tot 2022 en met name 2023 bleven in 2025 grootschalige uitbraken van vogelgriep onder Visdieven uit.

Figuur 6.18. Visdief. Trends in Nederland, de Waddenzee, de Zoete Rijkswateren en hoofdwatersysteem IJsselmeergebied. / Common Tern. Trends in the Netherlands, the Wadden Sea, the National Freshwater bodies and water system IJsselmeergebied.

In 2025 lag het belangrijkste broedgebied voor de Visdief in Nederland in de Zoete Rijkswateren, specifiek het IJsselmeergebied. Met 7296 getelde broedparen broedde hier ruim een derde van alle Nederlandse Visdieven. Alleen al op Marker Wadden ging het om 5565 broedparen. Daarnaast heeft zich in 2022 op Trintelzand een kolonie gevestigd (2025: 1400 paren). Deze grootschalige kolonisatie van recent aangelegde eilanden laat zien hoe snel deze vindingrijke pionierssoort nieuwe geschikte gebieden weet te vinden. Tegelijkertijd tonen andere voorbeelden aan hoe snel dergelijke eilanden ook weer minder geschikt kunnen worden, onder meer door vegetatiesuccessie en vestiging van predatoren als grote meeuwen. Zo broedden op De Kreupel in 2025 nog maar 167 paren, tegenover 3500-5000 paren in 2005-15, met uitschieters tot 7045 paren in 2010. Momenteel lijkt het broedsucces in het IJsselmeergebied beter te zijn dan in de zoute wateren. Hoewel het broedsucces in eerdere jaren op de Kreupel sterk wisselde (van der Winden *et al.* 2018), duiden recentere cijfers van Marker Wadden op een gemiddeld broedsucces van meer dan één jong per broedpaar in de meeste jaren, wat relatief hoog is voor de soort (van der Winden *et al.* 2024). Nu de vegetatiesuccessie op deze eilanden voortzet, zal het waardevol zijn om de aantallen broedparen en het broedsucces de komende jaren te blijven monitoren.

In de overige hoofdwatersystemen van de Zoete Rijkswateren liggen de aantallen van de Visdief beduidend lager. Een deel van de Deltakolonies bevindt zich in het Benedenrivierengebied; daar gaat het de afgelopen tien jaar steeds om tussen de 500 en 1000 broedparen met in 2025 de grootste vestigingen op de eilanden van de Scheelhoek (242 paren) en op de Ventjagersplaten (126). In de Randmeren waren de aantallen kort na de eeuwwisseling nog hoog, met honderden paren in het Ketelmeer en Gooimeer, maar inmiddels blijven deze in de meeste jaren onder de 100 paren. Ook in de uiterwaarden van de Rijnakken en de Maas worden jaarlijks minder dan 100 broedparen geteld.

Noordse Stern *Sterna paradisaea*

Geteld: 516 (schatting 2025: 510-530)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: - / --

Sinds 2000 laat de Noordse Stern een negatieve trend zien en 2025 past geheel in die lijn. Ook in het Duitse en Deense Waddengebied is de langetermijntrend negatief (Koffijberg *et al.* 2026). De grootste kolonie was gevestigd op Rottumeroog en bestond uit 179 broedparen. Het broedsucces was hier nihil; van de 50 kuikens die uit het ei kropen, werd slechts één jong groot. De rest van de kuikens werd geprederd door Zilvermeeuwen (Huijgens & Oosterhoff 2025). Op het broedeiland Stern nabij de Eemshaven was een kolonie van 123 broedparen, waar gemiddeld 0,45 jongen per paar uitvloog (de Boer 2026). De derde grotere kolonie was gevestigd op de schelpenbank van de Feûgelpolle op Ameland. De 60 broedparen wisten slechts enkele jongen groot te brengen (Krol 2025). Verspreid in het Waddengebied waren nog enkele kleine vestigingen. In het Deltagebied schommelt het aantal broedparen rond de 40. Het broedsucces was laag, alleen op de Slikken van Flakkee en bij Battenoord vlogen enkele kuikens uit. Het broedsucces in het Deltagebied was gemiddeld 0,12 jongen per paar in 2025 (Lilipaly *et al.* 2026b).

Noordse Stern op nest met Kokmeeuw, Texel, 31 mei 2025.

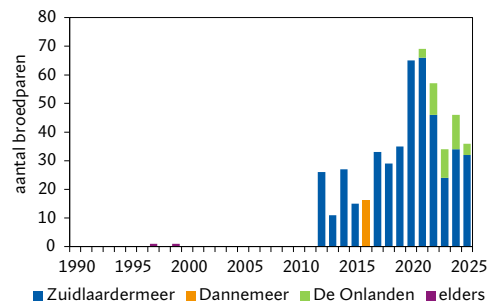
Foto: Harvey van Diek

Witwangstern *Chlidonias hybrida*

Geteld: 36 (schatting 2025: 36-40)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: ++ / ++

Na de topjaren 2020-22 (57-69 paren, mogelijk enkele meer), kende de Witwangstern enkele mindere jaren (2023: 34, 2024: 46-48). In 2025 werden 36 broedparen geteld. De broedgebieden bleven geconcentreerd in Noord-Nederland; het Zuidlaardermeergebied (vrijwel jaarlijks bezet sinds 2012) huisvestte 32 paren, terwijl in De Onlanden (jaarlijks sinds 2021) vier nesten werden geteld. De trend in deze bolwerken vertoont een sterke toename, al blijft de soort opportunistisch. Het aantal territoria hangt nauw samen met de beschikbaarheid van geschikte broedhabitat, ondiep water met drijvende vegetatie, zoals veenwortel. Ondanks de recente 'dip' broedde deze moerasstern, die profiteert van nieuwe natte natuurgebieden en klimaatbuffers, voor het veertiende jaar op rij in Nederland. De dichtstbijzijnde broedgebieden liggen in het (noord-)oosten van Duitsland en in Centraal-Frankrijk. De Poolse populatie groeide sterk van 40 paren in 1990 naar 1600 in 2007 (Keller *et al.* 2020).

Figuur 6.19. Witwangstern. Aantalsontwikkeling (paren) vanaf 1990 in het Zuidlaardermeergebied, het Dannemeer, De Onlanden en elders in het land (elders: 1997 Soerendonkse Goor NB, 1999 Drontermeer). / Whiskered Tern. Dutch breeding population (pairs) since 1990 in the core regions and other areas.

Zwarte Stern *Chlidonias niger*

Geteld: 1383 (schatting 2025: 1440-1520)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: + / -

Het aantal Zwarte Sterns was iets hoger dan de afgelopen drie jaren en lag daarmee weer op het niveau van 2021. De verspreiding concentreert zich tegenwoordig in vier provincies met een duidelijk laagveen-accent, met belangrijke kerngebieden in de Krimpenerwaard, Vechtstreek, Rijntakken en De Wieden. De landelijke trend sinds 1990 is positief, maar de kortetermijntrend (vanaf 2014) vertoont een matige afname.

In 2025 was sprake van een grote lokale dynamiek tussen de kolonies. In Overijssel blonk het Giethoornsemeer uit met 84 broedparen (2024: 48) terwijl de vijf kilometer verderop gelegen kolonie De Holken met 25 paren ten opzichte van 2024 halveerde. In Zuid-Holland nam de kolonie in Sluipwijk (nabij Reeuwijk) toe naar 40 paren (2024: 15). De overige topstijgers waren de Oude Venen Fr (2025: 36, was 12), de kolonies in de

Krimpenerwaard ZH (150, was 134), Donkereind Ut (17, was 3) en Waterrijk bij Arnhem Gl (17, was 2). De grootste dalers waren It Eilân-West (9, was 36) en Brandemeer Fr (25, was 45).

In zeven bekende kolonies verspreid over het land keerden de Zwarte Sterns niet terug; in 2024 werden hier in totaal nog 103 nesten geteld. Dit verlies werd grotendeels genivelleerd door de vestiging van dertien nieuwe kolonies, met samen 89 nesten. Jaarlijkse fluctuaties kunnen mede worden verklaard door het dynamische groepsgedrag van de soort. Door deze zogeheten *group adherence* verhuizen broedvogels vaak gezamenlijk naar locaties met een gunstiger microhabitat of betere nestvlotjes (Faber *et al.* 2022). De populatie Zwarte Sterns is nagenoeg volledig afhankelijk van deze kunstmatige vlotjes, als gevolg van de afname van Krabbenscheer.

Zwarte Stern, ouder voert jongen, Kockengen Ut, 1 juli 2025. Foto: Thijs Glastra

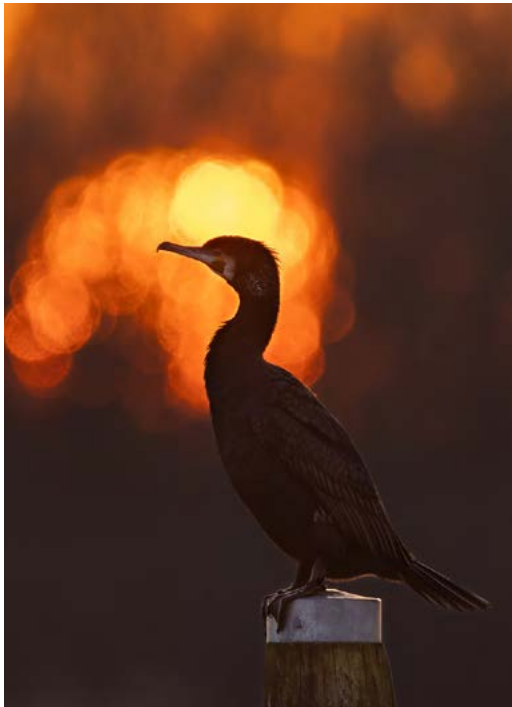
Aalscholver *Phalacrocorax carbo*

Geteld: 18.912 (schatting 2025: 19.100-19.700)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: 0 / -

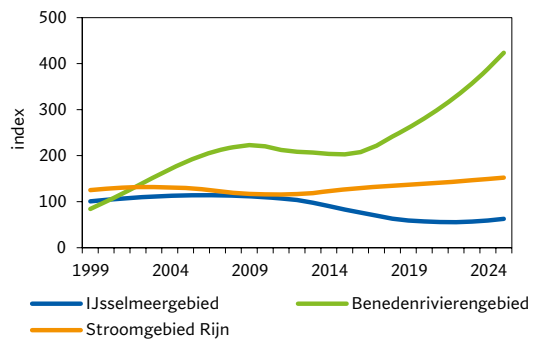
De stabiele langetermijntrend van de Aalscholver suggereert dat het goed gaat, maar de soort heeft in Nederland juist een turbulente periode doorgemaakt. Na een flinke toename vanaf de jaren zeventig piekte de aantallen in 2009-10 rond 24.000 paren waarna een afname inzette. De afname is het sterkst in het IJsselmeergebied, lange tijd het belangrijkste broedgebied. Aantallen daalden hier van 8000-12.000 paren (2000-14) tot 2685 in 2022, waarschijnlijk door voedseltekort (van Rijn & van Eerden 2021). Sindsdien is er enig herstel (6867 paren in 2025), maar het oude niveau is nog niet bereikt. Het gebied herbergt nu naar schatting circa een derde van de Nederlandse populatie. De grootste kolonie in het gebied bevond zich in 2025 op Vogeleiland de Kreupel en telde 2473 broedparen. Andere kolonies met meer dan duizend broedparen bevonden zich in Vooroever Onderdijk langs de Noord-Hollandse IJsselmeerkust (2106) en op Kamperhoek FI (1580).

Parallel aan de leegloop van het IJsselmeergebied heeft de Aalscholver zich verspreid over kleinere kolonies in de rest van het land. Deze lokale toenames zijn tot dusver onvoldoende om de landelijke afname te compenseren. De soort is flink toegenomen in het Benedenrivierengebied met in 2025 in totaal 1411 getelde paren (figuur 6.20). De grootste kolonies van dit gebied bevonden zich op de Sassenplaat in het Hollands Diep (501) en de Noordplaat in het Volkerak (403). Elders in de Zoete Rijkswateren zijn de kolonies doorgaans kleiner. Langs de Rijn bevonden zich in 2025 in totaal 872 broedparen. De hoogste aantallen waren die van de kolonie in de Lobberdense Waard bij Pannerden GI (179). Langs de Maas zijn in 2025 in totaal 191 broedparen geteld, waarbij de grootste kolonie zich bevond in de Lus van Linne nabij Roermond (73). De grootste vestigingen buiten de Zoete Rijkswateren lagen op Voorne-Putten (Quackjeswater 487 paren, Breede Water 403) in het Naardermeer (485), in de Amsterdamse Waterleidingduinen (354) en bij Castricum (345).

Aalscholver, Lauwersmeer, 7 maart 2025.

Foto: Thijs Glastra

Figuur 6.20. Aalscholver. Trends in hoofdwatersystemen IJsselmeergebied, Benedenrivierengebied en Stroomgebied Rijn. / Great Cormorant. Trends in three separate water systems.

Lepelaar *Platalea leucorodia*

Geteld: 3656 (schatting 2025: 3900-4100)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: ++ / +

De populatie Lepelaars lijkt na decennia van groei een maximum te bereiken. De indexwaarde voor 2025 is vrijwel gelijk aan die van 2024. Het Nederlandse Waddengebied zit met ongeveer 1900 broedparen al tien jaar aan zijn plafond, vermoedelijk door beperkte lokale voedselbeschikbaarheid (Oudman *et al.* 2017). In het later gekoloniseerde aangrenzende Duitse Waddengebied groeit de populatie nog wel verder (Koffijberg *et al.* 2026). De grootste kolonie in het Waddengebied was de afgelopen jaren die van de Geulplas op Texel. Helaas kon deze kolonie in 2025 niet worden geteld (2024: 251 paren). De kolonie op Het Oerd en De Hôn (Ameland) groeide van 173 naar 305 broedparen en was daarmee in 2025 de grootste kolonie. Buiten het Waddengebied zijn de meeste kolonies te vinden in de kustprovincies: Zeeland (9 kolonies), Zuid-Holland (17) en Noord-Holland (12). De aantallen variëren hier van 2 tot 213 broedparen. In het diepere binnenland zijn er vijf kolonies in het Gelderse rivierengebied, waaronder de kolonie van de Kil van Hurwenen met 60 nesten. De kolonie in De Wieden (192 nesten) was, net als in 2014-24, de grootste kolonie in het binnenland. De enige Limburgse Lepelaars (gevestigd in 2021) broeden in het natuurgebied De Banen bij Nederweert en hier verdubbelde het aantal broedparen van 34 naar 73.

Roerdomp *Botaurus stellaris*

Geteld: 675 (schatting 2025: 680-740)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: + / ++

In 2025 deed de Roerdomp een pas op de plaats, mede door de lagere aantallen in de Biesbosch (2025: 18, was 25 in 2024), Ilperveld, Varkensland & Twiske (13, was 18) en het Sneekermeer (10, was 15). De sterke achteruitgang in de Oostvaardersplassen springt echter het meest in het oog. Waar het gebied in 2024 nog goed was voor 24 territoria, werden in 2025 door droogvallende rietvelden slechts vier hoempende mannen vastgesteld. Elders in het land bleef een substantieel tegenwicht uit. In het Leekstermeergebied werden 23 Roerdompen vastgesteld (2024: 19) en in het Fochteloërveen waren het er 11 (2014: 4). Ondanks de landelijke achteruitgang in 2025 laat de langetermijntrend nog steeds een toename zien (zie bijlage 2).

Lepelaar, Rottumeroog, 2 juni 2025. Foto: Christian Brinkman

Woudaap *Botaurus minutus*

Geteld: 38 (schatting 2018-20: 25-50)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: + / ++

De Woudaap kende in 2025 een populatieniveau dat vergelijkbaar is met 2024, toen 41 territoria werden vastgesteld. Hiermee blijft het herstel zichtbaar na het dieptepunt in 2012-18 (13-16 territoria per jaar). In bekende kerngebieden wordt de soort jaarlijks zorgvuldig onderzocht; daarbuiten wordt zij vermoedelijk deels over het hoofd gezien en berust een waarneming geregeld op toeval.

De Woudaap heeft geprofiteerd van de genormaliseerde regenval in de Sahelzone (Keller *et al.* 2020) en heeft wellicht ook baat bij moerasherstel in ons land. In kerngebieden als de Rottemeren (2 territoria) en de Oostelijke Vechtplassen (3) bleven de aantallen stabiel. In en rondom De Gelderse Poort was met acht territoria sprake van een duidelijke groei (2024: 3). In de Zouweboezem Ut was, na 2022 (1), opnieuw sprake van bezetting (2). Opvallend is de afwezigheid in 2025 in de visvijvers van Valkenswaard (2024: 3).

De soort wordt vooral aangetroffen in dichte, licht verbossende rietkragen van poelen, sloten en kleine meren, vaak in combinatie met lis- en lisdoddevegetaties. Geschikt biotoop is in Nederland ruimschoots aanwezig. Hoewel de voorkeur voor dicht oeverriet en de verborgen levenswijze de trefkans beperken, blijft de trend op de korte termijn positief. De toename wordt ook buiten Nederland vastgesteld, in zowel Noordwest- als Oost-Europa (Keller *et al.* 2020).

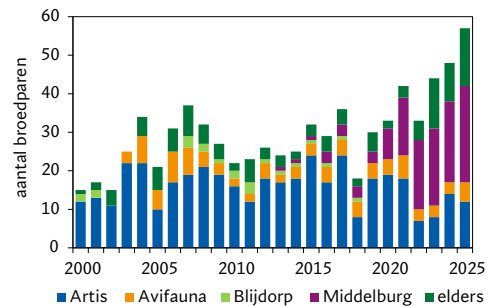
Woudaap, man met bedelende jongen, Gelderland, 28 juni 2025. Foto: Harvey van Diek

Kwak *Nycticorax nycticorax*

Geteld: 57 (schatting 2025: 60-65)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: + / +

De Kwak kende een, voor huidige begrippen, recordjaar met 60-65 paren. Het zwaartepunt lag in Middelburg, waar Park Toorenvliedt met minimaal 25 paren opnieuw groei liet zien. In Amsterdam broedden twaalf paren in Artis en was één paar elders aanwezig. In Alphen aan de Rijn zaten zeven paren waarvan vijf in Vogelpark Avifauna. De voorkeur voor parken in een urbane omgeving komt duidelijk terug in dit overzicht van clusters. Elders in het land ging het om solitaire paren: in De Onlanden Dr, De Wieden Ov, Rhenoy Gl, Zouweboezem Ut, de Ruige Weide Ut en de Biesbosch. Van de naar schatting vijf paren bij de Deurnese Peel NB uit 2024 werd in 2025 niets meer aangetroffen. In het twintig kilometer zuidelijker gelegen De Banen/Sarsven Li werden wel vijf paren gemeld. Landelijk nam de populatie in de afgelopen jaren fors toe: van 35-40 paren in 2020 naar de huidige 60-65 paren.

Figuur 6.21. Kwak. Populatieontwikkeling (aantal paren) vanaf 2000 in enkele (dieren-)parken en elders in Nederland. / Black-crowned Night Heron. Dutch breeding population (pairs) since 2000 in four zoos/parcs (free flying birds) and elsewhere in the Netherlands ('elders').

Koereiger *Ardea ibis*

Geteld: 87 (schatting 2025: 87)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: + / ++

De Koereiger zette een enorme stap met een totaal van 87 broedparen; een verdubbeling ten opzichte van de 41 paren in 2024 (figuur 6.22). De snelle groei volgt op een bescheiden begin met drie paren in 2021 en 2022, en vijf in 2023. De toename past in de wereldwijde areaaluitbreiding en de sterke opmars in Frankrijk, een ontwikkeling die mede wordt gestuurd door de opwarming van de aarde en de wereldwijde uitbreiding van het agrarisch graslandoppervlak (Louwe Kooijmans 2024).

In 2025 herbergden Brakel GI (28) en De Braakman ZI (25) de grootste populaties. Belangrijke vestigingen bevonden zich tevens op de Sassenplaat (13), in De Wieden (11) en in het Eemmeer (6). Solitaire broedgevallen werden gemeld in de Krimpenerwaard ZH, Avifauna Alphen aan de Rijn, Oostvaardersplassen en De Banen LI.

Adulte Koereigers verzamelen zich, Brakel, 14 juli 2025. Foto: Erik van Schaijk

Blauwe Reiger *Ardea cinerea*

Geteld: 9763 (schatting 2025: 11.000-12.000)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: - / +

Na een periode van relatief herstel in de voorgaande twaalf jaar nam het aantal Blauwe Reigers in 2025 af tot 11.000-12.000 broedparen (2024: 13.000-14.000). Deze achteruitgang is mogelijk het gevolg van de weersomstandigheden aan het eind van de winter van 2024/25. De Blauwe Reiger is als viseter en standvogel uitgesproken vorstgevoelig. Hoewel een deel van de populatie naar het zuiden trekt, overwintert een aanzienlijk deel in eigen land. Het gebrek aan neerslag in februari kan, in combinatie met vorst, hebben gezorgd voor het sneller dichtvriezen van ondiepe sloten en vennen. Dit snijdt in de noordelijke polders en zandgronden de voedselvoorziening voor reigers direct af. Daar komt bij dat aan het eind van de winter vogels vaak door hun vetreserves heen zijn. Historische gegevens tonen aan dat een strenge winter de broedpopulatie met wel dertig procent kan doen afnemen. Uit tabel 6.2 blijkt dat de verliezen het grootst zijn in Friesland, Utrecht en Overijssel. Drenthe is de enige provincie die een stabiele situatie laat zien. In veel kolonies is een scherpe daling vastgesteld. Een van de meest opvallende afnames vond plaats in de kolonie Van Asperen Kooi, Leeuwarden waar het aantal bezette nesten kelderde van 62 in 2024 naar 19 in 2025. Ook andere grote kolonies lieten flinke verliezen zien. In de kolonie Boomgaard Bouwma, Hitzum Fr daalde het aantal paren van 93 naar 69. Duidelijke afname was er ook bij de Epema State, Ijsbrechtum Fr (2025: 69, was in 2024 93), in Nienoord Gr (61, was 88) en Alkmaarderhout NH (15, was 26). Hoewel de algehele trend negatief was, waren er ook locaties waar de populatie zich wist te handhaven. Zo was de omvang van de kolonie in het Urkerbos FI met 91 paren vrijwel gelijk aan de 88 in 2024. Een duidelijke toename was zichtbaar in de Lepelaarplassen FI (55, was 37). In het zuiden bleven grote kolonies zoals Meggelveld Li met 135 paren nagenoeg stabiel ten opzichte het voorgaande jaar (137).

Tabel 6.2. Blauwe Reiger. Aantal nesten per provincie in 2024 en 2025 en het verschil tussen beide jaren, gebaseerd op kolonies die beide jaren onderzocht zijn.

Provincie	2024	2025	kolonies	verschil (%)
Friesland	871	633	25	-27
Utrecht	730	539	36	-26
Overijssel	800	599	41	-25
Gelderland	1667	1286	69	-23
Groningen	607	476	27	-22
Zeeland	290	228	17	-21
Flevoland	307	245	9	-20
Noord-Holland	1606	1362	75	-15
Noord-Brabant	969	839	36	-13
Zuid-Holland	1791	1652	92	-8
Limburg	691	641	22	-7
Drenthe	497	511	22	3

Blauwe Reiger, kleine kolonie in Leuth Gl, 26 februari 2025.
Foto: Harvey van Diek

Purperreiger *Ardea purpurea*

Geteld: 1388 (schatting 2025: 1400-1475)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: + / +

In 2025 bleef de landelijke populatie van de Purperreiger met 1388 paren op een vergelijkbaar hoog niveau als in 2024 (1378 paren). Dit bevestigt dat de soort momenteel floreert in Nederland. Ondanks dit stabiele totaalbeeld vonden opvallende verschuivingen plaats tussen de verschillende provincies. In de noordelijke provincies Friesland en Overijssel nam het aantal broedparen af naar 258 (was 322). Deze daling werd grotendeels veroorzaakt door krimp in enkele grote kolonies zoals Hoogwaterzone in De Wieden Ov, waar het aantal nesten terugviel naar 146 (was 197).

Hiertegenover stond een duidelijke groei in de zuidelijker gelegen provincies, waar het totaal steeg van 1056 naar 1130 paren. Vooral in Utrecht en Noord-Holland was een sterke groei te zien. Zo groeide de kolonie in het Naardermeer NH naar 157 nesten (was 131) en bereikte de struweelkolonie bij Kockengen Ut een nieuw record van 50 nesten (was 38). In de Lopikerwaard Ut doken nieuwe vestigingen op van 12, 10 en 3 paren. Ook in Gelderland nam het aantal toe, bijvoorbeeld bij Poederloijen (12, was 4).

Hoewel topkolonies zoals Kinderdijk ZH met 210 paren en de Zouweboezem Ut met 158 paren iets krompen, bleven de aantallen in het Groene Hart onverminderd hoog. Bij Almere werd een nest gevonden waarmee een tweede vestiging in Flevoland een feit was. Deze dynamiek onderstreept de grote flexibiliteit van de soort bij het kiezen van geschikte rietmoerassen.

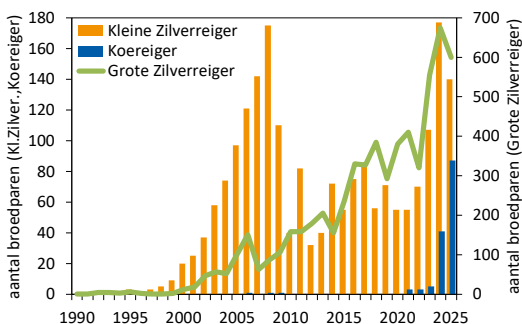
Grote Zilverreiger *Ardea alba*

Geteld: 543 (schatting 2025: 570-630)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: ++ / ++

De Grote Zilverreiger vertoonde in 2025 een wisselend beeld. De landelijke populatieschatting van 570-630 kwam lager uit dan de 650-700 paren uit 2024 (figuur 6.22). De provinciale verschillen waren aanzienlijk, wat vooral samenhangt met de dynamiek binnen individuele kolonies. In Flevoland vond forse krimp plaats: het bolwerk in de Oostvaardersplassen kelderde van 227 naar 73 paren. In het gebied was een groot aantal onvolwassen Zeearenden aanwezig die geregeld de reigerkolonies bezochten. Dit zorgde voor grote onrust in de kritieke nestbouwfase van de reigers. Verschillende zilverreigerkolonies werden nog voor de eilegfase verlaten (pers. comm. M. Roos). De Lepelaarplassen boden met 28 bezette nesten (2024: 34) weinig tegenwicht. Op Marker Wadden werd voor het eerst gebroed (11 paren).

In Friesland nam het aantal broedparen juist toe. De Rottige Meenthe groeide spectaculair van 51 paren in 2024 naar 105 in 2025. Ook Kornwerderzand (31) en Franeker (13) droegen bij aan het Friese succes. In Noord-Holland was eveneens groei zichtbaar in Den Oever (31 paren, was 16) en op Eiland Natte Hond (39, was 25). In Overijssel liep het aantal met tien paren terug naar 69. In vier provincies (ZH, Ut, Fl en Fr) werd een nieuwe kolonie gevonden; in totaal waren dit 52 paren. De grootste kolonie hiervan was Tiengemeten ZH (25 paren).

Figuur 6.22. Kleine Zilverreiger, Koereiger en Grote Zilverreiger. Aantalsontwikkeling (paren) sinds 1990. / Little Egret, Cattle Egret and Great Egret. Population changes (pairs) since 1990.

Kleine Zilverreiger *Egretta garzetta*

Geteld: 135 (schatting 2025: 130-150)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: ++ / +

Na de sterke groei naar 170-185 paren in 2024, ken- de de Kleine Zilverreiger in 2025 een terugval naar 130-150 broedparen (figuur 6.22). Deze afname hangt, net als bij Blauwe Reiger, mogelijk samen met winterse omstandigheden; deze vorstgevoe- lige soort laat na koude periodes vaker inzinkingen zien. De landelijke daling werd vooral veroorzaakt door verliezen in de Oostvaardersplassen (één paar, was 18 in 2024) en op de Sassenplaat NB (38, was 52). Ook de begraafplaats van Yerseke ZI telde met 30 paren minder vogels dan in 2024 (42). Positieve uitschieters waren de Totalplas in het Sloegebied ZI met 30 paren (2024: 26), de Westerplas op Schiermonnikoog Fr met 7 paren (was 5) en Loevestein GI (8, was 2).

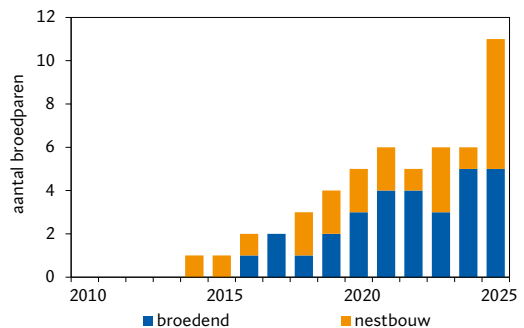
Kleine Zilverreiger landend in kolonie op Rottumeroog, 1 juni 2025. Foto: Christian Brinkman

Visarend *Pandion haliaetus*

Geteld: 11 (schatting 2025: 11)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: + / ++

Bij Visarenden wordt onderscheid gemaakt tussen paren of individuen die in het voorjaar een nest bezetten (territoria) en paren die daadwerkelijk broeden (broedparen). In 2025 ging het om zes ter- ritoria en vijf broedparen, een bescheiden sprong in de reeks. Visarenden broeden in Nederland in toppen van dode bomen, op hoogspanningsmas- ten en kunstnesten op palen. In de Biesbosch ging het in 2025 om drie succesvol broedende paren en twee territoria. Op het defensieterrein bij 't Harde bracht een paar voor het vierde jaar op rij jongen groot, voor het eerst op een speciaal geplaatste nestpaal. In de Delta broedde een paar succesvol op een kunstnest op de Slikken van de Heen. Een ter- ritoriaal paar (nestbouw) in het Markiezaat was voor het tweede jaar in dit gebied aanwezig. Nieuwe nestbouwende paren werden waargenomen bij in uiterwaarden nabij Bommel GI, nabij Opheusden GI en op de Hoge Veluwe. Vanaf het eerste broedgeval in 2016 nam de populatie toe met gemiddeld één nest per jaar. Deels vestigen Visarenden uit Oost- Duitsland zich hier zoals blijkt uit ringaflezingen, maar aanwas uit de eigen jongenproductie is ook mogelijk. Het broedsucces ligt met gemiddeld 2,3 uitgevlogen jong per gestart legsel op een hoog peil. Vooralsnog worden de meeste jongen groot in de Biesbosch. Gezien de steeds ruimere versprei- ding van nestbouwende vogels ligt een verdere toename van broedende paren voor de hand.

Figuur 6.23. Visarend. Aantalsontwikkeling van paren die broeden en van paren of individuen die in het broedseizoen een nest bouwen en bezetten. / Osprey. Dutch breeding population since 2010 for breeding pairs and pairs or birds building a nest during the breeding season.

Bruine Kiekendief *Circus aeruginosus*

Geteld: 842 (schatting 2018-20: 800-1100)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: - / 0

Het aantal Bruine Kiekendieven is na 1990 met gemiddeld 1,4% per jaar afgenomen maar vertoont recent (vanaf 2014) een stabilisatie. Deze stabilisatie is voornamelijk zichtbaar binnen laagveen- en zeekleigebieden, in het Waddengebied zet de afname vooralsnog door.

De Zeeuwse populatie bedroeg in 2025 174-195 territoria (2024: 179-205). Vanaf 1970 (5-10 paren) tot rond de eeuwwisseling (2001-02: 306-359 paren) vond in Zeeland een toename plaats, waarna het aantal stabiliseerde op een lager niveau (pers. comm. H. Castelijns). Enkele voor de soort belangrijke gebieden elders in het land lieten in 2025 een afname zien, zoals de Oostvaardersplassen (33, was 44 in 2024) en het Lauwersmeer (15, was 25) terwijl het aantal in De Wieden juist wat hoger lag (18, was 15).

Grauwe Kiekendief *Circus pygargus*

Geteld: 51 (schatting 2025: 51)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: + / 0

Het broedseizoen van 2025 voor de Grauwe Kiekendief in Nederland kan als gemiddeld worden aangemerkt. Landelijk werden door het Grauwe Kiekendief - Kenniscentrum Akkervogels (GKA) 51 broedparen in kaart gebracht, waarvan het merendeel in de provincie Groningen (43) (Honders 2026). De resterende paren bevonden zich in Friesland (5), Overijssel (1) en Flevoland (2). Dit totaal ligt iets onder het gemiddelde van 57 broedparen van de afgelopen tien jaar. Het aantal succesvolle nesten (31) en het aantal uitgevlogen jongen (79) lagen in lijn met het gemiddelde van de voorgaande tien jaar. Opvallend was het ontbreken van broedgevallen in Flevoland, wat in decennia niet was voorgekomen. Ondanks deze regionale tegenvaller betekende 2025 een herstel ten opzichte van broedseizoen 2024, waarin slechts twintig jongen uitvlogen.

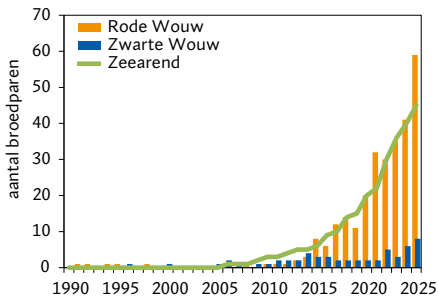
Grauwe Kiekendief nabij de Dollard, 10 augustus 2025. Foto: Harvey van Diek

Rode Wouw *Milvus milvus*

Geteld: 59 (schatting 2025: 59)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: ++ / ++

Rode Wouwen hadden in 2025 wederom een succesvol jaar. In de laatste zes jaar is het aantal broedparen verdriedubbeld; van 20 in 2020 tot 59 in 2025. De meeste broedparen bevonden zich in Overijssel (21), gevolgd door Gelderland (17), Limburg (16), Drenthe (3) en Groningen (1) (pers. comm. S. van Rijn, Bijlsma & van Manen 2026). In Noord-Brabant werd één territorium gemeld (Heijnen 2025). Eind april 2025 werd op een oud buizerdnest in een grove den een paar met nest gevonden. Het vrouwtje, geboren in Gulpen Li in 2022, was gezenderd. Later verhuisde het paar naar een nest in een populier net over de Belgische grens, waar het niet tot broeden kwam. De vogels werden wel met regelmaat in Nederland gezien (pers. comm. S. van Rijn).

Figuur 6.24. Rode Wouw, Zwarte Wouw en Zeearend. Aantalsontwikkeling (paren) vanaf 1990. / Red Kite, Black Kite and White-tailed Eagle. Dutch breeding population (pairs) since 1990.

Zwarte Wouw *Milvus migrans*

Geteld: 8 (schatting 2025: 8)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: + / ~

In 2025 werden in totaal acht broedpogingen van de Zwarte Wouw vastgesteld, een opvallend hoog aantal na het al hoge aantal van zes in 2024 (figuur 6.24). Niet eerder werden er zoveel territoria bekend. In Limburg werden vier bezette nesten aangetroffen en in Noord-Brabant één. In de noordelijke Delta werd nestbouw waargenomen: van 17 tot 28 mei verbleef hier een paartje dat met nestmateriaal werd gezien en kort paarde; de laatste waarneming (van één vogel) dateert van 1 juni. Daarnaast waren er bezette nesten in Utrecht (een primeur) en de Achterhoek. Ook zijn op meerdere locaties gepaarde vogels waargenomen, onder meer langs de grote rivieren in Gelderland, maar zonder dat daar nestbouw plaatsvond (pers. comm. S. van Rijn).

Zwarte Wouw met prooi, Erlecomse Waard Gl, 2 april 2025. Foto: Harvey van Diek

Zeearend *Haliaeetus albicilla*

Geteld: 45 (schatting 2025: 45)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: ++ / ++

Sinds de vestiging in 2006 groeit het aantal broedende Zeearenden stevig door (figuur 6.24). In 2025 werden 45 paren vastgesteld; 5 meer dan in 2024. Deze toename is in lijn met die in Duitsland (Gerlach *et al.* 2025) en Denemarken (dofbasen.dk). Zeker 43 paren ging over tot broeden en ten minste 33 kregen jongen. Uitzonderlijk is het aantal van 7 nesten met 3 jongen in Nederland in 2025. Deze grote legsels hielden mogelijk verband met gunstige weersomstandigheden met weinig regen in de kuikenperiode en vaak goed weer voor de ouders om te kunnen jagen (Werkgroep Zeearend 2025). De grotere natuurgebieden in de Delta, het IJsselmeergebied, langs de Randmeren en in de noordelijke provincies herbergen de meeste broedende Zeearenden. In recente jaren worden ook ooibossen langs de grote rivieren en polderbosjes in veenweidegebieden gebruikt als broedplaats.

Kerkuil *Tyto alba*

Geteld: 2210 (schatting 2025: 2250-2450)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: + / -

Sinds de eeuwwisseling fluctueert de populatie Kerkuilen. Lage broedaantallen worden gevonden in de jaren met weinig muizen, zoals 2013 (1250-1350 broedparen) en 2022 (1500-1600) en veel broedende uilen als de muizenpopulatie piekt (2019: 3900-4100). In 2025, met een redelijke muizenstand, lag het aantal broedparen met 2250-2450 net onder het niveau van 2024 (2400-2500). De meeste paren werden gevonden in Overijssel en Gelderland (ca. 400) en Noord-Brabant en Drenthe (ca. 250), op afstand gevolgd door Friesland, Zeeland, Groningen, Noord-Holland en Zuid-Holland (110-160). In Limburg, Utrecht en Flevoland werden (veel) minder dan 100 broedparen bekend.

De Kerkuilenwerkgroep Nederland noteerde 2230 eerste legsels met gemiddeld 3,0 uitgevlogen jongen per nest (was in 2024 2,3) en 90 tweede legsels (gemiddeld 3,3 per nest; in 2024 2,3 per nest). Het totaal aantal uitgevlogen jongen in 2025 (ruim 6900) was, ondanks wat minder broedparen, hoger dan in 2024 (ca. 5700) (Hessels 2026).

Kerkuil, Ooijpolder, 5 juni 2025. Foto: Harvey van Diek

Steenuil *Athene noctua*

Geteld: 3379 (schatting 2018-20: 8000-9500)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: - / +

De landelijke trend laat voor de Steenuil op de lange termijn (vanaf 1990) afnemende aantallen zien. De afname is rond 2003 omgebogen, met recent (vanaf 2014) een matige toename (+1,0% per jaar) maar met opvallende regionale verschillen. De recente groei vindt plaats op de hoge zandgronden waar ook de meeste Steenuilen broeden terwijl de soort in de lagere delen van Nederland in dezelfde twaalf jaar stabiel is. Op de lange termijn zijn er eveneens duidelijke verschillen; op de zandgronden is de populatie stabiel en elders wordt een matige afname gezien.

In een groot aantal telgebieden worden de territoria (vrijwel) jaarlijks geteld. Prachtige aantallen werden in 2025 genoteerd, in onder andere de naast elkaar gelegen telgebieden Kootwijkerbroek, Essen en Barneveld Gl (respectievelijk 88, 39 en 31 paren; start telreeks in 2003; drie atlasblokken van ieder 25 vierkante kilometer), de Betuwe bij Opheusden-Zetten Gl (49; sinds 2001; 27 km²), het werkgebied Vogelwerkgroep De Haeselaar in Midden-Limburg (43; sinds 2012; 131 km²) en Gemeente Losser (127; eens per 5 jaar sinds 2005, 99 km²).

Steenuil, Staphorst Ov, 30 april 2025.

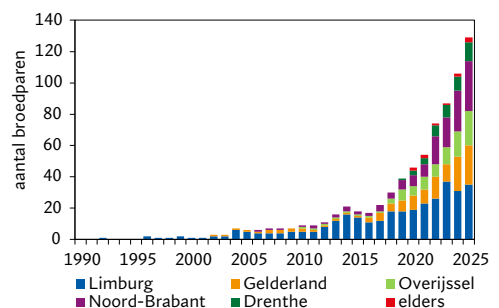
Foto: Christian Brinkman

Oehoe *Bubo bubo*

Geteld: 129 (schatting 2025: 130-150)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: ++ / ++

Sinds de eerste succesvolle broedgevallen eind vorige eeuw heeft de Oehoe een opmerkelijke opmars gemaakt. In 2025 werden opnieuw meer territoria (129) vastgesteld dan in voorgaande jaren, met een toename van 26 ten opzichte van 2024. Opvallend is dat een deel van de nieuwe territoria is vastgesteld op bedrijventerreinen en in zones langs infrastructuur (Wassink 2025). De Oehoe blijkt flexibel: zolang sprake is van voldoende rust, hoogte en voedselaanbod worden uiteenlopende nestlocaties benut. De kerngebieden bevinden zich nog steeds in Limburg en Noord-Brabant, waar steengroeven, zandwinningen en uitgestrekte natuurgebieden geschikte broedplekken bieden. De soort verspreidt zich geleidelijk richting het midden en noorden van het land. De grootste groei ten opzichte van 2024 vond plaats in Noord-Brabant (32 territoria, was 25), gevolgd door Overijssel (22, was 16), Limburg (35, was 30), Gelderland (25, was 21) en Drenthe (12, was 9). Ook de Utrechtse Heuvelrug is inmiddels bezet (2, was 0). Friesland telde 1 territorium (was 2). In de genoemde 129 territoria werden 67 nestlocaties vastgesteld. Vijftig van deze nesten waren succesvol, in totaal vlogen 115 jongen uit. Gemiddeld waren er 2,3 jongen per broedsel. Hoewel het broedsucces in absolute zin positief was, bestonden duidelijke regionale verschillen. In sommige kerngebieden lag het succes lager dan in voorgaande jaren, mogelijk door verminderde verstoring en voedselbeschikbaarheid.

Figuur 6.25. Oehoe. Populatieontwikkeling (aantal paren/territoria) vanaf 1990. / Eurasian Eagle-Owl. Dutch breeding population (territories/pairs) since 1990 for five provinces and elsewhere.

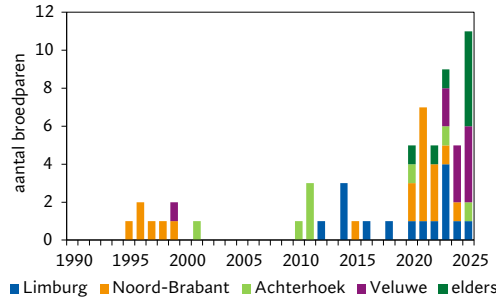
Hop *Upupa epops*

Geteld: 11 (schatting 2025: 11-13)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: + / ++

In 2025 werd voor de Hop een recordaantal van elf territoria vastgesteld, een duidelijke stijging vergeleken met de 5-9 territoria in de jaren 2020-24. In de decennia daarvoor was er sprake van incidentele territoria. De soort werd in 2025 aangetroffen op de Veluwe (4 territoria), in de Zuid-Hollandse duinen (4), Twente (1), de Achterhoek (1) en Limburg (1). Ruim 85% van de (61) territoria sinds het midden van de jaren negentig werd in drie zuid(oost)elijke provincies gevonden: Noord-Brabant (20 territoria), Limburg (15) en Gelderland (18) (figuur 6.26). De uitzonderingen ‘elders’ waren gevallen in Noord-Holland (2020), Twente (2022, 2024), Zeeland (2023) en Zuid-Holland (4 in 2025).

De opmerkelijke toename lijkt een signaal van klimaatverandering; warmere zomers vergemakkelijken waarschijnlijk de zoektocht naar grote insecten die bijvoorbeeld talrijker en/of beter bereikbaar zijn. De herontdekking van ons land past binnen een brede noordwaartse expansie van de soort in Europa. Met 14 zekere broedgevallen in de laatste zes jaar lijkt de Hop getransformeerd van dwaalgast naar een regelmatige broedvogel.

Figuur 6.26. Hop. Populatieontwikkeling (aantal territoria) vanaf 1990 (elders: zie tekst). / Eurasian Hoopoe. Dutch breeding population (territories/pairs) since 1990 for four regions and elsewhere.

IJsvogel *Alcedo atthis*

Geteld: 1015 (schatting 2024: 950-1100)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: + / 0

Het aantal broedparen van de IJsvogel hangt sterk samen met de strengheid van winters. In 2021 was een duidelijke dip zichtbaar, veroorzaakt door een korte maar hevige koudegolf in februari. In de jaren daarna herstelden de aantallen zich en in 2025 groeide de populatie verder (bijlage 2) en dat ondanks de koude periode in februari. Maar liefst een kwart van alle territoria (256) werd geteld in de provincie Noord-Holland (pers. comm. J. Jongejans). De aantallen namen toe in Twente (75-100, was 60-80 in 2024), de Zuidoost-Achterhoek (33, was 28), Gelderse Poort (30-35, was 15-17) en De Wieden (15-17, was 11-13). Een uitzondering vormt het Gooi en de Vechtstreek, een van de gebieden waar traditioneel de meeste IJsvogels worden geteld: daar was een lichte afname te zien (89 paren, 2024: 98). In andere gebieden, waaronder de Biesbosch en Oostelijke Vechtplassen, bleven de aantallen broedparen vrijwel stabiel.

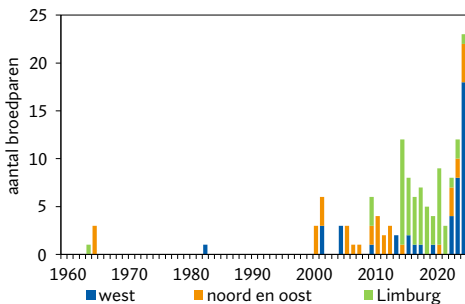
IJsvogel, Barchem Ov, 12 mei 2025. Foto: Henk Laverman

Bijeneter *Merops apiaster*

Geteld: 23 (schatting 2025: 23)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: ++ / ~

2025 was een uitzonderlijk jaar voor de Bijeneter met een recordaantal van 23 territoria. Dit is een forse stijging vergeleken met 2024 (12) en eerdere jaren, toen de broedpopulatie veelal tussen de 4 en 9 paren bleef. De broedgevallen concentreerden zich in de kustprovincies, waarbij de duinen van Zeeland (10), Noord-Holland (4) en Zuid-Holland (4) de belangrijkste kerngebieden vormden. Naast slechts één territorium in Limburg en één in Overijssel waren de eerste geslaagde vestigingen in Gelderland (samen 3 territoria) opmerkelijk. De vogels arriveerden relatief vroeg in Nederland wat wordt verklaard door ongebruikelijk koel voorjaarsweer in Frankrijk en Spanje, wat trek naar het noorden stimuleerde (Werkgroep Bijeneters Nederland 2026). Bij de geleidelijke toename in Nederland spelen structurele opwarming en verwoestijning in Zuid-Europa en het gunstiger worden van de omstandigheden in Nederland mogelijk een rol.

Figuur 6.27. Bijeneter. Aantalsontwikkeling (paren) vanaf 1960 in drie regio's: west (duinen Noord- en Zuid-Holland, Zeeland), noord en oost (Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel, Gelderland, Flevoland) en Limburg. / European Bee-eater. Dutch breeding population (pairs) since 1960.

Draaihals *Jynx torquilla*

Geteld: 160 (schatting 2025: 180-230)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: + / ++

De Draaihals kende in 2025 een lichte terugslag na jaren van exponentieel herstel. Landelijk bleven de Veluwe en Drenthe de onbetwiste bolwerken, hoewel de aantallen in belangrijke kerngebieden lager uitvielen dan in het recordjaar 2024. Zo daalde het aantal territoria in het Drents-Friese Wold Dr naar 37 (2024: 57), in het Dwingelderveld Dr naar 18 (was 24) en op de Zuidoost-Veluwe naar 9 (was 13). Deze dalingen, die ook elders in het land niet onopgemerkt bleven, zijn opmerkelijk gezien de gunstige regenval in de Sahelzone in juli-september 2024 (FEWS 2025), wat doorgaans de overleving van Afrikatrekkers stimuleert (Zwarts *et al.* 2010). De achteruitgang is mogelijk het gevolg van het feit dat ook Nederlandse broedvogels sterker afhankelijk zijn van condities in Zuid-Europa (Iberisch Schiereiland), waar de omstandigheden in 2024/25 minder gunstig waren en waar Draaihalzen steeds vaker overwinteren in plaats van de oversteek naar Afrika te maken.

Roepende Draaihals, Veluwe, 30 april 2025. Foto: Harvey van Diek

Middelste Bonte Specht *Dendrocoptes medius*

Geteld: 1730 (schatting 2020: 1900-2100)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: ++ / ++

Met de Middelste Bonte Specht gaat het onverminderd goed. In 2025 werden 1730 territoria geteld en werd opnieuw een recordjaar bereikt (bijlage 2). De soort vertoont zowel op korte als lange termijn een sterke toename in de provincies Drenthe, Overijssel, Gelderland, Noord-Brabant en Limburg. Ook in Utrecht is inmiddels sprake van een duidelijke toename van de broedpopulatie, al zijn de aantallen er (nog) laag (2016: 2 territoria geteld, 2025: 28). De grootste populaties werden in 2025 vastgesteld in Twente (400-450 territoria), gevolgd door de Zuidoost-Veluwe (210-260) en de Zuidoost-Achterhoek (222). Zuid-Limburg zou zeker ook in dit rijtje staan als er vlakdekkend geteld zou zijn (2019: 475). Op de Zuidoost-Veluwe blijft de broedpopulatie jaarlijks toenemen, in Twente en de Zuidoost-Achterhoek lijkt de groei daarentegen te zijn afgevlakt en stabiliseren de aantallen.

Middelste Bonte Specht, Ooijpolder, 9 februari 2025.

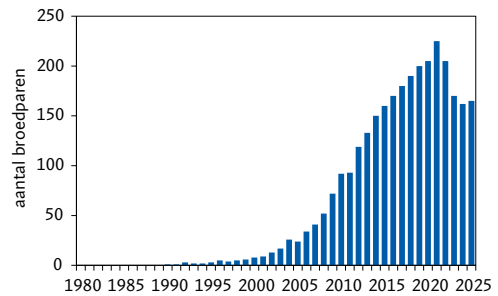
Foto: Maurice Frerejean

Slechtvalk *Falco peregrinus*

Geteld: 142 (schatting 2025: 150-180)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: ++ / 0

Na 1990 vestigde de Slechtvalk zich als broedvogel in Nederland. De populatie groeide geleidelijk, met een hoogtepunt van circa 225 broedparen in 2021. In de jaren daarna sloeg deze groei echter om in een afname, die eerst zichtbaar werd bij overwinteraars en later ook bij broedvogels. Het aantal broedparen daalde naar 150-180 in 2025. Onderzoek laat zien dat vogelgriep (HPAI) in Nederland een duidelijk negatief effect heeft op de Slechtvalk (Caliendo *et al.* 2024). Vooral verhoogde sterfte onder adulte vogels leidt indirect tot een lager broedsucces. In 2023 werden veel verlaten nesten aangetroffen, al werd geen HPAI in eieren gevonden (Caliendo *et al.* 2024). De combinatie van deze factoren wijst erop dat vogelgriep zowel het broedsucces als de populatieomvang aanzienlijk onder druk zet.

Figuur 6.28. Slechtvalk. Aantalsontwikkeling (paren) vanaf 1980. / Peregrine Falcon. Dutch breeding population (pairs) since 1980.

Slechtvalk, eerste-kalenderjaarovogel, Peazemerlannen Fr, 25 juli 2025. Foto: Thijs Glastra

Grauwe Klauwier *Lanius collurio*

Geteld: 1414 (schatting 2024: 1600-1950)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: ++ / ++

De populatie Grauwe Klauwieren laat een spectaculaire groei zien. Vanaf het dieptepunt van 160-200 paren rond de eeuwwisseling nam de populatie geleidelijk toe naar 400-500 paren in 2018. Daarna zette een opvallende groeispuurt in, die nog altijd voortduurt.

In Drenthe, waar het zwaartepunt van de populatie ligt, stagneerde de groei in 2025 in de meeste gebieden. Alleen in het Dwingelderveld (59 territoria, was in 2024 57) en de Drentse Aa (67, was 63) werd een groter aantal vastgesteld. Het topgebied blijft het Drents-Friese Wold (140-160, was 169-180). Elders in het land werd veelal een groei vastgesteld

met (minstens) een verdubbeling in twee jaar tijd in bijvoorbeeld Zuidoost-Achterhoek (58, was 24 in 2023), Zuidoost-Veluwe (35-45, was 20-23) en het Lauwersmeer (28, was 11). Spectaculair is de sterke groei in de Gelderse Poort waar de populatie groeide van 8-12 in 2021-23 naar 31 in 2025. In de kuststrook is het voorkomen verbrokkeld maar nemen de aantallen ook toe met in 2025 meldingen langs de kust van Zeeland (1), Zuid-Holland (4), vasteland Noord-Holland (8) en op enkele Waddeneilanden (Texel, Terschelling en Ameland, allen 1).

Man Grauwe Klauwier met prooi, Wolfheze Gl, 22 juni 2025. Foto: Thijs Glastra

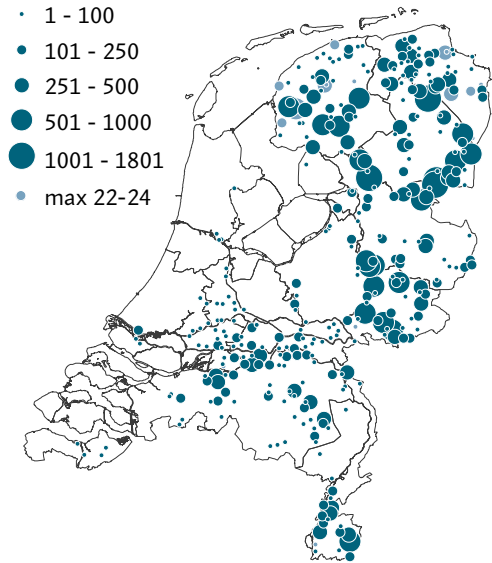
Roek *Corvus frugilegus*

Geteld: 52.765 (schatting 2025: 57.000 - 59.500)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: - / +

In 2025 bleef de populatie Roeken min of meer stabiel ten opzichte van 2024 en 2023, wat relatief goede jaren waren voor de soort. Op lokaal niveau traden wel verschillen op. Zo namen de populaties in Drenthe, Noord-Brabant en Limburg toe met respectievelijk ongeveer 3%, 6% en 10%. Afnames waren zichtbaar in Utrecht (-7%) en Gelderland (-3%). In Zeeland, waar de soort zich in 2008 opnieuw vestigde na een afwezigheid van bijna vijftig jaar, werden dit jaar verdeeld over 5 kolonies in Zeeuws-Vlaanderen 162 nesten geteld. De kolonie in Creil, voor het eerst gemeld in 2022, was opnieuw de enige in Flevoland en telde net als de afgelopen twee jaren 13 nesten.

De grootste kolonie in Nederland is sinds 2018 (631 nesten) die van Zuidlaren Dr, en groeide dit jaar verder tot 991 nesten. Daarmee behoort deze kolonie tot de grootste kolonies van deze eeuw in Nederland; alleen kolonies in Gramsbergen Ov (max. 1239 in 2000; verlaten sinds 2010) en Coevorden Dr (max. 1123 nesten in 2002; 670 in 2025) waren groter. Andere grote kolonies lagen elders in Coevorden (820 nesten), Emmer-Compasuum Dr (668), Emmen Dr (651) en Lochem Gl (601). In totaal werden 88 kolonies nieuw gesticht of opnieuw in gebruik genomen na afwezigheid, waaronder een van maar liefst 140 paren in Nieuw-Weerdinge Dr. Anderzijds werden 104 kolonies verlaten, waarvan de twee grootste in Overijssel lagen: op het Lemelerveld (104 nesten in 2024) en in Colmschate, Deventer (95 in 2024).

Figuur 6.29. Roek. Broedverspreiding in 2025 (● niet geteld in 2025 en minstens 50 nesten in 2022-24). / Rook. Breeding distribution in 2025 (● not counted and at least 50 nests in 2022-24).

Roek, Millingen Gl, 21 maart 2025. Foto: Harvey van Diek

Raaf *Corvus corax*

Geteld: 273 (schatting 2024: 240-280)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: + / +

Opnieuw een record voor de Raaf met een verdere groei na het recordjaar 2024 (240-280 broedparen). De meeste territoria werden vastgesteld in Noord-Brabant (43), Limburg (30) en Gelderland (28). Gedurende het seizoen volgde de Ravenwerkgroep Nederland 154 broedgevallen (de Vos Burchart & Hartman 2026). Het broedseizoen kenmerkte zich door een hoog broedsucces: circa 75% van de nesten was succesvol en er werden minimaal 375 uitgevlogen jongen vastgesteld. De gemiddelde reproductie lag met 3,7 jongen per succesvol nest duidelijk boven het langjarig gemiddelde. Bijzonder waren de meldingen van actieve nesten met jongen in Meppel en Apeldoorn in november en december. De overleving en het succesvolle uitvliegen van jongen in twee gebieden die in het voorjaar van 2025 door natuurbranden waren getroffen, was eveneens opmerkelijk.

Baardman *Panurus biarmicus*

Geteld: 1113 (schatting 2019: 1750-2050)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: - / 0

De populatie Baardmannetjes vertoont de afgelopen jaren forse schommelingen. Dit jaar nam de populatie weer toe, na een relatief grote afname in 2024. In enkele belangrijke gebieden was deze toename terug te zien: de Oostvaardersplassen (292, was 204 in 2024), het Lauwersmeer (168, was 102) en het Leekstermeergebied (73, was 57). Bolwerken zoals het Zwarte Meer, het Verdrongen Land van Saeftinghe en de Friese IJsselmeerkust bleven ongeteld. Door deze toename kwam de landelijke indexwaarde in 2025 weer uit rond het gemiddelde niveau van de periode 2020-24.

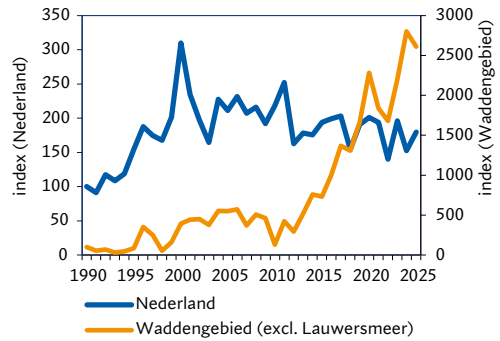
Alarmerende Raaf, Haarzuilens Ut, 29 april 2025. Foto: Christian Brinkman

Oeverwaluw *Riparia riparia*

Geteld: 24.960 (schatting 2023: 27.500-36.500)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: + / 0

Hoewel de trend vanaf 2014 stabiel is, laat de populatie Oeverwaluwen behoorlijke schommelingen zien, met dit jaar een landelijke groei van zo'n 18% ten opzichte van 2024. Hoge aantallen werden bereikt op Marker Wadden, waar de soort profiteert van de broedgelegenheid in de afkalvende zandige oevers en dijken (Dreef *et al.* 2025). In 2025 werden hier maar liefst 3984 paren geteld, een toename van 63% ten opzichte van 2024. Deze aantallen maken de Oeverwaluw, na Kokmeeuw en Visdief, de meest algemene broedvogel van Marker Wadden. Net als in 2023 en 2024 werden ook grote kolonies aangetroffen bij de zandafgravingen van de Bakelse Plassen NB (1004 nesten, was 359 in 2024) en Milsbeek Li (748, was 450). Een andere opmerkelijke ontwikkeling is de kolonisatie van het Waddengebied. Tot circa 2010 was de Oeverwaluw een schaarse tot zeldzame broedvogel in het gebied. Daarna vestigde de soort zich op steeds meer plekken en in de afgelopen tien jaar zijn Oeverwaluwen in het Waddengebied (buiten het Lauwersmeergebied) met zo'n 160% toegenomen, vooral gestuwd door nieuwe kolonies in de duinen op de Waddeneilanden. Inmiddels is de soort op elk bewoond eiland met meerdere (kleine) kolonies aanwezig en is sinds 2017 ook Rottumerplaat bezet. De oorzaak van deze toename is tot op heden onduidelijk.

Figuur 6.30. Oeverwaluw. Aantalsontwikkeling (index) in Nederland en het Waddengebied (excl. het Lauwersmeergebied). / Sand Martin. Population trends in the Netherlands and the Wadden Sea area (excl. Lauwersmeer area).

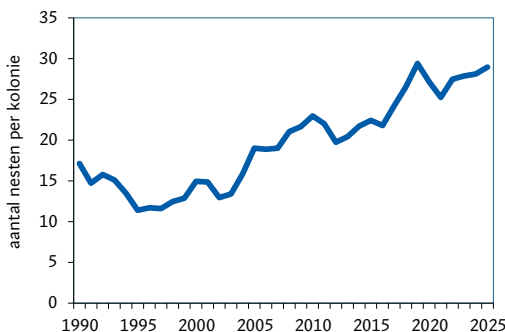
Oeverwaluw vliegend boven kleine kolonie op Texel, 27 mei 2025. Foto: Harvey van Diek

Huiszwaluw *Delichon urbicum*

Geteld: 45.475 (schatting 2018-20: 85.000-120.000)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: + / +

Dit jaar werden 1859 kolonies, waarvan bijna 1700 bezet, geïnspecteerd op aanwezigheid van broedende Huiszwaluwen, het grootste aantal ooit. Dat neemt niet weg dat het grootste deel van de populatie, zoals gewoonlijk, ongeteld is gebleven. De grootste kolonie (305 nesten) zat net als in 2024 (314) en 2023 (244) onder de Panoramabrug in Lent Gl. Gemiddeld werden zo'n 25 nesten per kolonie aangetroffen, wat ongeveer gelijk is aan de afgelopen jaren. Sinds 1990 is de gemiddelde koloniegrootte echter met zo'n tien nesten gegroeid. Eventuele oorzaken zijn onduidelijk. Naast de koloniegrootte groeit ook de Nederlandse populatie gestaag door. Dat is opvallend, gezien de trend in omliggende landen als Duitsland en Groot-Brittannië, waar afnames zijn geconstateerd van respectievelijk circa 50% in 1990-2022 en circa 40% in 1995-2024 (Dachverband Deutscher Avifaunisten 2026; Heywood *et al.* 2026). De groei in Nederland lijkt wel iets af te zwakken, wat ook te zien is op provinciale schaal. Waar de langetermijntrend in elf provincies een matige groei laat zien en in één provincie stabiel is (Zeeland), is de kortetermijntrend in acht van de twaalf provincies stabiel, in drie provincies is er sprake van matige groei (Gelderland, Zeeland, Noord-Brabant) en in één provincie is er sprake van een matige afname (Friesland).

Figuur 6.31. Huiszwaluw. Gemiddelde koloniegrootte (aantal paren) in Nederland in 1990-2025, gebaseerd op 383 kolonies waarvan een ononderbroken reeks beschikbaar is. / House Martin. Average colony size (number of pairs) in 1990-2025, based on 383 colonies of which a continuous sequence is available.

Cetti's Zanger *Cettia cetti*

Geteld: 8052 (schatting 2023: 5300-6300)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: ++ / ++

Aan de opmars van de Cetti's Zanger is nog geen einde gekomen. Het aantal territoria in de noordelijke en zuidoostelijke provincies neemt verder toe, al blijft het accent vooralsnog op Zuidwest-Nederland liggen. Een analyse van het tempo van de expansie in Nederland leverde een gemiddelde voortgang van 4,9 kilometer per jaar op voor de jaren 2003-22, terwijl dat over de laatste zes jaar van die periode 16,4 kilometer per jaar betrof (Lensink *et al.* 2025). Het overgrote deel van de territoria bevindt zich in Laag-Nederland (inclusief de duinstrook). De expansie in het (zuid-)oosten blijft (vooralsnog) grotendeels beperkt tot het Rivierengebied. De noordelijke provincies raken ook bezet al zijn de aantallen op het vasteland van Friesland (2025: 260 territoria geteld) veel hoger dan die in Groningen-binnendijk (15). In goed bezette regio's neemt het aantal territoria in secundair habitat als heggen en plukjes rietstruweel in het agrarisch gebied langzaam toe, al blijft de dichtheid hier fors achter bij die in verruigd rietmoeras.

Grote Karekiet *Acrocephalus arundinaceus*

Geteld: 104 (schatting 2025: 105-120)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: - / 0

Het aantal vastgestelde territoria lag iets lager dan in de voorgaande twee jaren. Het grootste deel van de populatie vertoeft in Overijssel, Gelderland en Noord-Holland. Met 25 getelde territoria was het Zwarte Meer wederom het belangrijkste broedgebied, gevolgd door de Oostelijke Vechtplassen (14), het Drontermeer (12), Ketelmeer & Vossemeer (8) en de Gelderse Poort (8).

Hoewel de landelijke populatie bijzonder mager blijft, biedt het door Vogelbescherming Nederland geïnitieerde beschermingsproject voor de soort ook positieve resultaten. De aanwezigheid van vitaal waterriet blijkt een cruciale factor voor herstel van populaties van de soort. Zo leidde herstel van dergelijke rietkragen in Delta Schuivenbeek in het Nuldernauw tot een hervestiging van de soort – die hier lange tijd had ontbroken – met 4 paren in 2025 (van der Winden & Deuzeman 2025).

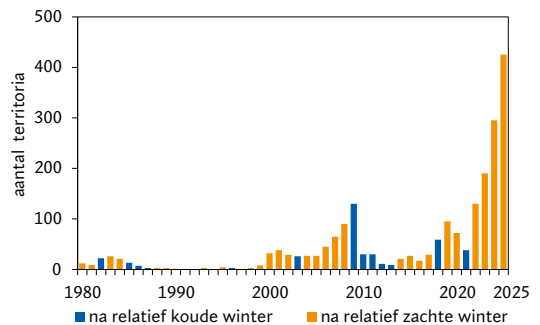
Recent ringonderzoek in de Randmeren en de Loosdrechtse Plassen leerde dat mannelijke Grote Karekieten veelal jarenlang terugkeren naar dezelfde rietkraag en dat de jaarlijkse overlevingskans van deze vogels circa 63% bedraagt. Slechts een minderheid van de geringde nestjongen werd in een volgend jaar teruggezien nabij de ringlocaties. Het ringonderzoek indiceert dat emigratie van jonge Nederlandse Grote Karekieten en immigratie van vogels van elders elkaar in evenwicht houden. Eigen nestjongen die wel terugkeren gaan vaak in de directe nabijheid van de geboortelocatie broeden (van der Winden & Deuzeman 2025).

Graszanger *Cisticola juncidis*

Geteld: 363 (schatting 2025: 400-450)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: ++ / ++

De opmars van de Graszanger in Zeeland lijkt niet meer te stuiten. Tussen 2005 en 2010 waren al meer dan 100 paren in Zeeland te vinden. Daarna nam de soort na enkele koudere winters tijdelijk af, maar in 2021-25 is de populatie ruim vertienvoudigd. Voorheen werden zingende vogels vooral in juli/augustus gehoord, nu steeds vaker al in het voorjaar: een teken dat de afhankelijkheid van dispersie van jonge vogels vanuit zuidelijker populaties vermindert. Een onvolledige telling in 2025 komt uit op 363 territoria, waarvan 135 in het Verdrongen Land van Saeftinghe (schatting 170-175) en 203 elders in Zeeland. Naast onbetwist kerngebied Saeftinghe zijn nu veel Graszangers te vinden in andere schorren rond Wester- en Oosterschelde, in de Braakman en de kuststrook van West Zeeuws-Vlaanderen. Inmiddels worden mondjesmaat territoria gevonden in agrarisch gebied, zoals in de strokenlandbouw bij Burghsluis. Buiten deze provincie werden in totaal 25 territoria vastgesteld in Zeeland (10), Noord-Brabant en Noord-Holland (beide 6), Drenthe, Utrecht en Limburg (alle 1). Zolang streng winterweer uitblijft valt de komende jaren een verdere groei van de populatie -ook buiten Zeeland- te voorzien.

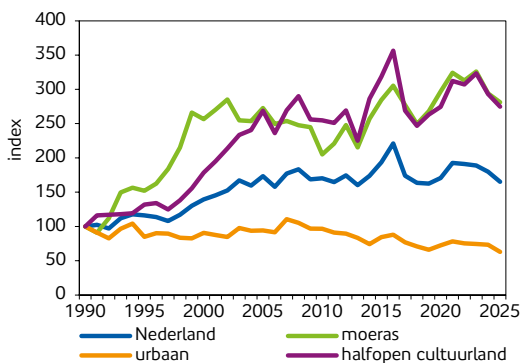
Figuur 6.32. Graszanger. Aantalsontwikkeling (territoria) vanaf 1980 na relatief zachte en relatief koude winters (incl. 'zachtere' winters met een korte felle periode met kou). / Zitting *Cisticola*. Dutch breeding population (pairs) since 1980 after mild (orange) and (relatively) cold winters (blue).

Zanglijster *Turdus philomelos*

Schatting 2018-20: 100.000-170.000

Trend vanaf 1990 resp. 2014: + / -

De Zanglijster is een van de redenen waarom broedvogeltellers vroeg uit de veren moeten. Al vóór zonsopgang echoën de herhalende zangstrofen van deze soort door bossen, struwelen en bebouwd gebied. In elke habitat waar voldoende bomen of struiken aanwezig zijn, laat deze lijster zich horen. De aantallen van Zanglijster zijn decennia lang toegenomen. Deze toename was in de meeste habitats terug te zien, zoals duinen, bossen en agrarisch gebied. De landelijke trend vanaf 1990 laat een matige toename zien, maar neemt op de korte termijn (vanaf 2014) af. In de recente twaalf jaar is er meer variatie tussen habitats: matige toename in moeras, stabilisatie in half open cultuurland en matige afname in urbaan (bebouwd) gebied (figuur 6.33). De afname in urbaan gebied, waar ongeveer een derde van alle Zanglijsters broedt (Louwe Kooijmans 2014), hangt mogelijk samen met de steeds verdere 'verstening' van steden (Schoppers *et al.* 2022). Trends in omliggende landen laten een wat positiever beeld zien. In Denemarken zijn de aantallen van de Zanglijster vanaf 1981 en over 2013-24 stabiel (dofbasen.dk). De Duitse aantallen zijn vanaf 1980 stabiel en in de recente twaalf jaar is er een lichte toename (dda-web.de). In Groot-Brittannië worden ook positieve ontwikkelingen gezien, hier is de soort sinds de jaren negentig en in de recente twaalf jaar licht toegenomen (data.bto.org). De (zeer) langetermijntrend van de Britten

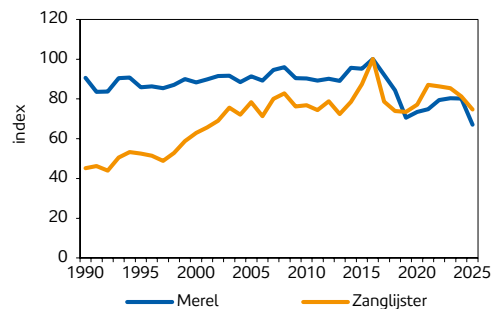

Figuur 6.33. Zanglijster. Aantalsontwikkeling (index) in Nederland, urbaan (bebouwd) gebied, moeras en half open cultuurland. / Song Trush. Population index in the Netherlands, in urban areas and in half open agricultural area and in marsh.

toont echter een afname van circa 65% vanaf het midden van de jaren zestig tot begin jaren negentig (data.bto.org).

In de Nederlandse trends is de piek in 2016 gevolgd door een (deels sterke) afname opvallend. Deze afname heeft waarschijnlijk te maken met het Usutu-virus. De recente aantalsontwikkeling toont overeenkomsten met die van de nauw verwante Merel (figuur 6.34). Recent onderzoek naar de effecten van het Usutu-virus op vogelpopulaties maakt het aannemelijk dat de aantallen van Zanglijster, net als Merel, te lijden hebben gehad onder het virus (van Irsel 2026). Binnen het ringproject *Constant Effort Sites* (CES) worden regelmatig Zanglijsters gevangen, waardoor de jaarlijkse overlevingskans van volwassen vogels is in te schatten (figuur 6.35). Deze overlevingskans lijkt tussen jaren sterk te schommelen, al leidt de relatief lage steekproef ook tot grote betrouwbaarheidsintervallen. Recent vallen sommige jaren met een lage geschatte overlevingskans samen met een uitbraak van het Usutu-virus, zoals meest recent voor 2024. Hoewel uitbraken van het Usutu-virus steevast leiden tot een duidelijke toename van doodgemelde Merels, is dit bij Zanglijsters minder zichtbaar.

In urbaan gebied hebben Zanglijsters een voorkeur voor parken door de aanwezigheid van bomen,

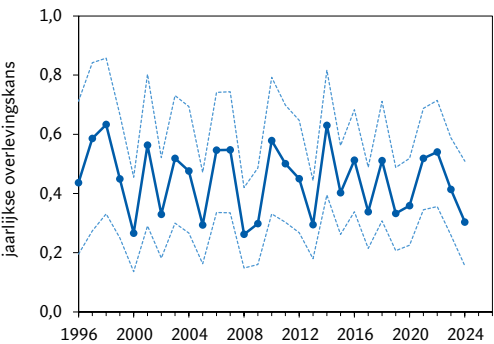

Figuur 6.34. Zanglijster en Merel. Aantalsontwikkeling in Nederland (index 2016=100). / Song Trush and Common Blackbird. Population index in the Netherlands (index 2016=100).

struiken en gras (figuur 6.36). De aantallen zijn in de meeste wijktypen in recente jaren lager dan over de hele periode van 2007-25, met uitzondering van parken. Bij de open wijken, waar meer gras en groen aanwezig is, is het gemiddelde aantal per telpunt aanzienlijk hoger dan bij de gesloten wijken.

In de meeste jaren komen bij het Meetnet Nestkaarten hooguit 20 nestkaarten van de Zanglijster binnen. Door het Jaar van de Merel (2022) heeft het zoeken van nesten van struikbroeders echter een flinke boost gekregen. Bij het zoeken naar Merels waren nesten van de minder algemene Zanglijster vaak een interessante bijvangst. Hierdoor kunnen

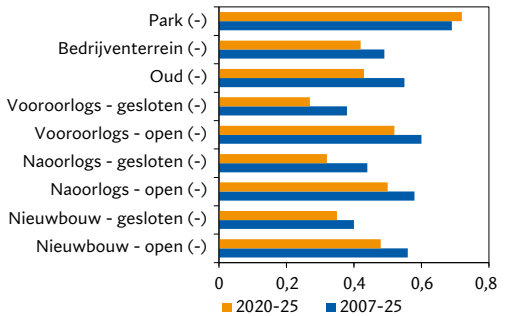
we de broedprestaties van Merel en Zanglijster naast elkaar leggen. In de jaren 2021-23 zijn in totaal 258 nesten van Zanglijsters gevonden. In 2022 was het nestsucces van Merels en Zanglijsters vergelijkbaar, maar in 2021 en 2023 bleek het nestsucces van Zanglijsters aanzienlijk lager (figuur 6.37). Hoewel de steekproef van het aantal uitgevlogen jongen per succesvol nest beperkt is, lijken Zanglijsters per succesvol nest iets meer jongen groot te brengen dan Merels. Bij Zanglijsters ligt het gemiddeld aantal jongen per succesvol nest sinds de start van Meetnet Nestkaarten in 1995 op 3,8 en bij Merels op 3,4.

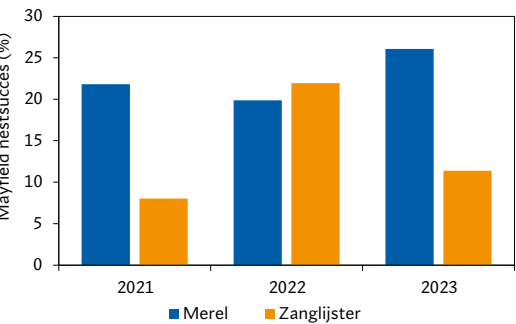
Figuur 6.35. Zanglijster. Jaarlijkse geschatte overlevingskans van adulte vogels, berekend uit het CES. / Song Thrush. Yearly estimated survival rate of adults, calculated using data from the Constant Effort Sites (CES) ringing project.

Jonge Zanglijster, Renesse, 18 juni 2025. Foto: Christian Brinkman

Figuur 6.36. Zanglijster. Gemiddeld aantal exemplaren per MUS-telpunt, uitgesplitst naar bouwperiode en type bebouwing in 2007-25 en 2020-25 met tussen haakjes trend in 2007-25 (- matige afname, 0 stabiel). Song Thrush. Average number of individuals by construction period and type of building. Trend 2007-25 is represented between brackets (- moderate decrease, 0 stable).

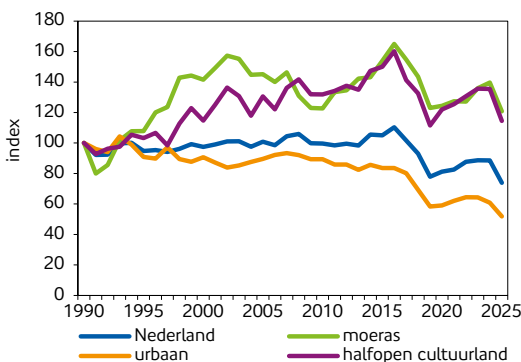
Figuur 6.37. Zanglijster en Merel. Vergelijking van Mayfield-nestsucces tussen Zanglijster en Merel voor de jaren 2021-23. / Song Thrush and Common Blackbird. Comparison of Mayfield nest success for 2021-23.

Merel *Turdus merula*

Schatting 2018-20: 500.000-900.000

Trend vanaf 1990 resp. 2014: - / -

De zeer algemeen voorkomende Merel heeft een aantal moeilijke jaren achter de rug. Tot 2016 was de populatieontwikkeling decennialang positief, met in de laatste atlasperiode van 2013-15 een geschatte populatie van 650.000-1.100.000 broedparen. In sommige habitats, met name in bebouwd gebied en bossen op de zandgronden, nam de soort echter al sinds pakweg de eeuwwisseling af. Vanaf 2016 zette in alle habitats een afname in (figuur 6.38); tussen 2016 en 2019 nam de landelijke populatie met bijna 30% af. Het Usutu-virus wordt aangewezen als voornaamste oorzaak voor deze plotselinge dip. Het relatief nieuwe virus in Nederland, dat zich via muggen steeds verder naar het noorden verspreidt, lijkt de recente aantalsveranderingen van Merels goed te verklaren (van Irsel 2026). Hoewel het virus ook andere soorten treft, zoals Zanglijster (figuur 6.34), lijkt het effect op de Merel het grootst. Na 2019 namen de virusuitbraken af en krabbelden de aantallen weer wat op, al werd het niveau van vóór de uitbraak nog niet bereikt. In het najaar van 2024 sloeg het Usutu-virus opnieuw toe en kwamen er veel meldingen binnen van dode Merels. De effecten van deze virusuitbraak zijn ook zichtbaar in de broedvogelaantallen van 2025. Het voorzichtige herstel dat sinds 2020 weer optrad, is in één jaar volledig tenietgedaan. De indexwaarde van 2025 is zelfs de laagste in de gehele reeks.

Figuur 6.38. Merel. Aantalsontwikkeling (index) in Nederland, urbaan (bebouwd) gebied, moeras en halfopen cultuurland. / Common Blackbird. Population index in the Netherlands, in urban areas and in half open agricultural area and in marsh.

Merel, Rijssen Ov, 12 december 2025. Foto: Gejo Wassink

De ontwikkelingen in aantallen in de verschillende habitats (figuur 6.39) vertonen opvallende gelijkenis met de Zanglijster (figuur 6.36). Beide soorten broeden in struiken, hebben deels hetzelfde voedsel, zijn voornamelijk standvogel, maar bij de Merel is de terugval in 2016-25 groter.

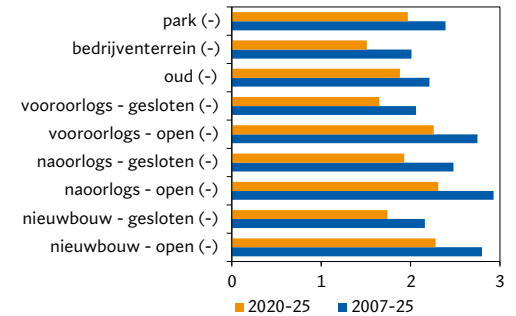
Net als bij de Zanglijster zijn in urbaan gebied open wijken het meest in trek bij de Merel. Anders dan bij de Zanglijster zijn de aantallen in parken niet hoger dan in andere wijktypen, en ook daar gaat de Merel achteruit.

In Denemarken is het aantal van de Merel de recente twaalf jaar stabiel en vanaf 1981 licht toegenomen (dofbasen.dk). Daar werd pas in 2024 Usutu bij de Merel vastgesteld (Gelskov *et al.* 2026). In Duitsland is de populatie stabiel vanaf 1980 en in de laatste twaalf jaar licht toegenomen.

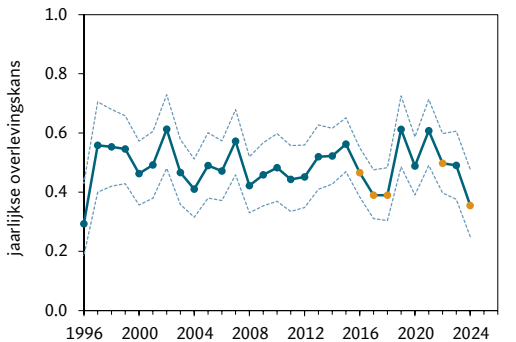
men (dda-web.de). Hier is Usutu al vanaf 2010 aanwezig maar de gevolgen op de populatie zijn in Duitsland niet zo groot als bij ons (Bergmann *et al.* 2023). In Groot-Brittannië is vanaf midden jaren negentig een lichte toename vastgesteld en op de langere termijn vanaf midden jaren zestig een afname. Hier is het Usutu-virus voor het eerst in 2020 vastgesteld, waarna in volgende jaren een afname volgde (Lawson *et al.* 2022, data.bto.org). Usutu heeft niet in alle landen een vergelijkbaar negatief effect maar in Nederland lijkt de afname het meest uitgesproken.

Ook in de ringgegevens vanuit het CES zijn de effecten van het Usutu-virus zichtbaar (figuur 6.40). Jaren met een flinke populatieafname vallen vaak samen met een lagere overlevingskans voor adulte vogels en uitbraken van het virus (2016-18, 2022 en 2024). Van 2024 op 2025 was de geschatte overlevingskans met 0,35 de op één na laagste waarde tot nu toe. Ook de geschatte overlevingskans voor jonge vogels was met 0,09 erg laag. Wel geldt vooral voor jonge vogels dat de geschatte overleving vaak lager is dan de werkelijke, omdat CES-schattingen sterfte en emigratie uit het onderzoeksgebied combineren. Omdat jonge vogels zich verder verspreiden dan volwassen vogels, is de invloed van emigratie bij jonge vogels groter. Desondanks is de geschatte overlevingskans van 0,09 ook aan de lage kant wanneer deze wordt vergeleken met de gemiddelde overlevingskans in 1996-2024 van 0,13. In het kader van het Jaar van de Merel in 2022 is veel aandacht besteedt aan nestonderzoek. De analyse van de nestkaartgegevens onthulde een hoger nestsucces in bebouwd gebied dan in bosgebieden, waarbij echter ook bleek dat het nestsucces in bebouwd gebied harder is afgenomen sinds de jaren negentig (van Turnhout *et al.* 2024). Oorzaken voor dit afgenomen nestsucces zijn onduidelijk. Hoewel toegenomen predatiekans in bebouwd gebied mogelijk een rol speelt, zijn er onvoldoende gegevens beschikbaar om dit hard te maken. Het nestsucces lag in 2021-23 rond de 20-25% en was stabiel dan dat van de Zanglijster (figuur 6.37). Verder is het legbegin van Merels sinds de jaren negentig met circa één week vervroegd. Dit patroon van een vervroegende eilegdatum is ook bij veel andere zangvogels terug te zien en wordt in verband gebracht met de toegenomen voorjaarsstemperaturen als gevolg van klimaatverandering (CLO 2024). Na 2023 is de steekproef van merelnesten weer

fors afgenomen, waardoor analyses van nestsucces tussen verschillende habitats lastiger worden. In 2024 viel het berekende nestsucces met 17,9% tegen (gemiddelde in de periode 1995-2025: 26,2%), maar in 2025 lag nestsucces met 36,5% juist relatief hoog. Daar staat tegenover dat de steekproef een stuk lager is dan in de jaren 2021-23 (toen respectievelijk 362, 544 en 244 nestkaarten): in 2024 ging het om 71 ingestuurde nestkaarten en in 2025 om 37 nestkaarten. Als we in de komende jaren voldoende merelnesten blijven volgen, blijven vergelijkingen tussen jaren en mogelijk tussen habitats haalbaar.

Figuur 6.39. Merel. Gemiddeld aantal exemplaren per MUS-telpunt, uitgesplitst naar bouwperiode en type bebouwing, in 2007-25 en 2020-25 (- matige afname 2007-25). Common Blackbird. Average number of individuals by construction period and type of building. Trend is represented between brackets (- moderate decrease).

Figuur 6.40. Merel. Jaarlijkse geschatte overlevingskans van adulte vogels, berekend uit het CES. Oranje stippen geven de jaren aan met grootschalige uitbraken van het Usutu-virus. / Common Blackbird. Yearly estimated survival rate of adults, calculated using data from the Constant Effort Sites (CES) ringing project. Orange dots indicate years with large outbreaks of the Usutu virus.

Paapje *Saxicola rubetra*

Geteld: 152 (schatting 2019: 200-300)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: - / 0

In 2025 werden ongeveer evenveel broedparen Paapjes geteld als in 2024 (152 versus 154). Veruit de meeste Paapjes broeden in Drenthe. Opvallend was het lage aantal van ongeveer 55 paren in het Fochteloërveen (circa 70 in 2023 en 2024). In het kerngebied Drents-Friese Wold werden in 2025 30 paren geteld (2023: 20 en 2024: 27) en in het Dwingelderveld 25 (2023: 26 en 2024: 19). Zuidwest-Drenthe, waar beide gebieden in liggen, herbergde tussen 1970 en 2024 tussen 10 en 25% van de landelijke broedpopulatie van het Paapje (van Dijk 2025). Buiten Drenthe (incl. het Friese deel van het Fochteloërveen) werden in 2025 23 territoria bekend waarvan 10 in Overijssel.

Tapuit *Oenanthe oenanthe*

Geteld: 175 (schatting 2024: 300-340)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: - / 0

Na een eerder voorzichtig herstel in 2013-20 is de broedpopulatie Tapuiten in de afgelopen vijf jaar weer afgenomen, wat resulteert in een stabiele kortetermijntrend en aantallen die ver onder het niveau blijven van 1990 (1700 paren). Broedende Tapuiten komen in Nederland nog slechts spaarsaam voor en zijn tijdens het broedseizoen vooral beperkt tot de duinstrook ten noorden van het Noordzeekanaal, de Waddeneilanden en zeer lokaal tot stuifzand- en heidegebieden in het Drents-Friese Wold. Elders zijn broedgevallen ronduit zeldzaam. In 2025 werden de meeste territoria vastgesteld in de Noordoinderduinen van Noord-Holland, inclusief het Botgat (62 territoria), gevolgd door de Eierlandse Duinen op Texel (34) en de duinen van Vlieland (20). Buiten het Nederlandse duingebied werden de meeste territoria geteld in het Drents-Friese Wold (11). Belangrijke hiaten in 2025 waren de duinen van Terschelling (2024: 74) en de duinen van Ameland (2024: 37).

Paapje, Kraaijenbergse Plassen, Linden NB, 18 april 2025. Foto: Jeroen Veeken

Grote Gele Kwikstaart *Motacilla cinerea*

Geteld: 216 (schatting 2018-20: 300-400)

Trend vanaf 1990 resp. 2014: + / 0

Het broedgebied van de Grote Gele Kwikstaart is de laatste decennia in westelijke richting uitgebreid, maar het accent ligt nog altijd op Twente, de Achterhoek, Zuid-Limburg en Oost-Brabant. In Laag-Nederland blijft het een zeldzaamheid: slechts 7 van de 216 in 2025 gemelde territoria bevonden zich buiten Overijssel, Gelderland, Limburg en Noord-Brabant. In Twente en de Zuidoost-Achterhoek -waar de soort minitieuus wordt geteld- nam het aantal broedparen in 2010-19 af ten opzichte van het voorgaande decennium, maar lijkt na 2020 sprake van een herstel. De resultaten in 2025 (60 paren in Twente, 46 in de Zuidoost-Achterhoek) passen goed in dat beeld. De sterke

opkomst in Noord-Brabant lijkt recent te stagneren. In de Brabantse Kempen werden 30-51 territoria geteld, de telreeks sinds 2020 is hier redelijk constant (Heijnen 2025). Broedvogeltellingen van de provincie Limburg (natuurgegevensprovincie-limburg.nl) wijzen op een fikse toename in die provincie tussen 1990/97 (170 territoria) en 2012/23 (310), maar de bij Sovon beschikbare telreeksen langs de Geul en de Roer indiceren een afname langs deze rivieren in 2010-23. Helaas ontbreken complete tellingen langs deze rivieren in 2024 en 2025.

Grote Gele Kwikstaart, mannetje met voer langs de Vecht, Utrecht-stad, 8 mei 2025. Foto: Sonja van Dijk

Literatuurlijst

- Ballering L. 2026. Jaarverslag NESTKAST, broedseizoen 2025. NESTKAST/Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Beintema A. 1992. Mayfield moet: oefeningen in het berekenen van het uitkomstsucces. *Limosa* 65: 155-162.
- Bergmann F., Holicki C.M., Michel F., Bock S., Scuda N., Priemer G., Kenkies S. ... & Ziegler U. 2023. Reconstruction of the molecular evolution of Usutu virus in Germany: Insights into virus emersion and circulation. *PLOS Neglected Tropical Diseases* 17(10): e0011203.
- BIJ12. 2023. Kennisdocument Gierzwaluw *apus apus*. Versie 2.0, juli 2023.
- Bijlsma R.G. 1997. *Handleiding veldonderzoek roofvogels*. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Bijlsma R.G. & van Manen W. 2026. Trends, broedprestaties en voedsel van roofvogels in Nederland in 2025. *De Takkeling* 34(1): 11-47.
- Bijlsma R.G., Majoor F. & Nienhuis J. 2020. *Handleiding Sovon nestonderzoek. De nestkaart: hoe, wat, waar, waarom*. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Boele A., Vergeer J.W., van Bruggen J., Goffin B., Koffijberg K., van Oostveen C., Schoppers J. & Jansen D. 2024. Broedvogels in Nederland in 2023. Sovon-rapport 2024/40. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Boele A., Vergeer J.W., van Bruggen J., Goffin B., Koffijberg K., van Oostveen C., Schoppers J. & Jansen D. 2025. Broedvogels in Nederland in 2024. Sovon-rapport 2025/47. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- de Boer P. 2026. Broedvogels en broedsucces van Visdief en Noordse Stern op broedeiland Stern in de Eems in 2025. Sovon-rapport 2025/116. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- de Boer P., van Braak D. & Zuhorn C. 2025. Broedvogels in terreinen van Staatsbosbeheer op Vlieland in 2024. Sovon-rapport 2025/29. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Bogaart P., van der Loo M. & Pannekoek J. 2020. RTRIM: Trends and Indices for Monitoring Data (R package version 2.0+). <https://CRAN.R-project.org/package=rtrim>
- Brinkman C., Wortel M. & Kleyheeg E. 2024. Voorstudie Jaar van de Torenvalk. Sovon-rapport 2024/104. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Caliendo V., Bellido Martin B., Fouchier R.A.M., Verdaat H., Engelsma M., Beerens N. & Slaterus R. 2024. Highly Pathogenic Avian Influenza Contributes to the Population Decline of the Peregrine Falcon (*Falco peregrinus*) in The Netherlands. *Viruses* 17: 24.
- Camphuysen K.C.J., Kelder L. & Kentie R. 2025. Invading occupied territory? Foraging: whereabouts and prey of the Caspian Gull (*Larus cachinnans*) colonising The Netherlands. *Journal of Ornithology* 166: 647-663.
- CBS. 2020. Nederland in cijfers aan de hand van 38 vragen verbeeld. Geraadpleegd op 14-03-2026.
- CBS. 2026. Meetprogramma's voor flora en fauna. Kwaliteitsrapportage NEM over 2025. Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag.
- CLO. 2024. Verloop van de eilegdatum van vogels, 1986-2022 (indicator 1405, versie 10, 9 oktober 2024). Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Den Haag; PBL Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag; RIVM Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Bilthoven en Wageningen University and Research, Wageningen.
- CLO. 2025a. Trend van boerenlandvogels, 1915-2024 (indicator 1479, versie 16, 30 april 2025). Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Den Haag; PBL Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag; RIVM Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Bilthoven; en Wageningen University and Research, Wageningen.
- CLO. 2025b. Nestsucces van boerenlandvogels, 2000-2024 (indicator 1623, versie 02, 24 november 2025). Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Den Haag; PBL Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag; RIVM Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Bilthoven; en Wageningen University and Research, Wageningen.
- Dachverband Deutscher Avifaunisten. 2026. Bestandsentwicklung, Verbreitung und jahreszeitliches Auftreten von Brut- und Rastvögeln in Deutschland. Geraadpleegd op 23 april 2026.
- Deuzeman S., Goffin B. & van der Jeugd H. 2026. CES jaarverslag 2025. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Deuzeman S., Ubels B. & Abma J. 2026. Broedvogels van de IJsselmonding en het Vossemeer in 2025. Sovon-rapport 2025/90. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- van Dijk A.J. 2025. *Van korhoen tot kraanvogel. Zestig jaar broedvogels tellen in Zuidwest-Drenthe*. Uitgeverij Noordboek, Gorredijk.

- van Dijk A.J., Noback M., Troost G., Vergeer J.W., Sierdsema H. & van Turnhout C. 2013. De introductie van Autocluster in het Broedvogel Monitoring Project. *Limosa* 86: 94–102.
- Dreef C., Hotting M. & van der Winden J. 2025. Broedvogels op Marker Wadden 2025. Rapport 2025-01, Camilla Dreef, Amsterdam.
- Dutchbirding. 2025. Iberische Tjiftjaf x Tjiftjaf dutch-birding.nl/gallery/detail/31002. Geraadpleegd op 21 mei 2026.
- Ens B.J., Aarts B., Hallmann C., Oosterbeek K., Sierdsema H., Slaterus R., Troost G., ... & van Winden E. 2011. Scholeksters in de knel: onderzoek naar de oorzaken van de dramatische achteruitgang van de Scholekster in Nederland. Sovon-onderzoeksrapport 2011/13. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Faber R., van Zuijlen G. & Kruijning M. 2022. Jaarverslag 2022. Werkgroep Zwarte Stern, Rijn, Vecht en Venen.
- FEWS (Famine Early Warning Systems Network). 2025. Geraadpleegd op 13 mei 2026. fews.net/west-africa/seasonal-monitor/october-2024.
- Faunabeheereenheid Noord-Holland. 2025. Jaarverslag - data 2024. Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland, Haarlem.
- Finch T., Bell J.R., Robinson R.A. & Peach W.J. 2022. Demography of Common Swifts *Apus apus* breeding in the UK associated with local weather but not aphid abundance. *Ibis* 165: 420–435.
- Foppen R. & Vogel R. 2022. Staat van instandhouding van soorten van de Vogelrichtlijn zonder instandhoudingsdoelen in Natura 2000-gebieden. Sovon-rapport 2022/81. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Gelskov L.V., Johnston C.M., Hammer A.S.V., Jensen J.K., Lohse L., Belsham G.J., Rasmussen T.B. & Olesen A.S. 2026. First detection of Usutu virus in wild birds in Denmark, 2024. *Scientific Reports* 16: 5156.
- Gerlach B., Dröschmeister R., Langgemach T., Berlin K., Borkenhagen K., Busch M., Davids S. ... & C. Sudfeldt. 2025. Vögel in Deutschland – Bestandssituation 2025. DDA, BfN, LAG VSW, Münster.
- Gill F., Donsker D. & Rasmussen P. (eds). 2024. IOC World Bird List (v14.2).
- Goffin B. & van Kleunen A. 2023. Broedvogelmonitoring in Utrecht in 2023. Sovon-rapport 2023/89. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Heijnen T. 2025. Zeldzame broedvogels in de Kempen in 2025. *Blauwe Klauwier* 52 (2): 34–71.
- Hessels M. 2026. 2025 weer niet echt geweldig, maar 2026....! *Nieuwsbrief Kerkuilen* 36: 2–3.
- Heywood J.J.N., Massimino D., Baker L., Balmer D.E., Brighton C.H., Kelly L., Noble D.G., ... & Wotton S. 2026. The Breeding Bird Survey 2025. BTO Research Report 802. British Trust for Ornithology, Thetford.
- Hissel B. 2023. Inventarisatie van Bruinkopdiksnavelmees in 2023. Sovon-rapport 2023/103. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Hoenders T. 2026. Broedresultaten van de grauwe kiekendief in Nederland in 2025. Geraadpleegd op 19 maart 2026.
- Huijgens M. & Oosterhoff F. 2025. Vogelwachtrapport Rottumerplaat Broedseizoen 2025. Rijkswaterstaat.
- IJnsen F. 1991. Karaktergetallen van de winters vanaf 1706. *Zenit* 18: 313–315.
- van Irsel J. 2026. From Mosquitoes to Birds: Unravelling the Role of Avian Hosts in Vector-Borne Pathogen Dynamics. NIOO-thesis 234. PhD Thesis, Radboud University, Nijmegen.
- Janse W.M., Sluijter M. & Hoekstein M.S.J. 2025. Strandbroeders op dijken en stranden in het Deltagebied. Dwergsterns, bontbekplevieren en strandplevieren rond de Oosterschelde, Westerschelde en op stranden in de Voordelta in broedseizoen 2025. Rapportnummer 2025-11. Deltamilieu Projecten, Vlissingen.
- de Jong A., van Bruggen J. & Lilipaly S. 2026. Grillige groei bij Zwartkopmeeuwen. *Sovon-nieuws* 39(1): 6–9.
- de Jong A., Boele A. & van Winden E. 2025. Grote Zaagbekken broeden in Nederland. *Sovon-nieuws* 38: 6–8.
- de Jong A., van Turnhout C., Foppen R., Wortel M. & van Oostveen C. 2024. Vogelbalans 2024. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Kampichler C. & van der Jeugd H.P. 2011. Monitoring passerine reproduction by constant effort ringing: evaluation of the efficiency of trend detection. *Ardea* 99: 129–136.
- Kats R.K.H. 2007. Common Eiders *Somateria mollissima* in the Netherlands; The rise and fall of breeding and wintering populations in relation to the stocks of shellfish. Proefschrift. Rijksuniversiteit Groningen, Groningen.
- Keller V., Herrando S., Vorišek P., Franch M., Kipson M., Milanese P., Martí D., ... & Foppen R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona.
- Kleefstra R. & Bresser S. 2025. Broedvogelmonitoring op Schiermonnikoog in 2025. Sovon-rapport 2025/74. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

- van Kleunen A., Foppen R. & van Turnhout C. 2017. Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria. Sovon-rapport 2017/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- van Kleunen A., Slaterus R., Koffijberg K. & Schekkerman H. 2022. Hybridisatie bij ganzen. *Kijk op Exoten* 38: 8–9.
- Kleyheeg E., Goffin B., Reinartz R. & Vergeer J.W. 2025. Advies maatregelen en monitoring ten behoeve van boerenlandvogeldoelen in de Natuurherstelverordening. Sovon-rapport 2025/112. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Kleyheeg E., van den Bremer L., van Turnhout C., Maris T., Jongejans E. & van Rabenswaaij N. 2024. Overleving en fenologie van kuikens van Wilde Eend, Soepeend en Krakeend in Nederland. *Limosa* 97: 49–61.
- Koffijberg K., Baumung S., Bregnballe T., Enners L., Frikke J., Gnep B., Hälterlein B., ... & Packmor F. 2026. Trends of Breeding Birds in the Wadden Sea 1991-2023 and results of the total count in 2018. Common Wadden Sea Secretariat, Expert Group Breeding Birds.
- Krol J. 2025. Broedvogels van de Feugelpolle op Ameland seizoen 2025. Natuurcentrum Ameland, Nes.
- Lawson B., Robinson R.A., Briscoe A.G., Cunningham A.A., Fooks A.R., Heaver J.P., Hernández-Triana L.M., ... & Folly A.J. 2022. Combining host and vector data informs emergence and potential impact of an Usutu virus outbreak in UK wild birds. *Scientific Reports* 12: 10298.
- Lensink R., van Turnhout C., Beemster N., Boele A., De Jong A., Sierdsema H. & Terlouw S. 2025. Cetti's Zangers nemen toe en breiden uit; een eerste analyse sinds de vestiging in Nederland. *Limosa* 98: 1–16.
- Lilipaly S.J. & Sluijter M. 2026. Kustbroedvogels in het Deltagebied in 2025. Rijkswaterstaat, Centrale informatievoorziening Rapport BM 26.05 Deltamilieu Projecten Rapportnr. 2026.05. Deltamilieu Projecten, Vlissingen.
- Lilipaly S., Sluijter M. & Pattikawa M. 2026a. Kunstmatige broedeilanden in het Deltagebied. Analyse van broedresultaten. Deltamilieu Projecten rapportnummer 2025-09. Deltamilieu Projecten, Vlissingen.
- Lilipaly S.J., Janse W., Hoekstein M.S.J., Pattikawa M.M., Sluijter M., van Straalen D. & Wolf P.A. 2026b. Broedsucces van kustbroedvogels in het Deltagebied in 2025. Deltamilieu Projecten Rapportnr. 2026-03. Deltamilieu Projecten, Vlissingen.
- Lodewijks J.G. & Saathof L. 2025. Strandbroeders Ameland 2025. Natuur Centrum Ameland, Nes.
- Louwe Kooijmans J. 2024. Koereiger verovert Nederland. *Sovon-nieuws* 37(3): 14–16.
- Louwe Kooijmans J. 2025. Maakt de Grote Alexanderparkiet furore? *Sovon-nieuws* 38(2): 18–19.
- Manche P., Ubels B., Koffijberg K. & Duijns S. 2026. Voortgangsrapportage 2025 Wij&Wadvogels projectlocaties voor kustbroedvogels en weidevogels. Sovon-rapport 2026/06. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Nilsen H. 2025. Gierzwaluwen Joanneskerk Oisterwijk 2025. Geraadpleegd op 2 april 2026. <https://gierzwaluw.website/2025-verslag.pdf>
- Oudman T., de Goeij P., Piersma T. & Lok T. 2017. Colony-breeding Eurasian Spoonbills in The Netherlands: local limits to population growth with expansion into new areas. *Ardea* 105: 113–124.
- Ottens H.J., Hakkert J. & Wiersma P. 2016. Effect van uitgesteld maaibeheer op broedsucces van Veldleeuweriken. Rapport Grauwe Kiekendief – Kenniscentrum Akkervogels, Scheemda.
- Pannekoek J. & van Strien A. 2001. TRIM 3 Manual (TRENds and INDICES for Monitoring data). Research Paper 0102. Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg.
- van Rijn S.H.M. & van Eerden M.R. 2021. Actualisatie Doeluitwerking Vogelrichtlijnsoorten IJsselmeergebied 2020. Rapportnr. 2021-08. Deltamilieu Projecten, Culemborg.
- Roodbergen M., Foppen R.P.B. & Sierdsema H. 2021. The status of the Grey Partridge in the Netherlands. Sovon-report 2021/101. Sovon Dutch Centre for Field Ornithology, Nijmegen, the Netherlands.
- Roodbergen M., Majoor F. & Zutt T. 2026. Populatiedynamiek en bescherming van Tapuiten in de Noordduinen in 2025. Sovon-rapport 2026/13. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- van Roomen M.W.J., Boele A., van der Weide M.J.T., van Winden E.A.J. & Zoetebeek D. 2000. Belangrijke vogelgebieden in Nederland, 1993-97. Sovon-rapport 2000/01. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Schekkerman H., Manche P., van Kleunen A., van den Bremer L. & Reinartz R. 2025. Review of demographic studies on seabirds of the Dutch North Sea. Sovon-rapport 2025/115. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Scholten S. & Gal M. 2025. Broedvogels van Terschelling in 2024. Sovon-rapport 2025/28. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Schoppers J. & Hustings F. 2019. Minder Gierzwaluwen in 2019? *Sovon-nieuws* 32(3): 10.

- Schoppers J., van Kleunen A. & Wortel M. 2022. Stads-
vogelbalans 2022. Sovon-rapport 2022/88. Sovon
Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Schoppers J., van Turnhout C. & van Diek H. 2020. *Hand-
leiding Meetnet Urbane Soorten (MUS)*. Sovon Vogel-
onderzoek Nederland, Nijmegen.
- Schröder J. 2024. Temperatuur in gierzwaluwnesten ach-
ter een pannendak. *Limosa* 97(1): 26–33.
- Sierdsema H., Kleyheeg E. & Vogel R. 2025. Scenariostudie
naar de potenties voor herstel van de gruttopopu-
latie in Nederland. Sovon-rapport 2025/86. Sovon
Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Sierdsema H., ten Holt H., Martens S., Nijssen M. &
Verburg P. 2020. Natuurbeheer- en zonerings-
maatregelen voor zeven aangewezen vogelsoor-
ten in Natura 2000-gebied Veluwe. Bouwstenen
Soortenherstel Beheerplan Natura 2000 Veluwe.
Achtergrondrapport. Sovon-rapport 2020/32. Sovon
Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2002. *Atlas van de
Nederlandse broedvogels 1998-2000*. Nationaal Na-
tuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij
& European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2018. *Vogelatlas van
Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar ver-
andering*. Kosmos Uitgevers, Utrecht/ Antwerpen.
- van Strien A. & Pannekoek J. 1999. Missen is gissen.
Ontbrekende tellingen in vogelmeetnetten. *Limosa*
72: 49–54.
- Teixeira R.M. 1979. *Atlas van de Nederlandse Broedvogels*.
Natuurmonumenten 's-Graveland.
- Teunissen W.A. & Willems F. 2004. Bescherming
van weidevogels. Sovon-rapport 2004/06. Sovon
Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Teunissen W.A., Wiersma P., de Jong A., Kleyheeg E. &
Vergeer J.W. 2019. *Handleiding voor het Meetnet
Agrarische Soorten*. Sovon Vogelonderzoek Neder-
land, Nijmegen.
- van Turnhout C.A.M., Willems F., Plate C., van Strien A.,
Teunissen W., van Dijk A. & Foppen R. 2008. Mo-
nitoring common and scarce breeding birds in the
Netherlands: applying a post-hoc stratification and
weighting procedure to obtain less biased population
trends. *Revista Catalana d'Ornitologia* 24: 15–29.
- van Turnhout C., Boele A. & Zoetebier D. 2022. Update
stratificatie en weging in trendberekening broedvog-
els. Sovon-rapport 2022/55. Sovon Vogelonderzoek
Nederland, Nijmegen.
- van Turnhout C., Goffin B. & van Irsel J. 2024. Broedre-
sultaten van Merels in het bos en in stedelijk ge-
bied – leefgebieden met afwijkende populatietrends.
Limosa 97(1): 1–11.
- van Turnhout C., van Bruggen J., Buijs R.J., Glastra T.,
Kleyheeg E. & Wolf P. 2023. Monitoring van op daken
broedende meeuwen in Nederland. Sovon-rapport
2023/96. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijme-
gen.
- Veen J. & Faber J. 2025. Griend, vogels en bewaking 2025.
Vereniging Natuurmonumenten.
- Vergeer J.W., Boele A., van Bruggen J. & van Turnhout
C. 2023. *Handleiding Sovon Broedvogelmonitoring:
Broedvogel Monitoring Project en kolonievogels*.
Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Verkade H., Marijn A., Jacobs J., van Dijk I. & van
Zijderfeld M. 2023. De Gierzwaluw in Noordwijk-
Binnen in 2023. *De Strandloper* 56: 20–27.
- Vermeersch G., Devos K., Driessens G., Everaert J., Feys
S., Herremans M., Onkelinx T., ... & T'Jolyn F. 2020.
Broedvogels in Vlaanderen 2013-2018. Recente sta-
tus en trends van in Vlaanderen broedende vogel-
soorten. Mededelingen van het Instituut voor Natuur
en Bosonderzoek 2020 (1), Brussel.
- Visser T. & Kleyheeg E. 2025. Ecologische evalua-
tie Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer.
Wageningen, Wageningen Environmental Research,
rapport 3156.
- Vogel R., Foppen R., van den Bremer L., van Turnhout
C.A.M. & van Roomen M. 2021. Methodiek voor de
bepaling van de staat van instandhouding van vo-
gels. Sovon-rapport 2021/26. Sovon Vogelonderzoek
Nederland, Nijmegen.
- Vogel R., Zoetebier D., van Winden E., Sierdsema H., Fop-
pen R. & van den Bremer L. 2024. Geactualiseerd lan-
delijk overzicht van vogelsoorten met concentraties
van (inter)nationaal belang. Sovon-rapport 2024/13.
Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- de Vos Burchart H. & Hartman M. 2026. De raaf *Corvus
corax* in Nederland in 2025. Jaarverslag 2025. Raven-
werkgroep Nederland.
- Wassink G. 2025. De Oehoe *Bubo bubo* in Nederland in
2025. Jaarverslag 2025. Stichting Oehoewerkgroep
Nederland, Lievelede.
- Werkgroep Bijeneters Nederland. 2026. De Bijeneter
Merops apiaster in Nederland en het Duitse grens-
gebied, Jaarverslag 2025. Rapport in eigen beheer.
- Werkgroep Zeearend. 2025. Overzicht broedgevallen
zeearenden in Nederland 2025. Geraadpleegd op 22
april 2026.

- Wiegers J.N., Jongejans E., van Turnhout C.A.M., van den Bremer L., van der Jeugd H. & Kleyheeg E. 2022. Integrated population modeling identifies low duckling survival as a key driver of decline in a European population of the Mallard. *Ornithological Applications* 124(3).
- van der Winden J. & Deuzeman S. 2025. Verplaatsingen en overleving van grote karekieten in Nederland. Resultaten van ringonderzoek 2016-2025. Rapport 2025-10, Jan van der Winden Ecology, Utrecht.
- van der Winden J., Dirksen S. & Poot M. 2018. Visdieven in het IJsselmeergebied. Aantalsontwikkeling, kolonisatie eilanden en broedsucces. Rapport 2018-02, Jan van der Winden Ecology, Utrecht.
- van der Winden J., Noordhuis R., van Horssen P. & Dreef C. 2024. Nieuw Land biedt visdief nieuw broed- en foerageergebied. *De Levende Natuur* 125(6): 220–225.
- Winsemius P., Crone F., It Fryske Gea, De Friese Milieu Federatie & Vogelbescherming Nederland. 2020. Het Aanvalsplan Grutto.
- Wortel M., van Els P., Glastra T. & Kleyheeg E. 2024. Resultaten van het Jaar van de Scholekster. Sovon-rapport 2024/44. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Zwarts L., Bijlsma R.G., van der Kamp J. & Wymenga E. 2010. *Living on the Edge: Wetlands and Birds in a Changing Sahel*. KNNV Uitgeverij, Zeist.

Baltsende Stormmeeuwen op zandzuiger in Bemmel GI, 28 juni 2025. Foto: Harvey van Diek

Bijlagen

Bijlage 1. Tellers in 2025

Overzicht van tellers die in 2025 tellingen hebben verricht en/of telgegevens hebben ingeleverd bij Sovon. Het overzicht is niet compleet, want sommige gegevens komen binnen via contactpersonen. Wij verontschuldigen ons voor eventuele fouten en onvolledigheden.

W. Aalbersberg; P. Aaldring; M.J.P.M. van Aalst; L. Aandeweg; M. Aantjes; C. Aardema; J. Aarden; K. Aarntzen; M. van der Aart; A. Aarts; F. Aarts; R. Aarts; E. Abbing; G.H.A. Abel; A. Aben-Derks; H. Abma; J.F. Abma; M. Abma-Steenstra; S. Achterveld; J. Ackermans; C.W.M. Adams; M. Adamse; K. Adriaanse; B. Adriaenssens; A. Adrichem; R. Aerts; J. van den Akker; P. van den Akker; R. van den Akker; C. Akkerman; K. Akkerman; V.T. Akkerman; B. Akkermans; R.M.J. Akkermans; B.J.C. Alards; G. Albada; T. Albada; Y. Albada; J.W. Albers; N.H. Albers; W. Alberts; P.W. Alblas; R. Alblas; N. Alderliesten; K. Aleman; T. van Alen; G.L. Alferink; W. Algra; H. Alink; J.G. Alink-in Traa; R. Alkema; A.A.H. van Alphen; K.J. Alsem; C. van Altena; F. Altenburg; J.F. Altenburg; R.G.M. Altenburg; H.F.W. van Alteren; J.A. van Alteren; H.B. Alting; V. Alves; J.E.M. Ambagts; B. Amersfoort; R.C. Amersfoort; F.H.M. Ammerlaan; M.H. Ammerlaan; J.E. van Amstel; A.H. van Andel; J. van den Andel; J.P.J. Andela; C.F. André; H. Andringa; J. Annen; M. Anneveldt; A. Apeldoorn; L.P. Apon; F. Appel; N.S. Appelmelk; B. Apperlo; A.M.M. Arends; W.M.J. Arets; G. Arfman; J.H. Ariaansz; N.J.C. van der Ark; L.H.G. Arkesteijn; M. d'Arnaud van Boeckholtz; F.A. Arts; C.W. van As; J.J. van As; T. Asbreuk; J. Aschman; M.L. Ashkol; J.P. Asjes; M. Aspeslagh; L.F.J. van Asseldonk; J.F.L. Asselman; J.F.L. Asselman; J. van Assema; J. van Assen; G. van Assen; IVN Assen; H.M. van Assendelft; G.J. Assink; H.J.M. van Asten; G.L.M. ter Avest

D. Baai; C.A.A.G.J. van Baalen; S. van Baalen; R.G.M. Baars; C. Baart; H. Baas; H. Baas; W. Baas; W. Baaten; E. de Backere; G.T. de Back-Fibbe; M. Backx; A. de Baerdemaeker; A. Baerends; M. Bahler; U.B.J.M. van Bakel; J.J. Bakhuijsen; J. de Bakker; A. Bakker; A.G. Bakker; G. Bakker; H.J.A. Bakker; J. Bakker; J.C.M. Bakker; J.H. Bakker; M. Bakker; P.T. Bakker; R. Bakker; R. Bakker; R.J.J. Bakker; R.O.L. Bakker; S. Bakker; T. Bakker; W.L. Bakker; M.J.G. Bakkers; H. Baks; F. Baldok; B. van Balen; J. Balk; M.R. Balk; L. van Balkom; J. Ballast; R. van Ballegooijen; G.G. Baller; L. Ballering; K. Ballizany; G. Band; J. Banninga; W. Baplu; N. Barbiers; A. van Baren; M.J.C. Barendse; E. Barf; R. Baris; L.P. Barkema-Drost; G.J. van Barneveld; P.F. de Barse; A. Bartelds; E.C.L.M. Bary-Peters; N. Bas; B. Batenburg; G.M. Batist; B. Bats; E.M. Baudoin-Tamis; J.M. Baveco; P.W.M.M. Bax; E. Bayens; G.H. Beck; H.J.M. Beckers; S.W.P.M. Beckers; C.J.J. van Beek; H.J. van Beek; H.M.M. van Beek; P.J. van Beek; A.L. Beek; P.C. Beeke; W. Beeke; B. Beekers; M. Beekhof; G. Beekman; J. Beekman; N. Beemster; J. Beenen; A. de Beer; J. de Beer; I.M. Beer; W.J. Beeren; B. van Beerendonk; P. Beerends; N. Beerends; J.G.M. Beerntsen; P. van Beers; J. Beers; R. van Beest; G. van Beesten; Flevolandschap Beheerders; C. Beijik; R.G.M.

Beijk; M. van Beijsterveldt; C.C. van Beinum; C. Bekhuis; A. Bekkers; H. Bekkers; E. den Belder; A. Belfroid; J. van Belkom; R. Bello; F. Bemelmans; F.E. van Bemmelen; R. van Bemmelen; R.A. van Bemmelen; N. Benedictus; R.L. Benjamins; E.L. Bennink; R. Bennink; J.A.M. Benoist; E. Benschop; G. van der Bent; V.A.J. van Benthem; G. Benthem; E.J. van Bentum; H.C.M. Berbee; A. Berben; G.J. Berendsen; M.J. Berendsen; M. Berends-Mateboer; R. Berentsen; A.A. van den Berg; A.E. van den Berg; A.H. van den Berg; A.J. van den Berg; A.J.G. van den Berg; A.M. van den Berg; B.M. van den Berg; Fam. van den Berg; H.M. van den Berg; J. van den Berg; J. van den Berg; J. van den Berg; J.H.J. van den Berg; J.J. van den Berg; K. van den Berg; K.J. van den Berg; K.R. van den Berg; N.J. van den Berg; T. van den Berg; T. van den Berg; T.J. van den Berg; A. van den Berg; E. van der Berg; S.H. van den Berg-Blok; J.H.I.J.M. ten Berge; M.A.T. ten Berge; A. van Bergen; D. van den Bergen; D. Berger; A. Berghorst; A. Berghuis; M.T. Berghuis; P.Y. Bergkamp; A.J.J. Bergman; H. Bergsma; S. Bergsma; C.J.M. van Berkel; P.L.J. van Berkel; W. van Berkel; R. Berkelder; A.J. Berkhout; A.J.C. van Berkum; D.D. van Berkum; M. Berlijn; Y.M. Bernaert; B. Bernhard; L.B. Berris; M.T.J. Bertens; H.M. Bes; R. Beskers; N.P. Besseling; L. den Besten; G.J.J. Besten; M. Bettink; F. Beukema; R. Beunen; A.A.T.M. Beuseker; M. van Beveren; S. de Bie; P.J. Bieren; H. Bierens; R. Bies; H.J.M. Biesterbos; H. van der Bij; K. van der Bij; M.G.M. de Bijl; B. Bijl; I. Bijl; J.A. Bijl; R. Bijl; M.A. Bijleveld; F. Bijmold; J.L. van Bijsterveld; W. Bil; W. Bil; A.P.M. van Bilsen; E. Birkenhäger; E. Blaakman; K. Blaakmeer; J. Blaauw; R. Blaauw; R.H.B. Blanke; S. Blankhart; J.J.W. van Blaricum; F. Bleeker; J. Blijleven; M. Blind; J.R. van Blitterswijk; R. de Block; A.U. Bloem; M. Bloem; W. Bloemendal; F.W. Bloemers; E. Bloeming; D. Blok; J. Blok; M. Blok; F. de Blom; A.M.A. Blom; G. Blom; H. Blom; I. Blom; J.W. Blom; M.A. Blom; E.J.M. Blommestijn; A. Blöte; H.M. Blouw; K. Bobeldijk; G. Bochem; D. van Bochove; B.C. Bockwinkel; E. Boddeke; A.D. Bode; K. Bode; F.R. Bodewes; I. van Boeijen; G.J. Boeijink; M. van Boekel; T. van Boekel; W. van Boekel; M. Boeken; A. Boele; P.J. Boelee; A. Boele-van der Rest; P. Boelhouwer; A. de Boer; B. de Boer; B. de Boer; C.N. de Boer; D. de Boer; F. de Boer; G. de Boer; H. de Boer; J. de Boer; J. de Boer; J.H. de Boer; M. de Boer; M. de Boer; P. de Boer; R. de Boer; R.E. de Boer; S. de Boer; T. de Boer; V. de Boer; V. de Boer; W. de Boer; A.A. den Boer; A.J.H. den Boer; C. Boer; G.-J. Boer; H. Boer; H. Boer; H.H.M. Boer; J. Boer; T.M. Boer; G.C. Boere; J. Boeren; O.P. Boeren; W.S. Boeren; M.W.J. Boerenkamp; L. Boerjan; J. Boerlage; H. Boerma; J. Boerma; P.P.B.M. Boersmans; G.J.J. Boersma; J.H. Boersma; L.S. Boersma; N. Boersma; R.A. Boersma; S. Boersma; C. Boesenach; R. Boesjes; Y.M.J.G. Boesten; H.A. Boesveld; S.W. Boeve; G. Bogaert; F.H.M. ter Bogt; A. van Bohemen; A. Bok; J. van Bokhoven; N. Bolle; R. Bolle; J.H.G.M. Bolscher; R. Bom; F. Bongers; M.F. Bongers; J. Bonninga; M. Bons; M. de Bont; J.C. de Bonte; J.A.M. Bontemps; S. Bonthuis; G.A.M. van den Boogaart; S.Y. Booi; D.J. Booi; G.M.G. van de Bool; M.J. Boom; M.P. Boom; T. van den Boomen; P. van den Boomgaard; G.

Boomhouwer; M. Booms; V. van der Boon; W. Boon; J.J. Boon-Buter; P. Boone; M.I.M. Boonman; G. Boonstra; M. Boonstra; S. Boonstra; J.H.H.G. van den Boorn; G.C. Boot; J. Boot; L. Boot; M.I. Boot; S. Boot; J. Bootsma; M.A. Bootsma; R. Bor; T. van der Borg; W. Borgdorff; T.S. Boringa; T. Bors; J.P.J. Borsboom; P. Borsch; R. Borst; D. Bos; D.A. Bos; D.H.W. Bos; E. Bos; E.M. Bos; H.J. Bos; H.J. Bos; J. Bos; J. Bos; M. Bos; M. Bos; N. Bos; P. Bos; R. Bos; S. Bos; M. van den Bosch; M.A.G. van den Bosch; M.A.T.M. van den Bosch; S.B. van den Bosch; C.B.M. Bosch; F. Bosch; J.C. Bosch; J.W.G. Bosch; T.J. Bosch; A. Bosch; T. Bosenmaas; J.P.C. Boshamer; P. Bosland; A.E. Bosma; J. Bosma; T. Bosma; G.C. Bosma; F. Bosman; H.J. Bosman; K. Bosman; A.G. Bosman-de Haan; J.C. Bossenbroek; J.K. Bossenbroek; T.A.F. Boswinkel; C. Both; C. Both; C. Both; N.C. Both; P.T. Both; S. Botman; M. Bottelier; R.H.M. Botterblom; T.J. Boudewijn; D.A. Boudewijns; Z.S.R.M. Boudewijns; A. Bouma; D. Bouma; J. Bouma; J. Bouma; H.B. Bouman; S. Bouman; A.J. Boumans; B.R.H. Bousché; L.M. Bouter; M. Bouts; D. Bouwhuis; S. Bouwhuis; J. Bouwhuizen; D. Bouwmeester; H. Bouwmeester; F. Boveland; M.A.P. Bovens; H. van Bostel; D. van Braak; M.J. van den Braak; G. Braakhekke; H.A.J. Braakhuis; J. Braaksma; C.W. Braat; J. Braat; T. Braat; W.H. van Bragt; A.J. ter Brake; H.S. van den Brand; E.J. Brandenburg; E.W.F. Brandenburg; K. Brandenburg; N. Branderhorst; C.L. Brandsma; R. Brandsma; J.B. Brandt-Wiersma; T. Brans; P.J.M. Brassé; T. Brassé; W.M. de Brauw; J. Bredenbeek; H. de Bree; M. van Bree; R. van Bree; P.C. Breebaart; H. van Breederode; N. van Breederode; C.J. Breek; L. Breekland; R.C.J. van Breemen; J.N. Breemer; J. Breidenbach; E.J. Breider; A. Brenkman; S.G.R. Bresser; O. Breugelmans; E. Breukelaar; S. van Breukelen; T.D. Breur; C. Briek; M. Brieker; B. van den Brink; H. van den Brink; R. van den Brink; H.F. ten Brinke; A. Brinkman; C. Brinkman; G. Brinkman; L.C.C.F. Brinkman; H. Brinks; L.J.M. Brocken; P.H.M. Broeders; H. Broeders; T. van de Broek; P.A.J. van den Broek; T. van den Broek; T. van den Broek; N.A. Broek; G. Broekgerits; L.J.M. van Broekhoven; B. Broekhuijsen; V. Broers; J. Brons; T. Brontsema; J. Brook; F. Brouwer; F. Brouwer; H.J. Brouwer; M. Brouwer; M. Brouwer; P. Brouwer; R.E. Brouwer; W. Brouwer; M.M.J. Brouwer; G.W.C. Brouwers; J. Brouwers; T.G. Brouwers; H. Bruckman; C. van Bruggen; I.J. van Bruggen; I.J. van Bruggen; I.J. van Bruggen; M.J. van Bruggen; A. ten Bruggencate; M.W.M.J. van Bruggen-Ellis; A.A. Bruggink; M. Bruggink; F.R.F. Brugman; S. Brugmans; B. de Bruijn; C.J. de Bruijn; F.W. de Bruijn; L.L.M. de Bruijn; R.H.C. Bruijn; A.J. de Bruijne; G.M.A.M. Bruijstens; A. de Bruin; C. de Bruin; E. de Bruin; J. de Bruin; N.J. de Bruin; S.C. de Bruin; W. de Bruin; J. Bruin; H. Bruins; D. Bruins Slot; W. Bruins Slot; S. Bruinsma; R.B. Brunink; E. Brulsema; J.B.W. Bucking; H. Buckx; H. Buesink; J.M. van Buggenum; I. Buijnsters; A. op den Buijs; A. Buijs; R.J. Buijs; A. Buijtenhek; C.C. Buijze; J.U.P. Buise; M.A. Buise; D. Buismann; N.C.M. Buiten; D. Buitenhuis; H. Bult; M. Bult; M.T.J.W. te Bulte; H. Bun; J.E. Buning; A. van Bunningen; M. Bunschoek; F. Bunt; J.I. du Burck; P. du Burck; M. de Lange-van Buren; B. van den Burg; H. van den Burg; B. van der Burg; G. van der Burg; L. van der Burg; S. van der Burg; S. van der Burg; F. van den Burger; T. Burger; B. Burgering; F. Burgers; R. Burgmans; G. van der Burgt; M.H.

Buruma; J. van Bussel; G. Bussens; E. Busser; P. Buur; J.C. Buys; H. Buysse; D. Buyzer

W. Calame; P. Calle; A.A.C. de Caluwé; H. Casander; G.J. Caspers; M. Castelein; H. Castelijns; C.J. ten Cate; N.E. ten Cate; W.E. ten Cate; S.O.R. Cauwels; A.W. Cazander; J.H.M. Centen; S.R. Chamberlain; R. Chand; T. van der Chijs-van Seters; S. Chrispijn; H.F.M. Claasen; F.H.M. Claassens; P. Clappers; A.N. Clements; J.G. Cock; M.W. Cock; B.G.P. Coenen; G.H.J. Coenen; M. Coenradi; E. Coerwinkel; V. Cohen; J.J. Colijn; L.T. Colon; F.C.M. Coolen; M.J. Coolen; B.A. Cooper; J.G. Cornelissen; H. Cornet; T. Cornett-Bos; N.J. Cornips; H.G. Corten; C.A.M. Cottaar; F. Cottaar; G.A.M. Couwenberg; H.G. Craens; C.J. Cramer; I. Cramer; G. de Croock; R. van Cuijk; H. Cuijten Bakermans; NVWC Culemborg; M.B. Cuperus; R.M. Curvers; B.C.M. Custers; F. Custers; G. Custers; M.W.M. Custers; A. Cuypers-de Jong

E. van Daal; H.W. van Daal; M. Daalder; L. Daanen; J.H.G. den Daas; B. Daemen; J. Daemen; J. Daemen; G. Dahlhaus; T. Dalem; B.H. van Dam; E.J.C. van Dam; G.H. van Dam; H.J. van Dam; L. van Dam; N. van Dam; N.P. van Dam; P.A. Damen; T. Damm; J. van Damme; M. van Damme-Jongsten; H. Damste; J.W.M. Dankbaar; W.F. van Dartel; B. Darwinkel; R. Das; R.M. Dassen; J. Davids; K. Davidse; E. de Kam; P.J.I. de Maagt; T. de Man; R. Decae; W. Deeben; J. Deelder; G. van Deelen; L. Deen; W. Deerenberg; W.L.L. Deguelle; J. Deinum; B. den Dekker; A. Dekker; A.M. Dekker; B. Dekker; B.A. Dekker; C. Dekker; D.C. Dekker; E. Dekker; F. Dekker; G.J. Dekker; G.R. Dekker; G.W. Dekker; H. Dekker; J. Dekker; J. Dekker; M. Dekker; N.J.M. Dekker; R.B. Dekker; T. Dekker; E. Dekker; H.J. Dekkers; M.P. Dekker-Stam; F.J.M. Delcroix; J.N. Delfos; J. van Delft; J.H.M. Dellink; A.J. Delzenne; J.A.P. Demmers; I. Derks; P. Derks; M.A. Derksen; P.A.J. Derksen; S. Desmet; F.A. Deuring; T. van Deuren; S.B. Deuzeman; K. Devos; P. Dhoore; C.F.M. D'hoore; H.A.M. van Diek; M.T.J. van Dien; R. van Dien; E.J. van Diepen; M. van Diepen; P.W. Dieperink; H.A. Diephuis; H.P.A. Diepstraten; L. Diepstraten; P. Dierckx; R.G.B.J. van Dijk; A.J. van Dijk; D. van Dijk; E.J.W.M. van Dijk; F. van Dijk; F. van Dijk; G. van Dijk; G.J. van Dijk; G.J. van Dijk; G.W.L. van Dijk; H. van Dijk; H.J. van Dijk; I.A.W. van Dijk; J. van Dijk; J. van Dijk; K. van Dijk; O. van Dijk; Q.R.C. van Dijk; R. van Dijk; R. van Dijk; S. van Dijk; S.C. van Dijk; T.R. van Dijk; J. Dijk; E. Dijkema; J. Dijkema; A.T. van Dijken; J.H.M. Dijkers; W.F. Dijkers; A.J. Dijkens; L.J. Dijkens; A. Dijkstra; A. Dijkstra; A.A. Dijkstra; B. Dijkstra; B. Dijkstra; E.S. Dijkstra; E.T. Dijkstra; H. Dijkstra; J. Dijkstra; K.D. Dijkstra; O. Dijkstra; T. Dijkstra; J. Dijs; A.T.H.G. Dik; R. Dillerop; C.J. Dingemans; P. Dingemans; J.J.N. Dinjens; C.M. Dirkx; I. van Dis; J. Docter; M.A. van der Does; P.M. Doets; C.M. Dofferhoff-Smit; C.A. Dogger; T. Dohmen; L. Dokter; R. Dokter; J. Dolmans; L.J.F. Dolmans; H. Dom; D. Domhof; G.J.G. Dommerholt; H.J. Dommerholt; J. Dommerholt; I.B. Donga; C.P.M. van Dongen; M. van Dongen; M.M.J.F. van Dongen; A.M.J. van Dongen-Dirksen; J.J.M. Donkers; S. van Donselaar; H.S. Donselaar; H. van den Dool; M. van den Dool; M.C.J.W. van Dooren; J. van Doorn; M. van Doorne; J. Doornekamp; J.K. Doorten; A. van Dorp; D.

van Dorp; T. van den Dorpe; P.J. van Dorssen; C.P. Dorst; L. Dorst; R. Dorst; A. Dotinga; H. Dotinga; R.A. Douma; V.Y.P. Douwes; E. Douwma; F. Draaisma; B. van Draanen; R. Dragt; R.A. Dragtstra; C. Dreef; E. Drent; O. Drent; P. de Dreu; R. Drevijn; L. Drewes; R.H. Drewes; F. Drieman; J. op den Dries; J.C. op den Dries; M. op den Dries; H. Driesse; A.C. Driessen; A.C.E.M. Driessen; J. Driessen; J. Drijfhout; E. van Drimmelen; J. Drop; A.C. Dros; A. Drost; N.J. Drost; G.L.M. Drüggen; S. den Dubbelden; M. Dubois; S. Dudink; S. Dudok van Heel; K. van Dueren; R. Duijff; A. van Duijvenboden; N. van Duijvenboden; W.L.A. Duijves; H. van der Duim; A. Duindam; A. Duisings; M.H.J.M. Duisings; T.J. Duits; A.J.G. Duivenvoorden; J. Duivenvoorden; M. Duffer; C. Dullaart; P.J. Dullemeijer; B.S.M. van Dulmen; G.J.M. Dumaij; M.A. Dumon Tak; H. Dumoulin; M. van den Dungen; A. Dupuis; A.J. Durville

C.M. Ebben; G. Ebbes; B. Ebbinge; D. Ebbinge-Dallmeijer; E. Ebink; R. Echten; M. van Eck; W.B. van Ede; G.W. Ederveen; K. van Ee; I.I. Eegerdingk; I.L. van Eekelen; K.H. Eelderink; K.A. van Eerde; M. van Eerden; A.W. Eestermans; A. van Eeuwen; D.D.M. Eeuwes; E.M. Egers; T. Eggenhuizen; V. Eggenhuizen; A.W. Eggens; A. Ehrenburg; C.A. Eigenraam; R.E.J. van Eijden; W.L.J. Eijgelshoven; G.E.M. van Eijk; P. van Eijk; S. van Eijk; W.B. van Eijk; A. van der Eijk; D. van den Eijkel; J.C. Eijkelboom; M.A. Eijkelkamp; I. Eijkhout; P. van den Eijnden; E.A. Eilander; L. Eindhoven; J. Eisenga; W. Eissens; G.J. van Ek; H.C.H. van Ek; S.B. van Ekeren; D. Ekkel; S. Ekkel; R. Ekkelkamp; R. Ekkelkamp; A.J. van Ekris; K. Elbers; M. van Elderen; H.A. van Eldik; C. Elfferich; P. Elfferich; J. Elfrink; K. Elgersma; J. Ellens; J. Ellens; T. van den Elsen; A.J.C. van den Elsen van Kilsdonk; E. Elsinga; W.H. Elsinga; D. van der Elsen; G. van Elst; G. van der Elst; M. Elstgeest; G. van den Elzen; M.J.M. van den Elzen; A.A. Elzerman; S.D. Elzerman; J. Elzinga; J. van Emaus; A.M. van Emmerik; P.A.W. van Empel; G.F.C. van den Ende; J. van den Ende; M.T.A.M. van den Ende; A. van der Ende; E. Endhoven; A.W. Engel; L. van Engelen; A.C. Engelen; F. Engelen; P. Engelen; P.J.M. Engelen; S. Engelen; H. Engelmoer; M. Engelmoer; B.W.R. Engels; G.J.N. Engels; J. van Enk; H. van den Enk; B.J. Ens; M. Enserink; L.J. van der Ent; A. Enters; H.R.S. Enting; H.W. Enzerink; T. Epskamp; A. Eradus; R. Erens; E. van Erkelens; H. Erkelens; M. Ermers; E.A.W. Ernens; J.M.J. Ernst; F.J.H. van Erve; T.M. van der Es; C.M.I. van Esbroeck; J. Escher; F.J. Esmeijer; J. Esselaar; M. Essens; D.M. van Etten; M. van Ettinger; G. Euverman; S. Evens; M.C. Everard; M.E. Everink; J.L. Evers; P.J.M. Evers; H.C.M. Everwijn; M. Eyzenga

A.W. Faber; G.J. Faber; M.M.C. Fabius; H.E. Fabritius; M. Fakkell; B.J. Falke; H. Farenhorst; H. Feenstra; M. Feenstra; R. Feenstra; J. van Felijs; D.W. Fey; T.P.M. Fijen; A.L.C. Fijten; H. Fischer; M. Fischer-Geevers; R.H. Fisscher; A.L. Fix; G.M. Fix; M. Flade; J. Flapper; M.F. Flapper; A. Fleming; K. Flensted; S. Fleur; E. Fleuren; L. de Fleuren-Haan; M.J. van der Flier; D.E. Flierman; M. van der Flier-Visser; M. Flikweert; J.W. Flim; H. Flinterman; A. Flipsen; H.J. Floors; E.T. Florijn; C.H.M. Floris; H. Floris; M. Floris; P.A.M. Floris; H.A. Foekema; R. Foekema; E. Foekens; A. Fokkens; H. Fokkens; C. Fokker; W. Fokker; J. Folkers; H. Folkerts; H. Folkertsma; R. Fopma; R.P.B. Foppen; A.

Formisma; A.P. Frakking; M.M. Franken; M. Frantzen; M. Frerejean; L. Frerichs; J.C.M. Frijters; T.B.J. Fronik

D. van der Gaast; B. Gaikhorst; M. Gal; S. Galavazi; M.A. van Galen; R. Gans; P.D. Ganzeboom; A.A. Garritsen; A. van Gastel; H. van Gasteren; M. Geboers; J. Gebraad; J.P. Geelen; S.C.V. Geelhoed; F. Geene; D.B. de Geer; L.E. de Geer; H. Geerdink; M. Geerink; R. Geerlings; R. Geerts; C. Geertse; T.J. Geertsma; N. Geertzen; A.N.R. van der Geest; B. van Geffen; H. van Gelder; H.C.A. van Gelder; P.B. Gelderloos; F. Geldermans; G.J. Gelling; B. van Gemerden; M. van Gemeren; M. van Genderen; F. van Geneygen; D.V. van Gennep; G.T.P. van Gent; K. van Gent; J.P.M. Geradts; L.J.G. Geraets; M. Gerards; F. Gerbrands; F. Gerits; D. Gerrets; W.G. Gerritse; E. Gerritsen; G.J. Gerritsen; P. Gersen; Y.M. Gerz; J.G.W. van Gestel; J.W.H. van Gestel; P. van Gestel; L. Geurts; P. Geurts; S. Geurts; M. de Geus; Y. de Geus; E. Geuyen; A.J.G. Gevers; J.H.J. Gielen; Gierzwaluwwerkgroep Oisterwijk; M.A. Gieskens; J. van der Giessen; M. van der Giessen; A.M. Gijsbers; J. Gijsen; P. Gijsen; A. Gil; H. Gilbers; N.L.M. Gillissen; F. van Gils; H. van Gils; R. van Gils; G. van Ginkel; L. van Ginkel; R. van Ginkel; G.M. van Ginneken; J.M.W. van Gisbergen; O. Gjaltema; E.R. Glas; M.J. Glastra; T. Glastra; J.F.W. Glaudemans; J.H. de Glee; J.M. Gleichman; U. Glimmerveen; G. Glotzbach; N. Godfriedt; N. Godijn; P. Godschalk; I. Goedbloed; W. de Goede; W.F. Goedendorp; A. de Goede-van den Burg; H.A. Goedhart; N. Goemaere; A.J. Goes; S. Goessens; B. Goffin; M. Gol; J.M. van Golen; R.F.J. van Gompel; J. Gondelach; G. van Gool; J.A.M. van Gool; L. van Gool; L.E. aan 't Goor; M.J. van de Goor; D.G.C. van de Goorbergh; N.K. Goosen; J.T.H. Goossen; H. Goote; P. Gorissen; B. Gorissen; E. Gorter; R.H.M. Gotink; B. Gouda; T.M. Goudsblom; D.L.J. Goudswaard; P. Gouman; A.B. Goutbeek; E. Goutbeek; M. Goutbeek; E. van de Gouw; D. de Graaf; F. de Graaf; M. de Graaf; M.C. van der Graaf; H. de Graaff; M. de Graaff; H. Graafland; P.H. Graansma; L. Grabijn; N. Grandia; L.C.J.M. Gras; H.J. Grasman; J.J. Gravekamp; J. Graveland; C.P. Gravestijn; M. Grazell; D. van der Gref; M.I.C. van Gremberghe; C.J. van Grevengroet; G. Greveng; D. Greydanus; R. van Griensven; G.W. Grievink; E.G. Griffioen; T. van de Grift; R. Grijpstra; C. Grimbergen; D.J. van der Groef; F.M. van Groen; C.L.G. Groen; T. Groen; M. Groenemeijer; D. Groenendijk; G.H. Groener; P. Groeneweg; A. Groenewegen; A.W. Groenewold; D.M.J.M. Grol; A. van der Grond; L. van Groningen; C.J.A. de Groot; E. de Groot; H. de Groot; H. de Groot; J.T.R. de Groot; K. de Groot; L. de Groot; R. de Groot; T. de Groot; W. de Groot; W. de Groot; F. Groot; G. Groot; J.B. Groot; N. Groot; T. Groot; W.D.G. de Groote; W. Grootendorst; H.G. Grooters; S. Grooters; J.E.G. van de Grooteveen; P. Groothoff; F.S. Groothuizen; M. Grosveld; E.W. Grotendorst; J.W. Grotenhuis; P. Grubben; K. de Gruijter; M.P. Gründeman; A.W. Grunwald; M.L.H.M. Grutters; R. Gubbels; J.A. Guldemon; B. van Guldener; D.P. Gunst; M. Gunst; A. Gyimesi

K.J. ten Haaff; D. Haaijema; F. van den Haak; A. de Haan; A. de Haan; H. de Haan; H.A. de Haan; K. de Haan; L. de Haan; M.A.G. de Haan; M.S. de Haan; R. Haan; W.M.M. van Haandel; H. Haanstra; H. Haanstra; B. ter Haar; H.J.M. ter Haar; R. ter Haar; G.P. van de Haar; H. de Haas; W.

de Haas; G.J. van der Haas; M. Haas; A.H. de Haas-Heidema; A.G.M. Haase; M. Haasjes; J.M. Haasnoot; J.E.D. van Haaster; G.S. Habers; B.A.J. Habraken; A.C.T.A. van Haelst; P.A.A. Haers; A.C.M. Hageman; G.C.H.A. Hageman; M.J.A. Hageman; W. Hagemeijer; F.H.J. van Hagen; G. Hagen; T. Hagendoorn; T. ten Haken; J. Hakkert; G.J.J. Hallink; J.W. Hallink; C.A.H. Hallmann; G. Halman; R.W.J.M. van der Ham; W.A. van der Ham; M.E. Ham; F.A. Hamelijncx; A.C.M. Hamers; J. Hamers; K.J. Hams; M.F. Handels; S. Handgraaf; G. Hanenburg; J.H. Hanenburg; J. Hanken; Y. Hankmann; A. Hannewijk; A. Hannewijk; I. Hanselman; A.M.M. van Haperen; C.J. van Haperen; R.M. Harbers; H. Harder; O. 't Hardt; R. Harkink; H.J. ter Harmsel; P. Harmsma; A. 't Hart; G. Hart; J. van Harten; A.L.G. Hartjes; M. Hartman; M. Hartman; W. Hartman; M. den Hartog; A. Hartog; D.A. Hartog; R. van Harxen; H. Hasper; U.A. Hassefras; L.W. Hassing; E.A.G. van de Haterd; J.A.M. van de Haterd; A. van Hattem; S.T. van Hattum; E.H.M. Hauser; J. Havekes; J. van der Haven; E. Haven; F. Haven; G.J. Haverkamp; J. Haverkort; H. van Heck; T.W.M. van Heck; J. van Heek; L.M. Heemskerck; C. de Heer; M.V.A.J. ter Heerdt; A. Heeres; E.J. Heeres; J. Heeres; K. Heeres; D. Heerkens; I.J.M. Hegeman; P.C. Hegger; A. Heida; I.J. van der Heide; J.C. van der Heide; R. van der Heide; C. Heideveld; J.G. Heij; C. van der Heijden; E.H. van der Heijden; T.K. van der Heijden; J.A.W. Heijkers; W.H.C. Heijligers; B. Heijman; L. Heijman; B. Heijne; I. Heijne; T.R. Heijnen; L.M.J.G. Heijnen (INV Elslloo); A.J. Heijnis; J. Heijnis; R. Heijs; K. Heiman; M.A. Heinen; R.F. Heinsius; A.G. van der Hel; M. Hellinga; J.A. Hellings; J. van der Helm; M.J.H.M. van der Helm; D.M. Helmers; G.B.M. Helmes; F. Helmig; R. Helsloot; I. van Hemert; S. Hempenius; A.H.C.M. Hendriks; C. Hendriks; F. Hendriks; H.F. Hendriks; H.F.M. Hendriks; J.P. Hendriks; M. Hendriks; N.A. Hendriks; R. Hendriks; R.B.M. Hendriks; S. Hendriks; A. Hendriksen; A.F. Hendriksen; R.H. Hendriksen; A.J.M. Hendriks; G.H.T.F. Hendriks; W. Hendrix; R. Hennevanger; G. Hensgens; B. Henstra; Z.G.J. Herbert; E. Heres; H. Herfs; P.G.P. Herfs; A. van de Herik; A.J.G. van Herk; B. Hermans; C.M.S. Hermans; D.C. Hermans; J.J.H. Hermans; J.T. Hermans; J.J.M. Hermans; T. Hermans; P. Hermelink; P. Hermens; C. Hermens; R. Hermens; W.H.P. Hermus; A.L. Herpers; J. Hersbach; H. Hertogh; C.J.W. Hesse; K.H.E. Hessel; M. Hessels; L. van Hesteren; J.P. van Heteren-Ditzel; E.A. Hettinga; C. van Heukelen; E. Heunks; T. van Heusden; H. Heutink; R.A.M. van de Heuvel; D. van den Heuvel; F.M.J.M. van den Heuvel; H. van den Heuvel; I. van den Heuvel; I.T.J.A. van den Heuvel; J. van den Heuvel; J. van den Heuvel; R. van den Heuvel; M. van den Heuvel; B. Heuveling; R.A. Heuver; A. Heykamp; J.E. Hibels; H. Hiddink; K. Hiddink; R.E. van Hiele; A.N. Hiemstra; D. Hiemstra; H.A. Hiemstra; M.W. Hiemstra; S.W. Hiemstra; C. Hiensch; H. Hietbrink; G. Hijbeek; J. Hijlkema; P.J.M. Hijne; F. Hijnen; R. van Hijum; P. Hikspoors; H.M. Hilboezen; K. Hilbrands; H. Hilderink; H.&O. Hilgenkamp; D. Hilgers; I. Hilgers; N.G.M. Hilgers; K.L.T. Hillekens; M.T. Hillenaar; M. Hilverda; G. Himmelfreich; K. Hinkamp; H.A.C. Hinke; M. Hirschler; B.P.L. Hissel; J. Hissink; P.A. Hitzert; R.E.A.M. Hodzelmans; A. Hoedeman; W.J. van de Hoef; M.G. Hoefakker; P.F. Hoefsloot; P.F. Hoefsloot; P. van Hoek; D.M. Hoek; S. Hoek; J.L.M. Hoeks; B. Hoeksel; M.S.J.

Hoekstein; B. Hoekstra; D. Hoekstra; D.S. Hoekstra; E. Hoekstra; H. Hoekstra; U. Hoekstra; Y.S. Hoekstra; B.J. Hoelbeek; J.A. Hoenders; J.L. Hoeneveld; B.J. Hoentjen; M.A. van der Hoeven; A.B.M. Hof; H.J. Hof; J.W. Hof; W. Hofenk; J. van 't Hoff; M. Hoffman; A.L. Hofman; F. Hofman; H. Hofman; G.F.S. van Hofslot; J. Hofstede; M. Hofstra; C. Hogerheijde; L. Hogervorst; J. Hogerwaard; N.B. Hogeveen; C.A. Hol; M. Hol; E. den Hollander; H. Hollander; K. Holleman; M. Holleman-ter Meulen; P.F. Hollenberg; N.J. Hollenberg; G. Holman; H. Hols; A.B. Holshuijsen; A.G.M. Holtmaat; M. Homan; Th.C.M. Honigh; T. van der Honing; H.A.J.M. van Hoof; R.A.C. van Hoof; M. van Hoof-Hijman; M. Hooftman; G.L. de Hoog; J. op 't Hoog / VWG IVN Oisterwijk; W.M.H. Hoogaars; D.M. Hoogetboom; J.L. Hoogenboom; M. Hoogendoorn; W. Hoogenhuizen; D.M.P.J. de Hoogh; W. Hoogland; M.H.Th. Hoogstraat; R. Hoogstraten; A.E.J. Hooijboer; L. van Hooijdonk; F.C. Hooijmans; J.W. Hooijmans; J.C.E.W. Hooijmeijer; P. de Hoop; A.J. ten Hoopen; F.R. ten Hoop; P. ten Hoop; B. Hoorens; G. van Hoorn; H.J. van Hoorn; B.B. van der Hoorn; F. Hopman; P.J.L. Hopman; P.M.W. Hoppenbrouwers; L. D' Hoore; G. van de Horn; W. van der Horn; D. Hornman; E. Hornman; M. Hornman; M.G. van Horssen; P. van Horssen; H. ter Horst; R. ter Horst; R. ter Horst; S.E. van der Horst; T. Horst; L.K.J. Horsten; J. Horstmann; J. Hortensius; T. Hortensius; D. Hörters; G.J. Horzelenberg; L.H. Hoste; M. Hotting; A. Hottinga; W.A. Hottinga; D. Houben; M.M. Houdijk; J.T.H. Houkes; P.J. van den Hout; J. van Houten; M. van Houten; M. Houter; H. Houtman; G. Houweling; R.J.W. Houweling; D. van Houweligen; G. Houwen; J.L. Houwen; J.A.G. Hoveling; P. Hovenkamp; A. Hoving; J. Hoving; R. Hovinga; J. van der Hucht; E. Huibers; P. Huigen; C.J.M. Huijben; B.W.T. Huijbregts; M. Huijgens; M. Huijsman; G.W. Huijzers; A. Huiskamp; A. Huisman; J.J. Huisman; L. Huisman; A. Huitema (It Fryske Gea); R. Huiting; J. Huizenga; P. Huizenga; C. Huizer; J. Huizing; R. Huizing; A. Huizinga; G. Huizinga; M. Huizinga; G. van 't Hul; R.C.H.L. Hullegie; R.J.W. Huls; N. Hulsbosch; B.H.H. Hulsebos; H. Hulsebos; R.W. Hulsebos; T. Hulsebos; I. Hulshof; J. Hulshof; J.A. van Hulst; B. van der Hulst; W.J. Hultzer; A. van Hunnik; H.W. Hupkes; A. Hurink; A. Hurks; W.J.G.I.H. Hutsain; J. Husslage; M.F.H. Hustings; K. Hustink; A. Hut; M. Hutten; S.C.M. Hutten; A. ter Huurne; J.G. Huurneman; R. Huyssen; G. Hylkema

R.J. Idema; P. Idserda; P.B.W. van Iersel; L. IJlst; H. IJsseldijk; S. IJzerman; G.J. Imming; W.H.M. van Impelen; M. Impens; P. Imthorn; J. van Irsel; H.A. van Iwaarden

K. Jaarsma; F.H.H. Jacobs; J.A.W. Jacobs; N. Jacobs; B. Jacobsen; J.A.M. Jaegers; A. de Jager; A.R. de Jager; C.B. de Jager; B. Jager; K. Jager; T.E. Jager; W. Jager; W. Jager; H. van der Jagt; D.S. Jans; J.W. Jans; D. Janse; F.J. Janse; M. Janse; T. Janse; A. Jansen; A.J. Jansen; B. Jansen; B. Jansen; F. Jansen; G.T.J. Jansen; L. Jansen; R. Jansen; T.P.M. Jansen; W. Jansen; E. Jansen; I.E. Jansen Vermeij; K. Jansen Vreling; A. Jansma; A. Janssen; B.M. Janssen; E.W.A. Janssen; G.W.H. Janssen; H. Janssen; H.C.M. Janssen; K. Janssen; N. Janssen; R.J. Janssen; R.B.M. Janssen; W. Janssen; W. Janssen; W. Janssen; J. Janssens; K.J. Janssens; C. Janszen; G.C.A. Janszen;

K. Janszen; G. Janze; J.N. Jedema; G. Jellema; F. Jelsma; C. Jeninga; J. Jes; H. van der Jeugd; N.L. Jeurissen; G. Jilderda; P. Jokhan; D. Jonckheere; S.A. Jones; A. de Jong; B. de Jong; B. de Jong; C. de Jong; C. de Jong; D.J. de Jong; E. de Jong; F. de Jong; G. de Jong; G. de Jong; G. de Jong; H.D. de Jong; I.E. de Jong; J. de Jong; J. de Jong; J. de Jong; J.P. de Jong; J.W. de Jong; K.H. de Jong; M.G. de Jong; M.M. de Jong; M.W.G.M. de Jong; N. de Jong; N.H. de Jong; S. de Jong; P. de Jong; P.J. de Jong; R. de Jong; T. de Jong; T. de Jong; T. de Jong; V. de Jong; A.J. de Jong; B. de Jong Boers; A. Jongbloed; J.M.K. de Jonge; W.L. Jongejan; J. Jongejans; S. Jongeling; L. Jongema; C. Jongepier; J.M. de Jongh; K. Jongkind; A. Jongschaap; B. Jongste; D. Jonker; D.A. Jonkers; B. Jonkhans; P.G.J.N. Joosen; M.M.A. Joosten; M.P. Joosten; R.P.H. Joosten; W.J.C. Joosten; D.J. Joppe; L.J. Jordaans; M.J. Josemans; L.D. Joziase

M.J. van der Kaa; T. Kaal; A.J.G. Kaandorp; E. van Kaathoven; K. Kah; M. Kahmann; C.D. Kalisvaart; V. Kalkman; A. Kalverboer; R. Kamer; L. Kamerbeek; A. Kaminski; E. Kammenga; H.G. Kamminga; J. van der Kamp; M. Kamp; N. Kamp; J. Kamp Jansen; P. Kampf; B.D.E. Kamphuis; J. Kamphuis; J.J. Kamphuis; C. Kamphuis; L.B. Kampjes; W. Kamstra; M. van Kan; P. van Kan; A. Kant; M. Kapoen; J.A. Karper; R. Karreman; C.A.F. Karsemakers; R. Karsenbarg; R. Karssen; J. van Kasteel; M.M. Kateman; D. Katerbarg; A. Katsman; D. van Katwijk; K.A.M. Kauw; J.J.L.J. Keijzer; M. Keijzer; G. Keizer; M.G. Keizer; P.J. Keizer; A. Keizer-Markies; A. van Keken; L. Kelder; H. Kemna; B. Kemp; A.H. van Kempen; G.P. van Kempen; A. Kemper; G. Kenter; J. van Kerckhoven; M. Kerkhof; D. Kerkhoff; H.J. Kerkhoff; Kerkuilenwerkgroep NL Regio Friesland; Kerkuilenwerkgroep NL Regio Groningen - André Eijkenaar; A.M. Kerkum; E.H.M. Kerkvliet; S. Kers; D.E. Kers-Oosthof; T.E. Kersseboom-Spaan; P. Kerssies; J.W.M. Kerver; C. Kes; A.P.H.J. van Kessel; H.M. van Kessel; J.H.M.J. Kessels; E.H.A.M. Ketelaar; G. Kets; G. Kets; H.W. Ketterink; P.W. Keuning; T. Keuning; W. Keuper; A. Keverling Buisman; Y.L. Khoe; E.N. Kieft; M. Kienhuis; J.F. Kienstra; J.L. Kienstra; H.J. Kiewiet; W. Kijlstra; E. Kikkert; J.E. Kikkert; K.C. Kikkert; R. Kikkert; R.C.J.P. Kimenai; N. Kimpel; J.M. Kimstra; I.M.E. van Kints; P. Kipp; E.M.R. Kiveron; H.A. Kivit; H.J.P. Klaassen; M. Klaassen; N.A. Klaassen; O. Klaassen; P. Klaassen; R. Klaassen; C. Klaassen; E. Klaassens; J. van der Klaauw; A.D.A.A. Klaren; N. Klauke; A. Klaver; J.M. Klaver; S.M. Klaver; C. van Kleef; G. Kleefman; S.W. Kleefman; J. Kleefstra; R. Kleefstra; E. van der Kleij; P. de Klein; G. Klein Baltink; B. Klein Elhorst; J. Kleine; S. Kleinpenning; W.G. Kleisterlee; M.C.M. Klemann; S. de Klerk; G.J.W.M. Klerks; A. van Kleunen; E. Kleyheeg; J.C. Kling; F.D. Klinge; A. van Klinken; G.J. van Klinken; W. van Klinken; G. Klinkhamer; F.P.A.J. Klomp; H. Klomp; P.R. Klomp; S. Klomp; J. Klomp; J. van der Kloos; W.P. van der Klooster; N.R.J. van 't Klooster; C.E. Kloosterboer; H. Kloosterboer; P. Kloosterman; M.A.C. Kloosterman; P. Klootsema; M. Klootwijk; G.C. van der Klugt; H.M. de Kluijver; R. Kluit; J.C. van Kluiven; H.M.M. Kluiwstra; J. Klumpers; E. Klunder; F. van der Knaap; B. de Knecht; B.H. Knegeting; W. Knetsch; R. Kniest; M. Knijnsberg; E.L.J. van Knippenberg; H. Dankbaar - KNNV Assen; H.J. Knol;

L. Knol; D.F. Knoops; L.J.A. Knoops-van Lin; X. Knoth; R.K. Knotters; P. Kobes; T. de Koe; K.J. Koedijk; E. de Koeijer van Leeuwen; S.G. Koekkoek; W.E.W.M. Koekkoek; W.J.J. Koekkoek; J. Koelman-Groen; C. Koelwijn; R. Koeman; M. Koeslag; H.G.B. Koetsier; H. Koffijberg; K.H. Koffijberg; H. Kogelman; Y. de Kok; B. Kok; E.J.M. Kok; J. Kok; J.M. Kok; K.H.J. Kok; B. Kokshoorn; L.G.M. Kole; P.G. Kole; A.M.C. Kolen; D.M. Kolenbrander; J.W.M. Kolsters; A.E. Kommer; P.A.M. Konijn; T.F. Konijn; A. de Koning; N. de Koning; L.J. Konings; J.A. van Koningsveld; R.R. van der Kooi; H. van der Kooij; C. Kooij; W. Kooij; E. Kooijman; C.H. Kooiman; E. Kooistra; W. Kooistra; M.M. Kool; B. Koole; E.M. Koole; M. Koole; G.K. Koomen; J. Koopman; K.K. Koopmans; B. Koops; J.L. Koopsen; R. Koornwinder; N. Koot; R. van Kootwijk; T. Koppejan; S.J. Koppes; M.A. Korbijn; J.C. Koreneef; B. Korf; N. Kornet; M. de Kort; S. Kortekaas; V.F. de Koster; B.J. Koster; J. Koster; L. Koster; M. Koster; N. Koster; T. Koster; B. Koster; N.E. Kösters; W.H. Kösters; N.H. Kotter; E.L.W. van Kouli; J.W. Kouwenhoven; J.W.M. Kouwenhoven; P. Kouwenhoven; A. Kraaij; A. Kraak; E.J.L. Kraal; P. van der Kraan; R.J. Kraan; W. van de Kraats; U.F. Kragten; C. de Kraker; J. Kramer; R. Kramer; E. Kramers; C.P.J. Kraneveld; S. Krap; I. Krauss; H.A. van der Kreek; R. Kreetz; T. Kreetz; T. Kreetz; B. Kremer; H.J. Kressin; E.B.C. Kriek; M. Krielen; B. Krijgsman; M.J.M. Krijnen; K. van Krimpen; D. van Krimpen; L. de Kroes; H. Kroes; B. Kroeze; D. Kroeze; I.A.M. Kroft; H. Krol; J. Krol; R. Krom; R. Krom; A. van der Kroon; J. Kroon; H.T. Kroontje; G.M. Krösschell; P. Kruger; J.G.M. de Kruijff; A.G.M. de Kruijff; P.E. Kruijff; J.S. van Kruiningen; M. Kruis; D. Kruit; H. Kruit; M. Kruit; P.J. van der Kruk; A. Krul; J.F.K. Kruse; M. Kubbe; R.H. Kugel; P. Kuif; M.S. van Kuijk-Rooseboom; I.J. Kuipers; P. Kuipers; C.W. Kuijsten; J.P.M. Kuijsten; B. van Kuik; J.J. Kuik; T. de Kuiper; A.C. Kuiper; A.C.J. Kuiper; C. Kuiper; M.W.T. Kuiper; M.B. Kuiper; R.J. Kuiper; A. Kuipers; H.D.R. Kuipers; H.F. Kuipers; J. Kuipers; O.D. Kuipers; G.J.A. Kuitenbrouwer; B.P.P. Kunneeman; H.A. Kunnen; T. Kunst; F. Kuper; H. Kuperus; J.W.M. Kuypers; O. Kwak; R.G.M. Kwak; B. Kwakkel; J. de Kwant; P.L. Kwast; H.J. Kwikkel; N.D. Kwint

P.J.E.M. op de Laak; E.A. ter Laak; J. van der Laak; R. van der Laak; W. van der Laak; C. van der Laan; E. van der Laan; S.T.J.M. van der Laan; B.C.M. Laan; P. Laan; A. van Laanen; R.A. van Laar; J.G.M. van de Laar; J.H.L. van de Laar; J.F. van de Laar; J.H. Labots; J. de Laet; G.N.G. Lafort; B. Lagarde; G. Lagendijk; J.A. Lagendijk; A. Lagerburg; A. Lagrouw; J. Lakeman; M. Laks; K. van Lambalgen; M.W.E. Lambermon; F. Lamers; G.B.J.M. Lamers; V. Laming; G.L. Lammers; H. Lammers; J. Lammers; M.J.J. Lammers; H. van Lamoen; S. Landa; Het Zeeuwse Landschap; Landschap Noord-Holland; Landschapsbeheer Nederland; J. van Lanen; W. van Lanen; W.J.M. van Lanen; C. Langbroek; M. Langbroek; W. Langbroek; E. de Lange; H. de Lange; J.H. de Lange; L. de Lange; P.G.M. de Lange; W.B.M. de Lange; A. Lange; G. Langedijk; F.P.W. Langelaan; Z.J. de Langen; M.C.A. Langenhof-Wissink; B. Langenkamp; A. Langerak; A.M.Q.W. Langeveld; M.R. Langevoort; H. Langezaal; D. Langwerden; D. Laning; W. Laning; R.M. Lanjouw; H. Lankhaar; H. Lankhof; R. Lankhorst; A. van der Lans; F.M. van der Lans; A.H.M.

Lansink; D. Laponder; A. Laro; C. Larosch; H. Lautenbach; D. Lautenbag; P.A.C.M. Lauwers; W. Lebbink; H.G.M. Leblanc; C. van der Lee; G.A. van der Lee; M.G. van der Lee; M.J.H. van der Lee; A.W.H. Leeeggangers; A. Leegwater; M.E.D.J. Leemans; C. Leemhuis; L. Leemkuil; P. Leemreise; H. van Leenen; I. Leentvaar; N. Leerling; J. Leertouwer; A. de Leeuw; G. de Leeuw; J.J. de Leeuw; J. de Leeuw; J.P.W.M. de Leeuw; K. de Leeuw; P. de Leeuw; M. van Leeuwaarden; G. van Leeuwen; J. van Leeuwen; J. van Leeuwen; J.H. van Leeuwen; J.J.J.M. van Leeuwen; M. van Leeuwen; M. van Leeuwen; M. van Leeuwen; J.J. Leeuwenburgh; K. Leeuwis; H. Leeveer; A. Leferink; B.M.C. Leferink; J. Leferink; J.-M. Leferink-Foppele; P.M. Lefèvre; J. Legerstee; H. van der Leij; A. Leijdens; T. Leijdens; B. van Leijen; H. Leijenaar; G.H.F. Leijser; A. Leijstra; W. Lelij; P. Lemmens; H. Lenderink; V. de Lenne; J. Lenselink; R. Lensink; W.K. Lenten; R. Lenteng-Koffeman; J.J.F.M. van de Leur; J. Leurs; T. Leurs; A. Leusink; J. van 't Leven; A.W. Lever; H. Levering; Library; S. Licher; H.S. Lichtenbeld; J.A. Lidster; D. Liefhebber; L. van Lier; M. van Lierop; S. van Lierop; C.J. van Lieshout; L. Liest; S.M. Lievaart; H.J.M. Lieverdink; E.C.M. Ligthart; A.E.J.M. Ligtoet; C.A.W.M. Ligtoet; E.M. Ligtoet; G.F.C.M. Lijten; S. Lilipaly; M. Limbach; N. Limmen; H. van Limpt; C.C. van Lin; L.A.J. van Lin; B. van der Linde; E. van der Linde; I. van der Linde; J. van der Linde; P.R. Lindeboom; R. Lindeboom; C.F.H. van der Linden; E. van der Linden; H. van der Linden; J. van der Linden; J.W.J.M. van der Linden; M.H.P.M. van der Linden; P. van der Linden; R.E.P.M. van der Linden; C. van de Linden; P. Lindhout; M. van Linge; L. Linnartz; S. Linnekamp; A. de Lint; W. van Lint; L. Lippens; C. Lipsch; P.J.C.M. Litjens; R. Lobel; I. Lodder; J.G. Lodewijks; M. Loeffen; E. Loeffen-Coenen; S. van Loenen; A. Loeve; J. Lohuis; J. Lok; F.M. Lokhorst; J. Lok-Lodewijks; I. Loman; T.M.A. Lommen; T.P.A. Lommen; C. Longhurst; K. Lont; R. van Loo; D. van der Loo; L. van der Loo; A. Loof; A.E. de Looft; J.C. Looij; H. Looman; J. van Loon; T.M.J. van Loon; R. van Lopik; M. Los; J.E. Lotz; M. van de Loo; L.H. Louwe Kooijmans; M.H.A. de Louwere; M. Louwers; M.M.H. Loven; J. Lubach-van der Linden; A.E.J. van der Lubbe; B. Lucas; N. Lucassen; J.M. Luchies; G. Luchtenberg; L. Lugtmeier; J. Luijk; H.H.G. Luijten; L.G. Luijten; M. Luiken-Fiddelaar; M. Lumens; J. Lust; C. van de Lustgraaf; I.J. Lutke Schipholt; C. van Luxemborg; J. Luymes; R. Luyten

H.W. van Maar; D.W. Maas; P. Maas; T. Maas; P.J.E. Maas Geesteranus; R. Maasdam; E.J. Maassen; B. de Maat; H.P.M. van der Maat; B.A. Maatkamp; G. Maatkamp; H. Maatman; H.C.M. Macco; M.J.G. Mackus; J.M. Maes; J.P.C. Maes; K. Maes; R. Maes; F.A. Majoor; T. Majoor; J. Maljers; P. Manche; A. Mandemaker; E. Mandemaker; H. Mandl; W.E. van Nanen; G.A.M. Mangnus; A.P. Mannaert; M. Manschot; J. Mansens; R. Manting; D. Marburger-Rabe; P.J. Marcus; J. Mariën; M.J.C. Marijnissen; R.M.A. Marissen; R.P.F. van der Mark; M. Markx; B.J. Mars; A. Marsman; G. Marsman; E.C.L. Martelijn; A. Martens; F.G. Martens; R. Martens; A. Martha; T.M. Martin; L. Marx; J.M.A. van de Mast; K. Mast; I.T. van Mastrigt; F.J.M. Mathijssen; J.E. Mattheijssen; M. Matthijs; A.H. Mattheijssen; J.J. Mattheijse; A.G. Mattheijssen; J.M. van Maurik; F.J. Mayenburg; H.H. Medema; J. Medenblik;

Y. Medenblik; L. van Meegen; H.A. Meek; W. Meekel; C. van der Meer; G. van der Meer; L. van der Meer; R. van der Meer; S. van der Meer; W. van der Meer; P. Meerdink; W.W.A. van Meerendonk; B.J. Meerstra; J. Meerstra; H.J.M.W. Meertens; I. van Meerveld; J. Mees; H. Meesters; F.A.N. Meeuwissen; I. Meeuwissen; H.A.M. Meeuwssen; L.A.W. Megens; M. van der Meiden; J. van der Meij; S. van der Meij; A. Meijer; A.J. Meijer; A.P. Meijer; D. Meijer; L. Meijer; N. Meijer; R. Meijer; S. Meijer; T. Meijer; G. Meijers; T. Meijers; J.A.J. van der Meijs; J. Meilof; P. Meima; J. Meindertsma; M.T. Meininger; L.H.P. Meinsma; N. van den Meiracker; M.P. Melchers; R. Melchers; A.M. Melis; E.M.G. Melis; J.A.M. Melis; J. Mellenberg; T. Menger; E. Menkveld; P.F.H.M. Mennema; G.C. Mennen; M. Menon; R.M.M.B. Mens; V. Mensing; E.A.I. Mensink; I. Mensink; S. Mensink; E.F. Mensonides; E.C. Merkelbach; M.H.A. Merkus; M. Merckx; H. Mertens; L.H. Mertens; J.W.F. Mes; G. Mesander; C. Mesker; R. Messemaker; B.P.M. Messiaen; M. Messie; A.H. van der Meulen; D.J. Meulenbroek; R.H.A. Meulendijks; A.H.M. van de Meulengraaf; J.O.M. van de Meulengraaf; H. Meulepas; W.M. Middel; G. Middelkoop; B. Middendorp; H. Miedema; M.T. Mijnders; L.J. van Mil; S.J.H. van Mil; J.A.M. Millenaar; M. Mink; E. Minke; E. Minnaar; R. van Minnen; T. van Minnen; J. Miske; C. Mix; P. Modderkolk; G. Modderman; R.E. Modderman; B. Moerkerke; M. Moerman; M.C. Moerman; H.J. Moeskops; C.K. Mol; E.C.M. Mol; J.J. de Mol van Otterloo; H. van der Molen; M. van der Molen; A.L. Molenaar; G. Molenaar; H. Molenaar; K. Molin; H.J. Molkenboer; M. Mollet; H.E. Mom; M.A. Mombarg - Post; J. Monhemius; Flevolandscap monitoring; E. Monster; A.M. de Mooij; M.J.M. de Mooij; J.H. Mooij; R.G. Moolenbeek; A.J. van Moolenbroek; S.G.E.P. Moors; S.Y.M. Mordac; H.M.E.H. Moritz; P. te Morsche; L.R.S. Morsink; M.H. Morsman; H.J. Mos-vd Tang; B. Mostert; K. Mostert; V. Mourik; L. van Muijden; K. Muijres; P. Muijselaar; B. Muis; J. Muisers; A. Mulder; E. Mulder; F. Mulder; J. Mulder; J.J.M. Mulder; S. Mulder; W. Mulder; W. Mulder; H. Mulder; T. Mulder; A. Mulders; L.M. Mulders; W.M.H.J. van Mulken; D. van Mullem; S.T.H. Muller; T. Mullink; G. van Munster; M. Murray; A. Muskens; M. Mussert; A. Musters; M.J.M. Muusse; S.D. Mylius

R. Nabben; C.E.H. Naber; A. Nagel; J.C. Nagel; L. Nagelkerke; M. Nagelsmit; J.H.C. Nagtegaal; R.E. Nagtegaal; E.S. van Namen; K.J. Nanninga; S. Nap; G.W.B. Näring; E. Nauta; N. Nauta; G.J. Navis; H.C.M. Nederpelt; W. van Nee; J.M. Nelemans; M. Nelissen; D. van der Neut; G. van der Neut; C.M.F. Neutkens; J. Nicolai; H.W. de Nie; D.T. Niemantsverdriet; J. Nienhuis; P. van Nies; G.P.L. Niesen; W.M.A. Niessen; S. van der Niet; M.I. Nieuw; D. van Nieuwamerongen; A.A.M. van den Nieuwenhof; H. Nieuwenhuijsen; H.G.B. van Nieuwkerk-ten Hoeve; J. Nieuwland; R. Nieuwstad; M. van Niftrik; H.F. Nijenhuis; H.J. Nijenhuis; O. Nijenhuis; G.J.A. Nijenhuis-Jansen; A.A. Nijhoff; L.J. Nijholt; F. Nijland; W. Nijlusing; W.M.B.F. Nijmeijer; C.B.M. den Nijs; G. Nijs; N. Nijsingh; P. Nijskens; H.M.C. Nijssen; M. Nijssen; H. Nilsen; H. Nilsen; M.A.J. van Nistelrooy; L.A. Nizet; W.T. de Nobel; A. van Nobelen; C.W. Nollen; A.A. Noltan; W. van Nood; H. Nool; P. Noomen; P. van Noord;

H. van der Noord; J.V.M. Noordeloos; B. van Noorden; M. Noordhuis; H. Noordkamp; E. Noorduyn; C. Noorman; B.C.E. van Noort; E. van Noort; J.A. van Noort; J. Noppe; N.B.J. Nota; H.M.C. Nouws; H. Nugteren; H. Nuijten; J. Nuiver; J.A.P.M. van Nunen; P. van Nuys

A.L. Ockhuysen; J. Odding; F. Oelmeijer; P.J. van Oers; S. van Oers; G. Olde Bijvank; D. Olinga; F.J. Olk; H. Olk; S. Olk; A.G. Olsthoorn; H. Olsthoorn; H. Oltheten; I.M. Oly; N.B. Omlo; G. van Ommering; M. Onderwater; J.G.M. van Ooijen; M. Oomen; A. Ooms; B. Ooms; D.M. Ooms; C.M. van Oort; E. van Oort; A. Oortgiesen; M. Oossschot; M.J. Oost; R.T. Oost; A.C. van Oosten; H.H. van Oosten; P.J. Oostendorp; A. Oosterbaan; B. Oosterbaan; K. Oosterbeek; J. Oosterhof; F. Oosterhoff; F. Oosterhoff; S.I. Oosterhoff; I.C.L. van Oosterhout; S.P.M. van Oosterhout; C. Oosterhuis; F. Oosterhuis; H. Oosterhuis; R. Oosterhuis; P. Oosterkamp; A.T. Oosterlaar; R. Oosterlaar; R.J. Oosterling; E.B. Oosterveld; W. Oosterveld; G. Oosterwijk; E.D.H.J. Oosthof; H. Oosting; J. Oosting; N. Oostinga; C. van Oostveen; H. Oostwouder; M. van Opdorp; L. Oppewal; M. Opryschko; A. van Opstal; J.A.M. Oordmans; C.G.A. Oskam; A.E. Ossendrijver; M. Ossevoort; L. Oteman; K. Ott; T. den Ottelander; G. Ottens; G.J. Ottens; H.J. Ottens; M. Ottens; T. van Otterdijk; H. Oude Sogtoen; L. Oudejans; J.M.H. den Ouden; L.G.M. den Ouden; M. den Ouden; M. Oudenaar; A.C. van den Oudenalder; M.J.T. den Oudendam; M. Oudshoorn; R. Ousen; T. den Outer; H. Ouwehand; A. Ovaa; H.J.J. Overbeek; R. Overdijk; G. Overdijkink; H. Overduin; G.A.M. Overmars; T. Overmeer; N.V.O. van Overmeeren; K. Overzier; W. Oving

G.B. Paanstra; W. van Paasen; H.J. van Paassen; H.J. van Paddenburgh; F.H.W.M. Pakbier; R. Pannekoek; G.G. Panneman; M. Pape; R.G.T. Papendorp; A.R.J. Paquaij; W. Parent; M.P.A. van Paridon; F. Parmentier; J. Passchier; K. de Pater; A.M. Patterson; M.P. Pattikawa; A. Paulus; J.J. Paulusma; O.C.F. de Pauw; L.M. van de Paverd; J. Peddemors; G.J. Peek; X.F. de Peel; M. Peelen; J.J.M. Peeraer; G.M.T. Peeters; H.M.P. Peeters; J. Peeters; J.M. Peeters; K. Peeters; M. Peeters; M.E.E. Peeters; P.G. Peeters; P.W.C. Peijs; J.M. Pekel; K. Pelgrim; J. Pels; J. Pels; F.W.G.A. van Pelt; P. van Pelt; M. Pemberton; R. Pen; W.J. Pen; C.J. Penders; P.J. van der Pennen; C.C.M. Penninx; P. Pennock; R.J. Pennock; J. Peren; H. Perik; M.J. Perk; A.J. Peters; D. Peters; F.M. Peters; L. Peters; M. Peters; M.P.A. Peters; M.W.D. Peters; O. Peters; P.P.M. Peters; R.J.M. Peters; T. Peters; T.P.J. Peters; M.W.F. Peters-Dullaert; M. Peterse; J.M. Petersen; E.N. Petstra; G.F.H. Petter; G.M. Peulen; E. Piebenga; M. Pieters; R. Pieters; C. Pieterse; D. Pieterse; G.J.M. Pieterse; P. Pieterse; R. Pieterse; J. Pijcke; J.M.H. Pijnenburg; P. Pijnenburg; J. Pijpe; M. Pijper; P.P. Pilaat; J.F.M. Pingen; E. Piron; R. Pirson; E. Pit; C.N. Plaisier; M.P. Plaisier; L.H.W. van der Plas; J. van der Plas; H. Plat; R. Pleij; A. Pleit; E.D. van Pletzen; A. Pleune; A.T. Pleunis; J. van der Ploeg; K.H. van der Ploeg; R. van der Ploeg; T.H. Ploeg; J. Ploeger; E.J. Plomp; J. Plooi; S.M. Pluim Mentz; H. Pluimers; V.F. Pluk; L. van Poeck; R.L.H. van Poecke; N. van der Poel; P. van der Poel; P. van der Poel; G. van Poelgeest; A. Poelmans; W. Poelmans; J. Poffers; A.M.J. van der Pol; P. Polak; P.

van de Polder; R. Polder; A.A. Polderman; J.J. Polderman; S.R. Polderman; R. van Polen-Janssen; P. Polet; S. Poley; A.J.C. Polfliet; K. Pols; M. Pommé; H. Pompstra; C. Poolen; M. Poorta; S. Poorta; J. Poortstra; J. Poortvliet; B. Popma; M.P. van der Post; B. Post; J.M. Post; R.A.G. Post; R. Post; V.W. Postema; A. Postma; J. Postma; L. Postma; M. Postma; M. Postma; A. Pot; A. Potiek; P.J.M. Pouwels; B.J. Prak; J. Prangsmas; J. Prescher; R.P. Prikken; F.W. Prins; G.A.H. Prins; M.A. Prins; M.D. Prins; M.J. Prins; E. Prinse; G. Prinsen; C. Procé; J. Procee; B.D.M. Pronk; D. Prop; D. Pruiksma; J. Pruis; L.J.J.M. Prüst; M. Pruysers; M.A. van Pul; R. Purmer-Moerkamp; C.A.J. van Putte; A. van Putten; R. van Putten

K. Quaadgras; J.V.W. Quaedackers; D.R. Quandus; E. de Quartel; E. Quast; F. Quené; I. Quist

S. Raaijmakers; K.N. Raatjes; T.J.P.M. Raats; Y.H.I. Rabe; L.H. Raben; J.F. Rademaker; J.B. Rademakers; D.J. Radstake; G.P.J. Raedts; J. Raedts; S. Raedts; W. Raedts; L.A. Raemaekers; J.H. Rahder; R. Rakers; A.A.P. Ram; R.F. Rappange; L.C.P.M. Ras; W. Rasink; S. Rausch; W.J. Ravensberg; R.J.M.L. Raymakers; E. de Ree; G.S. de Ree; L. de Ree; M. van Reenen; M.F.J. van de Reep; F. Regeer; R.F.R. Regeling; J.A. Regensburg; C. Reijman; P. Reijs; G.H.M. Reimert; N. Reinerie; A.J. Reinhard; J. Reinhold; W. Reinink; J. Reitsma; J.P. Reitsma; L. Reitz; P. Rekers; A. Remeus; E.S. Remke; W. Remmelzwaal; S. van Remmerden; R.J. Remmerts (De Steltkluit); M. Renders; M. Renes; M. Renkema; A.J.M. Rennen; R. Rense; H.D. Rensen; G.A. Rensink; J.J. van der Rest; V. Retel Helmrich; B. Reussien; N. de Reuver; A. Reuvers; C.J. Richards; C. Richerzhagen; P.A.M. de Ridder; O. Ridder; M.B.W. Riekert; M.C.M. van Riel; I. Riemersma; S. Rienstra; J.A. van Riet; A. Rietberg; L. Rigouts; G. Rigter; P. Rigterink; C. de Rijk; B. Rijke; R. Rijkers; P.J.L. Rijks; D. Rijksen; E. Rijksen-van de Weerd; C.M.J. van Rijn; K. van Rijn; S. van Rijn; S.H.M. van Rijn; J. Rijnders; L. van Rijnsbergen; P. van Rijnsbergen; B. Rijs; G.W. Rijsdijk; J.H.S. Rijsdijk; L. Rijsdijk; N.A.J. Rijsemus; J.M. van Rijsewijk; R. van Rijswijk; J. van der Rijt; J. Rinsma; M. Rippen; M.A. Rispen; S.M.G.A. Ritzen; R. Robberts; F. Rodenburg; G.H. Roebeling; A. Roelofs; H. Roelofs; F. Roels; J.H.M. Roemen; R.V. Roemers; R.C. van de Roer; A. Roering; M. Roesink; A. van Roessel; D.J. van Roest; G. Roetert; E. Roeven; F. Roffel; J.B. Roggeveen; W.B. Rohde; O.J. la Roi; W. Roke; A. Römer; N.J. Rommes; L.C. de Ronde-van Zwet; J.H. Rondhuis; E. Rontgen; A.L. Roobeek; C.F. Roobeek; Y.B. Roobol; T. van Roode; J. Roodhart; W.J.C.M. Rooding; G.R. Roodstaart; A.W. de Rooij; H. de Rooij; R. de Rooij; F.G. van Rooij; J. van Rooijen; M. van Rooijen; J.L.M. Rooijmans; N.C. Rook; M.W.J. van Roopen; A. van Roon; F. Roording; F. Roording; B. de Roos; F. Roos; I. Roos; M. Roos; M. Roos; R.M.J. Roos; T. Roos; L. Roosenboom; B. Rorije; M. Rosier; M.T. Roskam; F.M.A. Rosmalen; E. van Rossum; G. van Rossum; R. van Rossum; I. Rotman; M. van de Rotte; J.J.F. Rotteveel; B.L.H. de Rouw; C. Rövekamp; J.H.M. Rovers; R. Rovers; S. Rovers; M.W.I. Roza-Scholten; E.H.A. Roze; G. Rozeboom; J.C. Rozema; C.M. Rozemeijer; R. Ruesink; E. Ruessink; J.H. Ruigrok; M.A. Ruijs; J.G. Ruijter; R. Ruis; H. Ruissen; C.L.M. van Ruitenbeek; N. de Ruiter; R. de Ruiter; F. Ruiter; J.L.R. Ruiter; S.H.J. Ruiter; R.H. Ruks; J. Runhaar; P. Rust

D.J. Saaltink; R. Saaltink; N.J.N. Saathof; L. Saathof; M.J. Sagel; M. Salemans-Wijnen; M.J.M. Saleminck; J.N.C. van der Salm; M.J.A. van der Salm; H.R. Salverda; P. Salverda; A.H. Sampiemon; S.H.H. Sand; E.M. van de Sande; C.L. Sandee; C. van de Sanden; J. van der Sanden; J.G.M. Sanderink; A. Sanders; T.J.M. Sanders; V.P.H. Sanders; Y. Sanders; A.J. van 't Sant; A.M. van Santen; M. van Santen; J. Santing; L. Santing; C.P. van de Sar; F.J.A. Saris; F.J. Sauter; H.M. Savelberg; H.F.J. Savelkoul; P. van der Schaaf; M. Schaaff; N.W. Schaafstra; K. Schaap; L.H.J. Schaap; P. Schaap; C. Schaap-Müller; H. Schadenberg; F. Schaeffer; B.F. van Schaffelaar; R. van Schaick; H. van Schaijk; M. Schalkwijk; C.J.G. Scharringa; T. Schaub; F.P.C. Scheenstra; J.J. Scheepers; M. van der Scheer; Z. Scheeringa; P.C.H. Scheers; G. Scheiffarth; H. Schekkerman; V. Schellevis-Mol; E. Schellinger; A. van Scheltinga; A. Schenk; S.D.N. Schenk; J. Schenkels; P. Schep; C. Schepen; D. Schep; A.S. Schepers; F. Schepers; K. Schepers; K. Schep; M.J. van Scheppingen; A. Scherff; E.F.M. Schermer; T.A.N. Schermer; P.W. Schermerhorn; P. Scheutjens; A.J.A. van Schie; A.W.E. van Schie; C.A.J. van Schie; M. van Schie; B.P.A.M. van Schijndel-Bakx; T. Schijvens; A. Schild; C.M.T. Schilder; M. Schildwacht; E. Schillemans; J.W. Schilperoort; I.A.M. de Schipper; N. de Schipper; P.J. Schipper; T. Schipper; R. Schippers; P. Schmid; M. Schmitz; H.P.M. Schobben; S. Schodts; L. Schoen; G.J.W. Schoenmaker; T. Schoenmaker; M. Schoenmakers; L.G.M. Schols; F. Scholte; A.T. Scholten; H. Scholten; J. Scholten; J. Scholten; K. Scholten; P.G.J.M. Scholten; S.H. Scholten; W. Scholten; P. Scholtens; R. Scholtens; T. Scholtens; K.K. Schonebaum; J. Schoonderwoerd; H.T. Schoorlemmer; T. Schoorlemmer; D.G. van der Schoot; L.A.W.H. Schoot Uiterkamp; B. van Schooten; M. van Schooten; E.J. Schoppers; H.J. Schoppers; J. Schoppers; A. Schortinghuis; S. Schotanus; E. Schothorst; A.D. Schouten; E.G. Schouten; J.C. Schouten; M.G. Schouten; M.J. Schouten; N. Schouten; R.A. Schouten; V.S. Schouten; R. Schouw; P.A.L. Schrader; L. Schramme; S. Schraven; M. Schreijer; D. Schreiner; J.P. Schreiner; G.J. Schreuder; R. Schreuder; A.H. Schreuders; E. Schreurs; T. Schrijvers; P.G. Schrijvershof; W. Schrik; J.J. Schroder; R.J.H. Schroder; M. Schuiling; S. van der Schuit; J. Schuitemaker; J.E. Schumacher; N. Schumacher; T. Schuringa; F.J.W. Schussler; C. Schut; H. Schut; J. Schutjes; P. Schutten; P.H. Schutten; E. de Schutter; F. van de Schuur; C. Schuurman; C. Schuurman; W. Schuurman; W. Schuurman; W.N.P. Schuurman; C.G.E.M. van Schuylenburch; T. Schwarte; R.A.J.M. Schwartz; R.T.J.M. Schwartz; M.J. Schwegman; P. Schwegman; H. Scipio; F.M.T. van Sebille; N. Sebrechts; G.J.M.A. Seegers; N. Seegers; C.A.M. van Seggelen; C.A.P. van Seggelen; M. Segond van Banchet; A. Seijkens; J.M. Seijkens; J. Seinstra; S. Seitz; P.W.J. Sekeris; H.E. Selis; B.M. Selten; A.E. de la Sencerie; B. Senden; M. Senden; A.H.M. Senden-Vanhommerig; E. Sentjens; L. Servaes; A.J. van Servellen; N. Sessink; E.E. van Seters; K. van Setten; B. Setton; R.L. Seuntjens; H. Sevink; P.M. Sevink; J. Sidler; G. Siebring; A. Siegelhaar; R.C.M. Sier; H. Sierdsema; S. Sietsma; K. Siewertsen; A. Sijbers; T.B. Sijtema; J. Sikkema; M. Sikkema; P.J.C. Simon; J. Simonis; E.L.A.N. Simons; J. Simons; R. Sinke; D. Sinnema; J.D. Sinninghe; P. Sipkes; G. Sipma; H.J.J. Sips; M. Sissingh; W. Sjaarda;

R. Sjouken; E. Slabbekoorn; A. Slabbers; R. Slagboom; H. van Slageren; J. Slagter; M.C. Slaterus; R. Slaterus; B.A.R. Sleetck; G. Sleetuwenhoek; M. Sleetuwenhoek; D.H. Sliet; E.J.C. Slingerland; P.A.G. Slingerland; Q.L. Slings; S.L. Slings; W. Slob; M. Sloendregt; M.W. van der Sloot; J.J. Sloot; S. van Slooten; H. Sloots; I. Sloots; J. Sloots; A.H. Slootweg; H. van der Slot; A. Slot; E.J. Slot; H. Slot; J.G. Slotboom; K. Slotboom; J. van der Sluijs; R. Sluijs; M. Sluijter; T.C.J. Sluijter; J. van der Sluis; M. van der Sluis; R.F.J. Sluis; Y. Smakman; F. Smal; Q. Smeele; J.F. Smeenge; E.M. Smeenk; J.G. Smeenk; W. Smeenk; E. Smeerdijk; P. Smeets; C.H. Smeets-Schiessl; D.J. Smids; T. Smink; J.C. de Smit; A. Smit; A. Smit; A. Smit; C.J. Smit; F. Smit; G. Smit; G.J. Smit; G.T. Smit; H. Smit; J.M. Smit; S. Smit; J.H. Smith; A.M. Smits; F.N. Smits; L. Smits; L. Smits; M. Smits; M.R.J. Smits; R.T.M. Smokers; N. Smorenburg; M. Smulders; M. Snaterse; H.C. Snel; L.J. Snellink; M.I. Snijder; P.M. Snijder; M. Snippe; T. Snippe; P. Snoeken; A. Snoep; I. Snoeren; J. de Snoo; E.W. Sodderland; B. van Soest; M. Soethoudt; M. Soethoudt; L. van Soldt; M.G. Sol-Sikkema; G. Somers; C.M. Sommeling; P. Sommen; A.M.H. Sommer; N. Sommers; J. van Son; P. Sonius; N. Sonneveld; P.E.J. Soons; H.J.F.M. Soyer; A.L. Spaans; L.J.M. Spaapen; G. Spanoghe; A.M. Sparreboom; H.F. van der Spek; V. van der Spek; V. van der Spek; E. Speksnijder; E. van der Speld; G. Spierenburg; P.J. Spierenburg; M. Spierings; J. Spies; A. Spijker; C. Spijkerboer; F. Spikmans; J.B.M. Spinnewijn; H.P. Spits; A. van der Spoel; W.F. Spoelder; M. Sponselee; A.A.M. Spoor; P.M. Spoorenberg; M.G. Sprangers; M.G. Sprangers; P. Spreuwenberg; J. Spronk; M.F.A. Spruit; M. Spruit; T. Spuesens; A. Staal; A.P.G. Staals; E. Staats; R. Staats; D. Stada; L. Staemmler; J.J.M. Stals; B. Stam; N.C. Stam; E.M. Stam-Jonker; M.J. Stam-Kenter; A.P. Stans; T. Stapels; J. Stapersma; S. Staples; H.C.T. van der Star; A. Stark; J. Starken; M.A. Starken; J.P.M. Starmans; R. Stecher; R. van de Steeg; J.C. van der Steeg; S. van der Steeg; H.H.W.M. Steeghs; B.J. van der Steen; J. van der Steen; J.P.C. van der Steen; L. van der Steen; N.G.J. van der Steen; H.A.J. Steenbakkers; B. Steenbergen; H.J. Steendam; K.R. Steendam; T. Steenhuis; A.S. van Steensel; S. van Steenwijk; A. Steg; R. Stegehuis; J. Stegeman; J. Stegeman; R. Stegeman; A. Stegenga; C. Stehouwer; J. Steijns; J.A.H. Steinmann; Y.M. Stek; J. Stel; P.J.M. Stelder; J. Stelma; G. Sterk; M. Sterk; M.H.M. Sterken; J.C. Sterrenburg; B.J.M. Steur; A.J. Stevens; A.J. Stevens; T.W. Steverink; Stichting Het Groninger Landschap; Stichting Hofvogels; E.W.M. Stienen; S.H.T. Stienstra; T. Stienstra; T. Stienstra; M. Stigter; J.A. Stigters; H.J. van Stijn; A. Stip; E. Stockx; H. Stoelwinder; H. van der Stoep; M. Stoffers; J.B.H. Stok; A.C. Stolk; L. Stolk; G.A.C.R. Stooker; A.M. Stoop; A.P.T. Stoop; F.P.J.J. Stoop; W. Stoopendaal; G. Storm; B.J. Stortelder; A. Stouten; H.R. van der Stouwe; K.D. van Straalen; R.P. van Straaten; E.G.P. Straatman; J. van Stralen; G.J.C. Strang; M. van Stratum; M. Straver; A. Streefland; S. Streekstra; A. van Strien; M.L.M. Strijbosch; D. Strijveen; S.F. Strik; P.M. Stroeken; J. Stronks; M.G.W. Stroomer; A.A. Strootman; J.J. Stuart; J. Stufken; P.M.M. Stultjens; K. Sturris; C. Sudfeldt; R. Sun-Louw; R. Surink; Y.H. Swart; J.J.M. Swarts; R.F. Swarttouw; J. Sweegers; M.W.C. Swinkels; S. Sybrandi; K.L. Szymanski

- A.J. Taam; J.W.A. Tackenberg; G. Tacoma-Krist; P. Tak; H. Takke; H.J. Talen; E. Talens; W.I.L. Tameling; W.L.M. Tamis; G. Tamminga; J. Tamminga; M. Tamminga; G. Tanis; K. Tanis; W. van Tarel; J. Tazelaar; H.J. van Telgen; telgroep Rottumerplaat; telgroep Rottumeroog & Zuiderduin; B. van Tellingen; H. Tenhagen; W. Tenner; J. Tepe; P.G. Tepper; B. Terhal; R. Terlouw; S. Terlouw; H. Terluin; A. Terpstra; E. Terpstra; J. Terpstra; Tj. Terpstra; Y.M. Terstegge; L. Tervelde; L.G. Terwisscha van Scheltinga; J.L. Tetteroo; C. Teule; A.H. Teunissen; E.C.C. Teunissen-Bolle; M.A. Themmen; D. Thibaudier; C.J.H. Thijs; H.A.J.M. Thijssen; R. Thijssen; F.W.J. Thijssen-Pouwels; S. Thoen; C. Thomas; P. Thomas; O. Thomas; H.A. Thomassen; J.G.M. Tibbe; P. Tibbe; R.N.F.A. van Tiel; G. Tieleman; E. Tieman; L. Tiesinga; I. Tigchelaar; M.A. Tigchelaar; K. Tigelaar; H. Tijhuis; M. Tijs; J. Tijsen; W.C. Tijsen; R.A.C.M. van Tilburg; J.P.G. van den Tillaart; T. van den Tillart; H.L. Timmer; R. Timmer; J. Timmerman; J.G.A. Timmermans; D. Timmers; G.M.W.E. Tindemans; A. Tirion-Jurgens; K. Tits; J. Tjassing; F. Tjeerdma; P. Tjeertes; J. Tjoelker; B. Tobben; M. van Tol; M. van der Tol; M.W.M. van der Tol; A. Tol; O.A. Tolenaars; J. Tolk; J.S. Tolsma; T.W.M. Tomassen; F.L.L. Tombeur; W.J. Tondeur; J.J.M. van Tongeren; B.W.M. Tonissen; J. Toonen; R.M. van der Toorren; A.G.J. Top; P. Top; M. Torenbeek; B. Toussaint; R.S. Toussaint; J. Treep; L. Trentelman; L. van Trigt; P.A.M. van Trigt; C.M. Tromp; L. Tromper; K.H.W. van Troost; P.J.P.M. Troost; L. Tuijens; G.J.M. Tubbings; C. van Tuijl; F.A.W. van Tuijl; E. Tuijnman; P.J. van Tuil; A. den Tuinder; S. Tuinder; J. Tuinhof; J. Tuinman; W. Tuinman; H.J. Tuls; E. Turksema; J. Turksema; J.A. Turkstra; R. Turkstra; C.A.M. van Turnhout; L. van Turnhout; W.J.J. van Turnhout; G. Twigt;
- B. Ubels; A.A. van Uchelen; G. Udding; G. Udding; H.P. Uebelgunn; A. van Uffelen; M. den Uijl; Uilen en Torenavalk werkgroep; E. Uiterlinden; J. Ummels; B. Unkel
- C. de Vaan; E. Vaane; I. Vaane; J. van der Vaart; J. Vaartjes; G.A. Vaarwerk; E.G.T. Valentijn; R. van der Valk; J.W. Valk; S. Valkonet; A.H. van Berkel; D. van den Berg; R.J.L. van den Dikkenberg; J. van der Meer; F. van der Veen; M. van der Veen; S. van der Veer; B.A. van der Werf; G. van Dorrestein; M.P. Kreij-De Bijl; H.-J. van Leeuwen; M. van Veen; H.J. van Zon; A.D.A. Vandenbergh; J. Vandermeulen; R. Vanherle; J. Varekamp; G.P.C. Varkevisser; K. Varwijk; P. Vastenhouw; J. Veeken; H.G.E. de Veen; A.C. van Veen; D. van Veen; P.J. van Veen; T. van Veen; A. van der Veen; C.M. van der Veen; J.F.A. van der Veen; M. van der Veen; S. van der Veen; A. Veen; A.W.M.J. Veen; G. Veenbaas; J.M. Veenbaas; P. Veendorp; H. Veenema; D. Veenendaal; R. Veenhuizen; W.D. Veenhuizen; D. Veenstra; F. Veenstra; G. Veenstra; J. Veenstra; R. Veenstra; S. Veenstra; S. Veenstra; W. de Veer; B.C.A. ter Veer; J.A.C. van der Veer; T. van der Veer; P. van der Vegt; W. van de Vegte; K. Vegter; A. in 't Veld; J. van de Velde; V. van de Velde; H.J. van de Velde; M.A. van der Velde; A.-J. van der Velden; R.P. van der Velden; W.J.M. van der Velden; E. van der Velde-ZooRF; H. Veldhuis; H. van Veldhuisen; M. Veldhuizen; K. Veldkamp; G.W. Veldman; H. Veldman; H.S. Veldman; J. Veldman; K. Veling; R.C. Vellinga; M. van der Velpen; A.L. van Velsen; J.J.M. van Velsen; A. Velstra; P. Velthuis; Y.B.J. Velthuis; A. Veltman; A.J. Veltman; E.F. Veltman; H.M. Velzeboer-Dingjan; J. van Velzen; H.E. van de Ven; J.J.H.M. van de Ven; P.P.B.J.M. van de Ven; M. van der Ven; P.W.M. Venderbosch; P.W.M. Venderbosch; L. Venekamp; D.J. Venema; P. Venema; P. Venema; P.W. Venema; E. van Venrooi; J.N.G. de Vent; R. de Vent; A.M.C.A. Verbeek; J.W. Verbeek; J.W.L.M. Verbeek; P. Verbeek; R. Verbeek Waardenburg Ecology; T. Verbeek; M.J.M.J.B. Verbeeten; A.W.J. Verbiest; B. Verboog; D.J.A. Verboom; J.J. Verboom; W.F. Verbosson; J.L. Verbruggen; A. Verburg; J. Verburg; C.A. Verburgh; H. Vercammen; D. Vercruisse; M. Verdam; A.Th. Verdick; M.E. Verduijn-de Hullu; M. Verduin; J.W.J. Vereijken; J.W. Vergeer; T. Vergouwen; P. Verhaar; T.L. Verhage; D. Verhagen; J. Verhagen; M.J. Verhagen; N. Verhagen; T. Verhagen; M. Verhagen; H. Verheul; R.A.J. Verheul; G. Verhoef; B. Verhoeven; J.G. Verhoeven; J.L. Verhoeven; N.M. Verhoog; F.C.J.E. Verhouden; J.A. Verhulsdonck; H.J.S. Verkade; J. Verkamman; J. Verkerk; A.M. Verkleij; J.W. Verkleij; H.& L. Verkuilen; J.J. van 't Verlaat; P. Vermaas; S. Vermaas; A. Vermaat; J. Vermaat; C. Vermeer; H. Vermeer; L. Vermeer; M. Vermeer; C.M. Vermeij; P.A.R. Vermeiren; D. Vermeulen; M.M. Vermeulen; P.E.J. Vermeulen; R. Vermeulen; E.C.M. Vermolen; R.T. Vermoolen; J. Vermue; G.S.J. Vernooij; R. Vernooij; T. Vernooij; F. Verpaalen; P.J. Verra; M. Verrips; D. Verroken; F. Verschoor; K. Verschuuren; R. Verschuuren; A.J. Verschuren; G. Verschuren; H. Verschuren; M.A.A. Verschuren; F. Versloot; H.B. Versloot; H.T.W. Versloot; M. Versluijs; T.J.J. Versluis; J. Versmissen; J.A.A. Versmissen; D. Versteeg; G.A. Versteegh; M. Versteegen; T.J. Verstraal; L.A. Vervoort; J.C. Verweij; M. Verweij; R. Verweij; E.J.M. Verwer; M. Vesseur; A. Vesters; M. Veugelaers; H.J. van Vilsteren; C.W. de Vink; H. de Vink; A. Vink; H. Vinke; J. Vinke; M. Vinke; J. Vis; F.A.J. Visbeen; G. Visscher; J. Visscher; J. de Visser; A. Visser; A. Visser; A.W.J. Visser; C.J. Visser; C.S.M. Visser; D.J. Visser; H. Visser; I. Visser; J.S.J. Visser; L.J. Visser; M.W. Visser; P. Visser; R.E. Visser; T. Visser; W. Visser; J. Visser; T.A.E. Visser-Schuller; P. van Vlaardingen; H.M. Vlaardingerbroek; S. Vlaardingerbroek; S. de Vlas; F.J.M. Vlaskamp; M. de Vlieger; M. van Vliedden; F. van Vliet; J. van Vliet; M. van Vliet; P.J. van Vliet; S. van Vliet; W. van Vliet; W.A. van Vliet; J.C. van der Vliet; R. van der Vliet; W.F.M. van der Vliet; J.W. Vlottes; D. Vlucht; S. Vlughter; R. Voesten; G.J. van der Voet; J.L.M. Voet; H. Vogd; M. Vogel; R.L. Vogel; IVNDB Vogelwerkgroep; M.J.D.C. Vogelzang; H. Vogt; H. Vonk; M.S. Vonk; E. Voogd; B. Voogt; E. Voogt; H.A.M. van de Voorde; R. Voorham; V.F. van der Voort; I. van Voorthuysen; M. van de Vorm; M.C.J. Vorstenbosch; M. Vorstermans; H.J. de Vos; T.F.I. de Vos; B. Vos; E.V. Vos; F.J. Vos; H. Vos; H.F.J. Vos; J.P. Vos; M.F. Vos; P. Vos; R. Vos; H. de Vos Burchart; V. Voskuil; G. Voskuilen; G. Vossebelt; M.H.G. Vossen; J. de Vreede; T. van Vreeswijk (van Vreeswijk Ecologie); J.J. de Vreugd; D. Vreugdenhil; E. Vrieling; A. Vrieling; J.G. Vrieling; J. Vriend; T. Vriens; A. de Vries; A. de Vries; A. de Vries; A.W.W. de Vries; B. de Vries; C. de Vries; C. de Vries; E. de Vries; F. de Vries; H. de Vries; J. de Vries; J. de Vries; J.J. de Vries; J.P. de Vries; J.S.M. de Vries; M. de Vries; M. de Vries; M. de Vries; O.L. de Vries; R. de Vries; T. de Vries; J. de Vries; G. Vriesema; M.E. de Vrieze; J.H. Vrijlandt; J.H. Vrijlandt; J. Vrijlink; M. Vrijwilliger; K. Vrisekoop; B. Vroegindewij;

J.M.M. Vroegrijk; J. Vrolijk; I.G. Vroom; E. de Vroome; W. de Vroome; D.J. de Vroomen-Heijl; J. Vroonhof; P. Vrucht; N.A.I. van Vugt; R.C. van Vugt; P.D. Vullers; J.P.J. Vullings; M. Vullings; VWG Wageningen

M. van der Waal; W. van der Waal; H.F. Waanders; H. Waarsing; S. Waasdorp; L.G.E. Wagenaar; J. Wahl; G. Waijer; A.W. van der Wal; H. van der Wal; H. van der Wal; K. van der Wal; M.B. van der Wal; W.A.A.M. Walen; C.J.J. Walet; J.M. Walhout; D. Walinga; H.C. Wals; C. Walta; T.M. Walta; C.J.M. van Wamel; G.H. Wamelink; S. Wamelink; D. Wammes; A. van Wandelen; L.J.C. Wanders; H.H. Waning-Vos; A. Wansing; A. Wansing; T. van Wanum; G. van de Wardt; Y.J. Warmerdam; A. Warnars; W. van Wassenberg; E. van de Water; R. Waterlander; S. Waterlander; K.D. Waterreus; A.E. Weck-Brinkman; S. Weddepohl; P.J. van Wee; M. van Weeghel; A. Weekhout; J. Weel; N.C.F. Weemaes; H. Weenen; D. Weening; G.E. de Weerd; B. van der Weerden; G. van der Weerden; J. Weerens; M. Weerstand; C.W. van Wegen; R. Wegman; M.J.T. van der Weide; R.N. van der Weijde; M. van der Weijden; T. Weijers; J.B. Weijland; J. Weijn; T. Weijn; B. van der Weijst; S.M. Weima; M. van der Wel; K. Welbedacht; N.J.L. Welbers-Tebarts; J.T. ter Welle; A. Welsch; F. Welvaart; I. Wemmers; H.J.M. Wenting; E.J. van der Werf; P.H. van der Werf; R. van der Werf; D.Y. van der Werff; H. van der Werff; I. van der Werff; S. van der Werff; M. van de Werken; M.N.M.J. Werker; F.M. Werkhoven; O.J. Werkman; M. van Werkum; H. Werners; D.A.A. van Werven; C.A. Wessel; I. Wesseling; H. Wesselink; M. Wesselink; M. Wesselius; W.B. Westdijk; T. van 't Westeinde; A. Westenbroek; H. Westendorp; G.J. Wester; J.L. Wester; A.R. Westerbeek; R. Westerbeek; R.J. Westerhof; S. Westerhof; G. Westerhuis; B. Westerink; F. Westerink; H. Westerlaken; I. Westerman; M.R. Westerman; K.R. Westerterp; L.M. van Westing; R. van Westrienen; H. Westrik; R. Weststrate; B. van de Wetering; J.C.J. van Wetten; M. Wetzels; N. Wetzels; J. Wever; R. Wever; K.A. Wevers; T. van Wezel; G. Wichers; M.J. Wichers Schreur; Q. Wichmann-Sellink; M. Wiebing; H.W. Wiekema-Klein Entink; A.P. Wieland; H.A. Wieleman; M. van der Wielen; A. Wielink; O.M. van Wielink-van Eijck; F. Wienholts; A.M. Wienk; L. Wierenga; B. van Wieringen; A. Wiersma; H. Wiersma; M. Wiersma; P. Wiersma; T. Wiersma; B. van Wierst; G. Wierstra; G.J. Wieten; M. Wiggers; S. Wiggers; B. Wijbenga; J. Wijbenga; H. Wijbrands; R.A.M. Wijering; P.A. van Wijgerden; E. van Wijk; M.E.C. van Wijk; P.C.M. van Wijk; R. van Wijk; H. Wijkhuisen; D.C.H. Wijma; F.J.M. Wijn; J.P.M. Wijnands; R. Wijnbergen; C.H.A. Wijnen; J.M.G. Wijnen; T. Wijnen; D. van Wijnen; M. Wijngaarden; M. Wijnhold; J.W. Wijnhoven; P.G.M. Wijnhoven; J.H.A.M. van der Wijst; I.J.M.C. de Wilde; A.J. Wildemors; N. van der Wilk; G. Wille; J.J.C. Willems; K. Willems; L.C.M. Willems; T.J.A.H.E. Willems; R. Willems; T. Willems; T. Willems; L.J. Willems-Steenbergen; P.G.J. Willemse; D.M.C. Willemsen; S. Willemsen; K. Willemsma; R.A.S. Willemstein; W.J.J. Wilmers; G.G. Wiltink; L.C. van der Wind; A. Wind; D.J. Wind; E.A.J. van Winden; J. van der Winden; R. van Wingerden; A. Wink; A.R. te Winkel; P.A. Winkel; J.E.A. van Winkoop; L.M.V. Wins; J.A. van Winsum; A. de Winter; M.L. de Winter; S. de Winter;

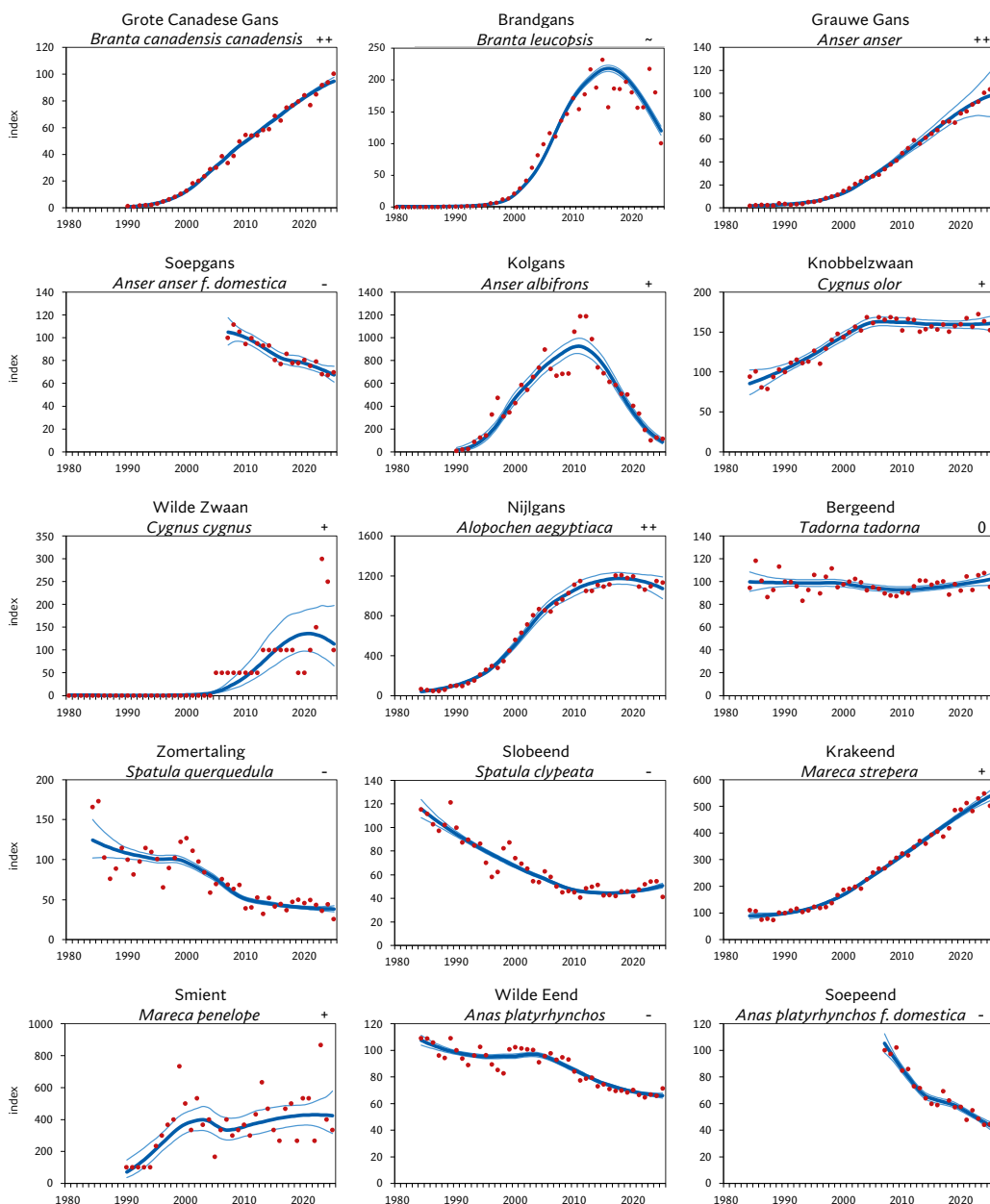
D.V. Winter; W. Winter; R. Wintering; B. Winters; C.J.W. Winters; C.J.W. Winters; R. Winters; S.W.A. van Wirdum; P. Wirtz; E. Wisman; J.D. Wisselink; A.G. Wissink; A.A.N. de Wit; A.K. de Wit; J.O. de Wit; P.A.M. de Wit; T. de Wit; R. de Wit; F. Witjes; J.G. Witkamp; M.C. Witte; E. Witter; D.J. Witteveen; J.H. Witteveen; I.W. van Woersem; B. Woets; T. Woldendorp; A.M. de Wolf; F. der Wolf; P. Wolf; J.G.H. Wolfkamp; F. Wolfswinkel; H. Wolfswinkel; H. Wolfswinkel; R.A. Wolterman; H. Wolters; J.G. Wolters; R.J. Wolters; H. Woltjer; M.R. Woltman; H. Wondergem; J. Wondergem; K. Wonders; M.J. Wortel; F.G. Wortelboer; E. Wouda; S. Wouda; E. van der Woude; J.D. van der Woude; M.M. van Woudenberg; W.H. Woudman; P. Wouters; Y.W. Wouters; M. van Wouwe; P. Wuisman; F.C. Wynia

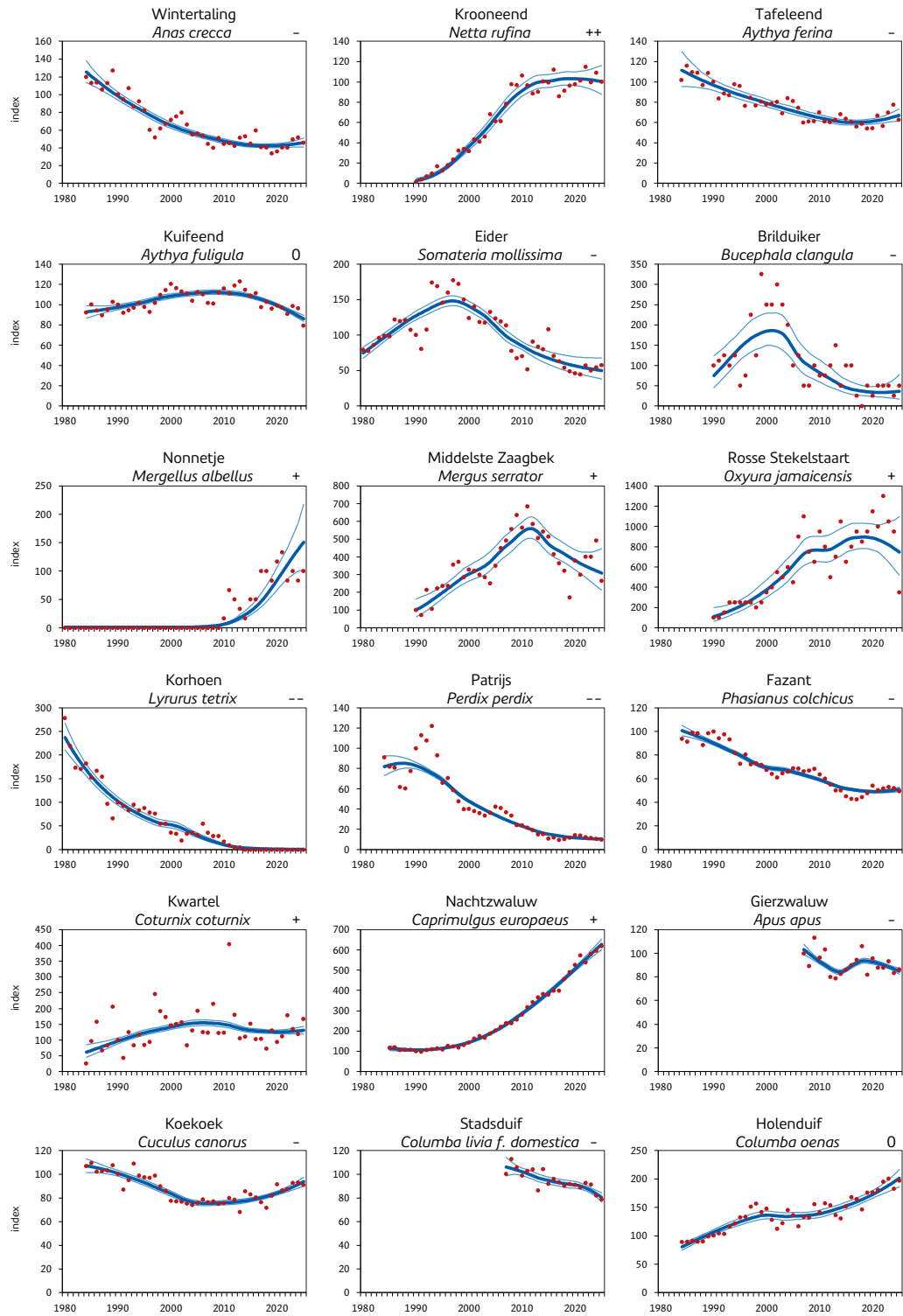
J.F. Ybema; W.J. Ybema; K. Ykema; J.N. van Yperen; P. Ypma

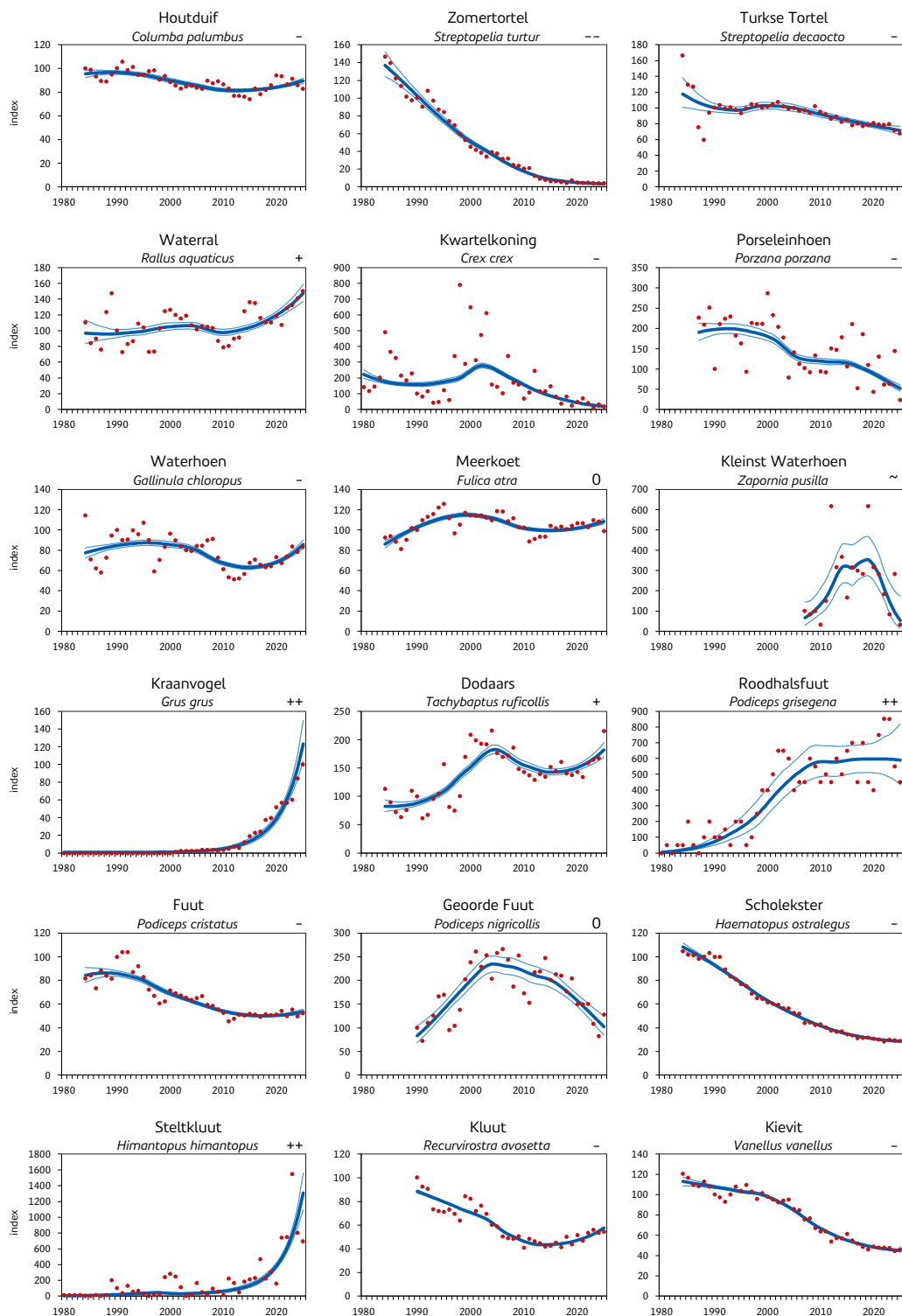
C.J. Zaal; R.J. Zagt; R. Zakee; M. Zandberg; L.H. Zandbergen; W. van Zandbrink; G. van de Zandschulp; A.T. Zandstra; H. Zandstra; T. Zandstra; A.G.M. Zandvliet; I. van Zandvoort; J.M. van Zanten; A. van Zantvoort; L. de Zee; A. van der Zee; T.A. van der Zee; P. Zeegers; L. van Zeeland; J.D. de Zeeuw; V. Zeewolde; P. Zegers; J. Zeiler; G. Zeldenrust; C. van 't Zelfde; D. van 't Zelfde; J.L. Zevenbergen; G.M. Zevenhoven; J. Zielman; S. Zielstra; J.M.M. van de Zijden; M. van Zijderveld; E.M. Zijderveld; B. Zijlstra; E.F. Zijlstra; L. Zijlstra; W. Zijlstra; M. Zijm; D. Zijp; J. Zijp; T. Zijp; A.S. van Zijteld; S. van Zimmeren; H.H. Zindel; H.H. van Zoelen; B. Zoer; D.J. van Zoest; T.K.G. Zoetebier; H. Zoethout; H. Zomer; J. Zomer; R. Zomerdijk; J.D. Zondervan; M. Zondervan; J. Zonneveld; N. Zonneveld; J. Zorgdrager; C.J.T. Zuhorn; G. Zuidema; R. Zuidema; A. Zuiderwijk; S. Zuiderwijk; P.A. Zuidhof; H.J. van Zuilen; H. van Zummeren; T. Zutt; T. Zuur; C. Zuyderduyn; G.J. Zwaan; L. Zwaga; A. van der Zwan; S. Zwanenburg; J. Zwanepol; S. Zwanikken; D.I.O. van der Zwart; D. Zwart; R. Zwart; J.M. van Zweeden; H. Zweekhorst; M. Zweemer; R. Zwerver; P. Zwierstra; W. van Zwieten; B. Zwinselman; P. van Zwol

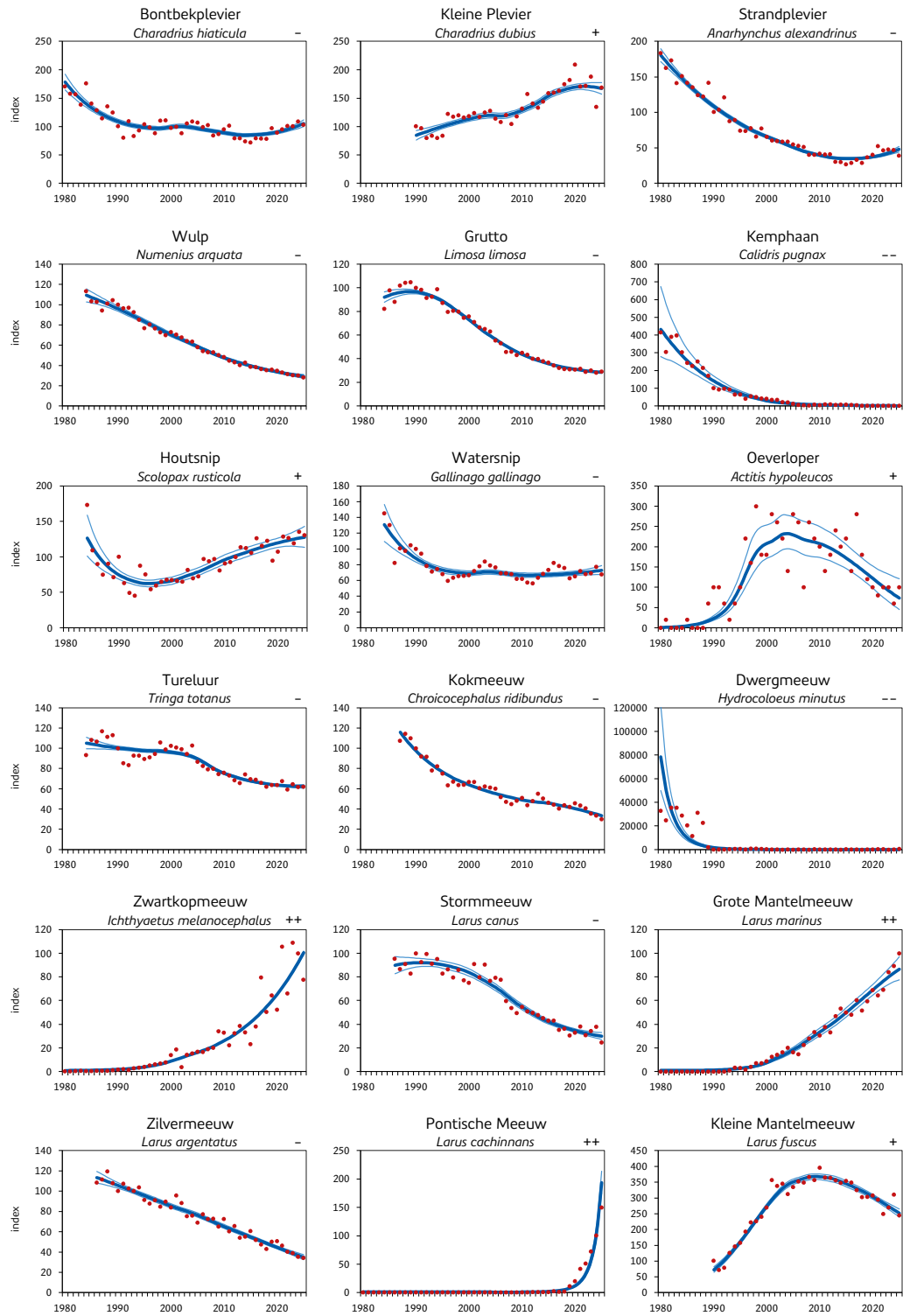
Bijlage 2. Grafieken van landelijke trends

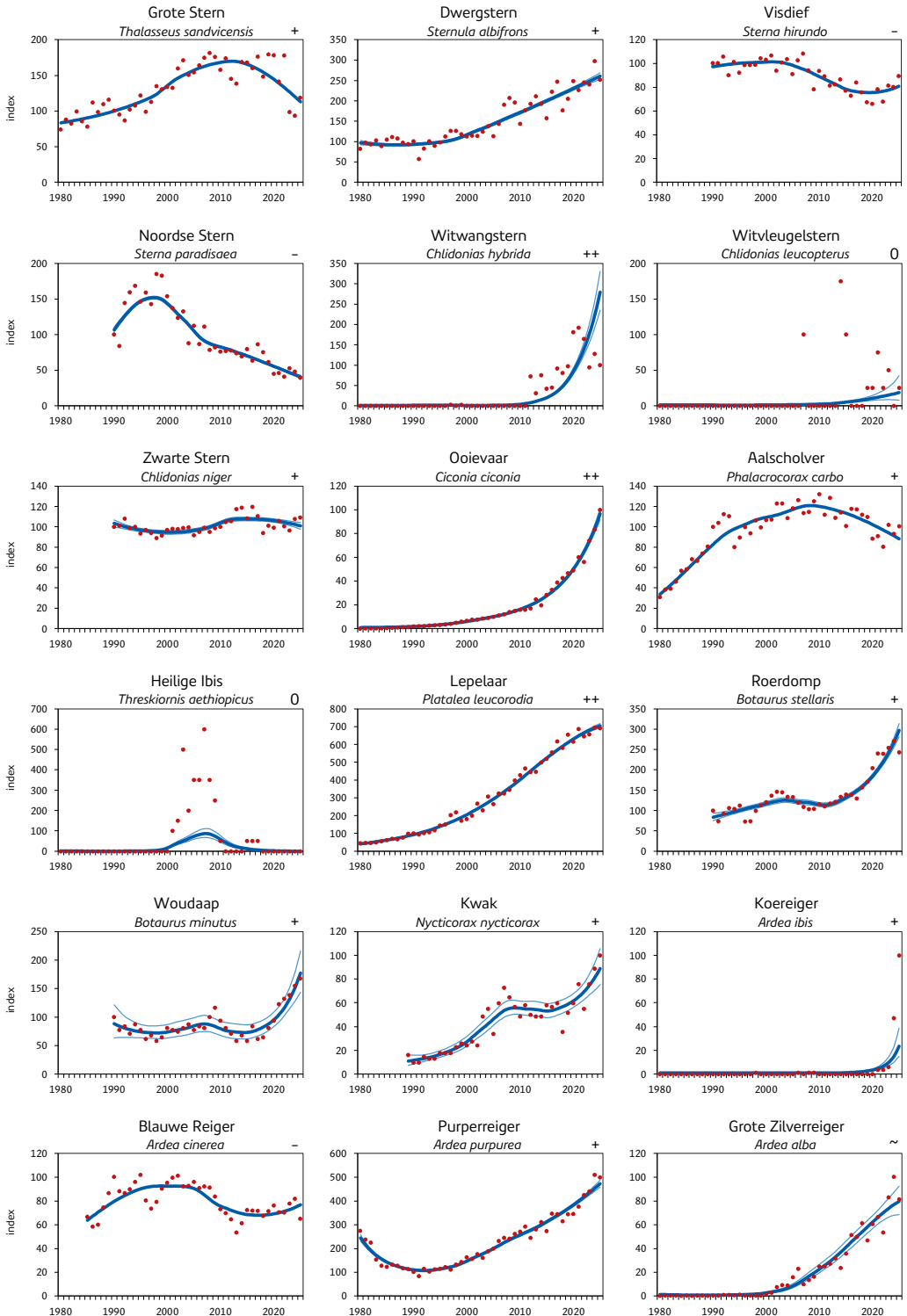
Landelijke trends tot en met 2025 van in totaal 200 broedvogelsoorten (dit is inclusief de 'soorten' Soepgans en Soepeend, kleurvarianten van Grauwe Gans en Wilde Eend met vaak een gedomesticeerde oorsprong). Startjaar van de trend varieert van 1980 tot 2007. In het 'basisjaar' is de index op 100 gezet; bij de meeste algemene soorten, veel zeldzame soorten en kolonievogels is dat 1990 en bij nieuwkomers 2025. Boven de grafiek staat de trendindicatie vanaf het startjaar (zie tabel 2.5). De flexibele trendlijn is berekend met de MSI-tool in R van het CBS (Bogaart *et al.* 2020). Van soorten die ontbreken in dit overzicht kan geen betrouwbare trend berekend worden.

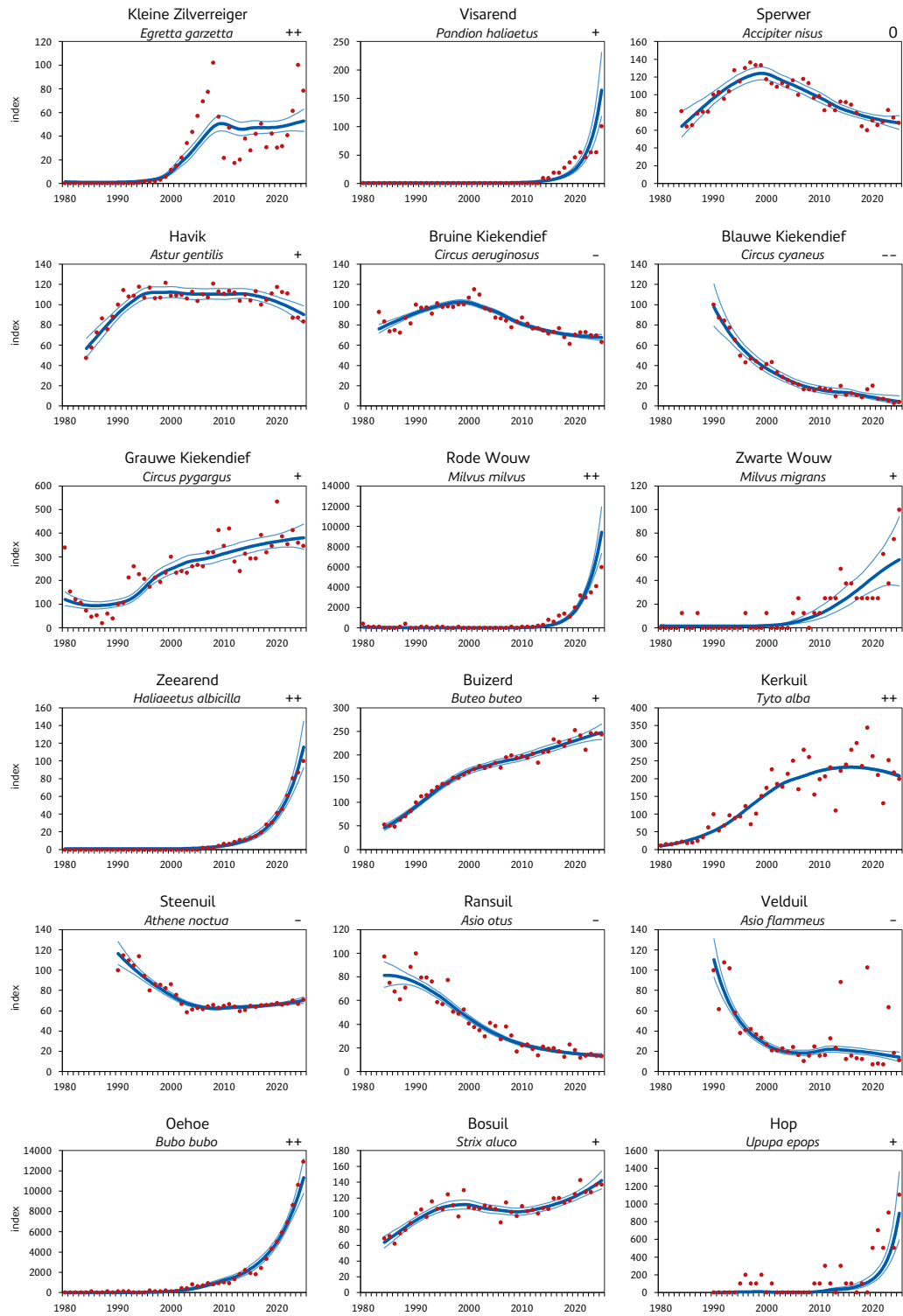

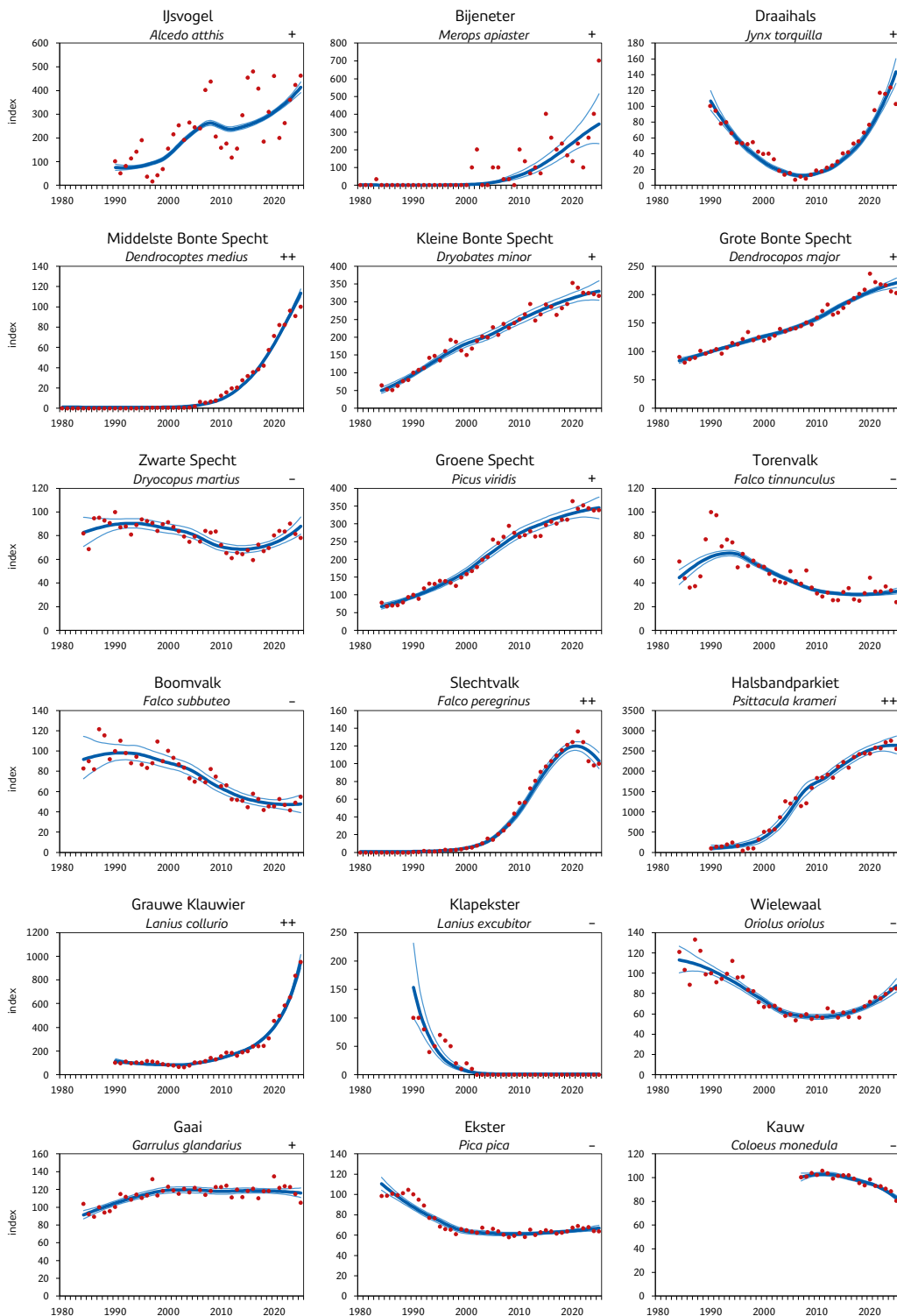

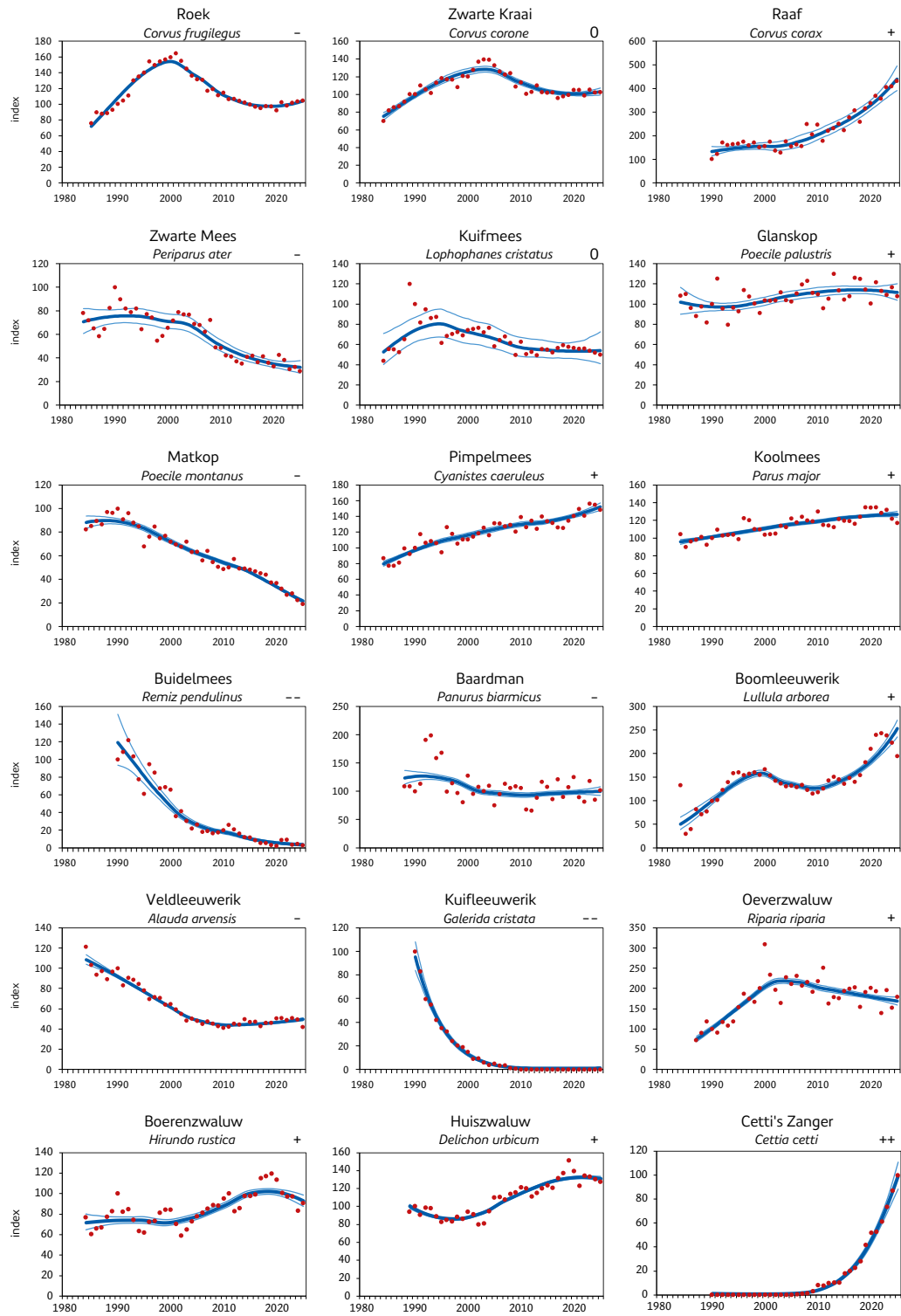

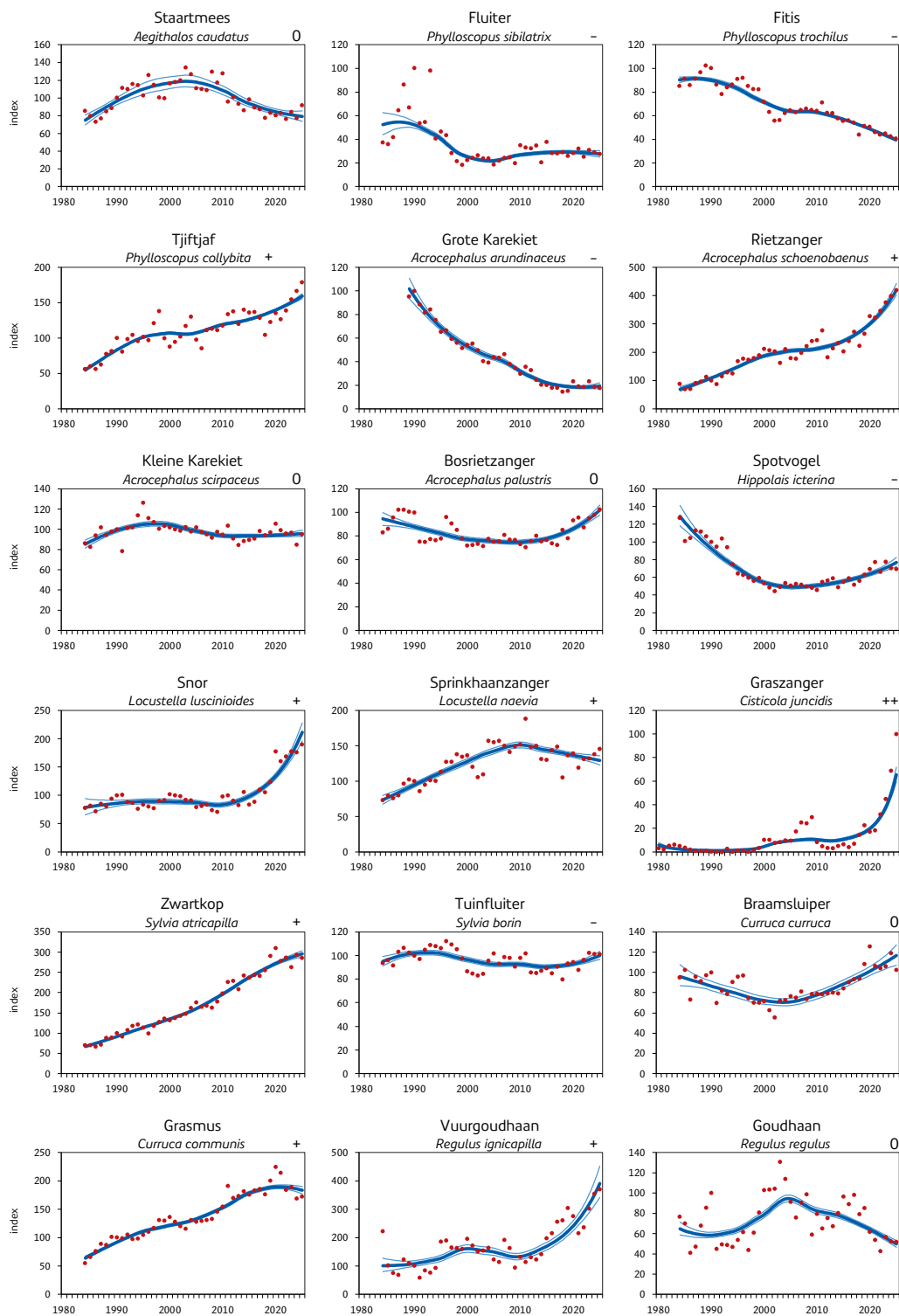

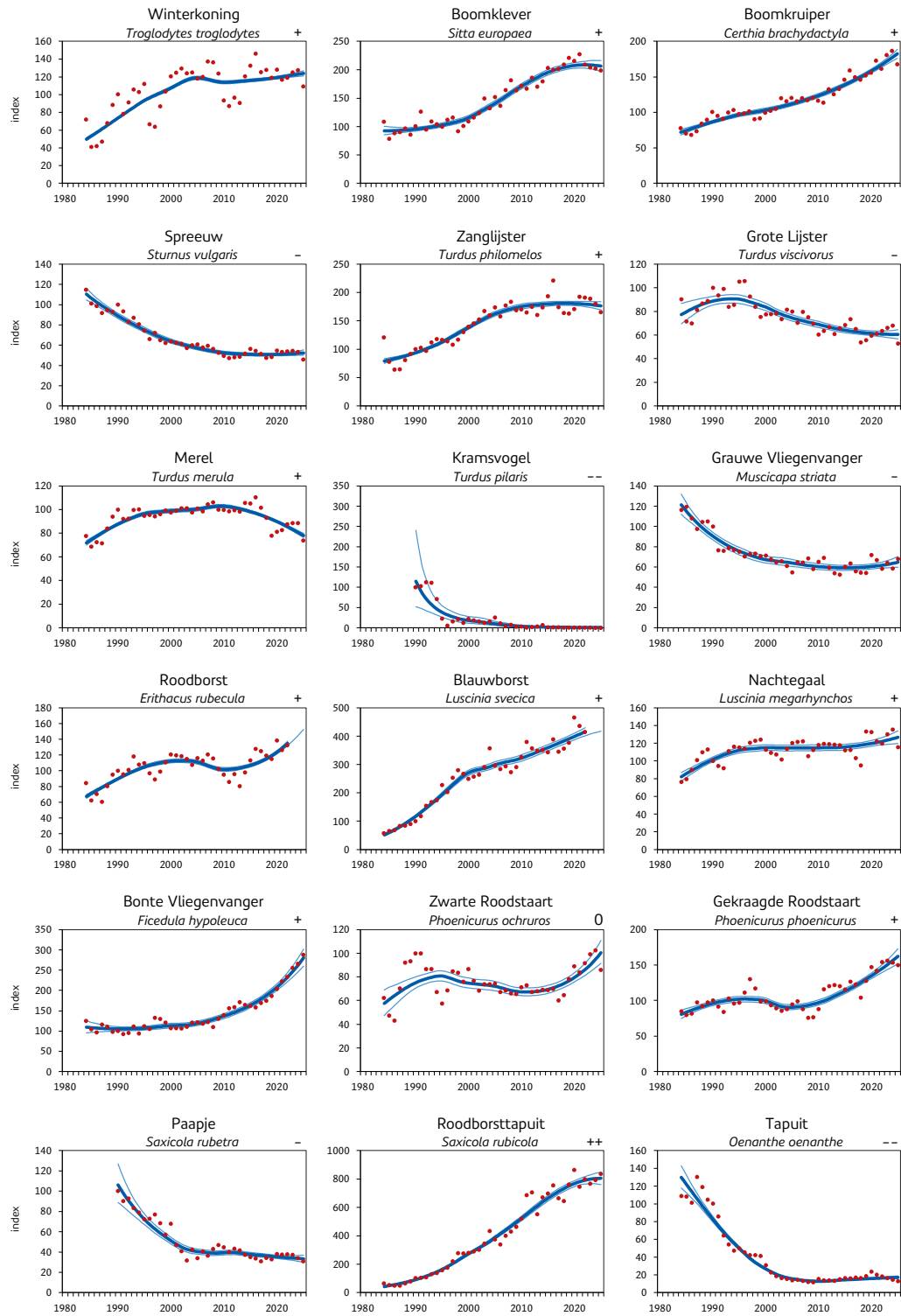

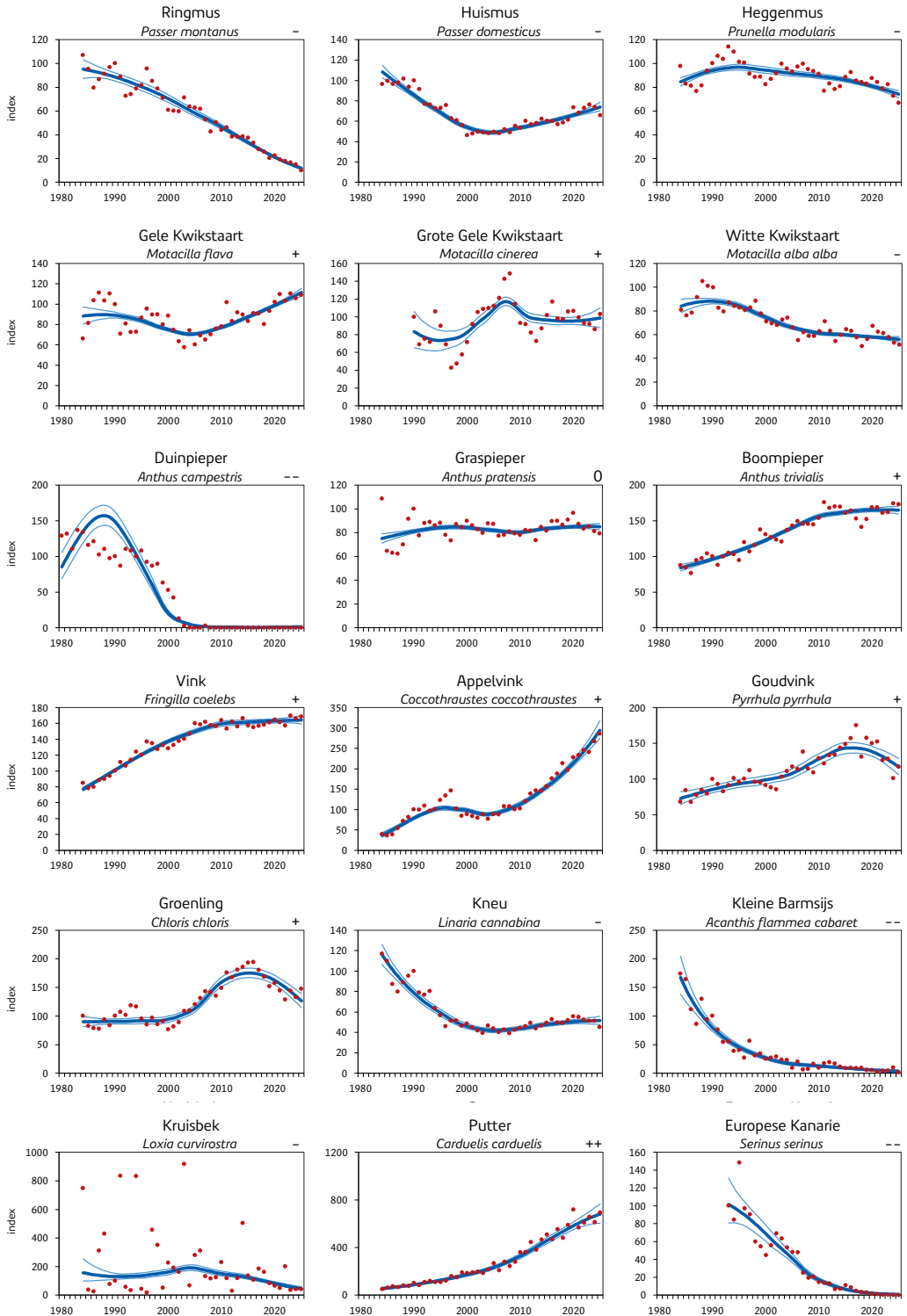

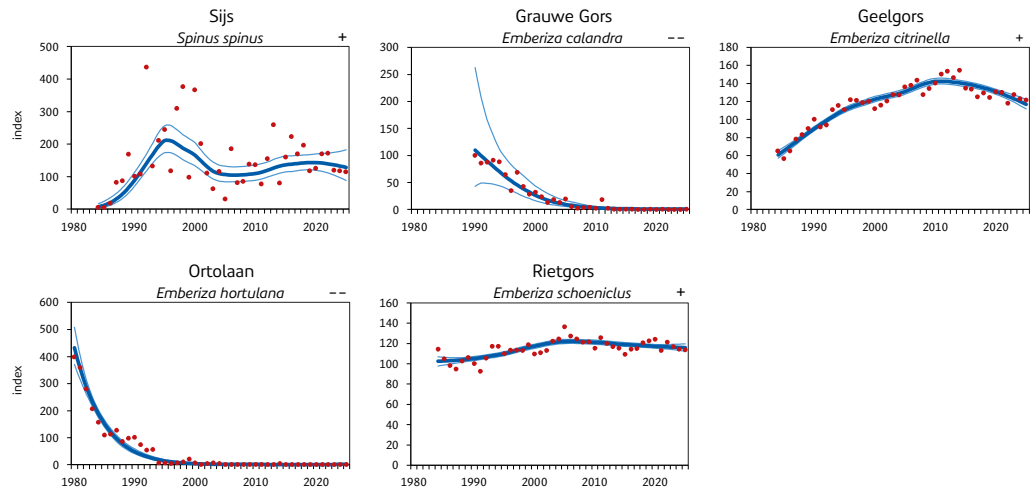

Bijlage 3. Soortbesprekingen broedvogelrapporten vanaf 2003

De tabel geeft een overzicht van de jaren waarin een soort in een jaarrapport van het Meetnet Broedvogels besproken is. Alle rapporten zijn als pdf-bestand beschikbaar op sovon.nl/broedvogelrapport (van Dijk *et al.* 2005-2010, Boele *et al.* 2011-2025, en dit rapport).

- kolommen 03-24: een 'x' wil zeggen dat een soorttekst is opgenomen in bijvoorbeeld het rapport '24' (rapport over broedseizoen 2024: Boele *et al.* 2025)
- kolom 25: indien aanwezig verwijst het getal naar het paginanummer met de uitgebreide soorttekst in dit rapport en 'H6.3' verwijst naar hoofdstuk 6.3 waar de overige kolonievogels en zeldzame broedvogels worden besproken (vanaf pagina 47).

1 'Branta-hybriden'; zie uitleg bij tabel 5.1

2 inclusief Canadese Gans spec.

Soort	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	Wetenschappelijke naam
Aalscholver	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	79	<i>Phalacrocorax carbo</i>
Appelvink																			x					<i>Coccothraustes coccothraustes</i>
Baardman	x	x	x	x	x	x	x	x	x							x	x					x	95	<i>Panurus biarmicus</i>
Beflijster				x													x							<i>Turdus torquatus</i>
Bergeend															x				x					<i>Tadorna tadorna</i>
Bergfluit										x							x			x	x			<i>Phylloscopus bonelli</i>
Bijeneter				x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	91	<i>Merops apiaster</i>
Blauwborst	x	x	x	x	x					x									x					<i>Luscinia svecica</i>
Blauwe Kiekendief	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3	<i>Circus cyaneus</i>
Blauwe Pauw																x								<i>Pavo cristatus</i>
Blauwe Reiger	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	83	<i>Ardea cinerea</i>
Boerenwaluw						x															x			<i>Hirundo rustica</i>
Bontbekplevier	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	67	<i>Charadrius hiaticula</i>
Bonte Kraai	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3	<i>Corvus cornix</i>
Bonte Strandloper	x				x	x	x							x	x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3	<i>Calidris alpina</i>
Bonte Vliegenvanger								x							x				x					<i>Ficedula hypoleuca</i>
Boomklever															x						x			<i>Sitta europaea</i>
Boomkruiper															x						x			<i>Certhia brachydactyla</i>
Boomleeuwerik	x	x	x	x	x										x				x					<i>Lullula arborea</i>
Boompieper																x			x					<i>Anthus trivialis</i>
Boomvalk																x						x		<i>Falco subbuteo</i>
Bosrietzanger							x									x						x		<i>Acrocephalus palustris</i>
Bosruiter				x																				<i>Tringa glareola</i>
Bosuil																x						x		<i>Strix aluco</i>
Braamsluiper																x						x		<i>Curruca curruca</i>
Brandgans	x	x	x	x	x	x	x		x	x						x	x	x	x	x	x	x	53	<i>Branta leucopsis</i>
Branta hybride1	x	x	x	x	x	x	x		x							x	x	x	x	x	x	x		<i>Branta</i>
Brilduiker	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3	<i>Bucephala clangula</i>
Bruine Kiekendief	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	86	<i>Circus aeruginosus</i>
Bruinkopdiksnavelmees									x	x							x	x				x	H6.3	<i>Suthora webbiana</i>
Buffelkopeend									x															<i>Bucephala albeola</i>
Buidelmees	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3	<i>Remiz pendulinus</i>
Buizerd																x						x		<i>Buteo buteo</i>
Carolina-eend																				x	x	x		<i>Aix sponsa</i>
Casarca	x	x	x				x	x															H6.3	<i>Tadorna ferruginea</i>
Cetti's Zanger	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	97	<i>Cettia cetti</i>
Cirlgors																	x	x						<i>Emberiza cirius</i>
Citroenkwikstaart										x														<i>Motacilla citreola</i>
Dodaars	x	x	x	x	x										x						x	x		<i>Tachybaptus ruficollis</i>
Dougalls Stern																							x	<i>Sterna dougallii</i>
Draaihals	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	91	<i>Jynx torquilla</i>
Drieteenmeeuw										x	x	x											H6.3	<i>Rissa tridactyla</i>
Duinpieper	x	x	x	x	x	x																		<i>Anthus campestris</i>
Dwerggans			x	x																				<i>Anser erythropus</i>
Dwergmeeuw	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3	<i>Hydrocoloeus minutus</i>
Dwergooruil							x	x															H6.3	<i>Otus scops</i>
Dwergstern	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	75	<i>Sternula albifrons</i>
Dwerguil																x								<i>Glaucidium passerinum</i>
Eider	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	56	<i>Somateria mollissima</i>
Ekster																x								<i>Pica pica</i>
Engelse Kwikstaart	x	x	x	x	x	x	x	x	x														H6.3	<i>Motacilla flava flavissima</i>
Europese Kanarie	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3	<i>Serinus serinus</i>
Fazant																x								<i>Phasianus colchicus</i>
Fitis							x																	<i>Phylloscopus trochilus</i>

Soort	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	Wetenschappelijke naam
Fluiter														x										<i>Phylloscopus sibilatrix</i>
Fuut											x								x					<i>Podiceps cristatus</i>
Gaai																		x						<i>Garrulus glandarius</i>
Geelgors					x										x					x				<i>Emberiza citrinella</i>
Geelpootmeeuw	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	73	<i>Larus michahellis</i>
Gekraagde Roodstaart			x					x						x				x						<i>Phoenicurus phoenicurus</i>
Gele Kwikstaart											x								x					<i>Motacilla flava</i>
Geoorde Fuut	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	62	<i>Podiceps nigricollis</i>
Gierzwaluw										x							x						59	<i>Apus apus</i>
Glanskop														x						x				<i>Poecile palustris</i>
Goudhaan					x									x							x			<i>Regulus regulus</i>
Goudvink																		x						<i>Pyrrhula pyrrhula</i>
Grasmus														x						x				<i>Curruca communis</i>
Graspieper					x										x	x			x			x		<i>Anthus pratensis</i>
Graszanger	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	98	<i>Cisticola juncidis</i>
Grauwe Fitis	x		x							x		x	x	x		x						x		<i>Phylloscopus trochiloides</i>
Grauwe Gans			x												x				x				54	<i>Anser anser</i>
Grauwe Gors	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3	<i>Emberiza calandra</i>
Grauwe Kiekendief	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	86	<i>Circus pygargus</i>
Grauwe Klauwier	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	93	<i>Lanius collurio</i>
Grauwe Vliegenvanger														x						x	x			<i>Muscicapa striata</i>
Griel	x																							<i>Burhinus oedicnemus</i>
Grijskopspecht	x																							<i>Picus canus</i>
Grijze Kroonkraanvogel																		x						<i>Balearica regulorum</i>
Groene Specht					x									x							x			<i>Picus viridis</i>
Groenling														x				x						<i>Chloris chloris</i>
Grote Aalscholver						x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		<i>Phalacrocorax carbo carbo</i>
Grote Alexanderparkiet																			x		x	x	H6.3	<i>Psittacula eupatria</i>
Grote Bonte Specht														x		x			x					<i>Dendrocopos major</i>
Grote Canadese Gans ²	x	x	x	x	x	x	x	x	x			x	x	x	x	x	x	x	x	x	x			<i>Branta canadensis</i>
Grote Gele Kwikstaart	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		104	<i>Motacilla cinerea</i>
Grote Karekiet	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		98	<i>Acrocephalus arundinaceus</i>
Grote Kruisbek		x										x				x					x			<i>Loxia pytyopsittacus</i>
Grote Lijster														x				x			x			<i>Turdus viscivorus</i>
Grote Mantelmeeuw	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		71	<i>Larus marinus</i>
Grote Stern	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		74	<i>Thalasseus sandvicensis</i>
Grote Zaagbek																							57	<i>Mergus merganser</i>
Grote Zilverreiger	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	84	<i>Ardea alba</i>
Grutto										x								x		x	x			<i>Limosa limosa</i>
Halsbandparkiet										x										x				<i>Psittacula krameri</i>
Havik														x						x				<i>Astur gentilis</i>
Heggenmus						x								x						x				<i>Prunella modularis</i>
Heilige Ibis	x	x	x	x	x	x	x	x	x				x	x										<i>Threskiornis aethiopicus</i>
Holenduif			x												x	x				x	x			<i>Columba oenas</i>
Hop								x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	90	<i>Upupa epops</i>
Houtduif											x								x					<i>Columba palumbus</i>
Houtsnip					x									x						x				<i>Scolopax rusticola</i>
Huiskraai	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x								<i>Corvus splendens</i>
Huisemus										x					x					x	x			<i>Passer domesticus</i>
Huiszwaluw	x	x	x	x	x	x	x	x	x				x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	97	<i>Delichon urbicum</i>
Iberische Tjiftjaf		x	x	x	x		x	x	x	x	x			x	x	x	x		x	x	x	x	H6.3	<i>Phylloscopus ibericus</i>
IJseend																		x	x	x			H6.3	<i>Clangula hyemalis</i>
IJsvogel	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	90	<i>Alcedo atthis</i>
Indische Gans	x	x	x							x										x	x			<i>Anser indicus</i>
Kauw							x				x							x			x			<i>Coloeus monedula</i>
Keep																						x		<i>Fringilla montifringilla</i>
Keizergans				x																				<i>Anser canagicus</i>
Kemphaan	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3	<i>Calidris pugnax</i>
Kerkuil	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	88	<i>Tyto alba</i>
Kievit														x					x					<i>Vanellus vanellus</i>
Klaiekerster	x	x	x	x	x	x	x													x				<i>Lanius excubitor</i>
Klein Waterhoen	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3	<i>Zapornia parva</i>
Kleine Barmstijns					x										x				x					<i>Acanthis flammea cabaret</i>
Kleine Bonte Specht															x					x				<i>Dryobates minor</i>
Kleine Karekiet											x									x				<i>Acrocephalus scirpaceus</i>
Kleine Mantelmeeuw	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	73	<i>Larus fuscus</i>
Kleine Plevier	x	x	x	x	x	x	x	x	x					x	x	x	x		x	x			67	<i>Charadrius dubius</i>
Kleine Rietgans										x	x													<i>Anser brachyrhynchus</i>
Kleine Vliegenvanger					x	x	x				x	x	x	x	x	x							H6.3	<i>Ficedula parva</i>
Kleine Zilverreiger	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	85	<i>Egretta garzetta</i>
Kleinst Waterhoen	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3	<i>Zapornia pusilla</i>
Kluut	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x				66	<i>Recurvirostra avosetta</i>
Kneu		x												x						x	x			<i>Linaria cannabina</i>
Knobbelzwaan														x						x				<i>Cygnus olor</i>
Koekoek														x				x			x			<i>Cuculus canorus</i>

Soort	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	Wetenschappelijke naam
Koereiger					x	x	x	x					x	x	x				x	x	x	x	82	<i>Ardea ibis</i>
Kokardezaagbek							x																	<i>Lophodytes cucullatus</i>
Kokmeeuw	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	69	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>
Kolgans	x	x	x		x	x	x		x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3	<i>Anser albifrons</i>
Koolmees												x								x				<i>Parus major</i>
Koperwiek							x														x			<i>Turdus iliacus</i>
Korhoen	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3	<i>Lyrurus tetrix</i>
Kortsnavelboomkruiper	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x		x	x	x		x	x	x	x	H6.3	<i>Certhia familiaris macrodactyla</i>
Kraanvogel	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	61	<i>Grus grus</i>
Krakeend											x		x					x						<i>Mareca strepera</i>
Kramsvogel	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3	<i>Turdus pilaris</i>
Krekeltzanger		x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x			x	x				<i>Locustella fluviatilis</i>
Krooneend	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3	<i>Netta rufina</i>
Kruisbek														x										<i>Loxia curvirostra</i>
Kuifaalscholver										x	x	x	x	x										<i>Gulosus aristotelis</i>
Kuifduiker														x									H6.3	<i>Podiceps auritus</i>
Kuifeend														x						x				<i>Aythya fuligula</i>
Kuifleeuwerik	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x				x						<i>Galerida cristata</i>
Kuifmees							x							x					x					<i>Lophophanes cristatus</i>
Kwak	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	81	<i>Nycticorax nycticorax</i>
Kwartel					x																			<i>Coturnix coturnix</i>
Kwartelkoning	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	61	<i>Crex crex</i>
Lachstern			x	x			x												x					<i>Gelochelidon nilotica</i>
Lepelaar	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	80	<i>Platalea leucorodia</i>
Mandarijneend															x				x		x			<i>Aix galericulata</i>
Matkop					x				x								x		x					<i>Poecile montanus</i>
Meerkoet														x				x						<i>Fulica atra</i>
Merel				x				x						x				x					101	<i>Turdus merula</i>
Middelste Bonte Specht	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	92	<i>Dendrocytes medius</i>
Middelste Zaagbek	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3	<i>Mergus serrator</i>
Monniksparkiet			x																	x	x	x	H6.3	<i>Myiopsitta monachus</i>
Muskuseend																					x			<i>Cairina moschata</i>
Nachtegaal														x					x					<i>Luscinia megarhynchos</i>
Nachtzwaluw	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	58	<i>Caprimulgus europaeus</i>
Nijlgans										x					x					x				<i>Alopochen aegyptiaca</i>
Nonnetje								x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3	<i>Mergellus albellus</i>
Noordse Kauw								x	x	x	x	x								x	x	x		<i>Coloeus monedula monedula</i>
Noordse Kwikstaart					x																x			<i>Motacilla flava thunbergi</i>
Noordse Nachtegaal	x	x	x	x			x	x			x	x								x	x	x		<i>Luscinia luscinia</i>
Noordse Stern	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	77	<i>Sterna paradisaea</i>
Oehoe	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	89	<i>Bubo bubo</i>
Oeverloper	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3	<i>Actitis hypoleucos</i>
Oeverzwaluw	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	96	<i>Riparia riparia</i>
Ooievaar	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3	<i>Ciconia ciconia</i>
Orpheusspotvogel	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3	<i>Hippolais polyglotta</i>
Ortolaan	x	x		x	x	x						x							x					<i>Emberiza hortulana</i>
Paapje	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	103	<i>Saxicola rubetra</i>
Patrijs					x						x								x					<i>Perdix perdix</i>
Pijlstaart	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3	<i>Anas acuta</i>
Pimpelmees						x						x								x				<i>Cyanistes caeruleus</i>
Poelruiter							x																	<i>Tringa stagnatilis</i>
Pontische Meeuw										x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	72	<i>Larus cachinnans</i>
Porseleinhoen	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3	<i>Porzana porzana</i>
Purperreiger	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	84	<i>Ardea purpurea</i>
Putter													x						x					<i>Carduelis carduelis</i>
Raaf	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	95	<i>Corvus corax</i>
Ransuil					x									x					x					<i>Asio otus</i>
Rietgors						x						x			x					x				<i>Emberiza schoeniclus</i>
Rietzanger	x	x	x	x	x						x								x					<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>
Ringmus					x					x				x					x	x		x		<i>Passer montanus</i>
Rode Wouw							x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	87	<i>Milvus milvus</i>
Roek	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	94	<i>Corvus frugilegus</i>
Roerdomp	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	80	<i>Botaurus stellaris</i>
Roodborst														x						x	x			<i>Erithacus rubecula</i>
Roodborsttapuit	x	x	x	x	x									x					x					<i>Saxicola rubicola</i>
Roodbuikwaterspreeuw												x			x	x	x		x	x	x	x	H6.3	<i>Cinclus cinclus aquaticus</i>
Roodhalsfuut	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	62	<i>Podiceps grisegena</i>
Roodhalsgans									x															<i>Branta ruficollis</i>
Roodkopklauwier							x								x					x			H6.3	<i>Lanius senator</i>
Roodmus	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3	<i>Carpodacus erythrinus</i>
Roodsterblauwborst		x											x											<i>Luscinia svecica svecica</i>
Ross' Gans	x																							<i>Anser rossii</i>
Rosse Fluiteend								x																<i>Dendrocygna bicolor</i>
Rosse Stekelstaart	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3	<i>Oxyura jamaicensis</i>
Rouwwikwaart	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3	<i>Motacilla alba yarrellii</i>

Soort	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	Wetenschappelijke naam
Ruigpootuil							x	x	x	x	x										x			Aegolius funereus
Scholekster										x						x			x					63 Haematopus ostralegus
Sijs															x									Spinus spinus
Slangenarend	x																							Circaetus gallicus
Slechtvalk	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x		x	x	92 Falco peregrinus
Slobeend															x	x					x	x		Spatula clypeata
Smient	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3 Mareca penelope
Sneeuwgans				x				x		x	x	x	x	x	x	x	x							Anser caerulescens
Snor	x	x	x	x	x				x								x					x		Locustella luscinioides
Soepeend																x								Anas platyrhynchos forma domestica
Soepgans				x																				Anser anser forma domestica
Sperwer																					x			Accipiter nisus
Spotvogel																x					x	x		Hippolais icterina
Spreeuw											x					x					x			Sturnus vulgaris
Sprinkhaanzanger																x					x			Locustella naevia
Staartmees																	x				x			Aegithalos caudatus
Stadsduif											x							x			x			Columba livia forma domestica
Steenuil	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x		x		x	x	x	x	x		x	x	89 Athene noctua
Steltkluit	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	65 Himantopus himantopus
Steppekiekendief											x					x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3 Circus macrourus
Stormmeeuw	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	71 Larus canus
Strandplevier	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	68 Anarhynchus alexandrinus
Struikrietzanger																				x	x	x		Acrocephalus dumetorum
Tafeleend															x						x			Aythya ferina
Tapuit	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	103 Oenanthe oenanthe
Tijftjaf				x											x						x			Phylloscopus collybita
Toendrarietgans				x											x	x	x					x		Anser serrirostris
Topper					x																			Aythya marila
Torenvalk					x										x				x			x		Falco tinnunculus
Tuinfluitier						x				x											x			Sylvia borin
Tureluur															x				x			x		Tringa totanus
Turkse Tortel						x						x								x				Streptopelia decaocto
Veldleeuwerik						x										x						x		Alauda arvensis
Veldrietzanger							x	x																Acrocephalus agricola
Velduil	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3 Asio flammeus
Vink															x						x			Fringilla coelebs
Visarend	x	x	x			x						x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	85 Pandion haliaetus
Visdief	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	76 Sterna hirundo
Vuurgoudhaan																x								Regulus ignicapilla
Waterhoen															x						x			Gallinula chloropus
Waterral																x			x					Rallus aquaticus
Watersnip	x	x	x	x	x										x				x			x		Gallinago gallinago
Wespendief	x	x	x	x	x																			Pernis apivorus
Wielewaal						x										x					x	x		Oriolus oriolus
Wilde Eend											x									x				55 Anas platyrhynchos
Wilde Zwaan					x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3 Cygnus cygnus
Winterkoning							x	x								x	x				x			Troglodytes troglodytes
Wintertaling																x						x		Anas crecca
Witbandkruisbek											x	x												Loxia leucoptera
Withalsvliegenvanger	x			x													x	x						Ficedula albicollis
Witkeelkwikstaart																		x						Motacilla flava cinereocapilla
Witkopstaartmees											x													Aegithalos caudatus caudatus
Witoogeend	x				x	x	x	x	x	x		x					x				x	x	x	H6.3 Aythya nyroca
Witte Kwikstaart											x										x	x		Motacilla alba alba
Witvleugelstern	x		x	x	x	x						x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	H6.3 Chlidonias leucopterus
Witwangstern							x				x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	77 Chlidonias hybrida
Woudaap	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	81 Botaurus minutus
Wulp																x			x				x	Numenius arquata
Zanglijster						x										x								99 Turdus philomelos
Zeearend							x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	88 Haliaeetus albicilla
Zilvermeeuw	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	72 Larus argentatus
Zomertaling																x					x	x		Spatula querquedula
Zomertortel				x												x				x	x	x	x	H6.3 Streptopelia turtur
Zwaangans					x																			Anser cygnoides
Zwarte Ibis											x		x	x										Plegadis falcinellus
Zwarte Kraai																						x		Corvus corone
Zwarte Mees					x											x						x		Periparus ater
Zwarte Ooievaar												x												Ciconia nigra
Zwarte Roodstaart						x													x					Phoenicurus ochruros
Zwarte Specht	x	x	x	x	x											x					x			Dryocopus martius
Zwarte Stern	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	78 Chlidonias niger
Zwarte Wouw					x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	87 Milvus migrans
Zwarte Zwaan																						x	x	Cygnus atratus
Zwartkop							x			x												x		Sylvia atricapilla
Zwartkopmeeuw	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	70 Ichthyaetus melanocephalus

Nederland is door zijn afwisselende landschap, met droge en natte natuur een belangrijk broedgebied voor veel vogelsoorten, vaak in aantallen van internationaal belang. Tegelijkertijd kent Nederland een hoge bevolkingsdichtheid en daardoor grote druk op de beschikbare ruimte. Het is een uitdaging om vogels en hun leefgebieden op een gunstig niveau te houden of brengen, wat nodig is vanuit Europese kaders zoals de Vogelrichtlijn en de Natuurherstelverordening en het landelijke en provinciale natuurbeleid.

In Nederland vindt al ruim veertig jaar systematische broedvogelmonitoring plaats om de gegevens te verzamelen die nodig zijn om het natuurbeleid met informatie over populatieontwikkelingen te ondersteunen. Deze monitoring wordt georganiseerd door Sovon Vogelonderzoek Nederland in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring en aanvullende provinciale meetnetten, en richt zich op alle ruim 200 in Nederland broedende vogelsoorten en hun leefgebieden. Hieraan nemen duizenden vrijwillige vogeltellers deel, die zich met kennis en toewijding inzetten om de ontwikkelingen van onze broedvogels op de voet te volgen.

De monitoring vindt plaats in samenwerking met het CBS, Rijkswaterstaat, terreinbeherende organisaties en de provincies, en wordt financieel ondersteund door het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur, Rijkswaterstaat (Zoete Rijkswateren), BIJ12 en de provincies.

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
024 7 410 410

info@sovon.nl
www.sovon.nl

Centraal Bureau voor de Statistiek

Ministerie van Landbouw, Visserij,
Voedselzekerheid en Natuur

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

